นี้ก็หาได้ยากเหมือนกัน เราก็ได้ฟังสมเจตนาด้วยเหมือนกัน

ได้ชี้แจงแสดงมานี้ ตามวาระพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมคยาธิบายพอสมควรแก่เวลา **วรญฺญํ สรณํ นตฺถิ** สิ่งอื่นไม่ใช่ที่พึ่งอันประเสริฐของเราทั้งหลาย **สรณํ เม รตนตยํ** พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเราท่านทั้งหลาย **เอเตน สจฺจวชฺชเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติ ตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดแก่ท่านทั้งหลาย ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตภาพชี้แจงแสดงมาก็พอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมิกถา โดยอรรถ–นิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

๕๑. ภัตตานุโมทนากถา

๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ เย ปมตฺตา ยถา มตา
เอวํ วิเสสโต ญตฺวา อปฺปมาทมฺหิ ปณฺฑิตาติ ฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถา เป็น**ภัตตานุโมทนากถา** เฉลิมเพิ่มเติมศรัทธาของเจ้าภาพ ซึ่งเป็นผู้มีสมานฉันท์พร้อมใจซึ่งกันและกัน มีพระภิกษุซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดจันทร์ปะขาว และท่านอาจารย์ที่ไปสอนภาวนาอยู่ สนับสนุนกับท่านเจ้าอาวาสอยู่ที่วัดจันทร์ปะขาวและภิกษุอื่นอีก ที่เป็นอยู่วัดเดียวกัน พร้อมด้วยอุบาสกอุบาสิกาเป็นอันมากมาบริจาคทาน ณ อารามวัดปากน้ำนี้ ถวายเป็นผ้าป่า มีผ้าไตรจีวร เป็นเครื่องหมายเรียกว่าผ้าป่า มีกิ่งไม้เอาแขวนมาคล้องไว้ และอาราธนาเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ จังหวัดธนบุรีนี้ ให้เป็นผู้ชัก มาทอดในวัดปากน้ำ เจ้าอาวาสนี้ก็เป็นประมุขของสงฆ์ในวัดปากน้ำนี้ ถ้าเจ้าอาวาสชักถูกพระสงฆ์ทั่วหมดแล้ว เจ้าอาวาสก็แจกพระภิกษุสามเณร องค์หนึ่งจะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใด เจ้าอาวาสให้ทั้งสิ้น วัดปากน้ำนะ ค่าไฟฟ้าเดือน ๆ หนึ่งเขาบอกว่า ๒,๐๐๐ กว่าบาทแล้ว ถึงกระนั้นเจ้าอาวาสก็สนับสนุนทุกเดือนไป พระภิกษุสามเณรไม่ต้องออก แจกให้ไฟแจกให้ ไตรจีวรขาดตกบกพร่องแจกให้ทั้งนั้น ทอดกับเจ้าอาวาสถูกทั้งวัด และตั้งแต่บวชมาปฏิญาณขาดในใจ ไตรจีวรไม่มีขาย มีแต่ให้เรื่อยไป ใครจะมาซื้อเป็นไม่ได้หละ ขอให้ซื้อไม่ได้แจกพระแจกเณรหมด ถ้าคิดว่าผ้าเขาทูนหัวแล้วก็ให้เขาประสงค์บุญกุศลในพระพุทธศาสนาผู้รับก็มีศรัทธาก็ต้องการ ผ้านะเป็นวัตถุธรรมดา เมื่อย้อมเข้าแล้วเขาเรียกว่าผ้าย้อมฝาดเจ้าของมีจิตสามารถเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา น้อมมาถวายพระสงฆ์ **กากที่เจ้าของให้นะเป็นกาก เจ้าของนั้นได้เนื้อไปเสียแล้ว บุญกุศลติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์** ใสบริสุทธิ์ ดวงโตเท่าไหนแล้วแต่ศรัทธาของตน นั้นเจ้าของกลั่นเอาเนื้อเสียแล้ว เอาเปลือกให้แก่ภิกษุ **ถ้าภิกษุโง่ ไม่ฉลาดทันเจ้าของ ก็ไปเก็บเอาใส่ตู้ห้องไว้ แมลงสาบหนูกัดเสียหายไป** ถ้าไม่ฉลาดพอ **ถ้าฉลาดพอ เมื่อเจ้าของเขาสละเช่นนั้นแล้ว** เมื่อเก็บ **ก็เอาไว้แจกพระภิกษุสามเณร อัดเอาบุญเสียเหมือนกัน** กากนั้นให้ไป ถวายไป แต่บุญเอาเสียอีกชั้น

หนึ่ง **นี่เรียกว่าฉลาด ได้สองชั้นสามชั้นนั่นแน่ ต้องการเอาไว้ ผ้านุ่งพอห่มพอสมควรเท่านั้นแหละ** ถ้าผู้ฉลาดรับแล้วก็เท่าไรให้หมด ท่านผู้นี้ปรากฏว่าจะเป็นอายุพระศาสนาสืบต่อไป **ถ้าสมภารประพฤติได้ดังนี้ อยู่วัดไหน วัดนั้นก็เจริญหละ ภิกษุสามเณรอุ่นหนาฝาคั่ง เหมือนกับพ่อกับแม่ มีอะไรแจกให้ทั้งนั้น วัดปากน้ำอย่างนั้น ผู้ที่ปกครองเป็นเจ้าอาวาสอยู่นะ ได้อะไรมาก็ตามเถิด คิดว่าพระภิกษุสามเณรที่มาอยู่ด้วย เหมือนกับลูกกับเต้า ไม่ห่วงไม่เสียดายกัน ติดขัดอะไรมา แจกให้ทั้งนั้นไม่ขัด**

เมื่อเป็นเช่นนี้ ภิกษุสามเณรก็เป็นสุขสบาย อุ่นหนาฝาคั่ง เหมือนอยู่กับแม่พ่อ ลูกเขาเขารักเหมือนแก้วตา ถ้าแต่ว่าเขารู้ว่าภิกษุผู้ปกครองเอาใจใส่เหมือนเช่นนั้นละก็ เขาก็เคารพนับถือ เขาก็เห็นว่าลูกเขาอยู่อุ่นหนาฝาคั่งเช่นนั้นดีแล้ว เขายิ่งเลื่อมใสศรัทธา เขาไม่ตระหนี่ถี่เหนียวอะไรหรอก **เขากลัวอยู่อย่างเดียวเท่านั้นแหละในพระพุทธศาสนา เมื่อทำแล้วเก็บเอาไปไถลเสียทางอื่น เท่านั้นแหละ เขากลัวนัก** เขาจึงไม่ไว้ใจสมภารหนุ่ม ๆ แต่ว่าวัดปากน้ำนะสมภารแก่แล้ว อายุ ๗๑ แล้วนะ แต่ว่าไม่ใช่วางก้าม อายุ ๗๑ นี่ ตั้งแต่บวชพรรษา ๒ แน่ะ ทอดธุระมานะ ทอดธุระมาตั้งแต่พรรษา ๒ ต้องการบุญกุศลเท่านั้นแหละ อยู่ที่ไหนก็ให้ทาน บริจาคทานไป ไม่ทำอะไร ก็สอนหนังสือหนังหาไป สงเคราะห์อนุเคราะห์กุลบุตรไปอย่างนี้แหละ มาอยู่วัดปากน้ำนี่ ไม่ใช่พอดีพอร้าย พอมาอยู่วัดปากน้ำเท่านั้นแหละ เขาไม่ยอมกันทั้งบ้านทั้งเมือง พระในวัดก็ไม่ยอมทั้งนั้น ผู้มาอยู่ ผู้เทศน์นี้แหละ **พุทโธ่เอ๊ย ที่พึ่งของตัวไม่รู้จัก จะไปกีดกันผู้เป็นที่พึ่งของตัวให้ไปเสียแล้ว จะไปพึ่งอะไร** นี่เราจะทำอย่างไร **นี่ข้าไม่สู้ แล้วข้าก็ไม่หนี ทำดีอันหนึ่งอันใด มีเท่าไรทำจนสุดความสามารถของตัว จะรุกรานสักเท่าไรก็ไม่สู้ แต่ไม่หนี** ทำอะไรทำจนสุดความสามารถของตัว จนกระทั่งถึงบัดนี้ ท่านทั้งหลายเห็นแล้วว่านี่แน่ ผู้ไม่สู้ไม่หนีเป็นอย่างนี้แหละ เป็นประโยชน์ ไม่ใช่แต่มนุษย์ในประเทศเท่านั้น ฝรั่งมังค่ายังเข้ามาเป็นที่พึ่ง มาพึ่งพาอาศัย มาเล่าเรียนศึกษาแล้วเอาไปประกาศ เวลานี้กำลังไปประกาศอยู่ที่ลอนดอน ที่เรียกว่าประเทศอังกฤษนะ เวลานี้กำลังไปประกาศอยู่ **นี้มานำเอาธรรมวัดปากน้ำไปประกาศ** เหมือนอาจารย์ที่ไปสอนอยู่วัดจันทร์ปะขาวนั่นแหละ ไปประกาศธรรมอย่างนั้นแหละ **เวลานี้ไปประกาศอยู่ประเทศอังกฤษโน่น ต่อแต่นี้ไม่ช้าเท่าใด จะส่งไปญี่ปุ่นอีกองค์หนึ่ง มีวิชชาแบบเดียวกัน** จะส่งไปญี่ปุ่นอีกองค์หนึ่ง **ให้ประกาศพุทธศาสนาแบบเดียวกัน** ในประเทศไทยนี่มากองค์ **บ้านของใครจะประกาศอย่างไร ให้ประกาศออกไป อย่านิ่งเสีย อุตส่าห์เอาใจใส่พระพุทธศาสนา เมื่ออยู่วัดไหนจะได้รุ่งโรจน์โชตนาการ พวกชาวบ้านร้านตลาดทั้งหลาย อุบาสกอุบาสิกาจะได้รู้จักพุทธศาสนาจริง**

วันนี้จะแสดงพระพุทธศาสนาจริง ๆ ให้ฟังเสียก่อน เพราะว่าเราเป็นคนครองเรือน เป็นอุบาสกก็ดี เป็นอุบาสิกาก็ดี มีกิจการมากด้วยสวนด้วยนา ด้วยสวนบ้าง ด้วยนาบ้าง ด้วยค้าขายบ้าง ให้รู้ว่าความจริงของพุทธศาสนานะคืออะไร พระองค์ทรงรับสั่งด้วยพระองค์เองว่า**อุกาส โย ปน ภิกฺขุ ธมฺนานุธมฺมปฏิปนฺโน วิหรติ สามีจิปฏิปนฺโน อนุธมฺมจารี โล ตถาคตํ สกฺกโรติ ครุกโรติ มาเนติ ปูเชติ ปรมาย ปูชาย ปฏิปตฺติปูชาย** นี่พระองค์ทรงรับสั่งด้วยโอษฐ์ของพระองค์เอง **อุกาส โย ปน ภิกฺขุ** ขอโอกาส **ภิกษุรูปใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมอยู่ ปฏิบัติชอบยิ่ง ประพฤติตามธรรมเป็นปกติ อันว่าภิกษุรูปนั้น ชื่อว่าสักการะ ได้ชื่อว่า เคารพ ได้ชื่อว่านับถือ ได้ชื่อว่าบูชาซึ่งเราผู้ตถาคตด้วยปฏิบัติบูชาเป็นอย่างยิ่ง** ความจริงท่านวางตำราไว้อย่างนี้ เรียกว่ามีมาในโอวาทปาฏิโมกข์ ย่นสกลพุทธ–ศาสนาวางเป็นตำราไว้

ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมนั้นเป็นไฉน เมื่อเป็นฆราวาสเขาเรียกว่า **ฆราวาสธรรม** ปฏิบัติธรรมของตนให้แน่นอนอย่าให้คลาดเคลื่อน เรียกว่า **ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน** เริ่มต้นทีเดียว ต้อง**ปฏิบัติอยู่ในกุศลกรรมบถ** ๑๐ ประการ **ทอดทิ้งอกุศลกรรมบถ** ทั้ง ๑๐ ประการเสีย ละอกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการเสีย ประกอบกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ ประการ ให้เกิดมีกายบริสุทธิ์ ๓ **เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์สมบัติของผู้อื่น เว้นขาดจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย** ๓ หละ

เว้นจากวจีกรรม **เว้นจากการพูดปด ไม่จริง หลอกลวงต่าง ๆ เว้นจากกล่าวคำส่อเสียดให้เขาแตกร้าวจากกัน** ให้สมัครสมานอยู่ ให้มีกับตน **เว้นจากกล่าวคำหยาบช้าทารุณด่าชาติ ด่าตระกูล เว้นจากกล่าวคำเหลวไหลปราศจากประโยชน์ หาหลักฐานไม่ได้ ไม่มีเหตุผล** กล่าวเลอะเทอะ ๆ อย่างนี้ นี่เรียกว่า **วจีกรรมบริสุทธิ์** แล้วเว้น **จากการโลภอยากได้ของเขา เว้นจากโกรธประทุษร้ายเขา เว้นจากเห็นผิดจากคลองธรรม** ได้ชื่อว่า **ใจบริสุทธิ์**

กายบริสุทธิ์ ๓ **วาจาบริสุทธิ์** ๔ **ใจบริสุทธิ์** ๓ รวมเป็น บริสุทธิ์ ๑๐ คือ กาย ๓ วจี ๔ เป็น ๗ ใจ ๓ รวมเข้าเป็น ๑๐ นี้ เรียกว่า **กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ตัวเองบริสุทธิ์ดังนี้แล้ว** ตั้งใจให้แน่วแน่ เรียกว่า ธรรมานุธรรมปฏิบัติ **ชวนบุคคลผู้อื่นให้บริสุทธิ์เหมือนกับตนเอง บริสุทธิ์ ๑๐ อย่าง** ชักชวนบุคคลผู้อื่นให้บริสุทธิ์ ๑๐ อย่างเหมือนกันบ้าง ชักชวนบุคคลผู้อื่นอีก ๑๐ **เป็น ๒๐ หละ ยินดีพวกบริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ เช่นนั้น อีก** ๑๐ นั้นแหละ **เป็น ๓๐ สรรเสริญพวกบริสุทธิ์ด้วย กาย วาจา ใจ เช่นนั้น เป็น** ๔๐ นี่เขาเรียกว่ากุศลกรรมบถวิภาค แยกออกจาก ๑๐ ไปเป็น ๒๐–๓๐–๔๐ ให้แน่นอนอย่าให้คลาดเคลื่อนเชียว นี่เขาเรียกว่า **ฆราวาสธรรม** ธรรมของฆราวาสให้แน่นอนอย่างนี้นะ หญิงก็เป็นหญิงที่ดี ชายก็

เป็นชายที่ดี ถ้าปกครองเรือนละก็เป็นตัวอย่างได้ทีเดียว **ลูกเกิดมาข้างหลัง พ่อแม่ประพฤติได้ดังนี้ เป็นตัวอย่างอันดีของลูกหญิงลูกชาย ได้ชื่อว่าให้สมบัติแก่ลูกจริง ๆ ประพฤติตัวให้เป็นตัวอย่างแก่ลูกหญิงลูกชายจริง ๆ**

ถ้าประพฤติเลวตรงกันข้าม ทั้ง ๒๐–๓๐ นี้ละก็ **เป็นตัวอย่างเสียหายของลูกหญิงลูกชาย ถ้าลูกหญิงลูกชายเห็นแม่พ่อประพฤติชั่วช้าเช่นนั้นแล้ว ก็เอาอย่างพ่อแม่ ก็กลายเป็นคนเสียตามกันไป** ถ้าว่าประพฤติเช่นนี้ ตระกูลนั้นจะเหลวไหลตามกัน เพราะต้นตระกูลไม่เป็นหลัก พ่อแม่ไม่เป็นหลัก **พ่อแม่ต้องประพฤติเป็นหลักเข้าไว้** นี่เรียกว่า **มนุษยธรรม ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ ถ้าว่า ๑๐ อย่างนี้ไม่บริสุทธิ์ละก็ จะเป็นมนุษย์กับเขาไม่ได้ ต่อไปในภายหน้าเป็นมนุษย์ไม่ได้ เป็นเปรตบ้าง อสุรกายบ้าง สัตว์เดรัจฉานบ้าง สัตว์นรกบ้าง** ต้องเป็นลงไปอย่างโน้น ถ้าว่าบริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ ไม่มีร่องรอยเสียเลยละก็ เป็นมนุษย์ได้แท้ ๆ ไม่ต้องไปสงสัยหละ แตกกายจากมนุษย์ ก็ไปเป็นมนุษย์อีกต่อไป เขาเรียกว่าธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ เมื่อประพฤติถูกส่วนของธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์แล้ว อายตนมนุษย์ก็ดึงดูด ดึงดูดอย่างไรล่ะ เขาก็เคยกันแล้วเรียกว่าอายตนะดึงดูด เรานอนเฉย ๆ อยู่ในมุ้งในม่านนั้นแหละ พอประกอบธาตุธรรมถูกส่วน ดึงดูดมนุษย์เข้ามาในท้องได้ นั้นแหละดึงดูดจริง ๆ อย่างนี้ ที่จะไปเข้าท้องมนุษย์นั่น ต้องบริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ จึงเข้าไปได้ ถ้าไม่บริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ อายตนะไม่ยอมดึงดูด ดูดแล้วก็เลยไปเสีย ถ้าบริสุทธิ์ไม่ได้ก็ไปไม่ได้ เหมือนอะไร เหมือนแม่เหล็กกับลูกเหล็กที่มันดึงดูดกัน ถ้าลูกเหล็กมันโตกว่าละ ดึงดูดไม่ได้ เข้าไม่ได้ เหล็กมันเล็กกว่าก็ดึงดูดได้ละซิ มันถูกส่วนเข้ามันก็ดึงดูดได้ มันโตกว่าหรือหนักกว่า ก็ไม่ถูกส่วน เหตุนี้เมื่อบริสุทธิ์ กาย วาจา ใจ แล้ว ก็ถูกส่วน ส่วนของอายตนะของมนุษย์ทีเดียว อายตนะของมนุษย์ดึงดูดกายก็เกิดมาเป็นมนุษย์ ถ้าว่าต่ำกว่ามนุษย์ลงไป ไม่บริสุทธิ์ดังกล่าวแล้ว อายตนะเปรตดึงดูด อายตนะอสุรกายดึงดูด อายตนะสัตว์เดรัจฉานดึงดูด เขาโจษกันออกลั่นโลกไป มนุษย์ไปเกิดในท้องหมา มนุษย์แท้ ๆ ออกมาเป็นมนุษย์ ตัวเท่า ๆ ลูกมะนาวได้ ตัวก็สัก ๗ นิ้วฟุต ตัวขนาดนั้น วัดตัวโดยรอบก็ประมาณราว ๆ ไม่กี่นิ้วนัก เป็นมนุษย์จริง ๆ ออกมาหายใจได้ ๒๐ นาทีแล้วก็ตายไป นี่เห็นแล้วว่า อ้อ! ไอ้ทำผิดไปเกิดเป็นมนุษย์ มันไม่เกิดในมนุษย์ ไปเกิดในสุนัขเสียได้ ว่าไอ้สุนัขต่างหาก มนุษย์ต่างหาก มนุษย์แท้ ๆ ไปเกิดเป็นสุนัขได้ นี่ให้เป็นตัวอย่างเทียว อ้อ ! ไอ้นี่ไปเกิดในมนุษย์ไม่ได้ เพราะทำผิดจากมนุษย์ก็ไม่เกิดเป็นมนุษย์ เหตุนี้นี่ขั้นต้นเทียว เราเป็นมนุษย์นะ อยู่ได้ครอบครองบ้านเรือนมีสามีภรรยา มีบุตรและธิดารวมกันอยู่เช่นนี้นะ ต้องรู้จักหลักอันนี้นะ ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ให้บริสุทธิ์เทียวนะ

ธมฺมานุธมฺมปฏิปตฺติ ประพฤติธรรมสมควรแก่ธรรมอยู่ สามีจิปฏิปนฺโน ปฏิบัติชอบยิ่ง ๆ ขึ้นไป สามีนั่นเขาแปลว่า เจ้านะ **สามีโก** แขกแปลว่า **เจ้า** เจ้านะคืออะไร ก็คือเจ้าของเมียนะซิ จะทำอะไรตามชอบใจของมัน เมียมันก็ต่ำกว่ามัน สามีมันก็เป็นเจ้าบ้านเป็นเจ้าบ้านนั่นแหละ เรียกว่า สามีโก แปลว่า เจ้า เจ้านั่นมันจะฆ่าก็ได้ มันจะทำอะไรก็ได้ ทำมันไม่ได้สักอย่างหนึ่ง แพ้มันทุกอย่าง นั่นแหละเขาเรียกว่าเจ้า เจ้าในความบริสุทธิ์ **สามีจิปฏิปนฺโน** ปฏิบัติเป็นเจ้าในความบริสุทธิ์ จะมาแก้ไขทำอย่างไรอย่างหนึ่ง ตัดหัวขั้วแห้งเสียไม่ได้ ข้าไม่ยอมเด็ดขาดทีเดียว รักษาความบริสุทธิ์นั้นเสมอ ๆ ไป ประพฤติบริสุทธิ์อยู่ในศีล ๒๐ อย่าง ๓๐ อย่าง ดังกล่าวแล้วนั้น เป็นเจ้าทีเดียว ประพฤติอย่างนี้เรียกว่า **สามีจิปฏิปนฺโน**

อนุธมฺมจารี ประพฤติตามธรรม ตามจริงของธรรม **อนุธมฺมจารี** ประพฤติตามธรรม บริสุทธิ์จริงด้วยกาย บริสุทธิ์จริงด้วยวาจา บริสุทธิ์จริงด้วยใจ รักษาไอ้ความจริงไม่ให้คลาดเคลื่อนไปจากความจริงไป นี่เรียกว่า อนุธมฺมจารี ประพฤติตามธรรมจริงอย่างนั้นเป็นปกติ นี่หนึ่งละ **การครองเรือนต้องสิบอย่างนี้ ไม่ให้คลาดเคลื่อนนะ** ต้องให้เข้าใจเสียทั้งสิบข้อ ไม่ฆ่าสัตว์นะ เหตุผลเป็นอย่างไรที่ไม่ฆ่าสัตว์ เอาอะไรละที่จะรับประทานเข้าไป เออไม่ฆ่าสัตว์นะ สัตว์ที่ฆ่าตาย ๆ มีถมไป แล้วก็หาที่เขาฆ่าตาย สดไม่มี หาแห้งไปก่อน หาสดได้ที่ตาย ก็เอาอย่างนี้ซิ ฉลาดอย่างนี้ซิเสียทรัพย์ แล้วไม่ให้เสียศีล **ถ้าว่าไปซื้อเอาเป็น ๆ มาบริโภค เอาไปฆ่าเอง แล้วก็เสียทรัพย์ด้วย เสียศีลด้วย มันโง่อย่างนี้จึงเอาตัวรอดไม่ได้** ไม่ให้เสียศีล รักษาศีลไว้ให้มั่น ทรัพย์เสียไปไม่ว่า ผู้เทศน์นี่เองจะจับเงินจับทองไม่ได้ ผู้เทศน์ตั้งใจบวชจริงนี่ ไม่ได้เชียวแหละ จับเข้าแล้วเสียศีล นี่เสียผู้เสียคนทีเดียว เสียพระเสียเณรเชียวแหละ ไม่ได้ ถ้าหากว่าจะไปไหนละก็ เสียค่ารถค่าเรือเสียเท่าไรก็ช่างมัน อย่าไปจับเอง เสียเท่าไรช่างมัน ให้เด็กจับ ให้เด็กไปด้วย เสียเท่าไรช่างมัน ไม่ว่าหละ อย่าให้เสียศีล เสียทรัพย์ช่างมัน ให้ประพฤติอย่างนี้ เราครองเรือนก็เหมือนกัน **เสียทรัพย์เสียไป ศีลอย่าให้เสีย ต้องรักษาไว้ ศีลเป็นสิ่งสร้างทรัพย์ เจ้าทรัพย์เสีย ถ้าว่ามีศีลละก็ ได้ชื่อว่าเป็นคนดี คนบริสุทธิ์ แล้วเป็นเจ้าทรัพย์ ทรัพย์ดึงดูดในโลกให้มาหา ไม่ต้องเดือดร้อนอะไร ให้บริสุทธิ์จริง ๆ นะ** อย่าบริสุทธิ์จอมปลอมไม่ได้นะ **บริสุทธิ์จอมปลอมเป็นอย่างไรละ** เหมือนอย่างกับพระ **เป็นพระเป็นเณรอย่างนี้แหละ ต่อหน้าคนแล้ว ก็ไม่รับเชียวหละ พอลับหลังคนแล้วเอาเงินมานับ** นี่แน่อย่างนี้แหละมันจอมปลอม อย่างนี้แล้วไม่ได้ **ต่อหน้ามะพลับลับหลังตะโกอย่างนี้ละก็ไม่ได้เชียวนะ** โกงอย่างนี้มันไม่ศักดิ์สิทธิ์ ต้องต่อหน้าลับหลังเหมือนกันหมด จึงจะปรากฏว่าเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ เป็นผู้ที่ศักดิ์สิทธิ์ อย่างนั้นจึงจะใช้ได้

ให้แน่นอนอย่างนั้นนะ แน่นอนอย่างนั้น เมื่อรักษาความบริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์วาจา บริสุทธิ์ใจ ทั้งสามนี้แล้ว ก็เรียกว่า **ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม** อยู่ข้อหนึ่งนะ

เมื่อปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมเช่นนี้แล้ว ก็นี่ส่วนฆราวาสอยู่ครองเรือน เป็นภิกษุสามเณรออกจากการครองเรือนแล้ว ต้องประพฤติอยู่มากกว่า ฆราวาสออกจากการครองเรือนชั่ววัน ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ ออกจากการครองเรือนพอมารักษาอุโบสถศีล ออกจากการครองเรือนมาเหมือนกัน เลิกการครองเรือนวันนั้น วันกับคืนหนึ่งเลิกเด็ดขาดทีเดียว ปฏิญาณตนแล้ว ถืออุโบสถนั้นออกจากการครองเรือนแล้ว **เมื่อออกจากการครองเรือนต้องปฏิบัติศีล ๘ ให้มั่นอยู่ในศีล ๘ อย่าให้คลาดเคลื่อนอย่าจอมปลอมนะ จอมปลอมนะฆ่าตัวเองทั้งเป็น** ฆ่าตัวเองทั้งเป็น **ทำไมว่าฆ่าตัวเองทั้งเป็นละ** จอมปลอมนะ ฆ่าตัวเองทั้งเป็นซิ ตัวเองจอมปลอมได้แล้ว ตัวเองน่ะเสียคนทีเดียว ไว้ใจไม่ได้ ตัวเองไว้ใจตัวเองไม่ได้ ตัวเองนะเสียคนทีเดียว ใครรู้ว่าเสียคนละ มีใครเห็น ตัวเองละเห็น ตัวเองละรู้ นั่นแน่ตัวเองเห็นตัวเองรู้ตัวเองก็โกงตัวเองอยู่นั่นแหละ ไม่ไปไหนหละ ตัวเองก็ฆ่าตัวเองอยู่นั่นแหละ ทำไมฆ่าตัวเอง ก็รู้ว่าตัวฆ่าตัวเองอยู่นั่นแหละ **ก็ตัวขืนประพฤติชั่วอยู่นั้นแหละ ก็ลงโทษตัวเองให้ตกนรก ให้ได้รับความทุกข์ในหน้าที่ ที่โทษจึงพึงบังเกิดต่อความบริสุทธิ์นั้น ๆ** อย่าโกงตัวเอง ถ้าว่าโกงตัวเองแล้ว ไม่มีใครไว้ใจแน่ ถึงไม่มีใครไว้ใจ ก็เมื่อไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดไว้ใจ ก็เพราะเหตุอะไรละ เพราะตัวของตัวเองนี้ ให้แน่นอนอย่างนี้ ให้แน่นอนอย่างนี้ ในศีล ๘ ก็ต้องบริสุทธิ์จริง ศีลอุโบสถให้ตรงเป๊ง ถึงเวลาอุโบสถก็ไปรับอุโบสถ ให้ตรงต่อองค์ของศีล ๘ นั้น อย่าให้คลาดเคลื่อน นั่นแหละได้ชื่อว่า **ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน** การละออกจากการครองเรือนประพฤติปฏิบัติให้ตรงชัดอย่างนั้นทีเดียว

เมื่อตรงชัดเช่นนั้นแล้ว ก็ทั้งต่อหน้าและลับหลังอย่างนั้นเหมือนกัน ไม่คลาดเคลื่อนทีเดียว แน่นอนในการละการครองเรือน ก็เป็นได้ดังนี้แหละ ก็ได้ชื่อว่า **ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน**

สามีจิปฏิปนฺโน ล่ะ ศีล ๘ อย่าให้คลาดเคลื่อนไม่ให้เหลวทีเดียว ใครจะบังคับบัญชาสักเท่าหนึ่งเท่าใด ก็บังคับไม่ได้เด็ดขาด ศีล ๘ บริสุทธิ์เป๊ง ไม่มีใครเป็นใหญ่ ไม่มีใครอยู่เหนืออำนาจได้ เรียกว่า **สามีจิปฏิปนฺโน** เป็นเจ้าของความบริสุทธิ์ของศีล ๘ ได้แล้ว เป็นเจ้าของความบริสุทธิ์ของศีล ๘ และ **อนุธมฺมจารี** ความจริงของศีล ๘ เป็นอย่างไร ประพฤติตามความจริงของศีล ๘ นั้น ไม่ให้คลาดเคลื่อนไปได้ ดังนี้ชื่อว่า อนุธมฺมจารี ประพฤติตามความจริงของศีล ๘ นั้น ๆ นี่ผู้ละการครองเรือนของฆราวาสวิสัย เข้ามารักษาศีลในพระ–พุทธศาสนา คือ ศีล ๕ และศีล ๘ ศีล ๑๐ เป็นสามเณรรักษาศีล ๑๐ อุบาสกอุบาสิกาก็รักษา

ศีล ๑๐ ได้ ศีล ๑๐ ก็เติมเข้าไปอีกข้อหนึ่ง เว้นจากการหยิบเงินและทอง นับเงินและทองเก็บไว้ในมือของตน เก็บไว้ในตนเอง เว้นขาดทีเดียวในศีล ๑๐ ก็ให้บริสุทธิ์ในศีล ๑๐ ไม่คลาด–เคลื่อน ให้ตรงต่อศีล ๑๐ ทั้ง ๑๐ สิกขาบท ไม่ได้คลาดเคลื่อนหละ ปฏิบัติดังนั้นนั่นแหละได้ชื่อว่า **ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน** ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมอยู่ สามีจิปฏิปนฺโน ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมอยู่ **สามีจิปฏิปนฺโน** ไม่มีใครจะทำให้คลาดเคลื่อนจากศีล ๑๐ ได้ เป็นใหญ่เป็นเจ้าทีเดียว ปกครองศีล ๑๐ ทีเดียว **อนุธมฺมจารี** ประพฤติตามร่องรอยของศีล ๑๐ ไม่ให้คลาดเคลื่อนเหมือนกันแบบเดียวกัน นี่เป็นชั้น ๆ ขึ้นไปอย่างนี้ นี่เมื่อได้หลักฐานตามจริงตามวาระพระบาลีเช่นนี้แล้ว ตั้งใจให้แน่แน่ว

ต่อแต่นี้ไปเมื่อเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา **ศีลของภิกษุนะ เป็น อปริยันตปาริสุทธิศีล ไม่มีที่สุด** ศีลของภิกษุไม่มีที่สุด ศีลของภิกษุ ๒๒๗ สิกขาบทมาในพระปาฏิโมกข์ในวิสุทธิมรรค สามล้านร้อยกว่าสิกขาบท มาในพระไตรปิฎก ที่เรียกว่าวินัยปิฎกนี้ ๒๑,๐๐๐ กัณฑ์ เป็นสิกขาบทหลายข้อ **ถ้าจะนับสิกขาบทภิกษุ ศีลไม่มีที่สุด** ศีลไม่มีที่สุดทีเดียว เรียกว่า **อปริยันตปาริสุทธิศีล** ขึ้นสู่พระปาฏิโมกข์นิดเดียว ๒๒๗ สิกขาบทข้อสำคัญ ๆ ทั้งนั้น ที่ข้อลดหย่อนกว่านั้น ยังอยู่อีกมากมาย ไม่มีที่สุด

เมื่อภิกษุจะรักษาศีลให้บริสุทธิ์ ในศีลไม่มีที่สุดเช่นนั้น จะรักษาอย่างไร ภิกษุต้องเป็นภิกษุจริง ๆ **ภิกษุ** เขาแปลว่า **ผู้ศึกษา** ตั้งใจศึกษาในศีล **สีลมฺหิ สิกฺขติ** ศึกษาในศีล **จิตฺตมฺปิ สิกฺขติ** ศึกษาในจิต **ปญฺญมฺปิ สิกฺขติ** ศึกษาในปัญญา **อธิสีลมฺปิ สิกฺขติ** ศึกษาในศีลสมาธิ ปัญญา เข้าใจแล้วให้สูงขึ้นไปอีก **อธิสีลมฺปิ สิกฺขติ ศึกษาในอธิศีล ศึกษาในอธิจิต ศึกษาในอธิปัญญา แล้วก็ค้นคว้าในศีล สมาธิ ปัญญา ให้เข้าใจ แล้วรู้จักหนทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ไปได้อย่างไร ไปแนวไหนให้รู้จักชัดแน่นอน** ในการศึกษาของตัวอย่างนี้ เมื่อตั้งใจศึกษาอยู่เช่นนี้ละก็ ได้ชื่อว่าภิกษุนั้นเป็นผู้ที่มั่นแล้ว ในศีล สมาธิ ปัญญา ในอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา **แล้วก็เอาใจไปจรดอยู่ใน อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ต้องรักษาศีลไว้ให้มั่นคง อยู่ในสมาธิให้มั่นคง อยู่ในปัญญาให้มั่นคงไว้** จึงรวมในทางมรรคผลสืบต่อไปนั้น ดั่งนี้ได้ชื่อว่า **ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน** ของภิกษุ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จะให้ตรงแน่วหละ จากการปฏิบัติของตนนั้น มนุษย์มาฆ่าเสียก็ฆ่าไปเถอะ เป็นไม่ยอมกันเด็ดขาดเชียว เรียกว่า **สามีจิปฏิปนฺโน** ปฏิบัติเป็นเจ้าในข้อปฏิบัติของตนนั้น **อนุธมฺมจารี** ประพฤติตามแนวปฏิบัติของตน ไม่ให้คลาดเคลื่อน นั้นได้ชื่อว่าประพฤติตามธรรมที่ให้ถึงที่สุดแล้ว ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ตามส่วนนี้นะ **นี่เป็นภายนอก**

ภายใน เรียกว่าเป็นทาง **ปฏิบัติ** อันลึกซึ้ง ศีล ๕ นะ ความบริสุทธิ์กาย บริสุทธิ์

วาจา บริสุทธิ์ใจนะ บริสุทธิ์กายอยู่ที่ไหน บริสุทธิ์วาจาอยู่ที่ไหน บริสุทธิ์ใจอยู่ที่ไหน

บริสุทธิ์กายนะ บริสุทธิ์กาย **ลมก็หยุด** ลมหยุดเสียเรียกว่า บริสุทธิ์กาย ลมหยุด ลมนั้นแหละปรนปรือใจให้เป็นอยู่ ลมหายใจเข้าออกปรนปรือกายให้เป็นอยู่ **ลมหยุดก็กในเวลาไร เวลานั้นเรียกว่า กายบริสุทธิ์แล้ว กายสังขารบริสุทธิ์แล้ว**

ความตรึกตรองที่จะพูด หยุดอีกเหมือนกัน ความตรึกตรองที่จะพูด หยุดอีกเหมือนกัน **พอหยุดเวลาไร เวลานั้นเรียกว่า วจีสังขารบริสุทธิ์แล้ว**

หยุดเข้านะอย่าให้เคลื่อนที่นะ ความรู้สึกก็สุขทุกข์อยู่ในตัวนั้นแหละ จะรู้สึกว่ามันหยุดอีกดุจเดียว กาย วาจา ใจ หยุดดุจเดียวกัน **พอใจหยุดก็กลงไปในขณะใด ขณะนั้นเรียกว่าจิตสังขารระงับแล้ว นั้นเป็นจิตบริสุทธิ์แล้ว**

กายบริสุทธิ์ วาจาบริสุทธิ์ ใจบริสุทธิ์ ยังมืดตื้ออยู่นั้น บริสุทธิ์ของสามัญสัตว์ไม่ใช่บริสุทธิ์วิเศษ **บริสุทธิ์วิเศษ สว่างโล่ง ยิ่งกว่ากลางวัน เห็นชัด ความหยุดกาย** ลมหยุดรึความตรึกตรองหยุด **ใจหยุด เห็นทีเดียว** สว่างแจ่มแจ้ง เห็นดวงเท่านั้นเท่าที่ปรากฏทีเดียว เห็นชัดอย่างนี้ เรียกว่า การปฏิบัติสูงขึ้นไปกว่าดังกล่าวแล้ว ทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งใจ เมื่อบริสุทธิ์เช่นนี้แล้ว มีอีกชั้นหนึ่ง เลื่อนขึ้นกว่านี้ นี่ชั้นสามัญบริสุทธิ์ขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง

พอใจหยุดแล้วเป็นดวงใสเท่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ผุดขึ้นที่หยุดนั่น นั้นแหละ **พอเห็นดวงนั้นเท่านั้น อ้อ! นี่เป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์อย่างนี้หรือ ใจก็หยุดอยู่กลางดวงทีเดียว ใจหยุดอยู่กลางนั้น พอถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ ผุดขึ้นอีกดวงหนึ่ง** พอผุดขึ้นอีกดวงหนึ่งก็โผล่สอง **นี่อริยมรรค ทางไปของพระพุทธเจ้าของพระอรหันต์อย่างนี้เอง เห็นดวงศีลเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เท่ากัน ดวงก่อนเห็นดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐานดวงหนึ่ง** กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน นั้นแหละ เห็น **ดวงศีล** หยุดอยู่กลางดวงศีล พอถูกส่วนเข้า เห็นอีกดวงหนึ่ง เรียกว่า **ดวงสมาธิ** หยุดอยู่กลางดวงสมาธินั้น พอถูกส่วนเข้า ก็ผุดขึ้นอีกดวงหนึ่ง เรียกว่า **ดวงปัญญา** หยุดอยู่กลางดวงปัญญาถูกส่วนเข้า ก็ผุดขึ้นอีกดวงหนึ่ง เรียกว่า **ดวงวิมุตติ** หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า ผุดขึ้นอีกดวงหนึ่งเรียกว่า **ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ**

หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้า เห็นกายตัวเอง ที่ไปเกิดมาเกิด ที่นอนฝันออกไป เห็นชัดทีเดียว นี้ทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์เป็นอย่างนี้ อย่างนี้เคยแสดงให้ฟังแล้วนะ ทางนี้ทางปฏิบัตินะ ไม่ใช่ทางปริยัตินะ เป็นทางลึกซึ้งนัก เมื่อเข้าใจชัดเช่นนั้น จะพึงรู้ต่อข้อปฏิบัติว่า **ธมฺมานุธมฺมปฏิปนฺโน** ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมนี้ นี้สมควรตลอด จะชี้แจงแสดงให้ไปตลอดยิ่งขึ้นไปกว่านี้ ให้ยาวเป็นลำดับไปนะ

เวลาของท่านทั้งหลายไม่พอ จะมีโอกาสที่จะฟังต่อไป

เพราะฉะนั้นการที่อยากฟังในเรื่องผ้าป่าอีก ในเรื่องถวายไตรจีวรอีก ในเรื่องบำเพ็ญกองการกุศลอีก ตามบาลีได้ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้น **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ปมาโท มจฺจุโน ปทํ อปฺปมตฺตา น มียนฺติ เย ปมตฺตา ยถา มตา เอตํ วิเสสโต ญตฺวา อปฺปมาทมฺหิ ปณฺฑิตา** นี้อีกลึกซึ้งนัก ธรรมวินัยของพระศาสดา พระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก ตรัสเทศนาโปรดพุทธเวไนยนานถึง ๔๕ ปี ใน ๔๕ ปี ตรัสเทศนาไว้ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ย่อลงไปเป็นพระวินัยปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ย่นลงเป็นพระสุตตันตปิฎก ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ย่นลงเป็นพระปรมัตถปิฎก ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ รวมเป็น ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ **ใน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์นี้แหละ มีความไม่ประมาทเป็นยอด** ไม่ประมาทอันเดียวเท่านั้นแหละ ไม่ประมาทในอะไร ถ้ารวมเข้าก็ **ไม่ประมาทในศีล** นี้ ศีลรู้ หรือศีลเห็น หรือศีลหยุดอะไรก็ตามใจเถอะ ไม่ประมาทในศีลนั้นแหละ แล้ว **ก็ไม่ประมาทในสมาธิ** นั้นแหละ **ไม่ประมาทในปัญญา** นั้นแหละ ไม่ประมาทนั่นเป็นอย่างไรละ อยู่กับศีลเสมอ ไม่พลั้งเผลอ กาย วาจา ใจ อยู่กับศีลเสมอไม่พลั้งเผลอ ตลอดจนกระทั่ง **เห็นดวงศีล** เมื่อหยุดอยู่กลางดวงศีลนี้อย่างชนิดนี้ เรียกว่า **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ นี่แหละจะไปนิพพานต้องไปอย่างนี้** แน่นอน ต้องไปอย่างนี้ ไม่ให้คลาดเคลื่อนนะ นี่จะไปนิพพานกันหละ ถ้าจะแสดงขยายเวลาให้มากไปกว่านี้อีกนิดหนึ่ง ถึงนิพพานทีเดียวนะ ไปนิพพานต้องไปท่านี้นะ

เมื่อรู้จักหลักอันความ **ไม่ประมาท ไม่ประมาทในศีลตลอดจนกระทั่งเห็นศีล ไม่ประมาทในศีลรู้ ไม่ประมาทในศีลจำ ไม่ประมาทศีลเห็น** เห็นก็ไม่ประมาท เห็นอยู่ร่ำไปไม่เผลอกันหละ นี้เรียกว่า **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ** หละ เห็นหนทางของพระนิพพานจริง ๆ เป็นเนื้อความไปนิพพานจริง ๆ นั่น ไปอย่างไร เมื่อไม่ประมาทในศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสนะแล้ว จะบรรลุเป็นลำดับขึ้นไป ไปถึงนิพพานเทียวนะ **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ** ความไม่ประมาทเป็นหนทางไม่ตายนี่ ไม่ตายนั่นเป็นอย่างไร แค่ไหนที่จะไม่ตาย ก็ต้องเป็นชั้น ๆ ขึ้นไป

พอหมดกายมนุษย์ ไปถึง **กายมนุษย์ละเอียด** พอสุดกายมนุษย์ละเอียด ในกลางกายมนุษย์ละเอียด มี **กายทิพย์** ในกลางกายทิพย์ มี **กายทิพย์ละเอียด** ในกลางกายทิพย์ละเอียด มีกาย **รูปพรหม** ในกลางกายรูปพรหม มีกาย **รูปพรหมละเอียด** ในกลางกายรูปพรหมละเอียด มีกาย **อรูปพรหม** ในกลางกายอรูปพรหม มีกาย **อรูปพรหมละเอียด** แปดกายมีอยู่ในภพทั้งนั้น นี่อยู่ในภพทั้งนั้น ยังไปนิพพานไม่ได้

เข้าไปในกลางกายละเอียดของกายละเอียดของกายอรูปพรหมอีก เข้าไปถึงกลางกาย

อรูปพรหมละเอียด มี **กายธรรม** เท่านั้น พอถึงกายธรรมเท่านั้น รูปพระพุทธปฏิมากร เกตุดอกบัวตูม บริสุทธิ์ใสเป็นกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้า **กายที่ ๙ ของตัวเอง มีทุกคน** ชายก็มี หญิงก็มี เหมือนกันทุกคน แบบเดียวกัน **ไปถึงกายนั่นนะ เป็นตัวอมตะทีเดียว อปฺปมาโท อมตํ ปทํ** ทีเดียว **เห็นนิพพานได้ทีเดียว** ไม่ใช่กายเดียวนะ **กายธรรม กายธรรมละเอียด กายธรรมโสดา กายธรรมโสดาละเอียด กายสกทาคา สกทาคาละเอียด กายธรรมอนาคา อนาคาละเอียด กายธรรมอรหัต กายธรรมอรหัตละเอียด ไปนิพพานได้เหมือนกันทุกกาย นี่ไปนิพพานได้อย่างนี้** เช่นนั้นเรียกว่า **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ความไม่ประมาทเป็นหนทางไม่ตายนั่นแหละ กายธรรมนั่นแหละไม่ตาย ไปนิพพานได้ทีเดียว นี้ อปฺปมาโท อมตํ ปทํ**

ปมาโท มจฺจุโน ปทํ ความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย เป็นหนทางตาย ไม่เข้าถึงกายธรรมนั่นซิ **ถ้าถึงแต่เพียงกายมนุษย์ก็ตาย ไม่ช้าเท่าไรก็ตาย** อายุของมนุษย์เวลานู้น อายุขัยมันก็ร้อยปีเท่านั้น ๗๕ ปีเศษ ๆ เท่านั้น **ถึงกำหนดมันก็ตาย** เขาเผากันออกกลุ้มนั่นอย่างไรเล่า ต้นตระกูลหนึ่งจะเหลือสักคนเดียวไม่มี คนเดียวไม่เหลือเลย ตายหมด อายุ ๑๕๐ ไม่มีเลยสักคนเดียว ตายหมด ตายเกลี้ยง นี่แน่มันตายจริงอย่างนี้ เพราะอะไรเล่า เพราะประมาทนั่นซิ ความประมาทเลินเล่อเผลอตัวนั่นซิ จึงได้ตาย **ปมาโท มจฺจุโน ปทํ** นี่ ตายก็มัจจุ ก็ตัวตายหละ ความประมาทนะมีมากนัก ไม่ใช่พอดีพอร้าย **ถ้าว่าประมาทแล้วตาย**

ประมาทในอะไร **มนุษย์ประมาทในอะไร เพลินในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส** นะซิ นั่นแหละประมาทหละ **เลินเล่อ เผลอตัวเข้าใจว่าเป็นของจริง เป็นของหลอกของลวงทั้งนั้น เราเข้าใจว่าเป็นสุข เป็นทุกข์แท้ ๆ** เข้าใจว่าสุขอย่างไรนะ ถ้าว่าทุกข์แท้ ๆ เขาก็ทิ้งกันหมดนะซิ นี่ตั้งบ้านกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน เป็นสุข เป็นทุกข์อย่างไรละ มันก็เป็นสุขแท้ ๆ นี่ละสุขแท้ ๆ ก็ทนไปอีก นี่กิเลสหนาปัญญาหยาบนะ **กิเลสบางปัญญาละเอียดละก็ เห็นว่าเป็นทุกข์จริง ๆ หละ** ทุกข์อย่างไรละ เห็นร้องไห้ ร้องครางไปตาม ๆ กันทีเดียวละ ก็ไม่ใช่ทุกข์หรือนั่นนะ ร้องไห้ร้องครวญไปตาม ๆ กัน ไปซิ บ้านหนึ่งหมู่หนึ่งเอามารวมกันเข้าซิ บ่นเรื่องสุขกันมากไหมละ ทุกข์กันทั้งนั้น ที่ไหนไม่มีสุขเลย ทุกข์ทั้งนั้นนั่นแหละ

ทุกข์ด้วยอะไร ทุกข์ด้วยมันไม่เที่ยง มีแล้วหามีจริงไม่ เกิดแล้วดับไป นี่มันทุกข์อย่างนี้นะ ทุกข์ด้วยไม่เที่ยง **สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นเป็นทุกข์** สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์ สิ่งนั้นจะเป็นของเรา หรือ เรียกไม่ได้ หายไปหมด แปรไปหมด มันจริงอย่างนี้นะ มันไม่เที่ยง กายมนุษย์ตายแล้วก็ออกเป็นกายมนุษย์ละเอียดต่อไปอีกเหมือนกัน แต่ว่าตายช้าลงไปหน่อย

ไปถึงกายทิพย์ละ ในชั้นจาตุมหาราช ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี ปรนิมมิตวสวัสดี ก็ตายอีกเหมือนกัน หากไปถึงกายรูปพรหมเป็นไงละ ก็ตายอีกเหมือนกัน กายรูปพรหมละเอียดก็ตายอีกเหมือนกัน กายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียด ทั้ง ๘ กายทีเดียวหละ กายที่ ๘ ทีเดียว ตายอีกเหมือนกัน กายอรูปพรหมอย่างที่สุด อย่างน้อยที่สุดก็ ๘๔,๐๐๐ มหากัลป์ ไปอยู่ในเนวสัญญานาสัญญายตนะ แปดหมื่นสี่พันมหากัลป์ ก็ต้องกลับมาเกิดอีก แล้วก็ไปตาย ไปเกิด อยู่อย่างนี้หละ ไม่มีที่สุดที่แล้ว

นี่พวกเหล่านี้ประมาท ประมาทอย่างไร ในมนุษย์ก็ประมาทในเรื่องเบญจพิธกามคุณทั้งห้า **ธรรมห้าประการที่ทำให้สัตว์เนิ่นช้า รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ห้าอย่างนี้แหละ หลอกลวงสัตว์โลกให้ลุ่มหลง กลับหน้ากลับหลัง** ไม่รู้จักพ่อ ไม่รู้จักแม่ **ไม่รู้จักบิดา มารดา ไม่รู้จักพระรู้จักเณร** ไม่รู้จักทั้งนั้น ไอ้รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส มาปลุกปั่นใจ มัวเมาอยู่ในความยินดีความประมาทเหล่านั้น ท่านยืนยันว่า **ปปญฺจภิรตา** หมู่สัตว์เนิ่นช้าด้วยปัญจธรรมทั้งห้า ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ของที่หลอกลวงหลอน ๆ เหล่านี้แหละ นี่เรียกว่ากามภพ รูปภพ ก็อีกเหมือนกันนั่นแหละ ยินดีในรูปฌาน ถอนจากรูปฌานไม่ได้ ตกปลักรูปฌาน ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ถอนไม่ออก ติดอยู่ในรูปฌานนั้น แตกกายทำลายขันธ์ ไปเกิดเป็นพรหม ก็ยินดีของความปรารถนาของความอยากในปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ก็ได้ชื่อว่าประมาท ตายอีกเหมือนกัน ไม่รอดแม้ไปเกิดในอรูปพรหม อากาสานัญจายตนะ วิญญานัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ ถอนใจไม่ออกจากอรูปฌานอีกเหมือนกัน แตกกายทำลายขันธ์ไป ไม่พ้นจากความตายไป เมื่อแตกกายทำลายขันธ์ไม่พ้นจากความตายอีก นี่ก็ได้ชื่อว่าเอาตัวรอดไม่ได้ ออกจากภพไม่ได้นี่ **ปมาโท มจฺจุโน ปทํ** เป็นหนทางตายอย่างนี้

เมื่อรู้สึกว่าเป็นหนทางตายอย่างนี้แล้ว เมื่อรู้จักแน่ รู้จักแน่นแฟ้นเช่นนี้แล้ว **ก็กลับความเห็น ความจำ ความคิด ความรู้** เสียใหม่ ว่าจะเอาอย่างไรกัน **ตั้งแต่เกิดมาจนบัดนี้ได้อะไรบ้าง มีอะไรบ้างในตัวเองมีไหม ถ้าไม่มีไม่เห็น ต้องอุตส่าห์พยายามให้มีให้เห็น ให้เห็นปรากฏ** เหมือนเจ้าภาพวันนี้ที่มาบริจาคทานเช่นนี้นะ เรียกว่า **อปฺปมาโท อมตํ ปทํ** ความไม่ประมาทเป็นหนทางไม่ตายหละ มาบริจาคทานนะ เรามาสละกังวลห่วงใยน้อยใหญ่ พัสดุ วัตถุกาม สละบริจาคความตระหนี่เหนียวแน่นในใจออก บริจาคทาน นำไทยธรรมวัตถุมาจริจาคแก่พระภิกษุสามเณรในพระอารามวัดปากน้ำ คือ มาทอดผ้าป่า การทอดผ้าป่านะเป็นประเพณีของพระพุทธศาสนา

พระบรมศาสดาเมื่อมีพระชนม์อยู่ พระองค์เองกำลังมีพระชนม์อยู่นั้น มี **พระอนุรุธ-**

เถระเจ้า มากราบลาพระองค์ เมื่อออกพรรษาแล้วจะไปแสวงหาผ้าบังสุกุล พระองค์ก็ทรงอนุญาตแก่พระอนุรุธ พระอนุรุธลาไปแสวงหาผ้าบังสุกุล นางเทพธิดาอยู่ในดาวดึงส์เทวโลกเห็นด้วยทิพยเนตร เห็นด้วยตาทิพย์ว่า พระอนุรุธเถระเจ้าแสวงหาผ้าบังสุกุล เราเคยเป็นปุราณทุติยิกา เคยเป็นภรรยาพระอนุรุธอยู่แต่ชาติก่อนโน้น เราสมควรจะสงเคราะห์พระอนุเคราะห์พระผู้เป็นเจ้าหรือไม่ ส่องทิพย์เนตรก็เห็นชัดว่า สมควรจะสงเคราะห์ แล้วก็ไปหยิบเอาผ้าทิพย์ที่มีเนื้อละเอียด เป็นผ้าทิพย์ที่สมควรแก่มนุษย์จะใช้ได้ หยิบเอาผ้าผืนใหญ่ที่จะเอามาทำเป็นไตรจีวรได้ เป็นสังฆาฏิก็ได้ ทำเป็นจีวรได้ ทำเป็นสบงก็ได้ตามความปรารถนา เอามาสงเคราะห์อนุเคราะห์พระอนุรุธ เอามาคล้องไว้ที่ค่าคบในป่าทึบ แล้วแสดงเทวฤทธิ์เบิกหนทางให้เป็นช่องไป เหมือนทางเกวียนเป็นช่องเดินเข้าไปได้ ในที่สุดในค่าคบประดู่ มีผ้าขาวผืนหนึ่งคล้องไว้แขวนไว้แล้ว ก็หนทางที่พระผู้เป็นเจ้าจะแสวงหาผ้าไตรจีวรนะ นี่ก็มานึกถึงว่าจำเพาะจะเดินไปทางนั้น เพราะอะไร พระอรหันต์ถ้าท่านจะต้องการอะไรจริงละก็ท่านมีญาณ ท่านมองดูด้วยญาณ ท่านก็เห็นช่องว่างว่าท่านจะไปที่ไหนเห็นได้หมดเห็นปรากฏเชียว ผ้าบังสุกุลจะไปตกเรี่ยเสียหายอยู่ที่ไหน ๆ มันจะเป็นอะไรท่านเห็นหมดนะ

แต่ในเรื่องนี้ทางศาสนาก็มี ที่พูดกันก็มี ที่เห็น ๆ อยู่อย่างนี้ก็มี ท่านคงจะมีนัยรู้อยู่ ท่านจึงเดินไปถูก แต่ว่าในตำนานเขาว่าเป็นช่องไว้ เบิกหนทางไว้ให้เป็นช่องเข้าไปพอพระผู้เป็นเจ้าเดินไปได้ พระอนุรุธลงทางนั้นแล้ว ก็เดินไป เดินไปตามทางที่เขาทำไว้เป็นช่องนั้น พอไปสุดช่องนั้น ก็ไปเห็นชายผ้าที่ค่าคบต้นประดู่ เอ๊ะ ! นี่ใครมาคล้องไว้นี่ ใหม่เอี่ยมเชียว ของใครก็ไม่รู้ ก็นึกแต่ในใจว่าของมีเจ้าของหรือไม่มีเจ้าของ เอ้า! ก็ไปมอง ๆ ดู มอง ๆ ดูแล้วก็ดูรอบ ๆ ต้นไม้ ก็ไม่เห็นมีเจ้าของที่ไหน ให้กระแอมกระไอก็ไม่มีเจ้าของที่ไหนมาปรากฏ เห็นจะไม่มีเจ้าของแน่ละนะ คิดแต่ในใจว่า เปล่งวาจาว่า **อิมํ วตฺถํ ปํสุกุลจีวรํ มยฺหํ ปาปุณาติ** ว่าผ้าอันนี้หาเจ้าของไม่มีเลย เป็นผ้าที่แปดเปื้อนอยู่ด้วย อ้ายที่ฝนตกถูกมันไคลมันดำ ๆ แปดเปื้อนเถ้าไคลอยู่อย่างนี้ เป็นของไม่สะอาด ของไม่สะอาดมาแปดเปื้อนกับของไม่สะอาด เรียกว่า **ปํสุกุลจีวรํ มยฺหํ ปาปุณาติ** ถึงแก่เราเป็นของเรา บัดนี้แล้วไม่มีเจ้าของแล้ว เป็นของเราแน่ พอนึกเช่นนั้นก็เอื้อมมือไปจับผ้า แล้วว่า **อิมํ วตฺถํ ปํสุกุลจีวรํ มยฺหํ ปาปุณาติ** อย่างนี้แหละ เหมือนพระภิกษุไปซักผ้าป่าซักอย่างนี้แหละ แบบเดียวกันนี้แหละ แบบเดียวกันอย่างนี้แหละ **ต้องพิจารณาว่าผ้าป่านี้เขาทอดธุระ เขาทิ้งแล้ว ไม่มีเจ้าของแล้ว** ปล่อยธุระกันแล้ว ก็เปล่งอุทานวาจาดังนั้นว่า ผ้านี้ **อิมํ วตฺถํ** ผ้านี้ **อสฺสามิกํ** เขาทอดธุระหมดแล้ว เป็นของเกลือกกลั้วด้วยฝุ่นฝอย อยู่ในที่ไม่สะอาด เอาใบไม้มาลาดไว้เอาไปคล้องไว้ที่ค่าคบไม้ เป็นของไม่สะอาด **มยฺหํ ปาปุณาติ** ถึงแล้วแก่เรา นี้ผ้าผืนเดียว

ถ้าผ้าหลายผืนต้องใช้ **อิมานิ วตฺถานิ อสฺสามิกานิ ปํสุกุลจีวรานิ มยฺหํ ปาปุณนฺติ** กิริยาก็ต้องเป็นพหูพจน์ ถ้าว่าประธานเป็นพหูพจน์แล้วก็ กิริยาก็ต้องเป็นพหูพจน์ ถ้าว่าประธานเป็นเอกพจน์แล้ว – กิริยาจะต้องเป็นเอกพจน์ด้วย นี่ภาษาเรียนเขา ภาษาเรียนบาลีเขา เอกพจน์นะ แปลว่า ของสิ่งเดียว เป็นเอกพจน์แปลว่าของสิ่งเดียว ถ้าพหูพจน์ของหลายสิ่ง ผ้าก็มีผ้าหลายผืน ให้เปล่งวาจาอย่างนี้ **อิมานิ วตฺถานิ อสฺสามิกานิ ปํสุกุลจีวรานิ มยฺหํ ปาปุณนฺติ** พิจารณาแบบเดียวกัน แล้วก็ไปหยิบเอาผ้านั้นมา พระอนุรุธพอได้ผ้ามาแล้ว ท่านก็นำเอาผ้านั้นถวายพระบรมศาสดา

พระองค์ทรงรับสั่งว่า ผ้านี้กรานเป็นกฐินได้ ชักผ้าป่ามาเดี๋ยวนั้นแหละ พระองค์ทรงรับสั่งว่ากรานเป็นกฐินได้ ก็ออกพรรษาไป ก็เลยเอาผ้านั้นกรานเป็นกฐินซะ เขาจึงว่าผ้าเป็นต้นกฐิน นี่เพราะอ้ายตัวเดิมมันได้มาจากผ้าป่า มาถวายพระบรมศาสดา พระองค์ก็รับสั่งว่ากรานเป็นกฐินได้ เอามากรานเป็นกฐินเสีย ผ้าป่าเป็นต้นกฐิน กฐินนะเป็นผลของผ้าป่า นี่เดิมเป็นมาอย่างนี้ เขาว่าผ้าป่าอานิสงส์มากกว่าต้นกฐิน เพราะเป็นต้นกฐิน เขาจะตัดสินว่ากระไรอย่างนั้น ผ้าป่าหรือกฐินก็ตามเถิด การทอดกฐินจำเพาะมีเวลาน้อยนะ ตั้งแต่ปวารณาพรรษาแล้ว แรมค่ำ ๑ เดือน ๑๑ ตั้งแต่วันนั้นไปทีเดียว ถึงกลางเดือน ๑๒ พอได้อรุณวันที่ ๑๕ ก็หมดกันเชียว ๓๐ วัน ไม่ถึง ๓๐ วัน กลางเดือน ๑๒, ๒๙ วัน ขาดวันหนึ่งเดือน ๑๑ เดือน ขาด วันพระวัน ๑๔ ค่ำนี้ ไม่ใช่ ๑๕ ค่ำ ๒๙ วันนะเป็นเขตของกฐิน กฐินนะมีเขตเมื่อทอดกฐินแล้ว ผ้าป่านั้นเป็นกรรมสิทธิ์ เป็นของพระอนุรุธ เมื่อเป็นของพระอนุรุธ พระอนุรุธสละขาดจากใจของพระอนุรุธ ถวายพระบรมศาสดา เมื่อถวายพระบรมศาสดาแล้วก็เป็นของพระบรมศาสดา เป็นของพระองค์แล้ว พระองค์ทรงรับสั่งว่ากรานกฐินได้ พระองค์เองเป็นผู้ทอดกฐินก่อนใคร เป็นผู้เริ่มต้นทอดกฐินก่อนทีเดียว นั่นได้ชื่อว่าพระศาสดาทอดกฐินแล้ว ก็กรานเป็นกฐินขึ้น พระองค์ทรงวางตำรับตำราในเรื่องกฐิน

ภิกษุ หรือเจ้าอาวาส หรือว่าภิกษุองค์หนึ่งองค์ใด ได้อนุโมทนากฐิน กรานกฐินแล้วพ้นจากอาบัติโทษพึ่ง ๕ สิกขาบท ทั้งห้าสิกขาบทที่กล่าวถึงการพ้นจากอาบัติ โทษ ๕ สิกขาบทนะอย่างไร **อนามนตฺจาโร** ถ้าว่าภิกษุไม่ได้อนุโมทนากฐิน เวลาวิกาลออกจากวัดต้องบอกลาภิกษุมีในวัดก่อน ถ้าไม่ลาก่อนต้องอาบัติโทษ ต้องลาก่อน ไม่ลาไม่ได้ ถ้าอนุโมทนากฐินกรานกฐินแล้ว ไม่ต้องบอกลาก็ไปได้ คุ้มอาบัติสิกขาบทนี้ได้ **คณะโภชน์** ภิกษุฉันคณะโภชน์ไม่ได้ ต้องอาบัติ เมื่ออนุโมทนากฐินแล้วกรานกฐินแล้ว ฉันคณะโภชน์ได้ ไม่เป็นอาบัติ สองสิกขาบท บทแรก **ติจีวรวิปฺปวาโส** อยู่ปราศจากไตรจีวรไม่ได้ อนุโมทนากฐินแล้วกรานกฐินแล้ว จึงจากไตรจีวรได้ **อติเรกจีวรํ** ได้อติเรกจีวรมา พินทุ–

อธิษฐานไม่ได้ ต้องอาบัติ ล่วง ๑๐ วัน เป็นอาบัติ อนุโมทนากฐินแล้วกรานกฐินแล้วไม่ต้องอาบัติ อยู่ปราศจากไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่งได้ **อติเรกลาภํ ลาภ สงฺฆิกลาภํ** สังฆิกลาภใด ๆ เกิดขึ้นอาวาสนั้น ภิกษุได้อนุโมทนากฐินกรานกฐินแล้ว ก็ได้ส่วนแบ่งเต็มที่ ได้ส่วนแบ่งเต็มส่วน ไม่ได้อนุโมทนากฐินแล้ว กรานกฐินไม่ได้เลย ๕ สิกขาบทนี้พ้นอาบัติได้ ส่วนถวายเป็นสงฆ์ เช่น ถวายเป็นกฐินนะ คุ้มอาบัติภิกษุได้ทั้งวัด กี่ร้อยกี่ร้อยคุ้มได้หมด นี่เป็นอานิสงส์พิเศษออกไปอีก ถ้าว่าผ้าถวายเป็นสงฆ์ผ้าป่า ก็เป็นสังฆทาน กฐินก็เป็นสังฆทานเหมือนกันแบบเดียวกัน ไม่มากน้อยกว่ากัน เพราะต้องมีอานิสงส์พิเศษมากออกไปกว่านี้ ถ้าผ้าจะเป็นต้นกฐิน ๆ จะเป็นต้นผ้าป่านะ อันนั้นแล้วแต่เรื่องเถอะ เอากฐินเป็นต้นผ้าป่าบ้างก็ได้ พอได้ผ้ากฐินแล้ว สมควรที่ได้มาแล้ว ก็ไปทอดผ้าป่าได้ แบบเดียวกัน ได้ผ้าป่ามาแล้ว เราจะมากรานเป็นกฐินบ้าง ก็ได้เหมือนกัน ไม่ขาดตกบกพร่อง เป็นสังฆทานเหมือนกัน แต่ว่าการทอดกฐินนั้น มีอานิสงส์มากกว่าการทอดผ้าป่า จะคุ้มอาบัติของภิกษุได้ ๕ สิกขาบท ส่วนผ้าป่านั้น คุ้มโทษของสิกขาบท ๕ นี้ไม่ได้ กฐินนั้นแหละเป็นแง่สำคัญกว่าผ้าป่านั้น เป็นสังฆทานแบบเดียวกัน ที่ถวายผ้าเป็นผ้าป่านี้ เป็นสังฆทานแท้ ๆ ถวายผ้าเป็นสังฆทานนั้นได้บุญกุศลยิ่งใหญ่นะ ไม่ใช่พอดีพอร้ายนะ

เหมือนพระเจ้าแม่น้า **ปชาบดีโคตมี** หอบคู่ผ้ามาถวายพระบรมศาสดา ว่าเราได้พิทักษ์รักษาตั้งแต่พระมารดาทิวงคตไปแล้ว ๗ วัน เราได้เป็นมารดาแทนอยู่ แล้วก็เป็นพระน้านางของพระองค์ด้วย เราควรจะทำผ้าคู่หนึ่งไปถวายพระองค์ ผ้าที่สมควร ผ้าที่ประณีต พระนางอุตส่าห์จ้างช่างทอมาตีกระถางทอง เป็นกระถางเข้ากระถางมากใบด้วย ปลูกฝ้าย นางได้อุตส่าห์พยายามแก้น้ำที่รดฝ้าย ปรุงให้ดี เพื่อจะให้ฝ้ายบริสุทธิ์มาแต่ต้นจนกระทั่งได้ผลเป็นปุยฝ้าย เก็บเอาฝ้ายนั้นมาปั่นเป็นผ้า ทำเป็นผ้าได้ พระน้านางทำด้วยมือของพระนางทั้งนั้น แต่ว่าทำอย่างไรเวลาเขาทอผ้าก็เอาจับ ๆ ที่ขอบฟืมนั้นแหละกระทบ ๆ ที่ทำด้วยมือของพระนาง เมื่อทำอะไรไม่ใช่ทำนิด ๆ หน่อย ๆ พระเจ้าแผ่นดินเมียพระเจ้ากรุงศิริสุทโธทนะ พระมเหสีนี่ทำอะไรนิดหน่อยก็ได้ชื่อว่าทำเอง ทำจนกระทั่งสำเร็จเป็นผ้าสองผืน เป็นผ้าสองผืนนำไปถวายพระบรมศาสดา พระองค์คิดว่าพระเจ้าน้านะเป็นเสมือนหนึ่งพระมารดาของเรา ได้เลี้ยงพิทักษ์รักษาตั้งแต่มารดาของเราทิวงคตไปได้ ๗ วัน เป็นมารดาแทนมารดาลงมา พระน้านางของเรา เราจะสงเคราะห์ให้ได้บุญใหญ่กุศลใหญ่ พระองค์ทรงรับแต่ผืนเดียวเท่านั้น จะให้ถวายเป็นสังฆทานผืนหนึ่ง พระเจ้าแม่น้าปชาบดีโคตมีก็อ้อนวอน พระองค์ไม่ทรงรับ ไปหาพระอานนท์อีก อ้อนวอนเท่าไรพระอานนท์ก็ไม่ทรงรับอีก พระนางจะทำอย่างไร ท่านอยู่เหนือกำหนดกฎหมาย ท่านอยู่เหนือใครทั้งหมด

ใครจะไปบังคับบัญชาท่านอย่างไร ก็ไม่มีหนทาง เมื่อท่านจะให้ทำอย่างไรก็ตามพระทัยตามความปรารถนาของท่าน ท่านให้ถวายเป็นสงฆ์ ประชุมสงฆ์พร้อมกัน พระองค์ทรงถวายพอประเคนมาถึงพระองค์ พระองค์ก็ส่งต่อไป พระองค์ก็เข้าในหมู่สงฆ์ ส่งต่อไปเป็นลำดับ ๆ ไป สุดท้าย **พระอชิต** ภิกษุบวชใหม่ พระอรหันต์ท่านรู้ว่าผ้านี้พระองค์ทรงจะให้เป็นสงฆ์ ปล่อยจนกระทั่งถึงภิกษุบวชใหม่ พระภิกษุปุถุชนไม่รู้เรื่องราวอะไร ท่านส่งไปอย่างนั้นก็ส่งต่อ ๆ กันไป ท่านส่งเราก็ส่ง ส่งจนกระทั่งหมดพระ เหลืออชิตภิกษุบวชใหม่ท้ายโด่งโน่นแน่ พอถึงอชิตภิกษุ ท่านบวชใหม่ ไม่รู้ว่าจะส่งไปให้ใคร ท่านก็เอาเสียเท่านั้น เอาเป็นของตัวเสีย ได้ชื่อว่าผ้าของพระเจ้าแม่น้าปชาบดีโคตมี เป็นของอชิตภิกษุบวชใหม่ อชิตภิกษุบวชใหม่เมื่อได้ผ้าแล้ว พระเจ้าแม่น้าปชาบดีโคตมีเสียพระทัย ทำเหนื่อยยากลำบากนักหนา ไปถูกเอาภิกษุบวชใหม่ พระจอมไตรทรงทราบพระอัธยาศัย เรียกพระอานนท์ให้เอาบาตรมาเหวี่ยงบาตรขึ้นไปในอากาศ และรับสั่งภิกษุพร้อม ๆ กันนั่นแหละว่า ท่านทั้งหลายจงไปนำเอาบาตรของเรากลับมา พระอรหันต์ท่านรู้ว่าพระองค์ผูกปัญหานี้เพื่ออะไร ท่านรู้ด้วยกันทุก ๆ องค์ ภิกษุปุถุชนไม่รู้ จะออกไปก็ไม่ได้ หายเข้าไปในอากาศเข้าเมฆเข้าหมอกกลับหายไป ไปเอาก็ไม่ได้ ทำไงละ อชิตภิกษุบวชใหม่ก็ไม่รู้เรื่องรู้ราว บวชใหม่เหมือนกัน ตั้งสัตยาธิษฐานว่า บุญบารมีที่ข้าพเจ้าได้สั่งสมอบรมมาแต่ชาติปางก่อนจนกระทั่งถึงบัดนี้ ถ้าเป็นอนาคตกาลภายภาคเบื้องหน้า ข้าพเจ้าจะได้เป็นพระพุทธเจ้าองค์ใดองค์หนึ่ง เหมือนพระสมณโคดมบรมครูอย่างนี้ละก็ ขอให้บาตรนั้นมาสู่หัตถ์ข้าพเจ้าบัดนี้ พอขาดคำอธิษฐานบาตรแหวกเมฆลิ่วมานั่นแน่ มาตกอยู่บนมือของพระอชิต เหมือนอย่างกับปุยนุ่นลงมาในมือท่าน ของหนักไม่ใช่ของเบา แต่ว่าเหมือนกับปุยนุ่นตกลงไปในมือท่าน บาตรมีฤทธิ์ บาตรเป็น ไม่ใช่บาตรตาย บาตรกายสิทธิ์ มีฤทธิ์มีเดช เหาะไปในอากาศก็ได้ มาตกก็ได้ พอบาตรถึงมือพระอชิตภิกษุเท่านั้นแหละ พระองค์ทรงรับสั่ง ภิกษุทั้งหลาย รู้จักไหมว่าภิกษุบวชใหม่นะ คือใคร ก็ไม่มีใครรู้จัก พระองค์ทรงรับสั่งว่า นั่นแหละน้องชายเราตถาคต ต่อไปจะเป็นศาสดาเหมือนอย่างเราดังนี้ ทรงพยากรณ์เสร็จ **พระเจ้าแม่น้าปชาบดีโคตมีพอรู้เท่านั้นปลื้มอกปลื้มใจ ดีอกดีใจ** กลับอ้าว **ความเสียใจหายไปหมดเปลือก** ดีใจไป **ผ้าเราได้ยากเหนื่อยด้วยมือของเราเอง ได้ถวายไปกับพระพุทธเจ้าในปัจจุบันน่ะองค์หนึ่ง ได้ถวายกับพระพุทธเจ้าในอนาคตอีกองค์หนึ่ง** ดีอกดีใจ ปลื้มอกปลื้มใจ อย่างนี้ นี่เราได้ทำวิธีนี้ เราได้นำผ้าป่ามาทอดผ้าป่าเช่นนี้ก็ถูกขนบธรรมเนียมแบบแผน ตำรับตำราของพระบรมศาสดาทรงประสงค์ทีเดียว **ถวายเป็นสังฆทาน** อย่างนี้แล้วถูกเป้าหมายใจดำ **ได้ชื่อว่า บุญกุศลใหญ่เกิดแก่เราท่านทั้งหลาย**

บุญใหญ่กุศลใหญ่เท่าไหน โตเท่าไหน **รูปพรรณสัณฐานบุญนะเป็นอย่างไร ติดอยู่ที่ไหน** เออ ! เรื่องนี้จนกันละซี เรื่องนี้เราจะจนกันละนะ บุญนะที่ได้จากการถวายผ้าป่า **บุญเกิดอย่างไร บุญมาจากไหน** เรื่องนี้ไม่มีใครรู้ซิ งงันไปตามกันหมด เรื่องนี้นะ เมื่อทำบุญเข้าแล้วนะ **เขามีอัตโนมัติ เขาเรียกว่าหม้ออัตโนมัติ มนุษย์นี่แหละไม่ว่าหญิงว่าชายว่าเด็กว่าเล็กมีหม้ออัตโนมัติเหมือนกันหมด เป็นดวงใส เท่าฟองไข่แดงของไก่ ติดอยู่ศูนย์กลางกายมนุษย์** สะดือทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย สะดือทะลุหลัง เจาะให้ตรงกลางเชียวนะ เป็นช่องปล่องไปทะลุหลัง ขวาทะลุซ้าย ตรงแบบเดียวกัน ตรงกลางจรดกัน เอาด้ายกลุ่มขึงเส้นหนึ่งตึงสะดือทะลุหลังตรง ซ้ายทะลุขวา ตรงเส้นหนึ่ง ขึงให้ตึง พอถึงก็ตรงกลางที่จรดกันนั่นแหละเรียกว่า **กลางกั๊ก ตรงกลางกั๊กนั่นแหละ เป็นอัตโนมัติของบุญ กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เป็นกำเนิดอยู่ตรงนั้น อัตโนมัติอยู่ตรงนั้น สำหรับดึงดูดบุญ** เหมือนหูเหมือนตาที่สำหรับดึงดูดเสียง สำหรับดึงดูดรูปติดที่ตา หูสำหรับดึงดูดเสียงติดที่แก้วหู จมูกสำหรับดึงดูดกลิ่นที่แก้วจมูก ลิ้นสำหรับดึงดูดรสติดอยู่ที่แก้วลิ้น กายสำหรับดึงดูดสัมผัสเครื่องถูกต้องติดอยู่ที่กายทั่วไป ใจสำหรับดึงดูดธรรมารมณ์ติดอยู่ที่ใจ ดึงดูดกันอย่างนั้น **อัตโนมัติบุญนี่สำหรับดึงดูดบุญ ได้บุญเท่าไรดึงดูดมาติดอยู่ตรงนั้น ติดอยู่ตรงกลางนั่น เป็นดวงใส**

วันนี้นะไม่ใช่ได้นิด ๆ หน่อย ๆ **มาทอดผ้าป่านี้นะ คนหนึ่ง ๆ นั่น วัดผ่าเส้นศูนย์กลางขนาด ๑,๐๐๐ วา เป็นดวงใสขนาดพันวา เขามีธรรมกาย เขาเห็นทั้งนั้นแหละ** ขนาดพันวา วัดผ่าเส้นศูนย์กลางขนาดพันวา กลมรอบตัวเรียบเหมือนหน้ากระจกเชียว **นั่นแหละบุญมาติดอยู่กลางตัวทุกคน ๆ ๆ แต่หย่อนบ้าง** บางคนก็ถึง ๙๐๐ วา บางคนก็ถึง ๘๐๐ วา ๗๐๐ วา ๖๐๐ วา ๕๐๐ วา ๕๐๐ **วา ต้องได้ทุกคนเหมือนกันหมด** แบบเดียวกันหมดทีเดียว **ความจริงเป็นอย่างนี้** แล้วก็เมื่อเราได้บุญขนาดนี้ เราจะทำอย่างไรเล่า เราไม่เห็นนี่ **ผู้มีธรรมกายเขาเห็น ใครมีธรรมกายแล้วก็ต้องเห็น วัดปากน้ำมีคนเห็นแยะ** มีคนเห็นแยะเห็นทั้งนั้น ถ้าเราไม่รู้ไม่เห็นแล้วเราจะทำอย่างไร เราจะรู้เรื่องอะไร ได้อย่างไรก็ไม่รู้ หายไปอย่างไรก็ไม่รู้ เหมือนอย่างกับเราหาเงินหาทองในโลกนี้ ได้เงินมาแล้วเราก็เห็นซิ เก็บไว้ในตู้ในเซฟเราก็เห็นซิ เราจับถูกซิ บุญก็เหมือนกัน เราเรียกว่า **ปุญฺญกฺขเวสโก ผู้แสวงหาบุญนะต้องฉลาดนะ ต้องให้เห็นบุญนะ ถ้าไม่เห็นบุญแล้วเราจะรู้ว่าได้บุญอย่างไรกันละ** ก็เบื่อกันละซิ ไม่อยากแสวงหาบุญละซี **ถ้าเห็นบุญแล้วมันอยากหานักทีเดียว ไว้ใจได้ทีเดียว แน่นอนทีเดียว**

เพราะฉะนั้น **ต้องให้เห็นบุญ** เสีย เหมือนอย่างกับอาจารย์ที่ไปสอนวัดจันทร์ปะขาวนะ นั่นแหละเห็นบุญหละ องค์นั้นแหละเห็นบุญ เขาเห็นทีเดียวแหละบุญนะ ถ้าไม่เห็น

อย่างไร ๆ แล้ว ไปถามให้ท่านบอก ท่านบอกได้ แต่ว่าไม่ใช่ของทั่วไปนะ ต้องการรู้ ต้องการเห็นแล้วจึงไปถามท่าน แล้วท่านก็จะบอกว่ามีเท่านั้นเท่านี้ อยู่ที่นั่นที่นี่ **ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั่น** ถ้าเราทำบุญเช่นนี้แล้ว ตำราเขาวางไว้ว่า **หาบุญได้ก็ต้องใช้บุญเป็นนะ** เหมือนหาเงินได้ใช้เงินเป็นนะ นี่ก็เกิดปัญญานะ ก็เกิดปัญญาเหมือนกัน หาเงินได้ใช้เงินเป็น หาเงินได้ใช้เงินไม่เป็น หาเงินได้ใช้เงินไม่เป็นมันก็เป็นบ่าวเป็นทาสจนตาย ต้องร้องไห้กันเมื่อแก่หละ หาเงินหาทองไม่ได้ เรี่ยวแรงก็ท้อถอยลงไป ร้องไห้กันหละ เพราะเหตุอะไรเล่า หาเงินได้ใช้เงินไม่เป็นละซีแก ถ้าหาเงินได้ใช้เงินเป็นละก็ มันก็ไม่เป็นบ่าวเป็นทาสเงินละซี มันก็เป็นเจ้าเป็นนายเงินละซี เป็นเจ้าเป็นนายเงินนั่นเป็นอย่างไรละ เราหาเงินมาได้ตั้งแต่หนุ่ม ๆ สาว ๆ เราหาเงินได้มากเท่าไร กระเหม็ดกระแหม่ทีเดียว กินต้มยำครั้นจะเอาเนื้อมาต้มยำก็เปลืองเงินเปลืองทอง ไม่เอา ทนเอาก่อน หนุ่ม ๆ สาว ๆ พอทนได้หาเงินได้ใช้ เงินเก็บรวบรวมไว้กินต้มยำน้ำ อยากกินต้มยำก็ปรุงเครื่องต้มยำมันเข้า ตักน้ำใส ๆ มาดี ๆ ตั้งให้มันเดือดเข้า พอเดือดก็เทเครื่องต้มยำโครมลงไปในน้ำนั่น แล้วก็คนเสียให้ทั่ว แล้วก็เอาขึ้นมา เค็มเปรี้ยวก็ช่างมันเถอะต้มยำน้ำหละ เอามาราดข้าว ช้อนตักซดเชียวเปิบข้าวเข้าท้องได้ ช่างหัวมันเถอะไม่เป็นไร นี่เขาเรียกว่าต้มยำน้ำ นี่เขามีกันแล้วนะ โน่นแน่ เขาชื่อนายเล็กอยู่บ้านไผ่ อำเภอสองพี่น้องแน่ เขาเล่าให้ฟังว่า ผมนะเมื่อตั้งตัวผมกินต้มยำน้ำนะ มันบอกให้ฟังอย่างนี้แหละ ผู้เทศน์ก็ได้ยินเขาเล่าให้ฟัง เขาเป็นพ่อค้า ผู้เทศน์ก็เป็นพ่อค้าเหมือนกัน ไปคุยกันขึ้น เขาบอกว่าเขากินต้มยำน้ำ ทำไงเล่าต้มยำน้ำ เขาเล่าให้ฟังอย่างนี้แหละ เขากินอย่างนั้นแหละ เขาบอกว่าเราจะไปกินเนื้อไม่ได้ เดี๋ยวเงินทองหมดเข้าไปแล้วจะตั้งตัวไม่ได้ เอ๊ะ ! อ้ายนี่ชอบกลอยู่เหมือนกัน

หลักนี้นะ การครองเรือนนะเป็นอย่างนี้ หาเงินได้ใช้เงินไม่เป็นนะ กินต้มยำเนื้อซิเอ้าแล้ว! **เงินทองหาได้เฟื้องหนึ่งสลึงหนึ่ง ซื้อเป็ดซื้อไก่เชียว** นั่นแน่ไถลกินไม่เป็นขึ้นไปโน่นแน่ **มันจะเป็นบ่าวเป็นทาสเขาจนตายแน่ ใช้เงินไม่เป็นนั่นแน่ ใช้เงินตาย ใช้เงินตายนะ** ใช้เงินอย่างไรเล่า **หาเงินมาได้เท่าไร ๆ ใช้หมด ไม่ให้เงินไปหาเงินหละ หาเงินมาได้เท่าไร ๆ ใช้หมด ไม่ให้เงินไปหาเงินหละ อย่างนี้หาเงินได้ใช้เงินไม่เป็น** ใช้เงินไม่เป็น **แก่เฒ่าชราลงไปก็ทำงานหยุดไม่ได้ หยุดข้าวสารไม่มีกรอกหม้อ เพราะใช้เงินตาย ใช้เงินไม่เป็น**

ใช้เงินเป็นละ หาเงินมาได้เฟื้องหนึ่งสลึงหนึ่ง เก็บรวบรวมเอาไว้พอเป็นสี่บาทสิบบาท ยี่สิบบาท สามสิบบาท ก็ให้เขากู้เอาดอกมา หาเงินมาได้ให้ไปหาดอก หามา ๆ ดอกมันเดินมาเดือนละพันสองพันนั่นแน่ พอดอกมันเดินมาเดือนละพันสองพัน มีเงินสักหมื่นหนึ่ง ร้อยละบาท มันก็ได้เดือนละร้อยแล้ว เอ้อ ! ได้เดือนละร้อยแล้ว ร้อยละบาทนะ

เดือนละร้อย หมื่นหนึ่งได้เดือนละร้อยบาท ร้อยละบาทได้เดือนละร้อยบาท มันร้อยร้อยมันก็เป็นหมื่นหนึ่งนะ หมื่นหนึ่งหาเงินมาได้แสนหนึ่ง นั่นแน่เดือนละพันแล้วเห็นไหมละ ให้อ้ายแสนนั้นไปหาเงินมา รับจำนำสวนก็เอา จำนำนาก็เอา ก็ท่าไหนก็เอาเถอะ ว่าแต่ว่ายึดเครื่องกู้เขาให้มั่นไม่ให้ฟื้นเฟือนนะ ทำหลักทำฐานกันเสียให้แน่นอน โกงกันไม่ได้เด็ดขาดทีเดียว ได้เดือนละหมื่น ๆ ได้เดือนละพัน ๆ แล้วหาเงินมาได้แสนหนึ่ง หาเงินมาได้ล้านหนึ่ง ได้เดือนละหมื่นหมื่น เอาร้อยละบาทเท่านั้นไม่ได้เอามาก ให้คนเขาหานั่น ให้คนเขาเอาไปหานั่น รับเอาไปได้อีกบาทหนึ่ง เราจะได้สบาย มันหาให้เราใช้เรื่อยไป เดือนละหมื่น ๆ เดือนละหมื่นเท่านั้นแหละเลิกทำงานเชียว มีลูกหญิงลูกชายให้เล่าเรียนจบมหาวิทยาลัยหมด ไม่จบไม่ยอมเด็ดขาดเชียว เงินทองเสียไปอ้ายหมื่นหนึ่งเสียไปเถอะ หมื่นหนึ่งนะถึงเดือนมันก็มา เท่านั้นมันก็เป็นเจ้าเงินนายเงินละซี **มันหาเงินได้ใช้เงินเป็น** นี่มันไม่ใช่เงินตาย มันใช้เงินเป็น มันใช้แต่ดอกเงินนี่ นี่ให้เข้าใจอย่างนี้นะ จำเอาไว้น๊ะมันข้อสำคัญ ข้อนี้เป็นข้อตายนะ ไปหาดูเถอะหมดประเทศหมดที่บ้านเราอยู่ นั่นใครคิดอย่างนี้บ้าง หาเงินได้ใช้เงินไปอย่างนี้นะมีบ้างไหม มีกี่คน อย่าไปจดอื่นจะไปคิดอื่น บนบานศาลกล่าวให้ผีเจ้าเช่นนั้นไม่ได้นะ **บนบานศาลกล่าวที่ไหน เหลวไหลนะไม่ได้ บุญของเรานี่แหละเป็นตำรับตำรา**

พระสิทธัตถราชกุมาร เมื่อประทับอยู่ใต้ต้นไม้ศรีมหาโพธิ์นะ เมื่อท่านใกล้บรรลุโพธิญาณนะ ครั้งนั้นมารเข้าผจญท่าน ว่าอะไรจะเป็นที่พึ่งของเราก็ไม่ได้ นอกจากบุญกุศลของเราที่ได้สั่งสมมาแล้วเป็นไม่มี เปล่งว่า **อิธ โภนฺโต** ฯลฯ ท่าน **นึกถึงบารมี** ทีเดียว นึกถึงบารมีเท่านั้น รับประกันพญามารทีเดียว **รับทำลายพญามารทีเดียว นี่บุญช่วยอย่างนี้** ไม่จริงอย่างเราก็ต้องภัย **ได้ทุกข์อย่างหนึ่งอย่างใด นึกถึงบุญที่เราสร้างสมที่ได้วันนี้ เป็นดวงใสอยู่ศูนย์กลางตัวนั้น ใจจดอยู่ตรงบุญนั้น** พอจดอยู่ตรงนั้นจะทำอย่างไรนะ นึกว่าบุญเราได้ดวงเท่านั้น ฟังเทศน์แล้วเราก็ไม่เห็นอะไร **จำรอยใจวันนี้** ที่มาทอดผ้าป่าวันนี้ **ปลาบปลื้มเอิบอิ่มเต็มอย่างไร นึกขึ้นมาเวลาไร ใจมันก็ปลาบปลื้มเอิบอิ่ม ตื้นเต็มเหมือนอย่างกับเรากำลังปีตินั้น นึกถูกส่วนเข้าเช่นนั้น เราก็หยุดอยู่ตรงนั้นแหละ หยุดนิ่งอยู่ก็ใจชื่นใจสบาย** กินข้าวกินปลาก็ใจอิ่ม นึกถึงบุญอย่างนั้นแหละ พอนึกถึงบุญเช่นนั้นใจมันก็ดูด เหมือนที่ทำผลไม้ไว้อย่างไร อ้ายที่มันจะให้ผลน้อย ผลนี่บังคับให้ผลมาก ที่มันจะให้ดอกน้อยผลมันก็น้อย ที่จะให้ใบมาก บุญก็บังคับ ก็ผลิตใบมาก เหมือนสวนใบไม้ เหมือนสวนดอกสวนพลู สวนดอกไม้ที่เขาปลูกขายกันอย่างไรละ เหมือนผลไม้ที่เขาปลูกส้มขายอย่างไรละ มะพร้าว ส้มโอ สวนดอกสวนใบอะไรเหล่านี้ ยอดก็มียอดแคยอดตำลึง มีที่มาก ๆ หว่านแคเข้าไว้ หว่านตำลึงเข้าไว้ เก็บยอดแคเก็บยอดตำลึงก็อีกเหมือนกัน เมื่อรู้เช่นนั้นแล้วก็ยอด

ดอกเหล่านั้นมันน้อยไป ถ้าว่าทำบุญขึ้นมันก็ยอดมากขึ้น เด็ดมายอดเดียวเท่านั้นแหละ มันก็เป็นสี่ยอดห้ายอดนะ บุญก็เหมือนกัน เด็ดมายอดเดียวก็แตกออกเป็นสี่ยอดห้ายอดโน่นแนะ แตกอย่างนั้นบุญส่งช่วยเรา เราฉลาดนะ ถ้าได้สิ่งของนั้นเรียกว่าหาเงินได้ใช้เงินเป็น ฉลาดหาเงินหาทอง หาเงินได้ใช้เงินเป็น หนักเข้าก็เป็นเจ้าเงินนายเงินได้ ให้ฉลาดอย่างนี้ซิ ฉลาดอย่างนี้เราก็เอาตัวรอดได้ นี่เขาเรียกว่า **หาบุญได้ใช้บุญเป็น**

หาบุญได้ใช้บุญไม่เป็น นี่แหละ **มาทอดกฐินได้บุญเป็นก่ายเป็นกองอย่างนี้แหละ ถ้ากระทบกระเทือนสิ่งที่ไม่ชอบใจ** เอาเข้าแล้ว **ไปด่าไปว่าเขาเข้าแล้ว ไปค่อนไปแคะเข้าแล้ว เอาบาปใส่ตัวเข้าแล้วไม่รู้ตัวกัน ได้บุญเป็นกองสองกอง ไม่เอาใจไปจดอยู่ที่บุญเสียแล้ว เอาไปใช้สิ่งอื่นเสียแล้ว บุญนะ เอาบาปทับถมหมด เอาไปใช้ไม่ได้เลย ใช้บุญไม่เป็น เหมือนอย่างเงินทองหาไป ๆ มันหายไปหมด ไม่มีเลย** มันใช้เงินไม่เป็นแบบเดียวกัน

เมื่อรู้จักหลักอันนี้ วันนี้เราได้มาทอดกฐิน วันนี้มันเป็นวันที่จะเรียนภาวนาด้วยนะ ผู้เทศน์ก็ลืมไป เลยเทศน์เรื่อยเพลินสนุกสนานเชียว เมื่อจะให้รำพันอานิสงส์กถาของสังฆทาน เวลาไม่จุพอ พระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ไม่ตรัสเรื่องอื่นเลย มาในมนุษย์โลกมาตรัสเทศนาอานิสงส์ของสังฆทานอย่างนี้แหละ ไม่ได้ว่าเรื่องอื่นหละ จนตลอดชีวิตของพระ–พุทธเจ้าไม่หมด เรื่องอานิสงส์ของสังฆทานไม่หมด มีมากนักทีเดียว เป็นอายุของพระศาสนาที่ท่านทรงตรัสว่า การให้เช่นนั้นเป็นสังฆทาน ซึ่งเป็นอายุของพระศาสนานะ เมื่อให้ทานแล้ว **ก็ไม่มีเบื่อ ไม่มีสะดุดใจ ไม่ให้จำเพาะใคร ให้เป็นของสงฆ์ พระสงฆ์จะทำอย่างไรก็ตามเถอะ** ความชั่วความทุศีลในสงฆ์ไม่มี สงฆ์เป็นบริสุทธิ์ทั้งนั้น ใจของเราอย่างนี้ เพราะฉะนั้นกระทำเช่นนั้นไม่มีเบื่อใจ การทำเป็นบุคลิกนั้น บางคนประพฤติไม่ชอบใจเสียแล้ว เหมือนเรารักลูกหญิงก็ดี ลูกชายก็ดี หอบสมบัติมาให้มัน ประพฤติไม่ชอบใจ ช้า ! ไม่อยากให้มัน มันทำลายเสียหมด **ให้เฉพาะองค์นั้นองค์นี้** ประพฤติไม่ชอบใจทีหลังไม่ให้ ท้อศรัทธาเสียแล้ว **อันนี้เป็นบุคลิก เป็นส่วนบุคคลไป** ไม่ถนัดในอานิสงส์สังฆทาน สังฆทานถนัดแท้ ๆ ตรงกับวาระพระบาลีที่พระองค์ทรงรับสั่งทีเดียว ว่าเป็นบุญกุศลยิ่งใหญ่ไพศาล พระศาสดาจารย์ถือเป็นหลักเป็นประธานมาทีเดียว ตั้งแต่พระเจ้าแม่น้ำปชาบดีโคตมี ถวายพระผ้าเป็นลำดับมา พุทธศาสนิกชนถือเอาเป็นตำรา นี้เป็นเนติแบบแผนมา จึงได้ถวายเป็นสังฆทานกัน ได้บริจาคทานเลี้ยงดูพระภิกษุสามเณรนะ โยมที่เป็นของเจ้าของทานเวลานี้แกเป็นคนไปมาอยู่ที่นี้เสมอ วันพฤหัสก็เป็นมาหละ แกรู้ว่าวัดปากน้ำนี้มีทักขิไณยบุคคล บริจาคแล้วละก็ได้ผลมากมายนัก แกก็จงรักภักดีบุญกุศลของแก อุตส่าห์มาทุกวันพฤหัสฯ เว้นนะมีน้อยเต็มที วันนี้แกได้บริจาคทานอันยิ่งใหญ่ไพศาลดังได้กล่าวแล้วมา ได้ทอดผ้าป่าเพิ่มอีกด้วย เป็นอานิสงส์ยิ่ง

ใหญ่งอกขึ้นไป

ครั้นจะพลิกพร่ำพรรณนาเรื่องอานิสงส์กถา เวลาจะไม่จุพอ จะต้องย่นย่อพอสมควรแก่กาลเวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวาสนนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านผู้เป็นเจ้าภาพและสาธุชนบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า **สพฺพพุทฺธานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระพุทธเจ้าทั้งปวง **สพฺพธมฺมานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระธรรมทั้งปวง **สพฺพสงฺฆานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระสงฆ์ทั้งปวง **ปิฏกตฺตยานุภาเวน** ด้วยอำนาจปิฎกทั้งสาม คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระปรมัตถปิฎก **ชินสาวกานุภาเวน** ด้วยอำนาจชินสาวกของท่านผู้ชนะมาร จงดลบันดาลความสุขให้อุบัติบังเกิดมีเป็นปรากฏในขันธปัญจกของท่านผู้เป็นเจ้าภาพและสาธุชนทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า

สิทฺธมตฺถุ อิทํ ผลํ เอตสฺมึ รตนสฺมึ สมฺปสาทนเจตโส ด้วยจิตอันเลื่อมใสของท่านซึ่งเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของท่าน จงบังเกิดเป็นผลสำเร็จ จงเป็นผลสำเร็จแก่ท่านทั้งหลายทุกถ้วนหน้า ดังอาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติว่ายุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

อันตรายของผู้ห้ามการให้ทาน หรือผู้ขัดขวางการบุญกุศล

ผู้ห้ามหรือขัดขวางการให้ทาน (ทั้งอามิสทานและธรรมทาน) ห้ามหรือขัดขวางการบุญการกุศล ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำอันตรายแก่บุคคลสามจำพวก คือ

๑. ทำอันตรายต่อบุญของทายก คือผู้ให้–มิให้เขาได้บุญ
๒. ทำอันตรายต่อลาภของปฏิคาหก คือผู้รับ และ
๓. ทำอันตรายต่อตนเอง (ให้เป็นผู้บุญน้อย และอับโชค)

(องฺ ติก. ๒๐/๒๐๕–๒๐๖)

๕๒. พระพุทธภาษิต : ความไม่ประมาท

๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

ปมาทํ อปฺปมาเทน ยทา นุทติ ปณฺฑิโต
ปญฺญา ปาสาทมารุยฺห อโสโก โสกินึ ปชํ
ปพฺพตฏฺโฐว ภุมฺมฏฺเฐ ธีโร พาเล อเวกฺขตีติ ฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจะได้แสดง**พุทธภาษิต**ที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคประทานเทศนาไว้เป็นหลักฐาน เป็นประธานในสกลพุทธศาสนา พุทธภาษิตนี้พระบรมศาสดาทรงรับสั่งด้วยพระองค์เอง เป็นภาษิตที่ล้ำลึกสุขุมคัมภีรภาพ แต่เทศนาเป็นอุปมาหรืออุปมัย ตามวาระพระบาลีที่ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้นว่า **ปมาทํ อปฺปมาเทน ยทา นุทติ ปณฺฑิโต ปญฺญา ปาสาทมารุยฺห อโสโก โสกินึ ปชํ ปพฺพตฏฺโฐจ ภุมฺมฏฺเฐ ธีโร อเวกฺขติ** แปลเนื้อความว่า **เมื่อบัณฑิตผู้ละหรือผู้บรรเทาความประมาทเสียด้วยความไม่ประมาท เป็นผู้มีปัญญาเป็นเครื่องรักษาตัว** ขึ้นสู่ปราสาทเป็นภูมิอันสูงของปัญญา แลลงมาเห็นเหล่าพาลชนทั้งหลาย เป็นผู้ไม่กระวนกระวาย เห็นหมู่สัตว์กระวนกระวาย ดุจบุคคลผู้ขึ้นยืนบนภูเขา แลลงมาเห็นบุคคลผู้ยืนอยู่ที่ภาคพื้นฉะนั้น

นี่เนื้อความของพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษาได้ความเพียงเท่านี้ เพียงเท่านี้เราถือเอาความเข้าใจได้ เพราะธรรมของพระผู้มีพระภาคทรงแสดงล้ำลึกกว่า

เมื่อบัณฑิตบรรเทาความประมาทด้วยความไม่ประมาท ลักษณะความประมาทกับความไม่ประมาทนะ ตรงนี้ต้องถือเอาข้อปฏิบัติให้ได้ ความประมาทนั่นคือเลินเล่อเผลอตัว ความไม่ประมาทนั่นคือ ไม่เลินเล่อเผลอตัว ไม่เผลอไม่พลั้ง ไม่เผลอ **มีสติอยู่เสมอ** เรียกว่า **ความไม่ประมาท เราขาดสติ อ่อนสติ** เรียกว่า **ความประมาท** เพราะฉะนั้นความประมาทและไม่ประมาททั้งสองประการนี้ พระองค์ทรงชี้ขาด บรรดาธรรมที่พระองค์ทรงตรัสเทศนาไว้ ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์เทียว ย่นลงไปปิฎก ๓ คือ **วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก ปรมัตถปิฎก**

มีความไม่ประมาทนี้แหละเป็นยอดของพระไตรปิฎกเหล่านั้น ความไม่ประมาทนี้เป็นที่รวมลงของความดีทั้งหลาย ความประมาทเล่าเป็นที่รวบรวมลงของความไม่ดีทั้งนั้น ความประมาทเป็นที่รวมลงของความชั่ว มีมากน้อยเท่าใดรวมลงในความประมาททั้งสิ้น ความดีมากเท่าใดรวมลงในความไม่ประมาททั้งสิ้น นี่เป็นหัวข้อรวมอย่างนี้

เมื่อละความประมาทด้วยความไม่ประมาทเสียได้แล้ว ชื่อว่ามีปัญญา ทรงปัญญาขึ้นสู่ปราสาท สู่ภูมิอันสูงของปัญญา แลลงมาเห็นเหล่าพาลชน เป็นผู้ไม่กระวนกระวาย เห็นสัตว์กระวนกระวาย ดุจคนขึ้นบนยอดภูเขา แลลงมาเห็นคนยืนอยู่บนภาคพื้นฉะนั้น นี่ได้ความดังนี้ อรรถาธิบายขยายความเป็นลำดับไป **ผู้ไม่ประมาทไม่ปราศจากสติ สติตรึกนึกอยู่ไม่เผลอ นึกอยู่จนกระทั่งหยุดเป็นจุดเดียวกัน ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ บริสุทธิ์ เป็นจุดเดียวกัน เห็น จำ คิด รู้ เป็นจุดเดียวกัน** ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ **บริสุทธิ์ถูกส่วนเข้า** ถึงขนาดนั้น **เห็นเป็นดวงใสเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์** อยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ไม่ได้หยุดอยู่ที่อื่น อยู่แห่งเดียวนั้น กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั้น ใสเท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ **ใจหยุดสนิทอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์** ใจหยุดสนิทอยู่ศูนย์กลางดวงใสที่เกิดขึ้น นั่นคือ **ดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน** หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พอถูกส่วนเข้า เห็น **ดวงศีล** ใสหนักขึ้นไป หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็น **ดวงสมาธิ** ดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็น **ดวงปัญญา** ดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็น **ดวงวิมุตติ** หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็น **ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น **กายมนุษย์ละเอียด**

นี่ได้เข้ามาถึงกายมนุษย์ละเอียด ด้วยความไม่ประมาทแท้ ๆ ถ้าประมาทเข้ามาไม่ได้ ไม่ถึงทีเดียว มาไม่ถึง จะมาถึงกายมนุษย์ละเอียดได้เช่นนั้นละก็ เพราะความไม่ประมาทไม่เลินเล่อเผลอตัว เป็นคนแน่วแน่ใจ ไม่ประมาท **ถ้าถึงกายมนุษย์ละเอียด กายมนุษย์ละเอียดก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ** ก็มีแบบเดียวกัน **มองไปดูกายมนุษย์** เออ ! **กายมนุษย์นี่เลินเล่อเผลอตัวแท้ ๆ** เชือนแชเสียไปทางอื่นแล้ว **ทางที่ละเอียดนี้ไม่มา แต่หาแต่ทางที่ผิด ที่ไม่ถูกต้องร่องรอยทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ เห็นทีเดียวว่า มนุษย์นั้นอยากได้สมบัติคนอื่นเป็นเบื้องหน้ามาเป็นของตัว ตัวพยาบาทปองร้ายหมายมาดความวิบัติพลัดพราก** อยู่ในกายมนุษย์ ประมาทเลินเล่อเผลอตัว **เห็นผิดจากคลองธรรมที่เป็นทางไปของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์** ผิดจากคลองธรรมที่เป็นทางไปของพระพุทธเจ้าพระ

อรหันต์ไป ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ นั้นเห็นผิดเข้ามาไม่ถูกที่ เข้าไม่ถูกเช่นนี้

ทาน กำจัดเสียซึ่งอภิฌชา เพ่งอยากได้ของคนอื่นให้มาเป็นสมบัติของตนเสีย **เมตตา** รักใคร่ปรารถนาจะให้มนุษย์ได้รับความสุขทุกคน **กำจัดเสียซึ่งความพยาบาท เห็นชอบตามคลองธรรม เห็นถูกว่าพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ไปทางนี้ ด้วยความไม่ประมาทนี้ จึงได้เข้ามาถึงกายมนุษย์ละเอียด** พอเห็นกายมนุษย์ละเอียด ก็มองดูกายมนุษย์หยาบโน้น เหมือนคนอยู่บนภูเขามองลงไปดูกายมนุษย์ เหมือนมนุษย์อยู่พื้นแผ่นดิน จะทำท่าอย่างหนึ่งอย่างใด เห็นปรากฏ เห็นเป็นของหยาบทีเดียว เมื่อถึงกายมนุษย์ละเอียด เห็นหมดเสียแล้ว นี่ชั้นหนึ่ง

ชั้นที่สอง ตามลำดับขึ้นไป หนักขึ้นทุกที กายมนุษย์ละเอียดก็นึกว่า เราขึ้นมาได้เช่นนี้ เพราะความไม่ประมาท อย่าเลย รีบกระวีกระวาดยึดความไม่ประมาทให้มั่นต่อไปอีก กายมนุษย์ละเอียดนั้น อยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน อยู่ในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ สองเท่าฟองไข่แดงของไก่นั้น พอหยุดนิ่งถูกส่วนเข้าเท่านั้น เห็นดวงศีลดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่กลาง ดวงศีล พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น ก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิ พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น ก็เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงวิมุตติ พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น เห็นดวงวิมุตติ–ญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น เห็น **กายทิพย์** ทีเดียว เห็นกายทิพย์ชัด ๆ กายทิพย์ก็เป็นตัวของตัวแท้ กายที่ฝันในฝัน

กายทิพย์ก็มี **ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ** เหมือนกัน กายทิพย์ก็ลืมตาขึ้นดูกายมนุษย์เหมือนกัน ดูกายมนุษย์ละเอียด ก็เห็นกายมนุษย์ละเอียดปรากฏชัดขึ้นอีก เห็นชัดอย่างกับคนยืนอยู่บนภูเขาเห็นคนยืนบนภาคพื้น เมื่อกายมนุษย์ละเอียดนี้ มันยังทำชั่วด้วย กาย วาจา ใจ อยู่ โลภอยากได้ของเขา พยาบาทปองร้ายเขา เพ่งอยากได้สมบัติของเขา พยาบาทปองร้ายเขา เห็นผิดจากคลองธรรม แต่ว่าอย่างละเอียด ไม่ใช่อย่างหยาบ อย่างละเอียดทีเดียว ละเอียดเข้ามา ไม่หยาบเหมือนกายมนุษย์ ละเอียดกว่ากายมนุษย์ออกไป ตากายทิพย์ก็เห็น เห็นปรากฏชัด เมื่อเห็นปรากฏชัดเช่นนั้น ส่วนตัวที่ไปอยู่เห็นกายทิพย์แล้ว มองลงไปในกายมนุษย์ละเอียด เหมือนคนยืนอยู่บนปราสาท มองดูคนเกลื่อนกลาดอยู่ในภาคเบื้องล่างอยู่ในภาคพื้น เห็นมีคนชั่วมาก คนดีน้อย คนที่ทำชั่วช้าลามก ด้วยกาย วาจา ใจ มีมาก ทำดีด้วยกาย วาจา ใจ มีน้อย เห็นปรากฏชัด ดังนั้น เมื่อเห็นปรากฏชัดดังนั้น คนที่อยู่บนปราสาทไม่ทุรนทุราย ไม่วุ่นวาย เห็นคนที่ทำความชั่วด้วยกาย วาจา ใจ นั้น ทุรนทุราย วุ่นวาย กระสับกระส่าย เห็นชัดอย่างนั้น ตากายทิพย์เห็นกายมนุษย์ละเอียด ดังว่า เหมือนคนยืนอยู่

บนภูเขา แลลงมาเห็นคนอยู่บนภาคพื้นฉะนั้น เห็นปรากฏชัดอย่างนี้ เห็นกายมนุษย์ละเอียดนั้น ยังกระวนกระวายอยู่ ส่วนกายทิพย์นั้นไม่วุ่นวายไม่กระวนกระวาย หนักแน่นกว่ากายมนุษย์ละเอียด เห็นชัดลงไปอย่างนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะมาที่นี่ได้เพราะเหตุอะไร เพราะไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัว มีสติควบคุมอยู่เสมอ สามารถขึ้นมาถึงกายทิพย์ให้ได้ ใจกายทิพย์หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์อีก พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงสามเท่าฟองไข่แดงของไก่ พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เท่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายทิพย์ละเอียด**

กายทิพย์ละเอียดนั้นก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เหมือนกัน แต่ว่าละเอียดกว่าโตกว่ากายทิพย์หยาบ เห็นกายทิพย์ชัด ๆ ว่ากายทิพย์นี้ยังวุ่นวายทุรนทุรายอยู่ ไม่ค่อยจะสงบนัก ส่วนเจ้ากายทิพย์ละเอียดนั้น สงบกว่าละเอียดกว่า เห็นปรากฏชัดเหมือนคนอยู่บนปราสาท เห็นกายทิพย์นั้นยังประมาท ยังเลินเล่อยังเผลอตัวอยู่ ยังทุรนทุรายกระสับกระส่ายอยู่ ส่วนกายทิพย์ละเอียดนั้น สงบเรียบร้อยเป็นอันดี ไม่กระสับกระส่าย ไม่ทุรนทุรายต่างกันดังนี้ เหมือนคนยืนอยู่บนปราสาทแลลงมาข้างล่าง ไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัว ต่อมาถึงนี้จะเห็นอะไร เพราะเราไม่ประมาทไม่เลินเล่อไม่เผลอตัว ใจกายทิพย์ละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงกายทิพย์ละเอียด สี่เท่าฟองไข่แดงของไก่ เห็นดวงธัมมานุ-ปัสสนาสติปัฏฐาน กลางดวงธรรมนั้น หยุดอยู่กลางดวงธรรมนั้น ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็น **กายรูปพรหม**

รูปพรหมก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แบบเดียวกัน เมื่อเห็นกายทิพย์นั้น กายทิพย์นั้นยังหมักหมมด้วยกิเลส ยังเป็นกิเลสหนาปัญญาหยาบอยู่ เพราะประมาทเลินเล่อเผลอตัว กิเลสหนาปัญญาหยาบอยู่ ที่เราขึ้นมาถึงกายรูปพรหมนี้ เพราะเราไม่ประมาท ไม่เลินเล่อไม่เผลอตัว จึงขึ้นมาได้ เห็นปรากฏชัดเหมือนบุคคลขึ้นอยู่บนปราสาท เห็นคนที่อยู่ข้างล่างทำชั่วประการใดประการหนึ่งเห็นปรากฏชัด ว่าพวกนี้เป็นพาลชน ไม่ใช่บัณฑิตธีรชน ก็ไม่

กระวนกระวาย เห็นพวกเหล่านั้นกระวนกระวายอยู่ ดุจบุคคลขึ้นอยู่บนภูเขา เห็นคนอยู่บนภาคพื้น ฉันใดก็ฉันนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น เราขึ้นมาถึงเพราะอะไร เพราะเราไม่ประมาท รักษาความไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัว ดังนั้นไว้ ใจก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม พอถูกส่วนเข้า ห้าเท่าฟองไข่แดงของไก่ หยุดอยู่กลางดวงธรรมนั้น พอถูกส่วนเห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ พอถูกส่วนเข้าก็ เห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ พอถูกส่วนเข้า ก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เข้าถึง **กายรูปพรหมละเอียด**

กายรูปพรหมละเอียดก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เหมือนกัน มองลงมาเห็นกาย-รูปพรหมนี้ยังเลินเล่อเผลอตัว ยังประมาทเลินเล่อเผลอตัวอยู่ เราขึ้นมาถึงที่นี้ได้ก็เพราะไม่ประมาท ไม่เลินเล่อเผลอตัว เห็นชัดปรากฏชัดแบบเดียวกัน ดุจคนยืนอยู่บนปราสาทเห็นคนอยู่ข้างล่าง หรือคนอยู่บนภูเขา แลลงมาเห็นคนอยู่บนภาคพื้น ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ชั่วด้วยกายอย่างหนึ่งอย่างใด เห็นปรากฏหมด ปรากฏดังนี้ เมื่อเป็นดังนี้ นี่เรามาถึงนี่ได้เพราะอะไร เพราะเราไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัว จึงได้ขึ้นมาที่นี่ได้ เมื่อเป็นดังนั้น ใจของกายรูปพรหมละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียดหกเท่าฟองไข่แดงของไก่ เมื่อถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียดนั้น เห็นดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ แล้วเห็น **กายอรูปพรหม**

กายอรูปพรหมก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แบบเดียวกัน เมื่อกายอรูปพรหมเห็นกายรูปพรหมละเอียดว่า ยังประมาทเลินเล่อเผลอตัวอยู่ ยังกระวนกระวายอยู่ ยังไม่สงบเรียบร้อยกัน แต่ว่าดีขึ้นมาเป็นลำดับ นับว่ายังเลินเล่อเผลอตัวอยู่ ที่เรามาถึงนี้ได้เพราะอะไร เพราะเราไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัว จึงได้ขึ้นมาได้ เพราะตั้งอกตั้งใจ เมื่อเราไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัวแล้ว รักษาความไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัวนั้น หนักขึ้นไป หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม เจ็ดเท่าฟองไข่แดงของไก่ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูป-พรหมนั้น ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนา-สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะเป็นลำดับ พอถูกส่วนเข้า ก็เข้าถึง **กายอรูปพรหมละเอียด**

กายอรูปพรหมละเอียดก็มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แบบเดียวกัน มองไปดูกายอรูป-

พรหมหยาบ กายอรูปพรหมหยาบนั้นก็ยังเลินเล่อเผลอตัวอยู่ ยังไม่สนิทชิดชม ยังไม่กลม–เกลียวกันนัก ยังมีความประมาทอยู่ ที่เรามาถึงนี่ได้เพราะอาศัยอะไร เพราะอาศัยความไม่ประมาทของเรา จึงมาถึงที่นี่ได้ ก็มาเห็นกายอรูปพรหมนั้น เหมือนยังกับคนยืนอยู่บนปราสาทเห็นคนข้างล่าง หรือยืนบนภูเขาเห็นมนุษย์ยืนอยู่ที่ภาคพื้น ฉันใดก็ฉันนั้น เห็นปรากฏทีเดียว เห็นปรากฏเช่นนี้นะ ใจกายอรูปพรหมละเอียดก็นึกในใจว่า เรามาถึงนี้ได้เพราะความไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัว ถ้าว่าประมาทเลินเล่อเผลอตัว มาถึงที่นี่ไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ใจกายอรูปพรหมละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด แปดเท่าฟองไข่แดงของไก่ ใจหยุดนิ่งอยู่กลางนั้น พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น **กายธรรม** รูปเหมือนพระปฏิมากร เกตุดอกบัวตูม ใสเหมือนกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้า แต่กายที่ผ่านมานั้นอยู่ในภพ เข้าถึงกายธรรมเป็นกายนอกภพ

กายธรรม ก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แบบเดียวกัน **ตากายธรรมมองดูทั้งแปดกายนั่น** กายอรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหมหยาบ กายรูปพรหมละเอียด กายรูปพรหมหยาบ กายทิพย์ละเอียด กายทิพย์หยาบ กายมนุษย์ละเอียด กายมนุษย์หยาบ เห็นทั้งแปดกายว่า **กายเหล่านั้นอยู่ในภพ ซบเซาอยู่ด้วยกามบ้าง ด้วยฌานบ้าง ด้วยอรูปฌานบ้าง ดึงดูดให้ติดอยู่ เราถึงได้ติด หลุดมาได้ พอถึงกายธรรมเช่นนี้ เพราะเราไม่ประมาท** มานี่ได้เพราะความไม่ประมาท ประมาทมาถึงนี่ไม่ได้ เรามาถึงนี่ได้เพราะเราไม่ประมาท **แล้วมองไปดูทั้งแปดกาย ตั้งอยู่ในความประมาททั้งนั้น ตั้งอยู่ในกรรมวัฏ วิปากวัฏ กิเลสวัฏ**

กรรมวัฏ กระทำกิจการงานหน้าที่ เรียกว่า กรรมวัฏ กิเลสวัฏ บริโภคกิเลสกามพัสดุกามไปตามหน้าที่ นั่นกิเลสวัฏ ยินดีติดอยู่ในรูปฌาน และอรูปฌานเหล่านี้ เป็นกิเลสวัฏทั้งสิ้น กรรมวัฏ กิเลสวัฏ จึงรัดสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นให้ติดข้องอยู่ พ้นไปไม่ได้ด้วยอภิชฌา พยาบาท ทิฏฐิ ด้วยความโทสะ โมหะ ด้วยราคะ โทสะ โมหะ กามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย

กว่าเราจะหลุดพ้นมาถึงกายธรรมได้นี้ ผ่านอกุศลธรรมเครื่องชั่วทั้งหลายเหล่านั้น เพราะเราดำเนินด้วยความไม่ประมาท เพราะเราให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา เราได้ตั้งอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา ได้ตั้งอยู่ในศีล ๑๐ **อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ได้ตั้งอยู่ใน ปฐมมรรค**

มรรคจิต มรรคปัญญา จึงได้บรรลุมาถึงกายธรรมเช่นนี้ กายธรรมนี้แหละ ลืมตากายธรรมมองดู เห็นพวกเหล่านั้นชัดเจนหมดทุกสิ่งทุกประการ

นี่แหละ เรียกว่า **ปญฺญา ปาสาทมารุยฺห** หละ **เข้าถึงกายธรรมก็มี ปัญญาทีเดียว ปัญญาแท้ ๆ รู้แน่แท้ เห็นกายมนุษย์ เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา** กายมนุษย์ละเอียดเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เหมือนกัน กายทิพย์ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กายทิพย์ละเอียดก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กายรูปพรหมรูปพรหมละเอียดก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กายอรูปพรหมอรูปพรหมละเอียดก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา **พิจารณาให้ละเอียดออกไปอีก** แยกออกเป็น **ขันธ์ ทั้ง ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ละเอียด ก็เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา**

กายทิพย์ก็แยกออกเป็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ ที่ละเอียดเข้าไปอีก รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กายทิพย์ละเอียดก็แยกออกเป็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ กายรูปพรหมรูปพรหมละเอียด แยกออกไปเป็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กายอรูปพรหมก็แยกออกไปเป็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กายอรูปพรหมละเอียดก็แยกเป็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เห็นปรากฏอย่างนี้ แลลงไปเห็นปรากฏอย่างนี้

เมื่อเห็นปรากฏอย่างนี้ ก็มั่นอยู่ในกายธรรมนั้น ที่เรามาถึงกายธรรมนี้ได้ เพราะอาศัยความไม่ประมาท เพราะเราละความประมาทเสียได้ เพราะเราไม่ประมาท จึงได้มาถึงกายธรรมนี้ เมื่อถึงกายธรรม ตากายธรรมก็มองดูเห็นตลอด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม โตเป็นลำดับขึ้นมา พอถึงกายอรูปพรหมละเอียด ๘ เท่าฟองไข่แดงของไก่ เมื่อมาถึงกายธรรม เห็น **ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย** วัดเส้นผ่าศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย **ขนาดเท่าหน้าตักและความสูงของธรรมกายเกือบ ๕ วา** กลมรอบตัว

ใจกายธรรมก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย พอถูกส่วนเข้าเท่านั้น เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติ–ปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ–

ญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น **กายธรรมละเอียด**

กายธรรมละเอียดก็มี หู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ แบบเดียวกัน มองดูกายธรรม อ้อ ! เรามาจากกายธรรมหยาบโน่น เข้ามาถึงกายธรรมละเอียดนี่ กายธรรมนั้นอยู่ใกล้กายอรูปพรหมละเอียดนัก กลับไปสู่กายอรูปพรหมละเอียดเสียอีก ก็รีบเร่งมาเข้าถึงให้ได้ กายธรรม เมื่อถึงกายธรรมเช่นนี้แล้ว เข้าถึงกายธรรมละเอียดเช่นนี้แล้ว เพราะความไม่ประมาทนี้เป็นหลักขึ้นไป ไม่ให้ท้อถอย ไม่ฟื้นเฟือนเลอะเลือน ต้องอุตส่าห์พยายาม ตากายธรรมละเอียดมองดู **เพราะธรรมกาย** หรือ **กายธรรมละเอียดนี้** ทั้งสองกายนี้ **ยังระคนปนอยู่ด้วยสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส สังโยชน์เบื้องต่ำทั้งสามนี้ปกคลุมหุ้มห่ออยู่ในสันดาน**

สักกายทิฏฐิ ยกตัวถือเนื้อถือตัว ไม่ยอมย่อตัว **วิจิกิจฉา** เคลือบแคลงสงสัยลังเลไม่แน่นอนใจสักสิ่ง **สีลัพพตปรามาส** ยังประพฤติศีลนอกศาสนาอยู่ ยังไม่มั่นใจในศีลศาสนาจริง ๆ สีลัพพตยังมีอยู่ ศีลวัตรภายนอกศาสนายังมีอยู่ เราจะต้องรีบล้นให้พ้นจากธรรมเหล่านี้ด้วยความไม่ประมาท รีบกระวีกระวาด ใจของกายธรรมละเอียด หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียด วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธัมมานุปัสสติปัฏฐานเท่ากัน ดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนา–สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีลเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้า เห็น **กายธรรมพระโสดา** วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูมใสหนักขึ้นไป นี่หมดแล้ว สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส แต่ว่ายังใกล้อยู่กับสักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส เราเข้ามาถึงกายพระโสดา ไม่เลินเล่อไม่เผลอตัวของเรา นี่ต่อไปนี้เราจะรักษาความไม่ประมาท อันไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัวหนักขึ้นไป

ใจของกายธรรมพระโสดา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระโสดา วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์

กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ–ญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายธรรมพระโสดาละเอียด** หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

พอถึงกายธรรมพระโสดาละเอียด ก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ท่านก็มองลงมาเห็นกายธรรมพระโสดา อ้อ ! นี่ยังแน่นหนาอยู่ด้วยกามราคะ พยาบาท ทั้งหยาบทั้งละเอียด หรือส่วนหยาบนั้นยังหมักหมมอยู่ด้วยกามราคะ พยาบาทหยาบ กายธรรมละเอียดนี่ยังหมักหมมอยู่ด้วย กามราคะ พยาบาทละเอียด คิดแต่ในใจเช่นนี้ เราต้องกำจัดพวกนี้ออกเสียให้ได้เด็ดขาด ด้วยความไม่ประมาทของเรา ถ้าขืนประมาทเลินเล่อเผลอตัวอยู่ละก็ เอาตัวรอดไม่ได้ ใจกายธรรมพระโสดาละเอียด ก็หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดาละเอียด วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงเท่ากัน หยุดอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล พอถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ พอถูกส่วนเข้า ก็เข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า ก็เห็น **กายธรรมพระสกทาคา** หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แบบเดียวกัน

ตาของพระสกทาคามองลงมาดูกายธรรมพระโสดาหยาบ พระโสดาละเอียด อ้อ ! นี่มาหมักหมมอยู่ด้วยกามราคะ พยาบาท ทั้งหยาบ ทั้งละเอียด นี่เราพ้นมาแล้วหรือ พ้นมาแล้วไม่ควรประมาท เรามาถึงนี่ได้ด้วยความไม่ประมาท ไม่ควรเลินเล่อเผลอตัว ไม่ประมาทรีบกระวีกระวาดจากกายพระสกทาคา หยุดนิ่งกลางดวงธรรมพระสกทาคา หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูม ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถูกส่วนเข้า เห็น **กายธรรมพระสกทาคาละเอียด** หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

เมื่อถึงพระสกทาคาละเอียดแล้ว กายธรรมของพระสกทาคาละเอียดก็มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แบบเดียวกัน มองมาดูกายพระสกทาคาทั้งหยาบทั้งละเอียด ว่ายังหมักหมม

อยู่ด้วย กามราคะ พยาบาท อย่างละเอียด เมื่อถึง พระสกทาคาละเอียด เราไม่ควรเลินเล่อเผลอตัว ควรจะพยายามกระทำยิ่งขึ้นไป ใจของพระสกทาคาละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคาละเอียด หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา ดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระสกทาคาละเอียด วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๐ วา กลมรอบตัว หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมพระสกทาคานั้น ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น **กายธรรมพระอนาคา** หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัวตูม

มาถึงพระอนาคาแล้ว มี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แบบเดียวกัน ท่านก็มองลงมาดูพระสกทาคาหยาบ สกทาคาละเอียด นี่ยังหมักหมมอยู่ในกามราคะ พยาบาท อย่างละเอียด มาถึงพระอนาคาแล้ว หมดจาก ปฏิฆะ กามราคะอย่างละเอียด แต่ยังหมักหมมอยู่ในรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา ไม่ประมาท ไม่เลินเล่อ ไม่เผลอตัว รีบกำจัดทีเดียว กายธรรมของพระอนาคา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๕ วา สูง ๑๕ วา กลมรอบตัวเช่นกัน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เข้าถึงพระ **อนาคาละเอียด** มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แบบเดียวกัน

กายพระอนาคาละเอียด หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางมองไปดูกายพระอนาคาหยาบ อ้อ ! ยังหมักหมมอยู่ในรูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา ที่เรามาถึงแค่นี้ด้วยความไม่ประมาท เราต้องไม่ประมาทต่อไป ใจของพระอนาคาละเอียด หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นพระอนาคาละเอียด พอถูกส่วนเข้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐานในกาย–ธรรมพระอนาคาละเอียด วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๕ วา กลมรอบตัว หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงศีล ดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ

ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนแล้ว เห็นกาย **พระอรหัต** หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม พอถึงพระอรหัตก็รู้ตัวทีเดียว **ขีณาสโว** มีอาสวะสิ้นแล้ว **กตกรณีโย** กิจที่จะต้องทำเสร็จแล้ว **นตฺถิปุนพฺภโว** ภพใหม่ของเราไม่มี เห็นชัดรู้ชัดเช่นนี้ ก็พยายามว่ามันยังไกลนัก รีบไปให้ถึงพระอรหัต–ละเอียดต่อไป ด้วยความไม่ประมาท

กายพระอรหัตหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหัต ถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธัมมานุปัสสนา–สติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้า เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้า เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้า เห็นดวงวิมุตติญาณ–ทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าถึง **กายพระอรหัตละเอียด**

นี่ **ปญฺญา ปาสาทมารุยฺห** ขึ้นสู่ปราสาทปัญญาเช่นนี้ นี่แหละบัณฑิตผู้มีปัญญาละความประมาทเสียได้ด้วยความไม่ประมาท ผู้ทรงปัญญานั้น ขึ้นสู่ปราสาทคือภูมิอันสูงของปัญญา แลลงมาเห็นพาลชนเป็นอันมาก ไม่กระวนกระวาย ไม่ทุรนทุรายกระสับกระส่าย เห็นหมู่สัตว์ผู้ทุรนทุราย กระวนกระวาย กระสับกระส่าย เห็นชัดเหมือนคนขึ้นภูเขามองลงมาข้างล่าง เห็นคนอยู่บนภาคพื้นฉันใดก็ฉันนั้น เห็นปรากฏอย่างนี้นี่ ผู้มีปัญญาเรียกว่า **ปญฺญา ปาสาทมารุยฺห** ขึ้นสู่ปัญญาเพียงปราสาทได้เพียงนี้ ปราสาทปัญญาอันนี้นะ **รู้จริงเห็นจริงตามความจริงทางพุทธศาสนา** ปรากฏอย่างนี้

ที่ชี้แจงแสดงมานี้ตามวาระพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจ ความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติมาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมา พอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

๕๓. อริยทรัพย์

๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปติฏฺฐิตา
สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ
สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ
อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ
ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ
อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ

ณ บัดนี้อาตมภาพจะได้แสดงใน**อริยทรัพย์** ซึ่งมีมาตามวาระพระบาลีในอริยธนคาถา จะคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย กว่าจะยุติกาลลงโดยสมควรแก่เวลา จึงได้เริ่มต้นแห่งอริยธนคาถานี้ว่า **ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปติฏฺฐิตา** ความเชื่อของบุคคลใดไม่กลับกลอกตั้งมั่นในพระตถาคตเจ้า **สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ** ศีลของบุคคลใดดีงาม ๆ อันเป็นที่ใคร่ของพระอริยเจ้า อันพระอริยเจ้าสรรเสริญแล้ว **สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ** ความเชื่อในพระสงฆ์มีอยู่แก่บุคคลใด **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ** ความเห็นของบุคคลใดเป็นธรรมชาติตรง บัณฑิตทั้งหลายย่อมกล่าวบุคคลนั้นว่า หาใช่คนจนไม่ ไม่ใช่เป็นคนจนก็เป็นคนมั่งมี แต่ว่าไม่มีจนนั่นแหละถูกละ หาใช่เป็นคนจนไม่ **อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ** ความเป็นอยู่ของบุคคลนั้น ไม่เปล่าปราศจากประโยชน์ ได้ประโยชน์ทีเดียว **ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ** เพราะเหตุนั้น เมื่อบุคคลผู้มีปัญญามาระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ เมื่อบุคคลผู้มีปัญญามาระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ ควรประกอบความเชื่อ ประกอบศีล ประกอบความเลื่อมใส ประกอบความเห็นธรรมไว้เนือง ๆ ด้วยประการดังนี้ นี่เนื้อความของพระบาลีคลี่ความเป็นสยามได้ความเพียงเท่านี้

ต่อจากนี้จะได้อรรถาธิบายขยายความเป็นลำดับไป ว่าความเชื่อของบุคคลไม่หวั่นไหว ความเชื่อของบุคคลใดไม่หวั่นไหวตั้งมั่นอยู่แล้วในพระตถาคตเจ้า ข้อนี้ความเชื่อ **ยสฺส สทฺธา** แปลว่าความเชื่อ **ยสฺส** ของบุคคลใด **อจลา** ไม่กลับกลอก **สุปติฏฺฐิตา** ตั้งมั่นอยู่แล้ว ๆ

เป็นอดีตไป **สุปติฏฺฐิตา** ตั้งอยู่แล้ว **ตถาคเต** ในพระตถาคตเจ้านี้ แกะเอาเนื้อความของพระบาลีถูกถ้วนทุกอักขระ ทุกอักษรไม่คลาดเคลื่อน ว่าความเชื่อของบุคคลใดไม่กลับกลอกตั้งอยู่ดีแล้ว ตั้งอยู่แล้ว เอาดีออกเสีย ตั้งอยู่แล้วในพระตถาคตเจ้า หรือตั้งมั่นแล้วในพระตถาคตเจ้านี้ ให้ดีหนักขึ้น ตั้งอยู่แล้วก็เพลาไป ตั้งมั่นแล้ว ความเชื่อของบุคคลใดไม่กลับกลอกตั้งมั่นแล้วในพระตถาคตเจ้านี่แน่นหนาดี แปลอย่างนี้ แน่นหนาดี เชื่ออย่างไรในพระตถาคตเจ้า ไม่กลับกลอกและตั้งมั่นในพระตถาคตเจ้า จะเป็นคนเช่นไร

อันนี้ไม่ใช่อื่นไกลละ นั่นคือ พระพุทธ ในอรรถกถาธรรมบท ปรากฏอยู่ **สุปพุทธ-กุทธินะ** เชื่อในพระพุทธ เชื่อในพระธรรม เชื่อในพระสงฆ์ เชื่อเสียจริง ไม่ได้กลับกลอกละ ไม่ได้ง่อนแง่นคลอนแคลนหละ เรื่องนี้ทราบไปถึงพระอินทร์ พระอินทร์ เออ ! เราจะไปทดลองดูทีว่าแกจะเชื่อแค่ไหน มั่นในพระตถาคตเจ้า ในพระธรรม ในพระสงฆ์เช่นไร พระอินทร์ก็เปลี่ยนแปลงเพศจำแลงแปลงกายทีเดียว เหมือนคนธรรมดาเดินสวนทางกันมา เดินสวนทางก็ได้พูดจากับท่านสุปพุทธ คนโรคเรื้อนเทียวนะ ขอทานเขานะมาเลี้ยงชีพได้มีหรือจนนะ ขอทานเขา คนโรคเรื้อน เออ ท่านสุปพุทธ เขาว่าท่านมั่นคงแน่นอนนัก ในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ท่านบัดนี้ก็เป็นคนไม่สมบูรณ์บริบูรณ์อยู่ ท่านจะพูดได้ไหมว่านั่นไม่ใช่พระพุทธ นั่นไม่ใช่พระธรรม นั่นไม่ใช่พระสงฆ์ เราจะให้สมบัติท่านพอเลี้ยงชีพตลอดชาติ ไม่ต้องทุกข์ยากลำบากต่อไปนะ ท่านสุปพุทธก็ถามว่า ท่านนะเป็นใครละ ท่านพระอินทร์แปลงก็บอกว่า เราเป็นพระอินทร์ ไหนเป็นพระอินทร์ลองเหาะขึ้นไปในอากาศดูซิ เปลี่ยนเพศเป็นพระอินทร์ทันที เหาะไปในอากาศต่อหน้านั่นแหละ เอาจริงกันอย่างนี้ สุปพุทธบอกว่า ถึงท่านเป็นพระอินทร์ อย่าเข้าใกล้เราเลย พระอินทร์พาล ๆ อย่างนี้ เราไม่อยากคบค้าสมาคมด้วยแล้ว ไปเสียเถอะ อย่าให้เรากลับถ้อยคำว่า นั่นไม่ใช่พระพุทธ นั่นไม่ใช่พระธรรม นั่นไม่ใช่พระสงฆ์ ว่าไม่ได้ ว่าได้แต่ว่า นั่นพระพุทธเจ้า นั่นพระธรรม นั่นพระสงฆ์ นั่นพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ คลาดเคลื่อนไปไม่ได้ทีเดียว ท่านมั่นคงอย่างนี้ บัดนี้พวกเราที่รู้จักแล้วว่า นั่นพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ยังรู้จักแต่เนมิตก-นามว่า **พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ** เท่านั้นไม่แน่นอนหรอกตรงนั้น ถ้าจะให้กลับกล่าวเสียใหม่เถอะว่า นั่นไม่ใช่พระพุทธ นั่นไม่ใช่พระธรรม นั่นไม่ใช่พระสงฆ์ ถ้าไม่รู้จริงรู้แท้ พระพุทธเจ้ารูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร พระธรรมรูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร พระสงฆ์รูปพรรณสัณฐานเป็นอย่างไร พอให้กล่าวอย่างนี้เถอะ จะให้เงินเลี้ยงชาติหนึ่ง ก็จะรับเงินเท่านั้น เพราะไม่รู้จักเห็นจริง ผู้มีธรรมกายละก็เห็นได้ แม้จะให้เงินเลี้ยงชีพตลอดชาติ ก็เห็นจะไม่รับหละ ว่านั่นไม่ใช่พระพุทธรัตนะ นั่นไม่ใช่ธรรมรัตนะ นั่นไม่ใช่สังฆรัตนะ ไม่ใช่ที่พึ่งของ

ท่านหรอก ผู้ไม่รู้ไม่เห็นก็อาจจะเหลวไหลไปได้ เหลวไหลเช่นนั้นเรียกว่าไม่แน่ **ผู้มีธรรมกายมั่นคงแล้วไม่กลับกลอก ไม่เหลวไหล** เหมือนสุปพุทธทีเดียว แน่นอนหละ ดังนี้ให้รู้จักหลักดังนี้นะ

มาวัดตัวของเราว่าเชื่อในพระตถาคตเจ้าจริงไหม **ตถาคตเจ้า นั่นคือธรรมกาย** นะ บาลีได้สำทับไว้ว่า **ธมฺมกาโย อหํ อิติปิ** เราตถาคตคือธรรมกาย ธรรมกายนะคือตัวพระตถาคตเจ้าทีเดียว องค์พระตถาคตเจ้าทีเดียว ให้เชื่อมั่นคงลงไปดังนี้ อย่าให้กลับกลอกออกไป ให้แน่นอนทีเดียว **สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ** ศีลอันเป็นที่ใคร่ของพระอริยเจ้า อันพระอริยเจ้าสรรเสริญแล้ว **ปสํสิตํ** อันเป็นเครื่องใคร่ของพระอริยเจ้า อันพระอริยเจ้าสรรเสริญแล้ว ศีลอันดีงามเป็นอย่างไร ศีลอะไรที่ดีงาม ศีลห้า ก็ดีงามบริสุทธิ์จริงนะ ศีลแปดก็ดีงามให้บริสุทธิ์จริง ๆ อย่าเอาเท็จเข้ามาแทรกซิ อย่าเอาเศร้าหมองขุ่นมัวเข้ามาแทรกสิ ศีลสิบถ้าดีจริง บริสุทธิ์ตามศีลที่จริง ศีลสองร้อยยี่สิบเจ็ดก็ดีจริง บริสุทธิ์ตามศีลที่จริง ศีลในพระวินัยปิฎกเป็น **อปริยนฺตศีล** มีมากน้อยเท่าใด ศีลนั่นแหละเป็นศีลดีจริงทั้งนั้น ศีลดีจริงก็จักได้ชื่อว่าเป็นศีลตามปริยัติ ยังหาใช่ศีลตามปฏิบัติไม่ ศีลจริง ๆ นะเป็นศีลอะไร ศีลในทางปริยัติไม่ใช่ศีลทางปฏิบัติ **ศีลในทางปริยัติก็ดีจริงตามปริยัติ ศีลในทางปฏิบัติ ก็ดีจริงในทางศีลปฏิบัตินะ** ไม่ใช่เป็นปกติธรรมดา กาย วาจา ตลอดถึงใจ เป็นอปโพหาริ เป็นเนื้อหนังเดียวกันไปที่เดียวกัน จนกระทั่งถึงเจตนา ใจก็เป็นเนื้อหนังเดียวกันกับศีลทีเดียว นี่เป็น **ศีลตามปริยัติ**

ก็ศีลตามปฏิบัติ ให้เห็นศีล เห็นศีลทีเดียว ศีลอยู่ไหน ศีลที่เห็นนะ ต้องทำสมาธิให้เป็นขึ้น ให้เข้าถึงธรรมกาย ทำสมาธิเป็นขึ้น เข้าถึงธรรมกายถึงจะเห็น ศีลตามส่วนศีลโลกีย์ กายมนุษย์ที่เป็นโลกีย์นี่ก็เห็น พอเป็นเข้าแล้ว กายมนุษย์ละเอียดเห็น กายทิพย์ก็เห็น กายทิพย์ละเอียดก็เห็น กายรูปพรหมเห็น กายรูปพรหมละเอียดเห็น กายอรูปพรหมเห็น กายอรูปพรหมละเอียดเห็น หากว่าเห็นศีลเป็นโคตรภู แปดกายนะไม่เห็น กายธรรมเห็น กายธรรมละเอียดเห็น นี้ศีลเป็นโคตรภู เห็นเป็นดวงใส ขนาดดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์อยู่ในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไก่ อยู่ในกลางดวงนั้นเห็นจริง ๆ จัง ๆ ชัด ๆ นั้น **ศีลเห็น** นั้น เรียกว่า **อธิศีล** เมื่อเข้าถึงอธิศีล ในกลางดวงอธิศีลนั้นนะมี **ดวงอธิจิต** เมื่อเข้าถึงอธิจิต ในกลางดวงอธิจิตมี **ดวงอธิปัญญา** เท่ากัน มีศีล สมาธิ ปัญญาอย่างนี้ มีศีล ๆ อย่างนี้ ได้ชื่อว่า **ศีลเห็น** ปรากฏอย่างนี้แหละ เอาตัวรอดได้พ้นจากทุกข์ได้ เพราะว่า **เห็นศีล** เข้าเท่านั้นแล้ว **ศีลนั่นแหละเป็นทางมรรคผลทีเดียว** พระอริยเจ้า

เดินไปตามศีลที่เห็นนั้น ไม่ใช่ไปทางศีลที่รู้ แต่ว่าทางเดียวกันนั่นแหละ **ศีลที่รู้หยาบกว่าศีลที่เห็นละเอียดกว่า ล้ำกว่ามาก** เมื่อรู้จักหลักอันนี้ละก็ นั่นแหละที่เห็นเป็นปรากฏใสเป็นกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้านั้นแหละ

สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ ศีลของบุคคลใดดีงาม เป็นที่ใคร่ของพระอริยเจ้า เป็นที่พระอริยเจ้าสรรเสริญแล้ว **ปสํสิตํ** สรรเสริญแล้ว นี่ศีลดีงามอย่างนี้ เมื่อเชื่อในพระตถาคตเจ้าดังนี้แล้ว **ศีลอันดีงามนี้ เป็นศีลไม่ใช่ธรรม** แต่ว่าท่านจัดเข้าในพวกธรรมด้วยเหมือนกันอยู่ในหมวดธรรม **แต่ว่าเกิดในธรรมดวงนั้น** ดวงธรรมนั่นเป็นธรรมจริง ๆ ศีลนะเป็นศีลเป็นทางดำเนินไปของพระอริยเจ้า ในข้อ ๓ ความเลื่อมใสในสงฆ์ **สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ** ความเลื่อมใสในพระสงฆ์มีอยู่แก่บุคคลใด ความเลื่อมใสในพระสงฆ์นั้น เลื่อมใสในพระสงฆ์นั้นเลื่อมใสอย่างไร เหมือนเห็นพระสงฆ์ทุกวันนี้ เห็นหมู่มาก ๆ ก็เลื่อมใส กลับอิ่มเอิบตื้นเต็ม เหมือนมาเลี้ยงพระที่ศาลาการเปรียญ พระเณรก็มาก เจ้าของท่านได้เห็นพระสงฆ์มาก ก็เอิบอิ่มปลาบปลื้มตื้นเต็ม ว่าทานของเรานี้ ได้เป็นอายุของศาสนามากมายอย่างที่กำลังของเรา ได้สั่งสมอบรมมา ต้องรักษาทรัพย์ไว้เป็นประโยชน์แก่ภิกษุสามเณรมากอย่างนี้ เราก็ได้บุญกุศลยิ่งใหญ่ คิดแล้วก็เลื่อมใสอย่างนี้ ก็เป็น **สงฺเฆ ปสาโท** เหมือนกับเลื่อมใสในสงฆ์ การบวชเป็นพระสงฆ์นี้ มีอานุภาพล้นพ้น ทำประโยชน์ให้แก่ตัวฝ่ายเดียว ไม่ต้องประกอบกิจการงานด้วยประการทั้งปวง ชาวบ้านร้านตลาดทั้งหลาย ที่จะเป็นอยู่คืนหนึ่งวันหนึ่ง ต้องประกอบกิจการงานส่วนตัวทั้งนั้น ไม่ประกอบกิจการงานส่วนตัว ก็ไม่มีอาหารเลี้ยงท้องได้ด้วยกำลังปลีแข้ง ได้ด้วยกำลังอวัยวะของตนทั้งนั้น ส่วนพระสงฆ์ไม่ได้ประกอบกิจการงาน ในการแสวงหาข้าวปลาอาหารเลย เล่าเรียนศึกษาคันถธุระ วิปัสสนาธุระ ไปตามหน้าที่ตามการ ได้บริโภคอาหารเป็นอันดี อิ่มหนำสำราญที่ดีงาม ร่างกายก็สดชื่นดี ถ้านึกว่าการเป็นพระสงฆ์นี่ดีจริง เข้าในหมู่สงฆ์นี่ดีจริง **เมื่อเลื่อมใสจริง ๆ หนักเข้า ก็ละครอบครัวลูกเมียได้** เหมือนพระวิลเลี่ยม กปิลวฺตฺโฑ พระกปิลวฺตฺโฑ นั้น ก็เลื่อมใสในพระสงฆ์ แกเป็นฝรั่งลูกเมียแกก็มี แกทิ้งลูกทิ้งเมีย ละเพศฝรั่งมาบวชเป็นพระไทย เข้าในหมู่สงฆ์นี้ ก็ **สงฺเฆ ปสาโท** เหมือนกัน แกเลื่อมใสในพระสงฆ์เข้า แกถึงได้มาบวชในพระธรรมวินัย ได้สมความปรารถนา พวกพระภิกษุสามเณรมาบวชนี้ ก็ **สงฺเฆ ปสาโท** เหมือนกัน ความเลื่อมใสในพระสงฆ์ อุบาสก อุบาสิกา ที่มาจำศีลภาวนา ฟังเทศน์ฟังธรรมที่นี้ ก็ **สงฺเฆ ปสาโท** เหมือนกัน แต่ว่าเลื่อมใสในสงฆ์อย่างนี้ เป็นสงฆ์สมมตินะ เลื่อมใสในสงฆ์อีกชั้นหนึ่ง ให้ตรงกันที่เลื่อมใสในพระตถาคตเจ้า ให้ตรงกันอย่างนั้น

เชื่อในพระตถาคตเจ้า เชื่อในพระสงฆ์ก็เหมือนกัน พระสงฆ์นะเรียกว่า **สงฺฆรตฺน**

ไม่ใช่สงฆ์สมมติ **สงฺฆรตฺน** ทีเดียว **สงฺฆรตฺน เป็นธรรมกาย** เมื่อถึงธรรมกายแล้ว ธรรม-กายนะ หน้าตักโตเล็กตามส่วน ไม่ถึง ๕ วา หย่อนกว่า ๕ วา นั่นธรรมกายโคตรภู หย่อนกว่า ๕ วา กลางธรรมกายมีดวงธรรมรัตนะ วัดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่ากับหน้าตักธรรมกาย กลมรอบตัว กลางดวงธรรมรัตนะนั้น มีธรรมกายละเอียด ธรรมกายละเอียดก็เหมือนธรรม-กายหยาบแบบเดียวกัน ละเอียดกว่า สะอาดกว่า งามกว่า ธรรมกายละเอียดนั้นแหละ เขาเรียกว่า **สงฺฆรตฺน** ธรรมกายหยาบเป็นพุทธรัตนะ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั้น เป็นธรรมรัตนะ ธรรมกายละเอียดที่อยู่ตรงกลางดวงธรรมรัตนะนั้นแหละ เขาเรียกว่า **สงฺฆรตฺน** นั้น **สงฺฆรตฺน** นั้นแหละ เป็นตัวยืนของพระสงฆ์ พุทธรัตนะเป็นตัวยืนของ **พุทฺโธ** พุทธรัตนะนั้นรู้ **สจฺจธมฺ** ทั้งสี่เข้า รู้จักทุกข์ เหตุของทุกข์ ความดับทุกข์ เหตุของข้อความดับทุกข์ พอรู้ **สจฺจธมฺ** ทั้งสี่เข้า โดย **สจฺจญาน กิจฺจญาน กตญาน ญาน ๓ กลุ่มนี้** ก็เข้าหลักฐาน พอถูกหลักฐานเข้า ก็มีความรู้จัก **สจฺจธมฺ** ทั้งสี่นั้นเอง เป็นเนมิตกนามเกิดขึ้นว่า **พุทฺโธ**

ส่วน **ธมฺโม** เล่า ผู้ใดเข้าถึงพระธรรมนั้นแล้ว บุคคลผู้นั้น ละทุจริตกายวาจาจิตได้ ไม่ทำความชั่วด้วยกายวาจาใจ ทำแต่ความดีฝ่ายเดียว บังคับให้ทำดีฝ่ายเดียว จึงเป็นเนมิตก-นามเกิดขึ้นว่า **ธมฺโม สงฺฆรตฺน** นั้นเอง รักษาธรรมที่ทำให้เป็นพุทธรัตนะเข้าไว้ ไม่หายไปอยู่ในกลางดวงนั้น รักษาดวงนั้นไว้ ปฏิบัติดวงนั้นไว้ ท่านจึงได้ยืนยันว่า **ธมฺโม สงฺเฆ ปทานิโต** ธรรมอันพระสงฆ์ทรงไว้ ธรรมกายละเอียดนั้นเอง ทรงเอาดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายองค์หยาบนั้นไว้ ไม่ให้หายไปนี้ **ธมฺโม สงฺเฆ ปทานิโต** พระสงฆ์ทรงไว้ ธรรมกายละเอียดนั้นเอง เรียกว่า **สงฺฆรตฺน** สงฆ์ทีเดียวเป็นเนมิตกนามว่าเป็นสงฆ์ทีเดียว นั้นแหละ เลื่อมใสในธรรมกายละเอียดนั้นแหละ ได้ชื่อว่า **สงฺเฆ ปสาโท** ผู้ใดเลื่อมใสในธรรมกายละเอียดนั้นแล้วละก็ ได้ชื่อว่าความเลื่อมใสในสงฆ์อยู่แก่บุคคลใด บุคคลผู้นั้นเป็นคนเศรษฐี **อทลิทฺโท** มีปัญญา เพราะไม่ใช่คนจน เชื่อในพระตถาคตเจ้าแล้วละก็ไม่ใช่คนจน ศีลอันดีงามของบุคคลผู้ใดดีงาม เป็นที่ใคร่ของพระอริยเจ้า อันพระอริยเจ้าสรรเสริญแล้ว ก็ได้ชื่อว่าเป็นคนไม่จนเหมือนกัน เลื่อมใสในพระสงฆ์ก็เป็นคนไม่จนเหมือนกัน

อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ ความเห็นธรรมหรือความเห็นตรง **อุชุ** แปลว่าตรง **ทสฺสนํ** แปลว่าความเห็น **ยสฺส อุคฺครสฺส** ความเห็นของบุคคลใด **อุชุภูตญฺจ** เป็นธรรมชาติตรง ความเห็นของบุคคลใดตรง เรียกว่า **ความเห็นตรง** นักปราชญ์ราชบัณฑิต ย่อมกล่าวว่า บุคคลนั้นไม่จนเป็นคนมั่งมีอีกเหมือนกัน

๔ ข้อด้วยกัน **เชื่อในพระตถาคตเจ้า** อีกอย่างหนึ่ง **ศีลอันดีงาม** ข้อที่ ๒ **เลื่อมใสในพระสงฆ์** ข้อที่ ๓ **เห็นตรง** เป็นข้อที่ ๔ ใน ๔ ข้อนี้แหละ มีอยู่ในสันดานของบุคคลใดแล้ว

บุคคลผู้นั้นมีทรัพย์สินเงินทองมากมายสักเท่าหนึ่งเท่าใด ก็สู้บุคคลผู้มีธรรม ๔ ข้อ ผู้มั่นใน ๔ ข้อนี้ไม่ได้ วางตำราทีเดียว อริยธนกถา วาจาเครื่องกล่าวปรารภถึงอริยทรัพย์ ว่ามีอริย-ทรัพย์เดียว ไม่ขัดสนไม่ยากจน เป็นคนมั่งมีทีเดียว นี้แหละทรัพย์ของพระ ของเณร พระเณรมีทรัพย์อย่างนี้ ก็สบายสดชื่นเอิบอิ่มตื้นเต็ม อุบาสกอุบาสิกามีทรัพย์อย่างนี้ ก็เอิบอิ่มปลาบปลื้มตื้นเต็ม จะมีทรัพย์สักเท่าหนึ่งเท่าใด ก็สะดุ้งหวาดเสียว ยิ่งมีเพชรราคาแสนไว้กับตัว ก็สะดุ้งหวาดเสียว เห็นคนแปลกหน้ามา พาสะดุ้งหวาดเสียว กลัวจะมาหยิบเอาเพชรนั่นไปเสีย ถ้าว่าความเชื่อในพระตถาคตเจ้า มีศีลอันดีงาม เลื่อมใสในพระสงฆ์ เห็นตรง อย่างนี้มีในสันดานของบุคคลใดแล้ว จะมาสักเท่าหนึ่งเท่าใดก็ไม่กลัว ไม่หวาดเสียว ไม่สะดุ้งเลย เพราะเหตุไร เพราะเหตุว่าของเหล่านี้อยู่กับใจ **ธมฺโม** นี้ลักไม่ได้ ปล้นไม่ได้ แย่งชิงไม่ได้ เอาไปไม่ได้ เป็นของจริงอยู่อย่างนี้

เมื่อรู้จักหลักอันนี้แล้ว ในท้ายต่อไปอีก ในท้ายต่อไปนี้ **อโมฆนฺ ตสฺส ชีวิตํ ความเป็นอยู่ของคนมีธรรมทั้งสี่ประการนี้ ไม่เปล่าประโยชน์** ความเป็นอยู่ของเขานั้นไม่เปล่าจากประโยชน์ ได้ประโยชน์ทีเดียว เป็นอยู่วันหนึ่งคืนหนึ่ง ก็ดีกว่าบุคคลที่ไม่มีธรรมสี่ประการนี้อยู่ร้อยปี ไม่ประเสริฐกระไร คนมีธรรมเป็นอยู่ดังกล่าวมานี้ เป็นอยู่วิเศษนัก ไม่เสียทีที่มีชีวิต เป็นในท้ายวาระพระบาลีนี้ รับรองว่า **ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธาน สาสนํ** เพราะเหตุนั้น เมื่อบัณฑิตมาระลึกถึงคำสอนของพระ-พุทธเจ้าทั้งหลายได้ ควรประกอบความเชื่อ ประกอบศีล ประกอบความเลื่อมใส ประกอบความเห็นธรรมนั้นไว้เนือง ๆ ประกอบความเชื่อ เชื่ออันนั้นอย่าให้หายไป รักษาเอาไว้ในพระตถาคตเจ้า เอาใจไปจรดเข้าไว้ อย่าให้เคลื่อนคลาด จรดอยู่ตรงนั้นคือ **ธรรมกาย** นั่นอย่าให้เคลื่อนคลาด เพราะนอกจากธรรมกายนี้ เราจะรักษาอย่างไร เราจะตรึกอย่างไร มันจึงจะรักษาเอาความเชื่อในพระตถาคตเจ้าไว้ได้ เราก็ชี้แจงให้กายมนุษย์มันฟังซิว่า เจ้าเป็นอยู่นี้นะ เจ้าเป็นอยู่ด้วยพระตถาคตเจ้านะ ถ้าพระตถาคตเจ้าไม่มี เจ้าเป็นอยู่ไม่ได้ เจ้าต้องตายทันทีทีเดียว พระตถาคตเจ้าทำอย่างไร

ธรรมกายนั่นแหละรักษาชีวิตเจ้าไว้ เป็นอยู่ด้วยอะไร **ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั่นซิให้เป็นอยู่** ถ้าไม่มีดวงนั้นก็ดับไป ก็ส่วนกายมนุษย์ละเอียดละ ก็เป็นอยู่ด้วยดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดนั่นแหละ ถ้าดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ วัดเส้นผ่าศูนย์กลางเท่าฟองไข่แดงของไก่ ถ้าไม่มีดวงนั้นแล้ว กายมนุษย์ละเอียดก็ดับไป กายทิพย์ดับไปอยู่ไม่ได้ กายมนุษย์ละเอียดดับไป กายทิพย์ดับไปอยู่ไม่ได้ กายทิพย์เล่า เป็นอยู่ด้วยดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ขนาดสามเท่าฟองไข่แดงของไก่ กายทิพย์ละเอียด เป็นอยู่

ด้วยดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด สี่เท่าฟองไข่แดงของไก่ กายรูปพรหม เป็นอยู่ด้วยดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ห้าเท่าฟองไข่แดงของไก่ กายรูปพรหมละเอียด เป็นอยู่ได้ด้วยดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด หกเท่าฟองไข่แดงของไก่ กลมรอบตัว กายอรูปพรหมเล่า เป็นอยู่ได้ด้วยธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหม เจ็ดเท่าฟองไข่แดงของไก่ กลมรอบตัว กายอรูปพรหมละเอียดเล่า เป็นอยู่ได้ด้วยดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด แปดเท่าฟองไข่แดงของไก่

กายธรรมเล่า กายธรรมก็เป็นอยู่ได้ด้วยดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย วัดผ่าเส้นศูนย์กลางเท่าหน้าตักธรรมกาย กลมรอบตัว อยู่กลางองค์ธรรมกาย กายธรรมละเอียดเล่า **กายธรรมละเอียด** ก็เป็นอยู่ได้ด้วยดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายละเอียด วัดเส้นผ่าศูนย์–กลาง ๕ วา กลมรอบตัว โตไปเป็นลำดับดังนี้ เมื่อรู้จักหลักดังนี้ละก็ ตลอดไปทุกกาย ทุก ๆ กาย คราวนี้ **เมื่อพระพุทธเจ้าเข้านิพพานมากน้อยเท่าใด ท่านก็มีธรรมกายอย่างนี้แหละ** ไม่ได้มีอย่างอื่นหรอก **ท่านก็เป็นพระพุทธเจ้าเพราะมีธรรมกาย ท่านไปรักษาชีวิตมนุษย์เป็นลำดับไป ช่วยกันรักษา รักษาอยู่ในกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เป็นกาย ๆ ตลอดไปหมด ตลอดขึ้นไปนับอสงไขยไม่ถ้วน** พระพุทธเจ้า **นับลำดับพรรษาเป็นชั้น ๆ ขึ้นไป** ไม่มีใครรักษาเลย คนอื่นไม่ได้ ไม่ใช่ผู้ปกครอง ต้องผู้ปกครองที่เป็นอยู่ **พระพุทธเจ้านะ ท่านก็เข้านิพพานไปแล้ว เหมือนกับพ่อบ้านแม่บ้านที่ดี** บ้านนั้นจะรุ่งเรืองอยู่ได้ ก็เพราะอาศัยพ่อบ้านแม่บ้านรู้จักใช้ทรัพย์และเก็บทรัพย์ รู้จักสงวนทรัพย์ ไม่ให้เป็นอันตรายไปอย่างใดอย่างหนึ่ง เฉลียวฉลาดทุกสิ่งทุกประการในการรักษาทรัพย์ ในการควบคุมปกครองบ้านเรือน วัดปากน้ำจะเจริญอยู่ได้ ก็เพราะอาศัยสมภาร ถ้าไม่มีสมภารไม่ได้ แตกสลายทีเดียว **ถ้าว่าสมภารเซ่อ ๆ ซ่า ๆ วัดนั้นทรุดเสื่อมสลายทีเดียว ถ้าว่าสมภารเทศนาว่าการปราชญ์-เปรื่องดี วัดนั้นเจริญ** นี่สมภารวัดปากน้ำไม่ใช่แต่เทศน์อย่างเดียว สอนธรรมกายก็ได้ ไม่ใช่แต่เท่านั้น หาเงินสร้างโรงเรียนอีกก็ได้ ทำได้ทุกอย่าง นี่มีศักดิ์สิทธิ์หลายประการ

เมื่อรู้จักหลักเช่นนี้ละก็ วัดปากน้ำนี่เป็นอยู่ด้วยอะไร เป็นอยู่ด้วยสมภารเป็นตัวสำคัญ สมภารเป็นตัวยืนเท่านั้น ที่แท้ที่จริงก็เป็นด้วยอุบาสก อุบาสิกา ช่วยกันกระท่อมห้องหอรักษาไว้ แลเอาใจใส่ บ้านเรือนก็เช่นเดียวกัน **พระพุทธเจ้าเมื่อท่านได้ไปนิพพานแล้ว สาวกมีเท่าไรถึงคราท่านจะปกครองมนุษย์รักษามนุษย์ ท่านก็เอาสาวกของท่านเข้าอยู่ในตัวของท่านหมด ท่านก็ต้องรักษาดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายเป็นลำดับไป ไปรักษาที่สุดโน้น**

ที่สุดอยู่ที่ไหนละ ผู้เทศน์ยังเรียนวิชชาไปไม่ถึง ยังไม่ถึงที่สุด ยี่สิบสามปีสี่เดือนเศษแล้ว ยังไม่ถึงที่สุดเลย ขยับไปที ๆ หนึ่งนั้นนับครั้งไม่ถ้วน นับชั้นไม่ถ้วน นับอสงไขยดวง

ไม่ถ้วน นับอายุกี่ดวงยังไม่ถ้วน ไม่ไปสุดเลย ถ้าสุดเวลาไร ถึงที่สุดของการรักษาแล้วละก็ มนุษย์เลิกแก่ เลิกเจ็บ เลิกตายทีเดียว นี่กำลังพยายามทำไป ทำไปในทางนี้ไม่ใช่ทำไปในทางอื่น **พระพุทธเจ้าท่านไปรักษาอยู่ต้นธาตุ ท่านรักษาอยู่** เป็นอยู่ เราเป็นอยู่นี้ **ถ้าท่านหยุดแก๊กเดียวเท่านั้น มนุษย์ดับทีเดียว หรือไม่ฉะนั้นมารมาตัดระหว่างกายเสีย ไม่ให้ติดต่อกันเสียเท่านั้นละ ก็ตายทันที ขาดผู้รักษาเสียแล้ว** เพราะฉะนั้น **ที่เรานับถือนั่นไหว้กราบท่านนะ จะไหว้กราบทำไม ก็ท่านรักษาชีวิตของเราอยู่ไม่ใช่หรือ ไม่ไหว้อย่างไร ท่านปล่อยเสียมันก็ตายเท่านั้น** ก็ท่านมีคุณต่อเราอย่างนี้ ล้ำเลิศประเสริฐอย่างนี้ คนอื่นไม่ใช่เช่นนั้น **เราจะมั่งมีอย่างหนึ่งอย่างใด ท่านส่งสมบัติมาให้ ยากจนอย่างหนึ่งอย่างใด ท่านส่งสมบัติมาไม่ทัน มารเข้าไปขวางเสีย** เมื่อรู้จักหลักเช่นนี้ละก็ เราจึงได้ไหว้พระตถาคตเจ้านัก เราจึงได้เชื่อพระตถาคตเจ้านัก เราจึงได้เชื่อพระตถาคตเจ้านับว่าชีวิตของเรา ถ้าเอาใจจรดอยู่ที่พระตถาคตเจ้านั้น นี่เรียกว่า เชื่อในพระตถาคตเจ้า

ศีลอันดีงาม ศีลไม่ดีงามได้หรือ **ถ้าไม่ดีงามก็กระเทือนถึงพระพุทธเจ้า ถ้าศีลไม่ดีงามธรรมกายก็เศร้าหมองไม่ผ่องใส ถ้าศีลดีงามธรรมกายมันก็สว่างแจ่มใสสะอาดสะอ้าน** นั่นอุดหนุนกันอย่างนี้

ถ้าว่าเราไม่เลื่อมใสในพระสงฆ์ พระสงฆ์ สังฆรัตนะ รักษาดวงธรรมรัตนะที่ทำให้เป็นพุทธรัตนะ ไม่ให้หายไป ให้เจริญขึ้น ไม่เลื่อมใสได้หรือ เลื่อมใสเหมือนกับอะไร เหมือนกับพ่อบ้านแม่บ้าน งานการดีจริง พ่อบ้านแม่บ้านเบาอกเบาใจทุกสิ่งทุกอย่าง พ่อบ้านจะปกครองให้รุ่งเรือง ก็เพราะอาศัยคนงานที่ดีนั่นแหละ สังฆรัตนะ พระสงฆ์นี่ก็การงานดีนักรักษาดวงธรรมรัตนะ รักษาพุทธรัตนะให้สะอาดดีงามทีเดียว ไม่เลื่อมใสได้หรือของดีวิเศษอย่างนั้น นี่สามข้อ

ความเห็นตรงละ เห็นตรงนั่นเป็นอย่างไร เห็นธรรมรัตนะ **เห็นธรรมรัตนะ** เห็นธรรมนะเห็นถูกเห็นตรงนั่นแหละ **ถ้าไม่ถูกไม่ตรงต่อพระนิพพานละก็ มันจะถูกหลักฐานของการรักษาอายุของเราได้อย่างไร ถูกตรงต่อมรรคผลนิพพาน ถูกตรงต่อทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์เป็นอยู่ต่อการรักษา เป็นอยู่ต่อการรุ่งโรจน์โชตนาการต่อไป** ตรงอย่างนี้ไม่คลาดเคลื่อน ตรงต่อแบบแผนอย่างนี้ อย่างนี้ความเห็นตรง เขาจึงได้ควรประกอบไว้เนือง ๆ ทีเดียว เผลอไม่ได้ **ความเห็นตรงอันนี้ ก็เป็นที่รุ่งโรจน์โชตนาการของตัวเองทั้งตลอดสาย** เมื่อรู้หลักอันนี้ เข้าใจอย่างนี้ละก็ นี่แหละได้ชื่อว่าระลึกถึงศาสนาของพระตถาคตเจ้า **สรํ พุทฺธาน สาสนํ** ระลึกถึงศาสนาของพระตถาคตเจ้า ศาสนาของพระตถาคตเจ้าสอนอย่างไร นี่แหละสอนให้รู้จักหลักอย่างนี้แหละ

นี่แหละเป็นหลักฐานของพระศาสนาแท้ ๆ ของพระตถาคตเจ้าหละ ไม่ได้สอนอย่างอื่น สอนให้เห็นธรรมกายเท่านั้น ให้เดินทางศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณ-ทัสสนะเป็นลำดับไป ให้เข้าถึงกายมนุษย์ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ เข้าถึงกายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม รูปพรหมละเอียด กายธรรม กายธรรมละเอียด กายโสดา กายโสดาละเอียด กายสกทาคา กายสกทาคาละเอียด กายอนาคา กายอนาคาละเอียด กายอรหัต อรหัตละเอียด ตามสายอย่างนี้เรียกว่า ศาสนะ แปลว่าคำสอนของพระศาสดาหละ รู้จักหลักอันนี้แล้ว ก็พึงปฏิบัติให้มีให้เป็นขึ้นแล้ว ก็ให้มั่นอยู่ในสันดาน สำเร็จสุขพิเศษไพศาลในปัจจุบันนี้และต่อไปในภายหน้า

เท่าที่ได้ชี้แจงแสดงมาตามวาระพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติมาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุเต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดแก่ท่านทั้งหลาย บรรดาที่มาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาก็พอสมควรแก่เวลา สมมติยุติ-ธรรมิกถา โดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

๕๔. พุทธอุทานคาถา

๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)
ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา
ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมํ
ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา
ยโต ขยํ ปจฺจยานํ อเวทิ
ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
วิธูปยํ ติฏฺฐติ มารเสนํ
สูโรว โอภาสยมนฺตลิกฺขนฺติ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจะได้แสดง**พุทธอุทานคาถา** วาจาเครื่องกล่าวความเปล่งขึ้นของพระพุทธเจ้า เป็นคาถาที่ลึกลับ ผู้แสดงก็ยากที่จะแสดง ผู้ฟังก็ยากที่จะฟัง เพราะเป็นธรรมอันลุ่มลึกสุขุมนัก เพราะเป็นอุทานคาถาของพระองค์เอง ไม่ใช่ผู้ใดผู้หนึ่ง ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งไปทูลถามแต่อย่างหนึ่งอย่างใด พระองค์เมื่อเบิกบานพระหฤทัยโดยประการใด ก็เปล่งโดยประการนั้น ก็เปล่งอุทานคาถาขึ้น เป็นของลึกลับอย่างนี้ เหตุนี้เราเป็นผู้ได้ฟังอุทานคาถาในวันนี้ เป็นบุญลาภอันประเสริฐล้ำเลิศ ไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา ตามวาระพระบาลีที่ยกขึ้นไว้เป็นนิเขปคาถาว่า **ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส** เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ **อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา** เมื่อนั้นความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์ย่อมสิ้นไป **ยโต ปชานาติ สเหตุ-ธมฺมํ** เพราะมารู้จักธรรมว่าเกิดแต่เหตุ นี่พระคาถาหนึ่ง **ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา อาตา-**

ปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ **อถสฺส กงฺขา วปยนฺติ สพฺพา** เมื่อนั้นความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป **ยโต ขยํ ปจฺจยานํ อเวทิ** เพราะได้รู้ความสิ้นไปของปัจจัยทั้งหลาย นี้เป็นคาถาที่ ๒ **ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส** เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏขึ้นแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ **วิธูปยํ ติฏฺฐติ มารเสนํ** พราหมณ์นั้นกำจัดมารและเสนาเสียได้ หยุดอยู่ **สูโรว โอภาสยมนฺตลิกฺขนฺติ** ดุจดังดวงอาทิตย์อุทัยขึ้นกำจัดมืด ทำอากาศให้สว่างฉะนั้น นี้เป็นคาถาที่ ๓ สามพระคาถาด้วยกันดังนี้ เพียงเท่านี้ ธรรมะเท่านี้เหมือนฟังแขกฟังฝรั่งพูด ฟังจีนพูด เราไม่รู้จักภาษา ถ้ารู้จักภาษาแขก ภาษาฝรั่ง เราก็รู้ นี่ก็ฉันนั้นแหละคล้ายกันอย่างนั้น ฟังแล้วเหมือนไม่ฟัง มันลึกซึ้งอย่างนี้ จะอรรถาธิบายขยายเนื้อความคำในพระคาถาสืบไป

คำว่า ธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ นี่เราก็รู้คำว่า **ธรรม** ทั้งหลายนะคืออะไร รูปก็เป็นธรรม นามก็เป็นธรรม ธรรมที่ทำให้เป็นรูป เป็นนาม ก็เป็นธรรมเหมือนกัน ธรรมทั้งหลายนั่นคือ **กุสลาธมฺมา** ธรรมฝ่ายดี มีเท่าใดหมดพระไตรปิฎกไม่มีชั่วเข้าไปเจือปนระคนเลย เรียกว่า กุสลาธมฺมา ธรรมที่ชั่วคือตรงกับบาลีว่า **อกุสลาธมฺมา** ธรรมทั้งหลายนี้ชั่ว ไม่มีดีเข้าไปเจือปนเลย ชั่วทั้งสิ้นทีเดียว นี้เรียกว่า อกุสลาธมฺมา ธรรมทั้งหลายที่ชั่ว ธรรมทั้งหลายที่ไม่ดีไม่ชั่ว ดีไม่เข้าไปเจือปน ชั่วก็ไม่เข้าไปเจือปน ไม่ดีไม่ชั่ว เป็นกลาง ๆ อยู่ดังนี้ นั่นเรียกว่า **อพฺยากตาธมฺมา** นี่เป็นมาติกาแม่บททั้งสามนี้หมดทั้งสากลพุทธศาสนา ธรรมมีเท่านี้ กว้างนักจบพระไตรปิฎกมากมายนัก พระพุทธเจ้าจะมาตรัสเทศนาเท่าใด ในอดีตมีมากน้อยเท่าใด ๆ เมื่อรวมธรรมแล้วก็ได้เท่านี้ พระพุทธเจ้ามาตรัสในปัจจุบันนี้ ถ้ารวมธรรมได้เท่านี้ พระพุทธเจ้าจะมาตรัสในอนาคตภายเบื้องหน้าก็รวมธรรมได้เท่านี้ ย่อลงไปว่า **ดี ชั่ว ไม่ดีไม่ชั่ว** สามอย่างนี้เท่านั้น ดีเป็นธรรมฝ่ายดี ชั่วเป็นธรรมฝ่ายชั่ว ไม่ดีไม่ชั่วเป็นธรรมฝ่ายไม่ดีไม่ชั่ว

นี่คำว่าธรรมทั้งหลาย เมื่อใดธรรมทั้งหลายปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ ประสงค์ธรรมอะไรตรงนี้ **ประสงค์ธรรมขาว** เมื่อผู้ที่เพียรเพ่งอยู่ก็คล้ายกับคนนอนหลับ นอนหลับถูกส่วนเข้าแล้วละก็ฝัน เรื่องฝันทีเดียวคราวนี้ ไม่ใช่เรื่องของมนุษย์เท่านี้ เรื่องของกายมนุษย์ละเอียดฝัน นอนหลับแล้วก็ฝัน ว่าฝันเรื่องมันสนุกสนานเหมือนกัน กายมนุษย์นี้มีสิทธิทำได้เท่าใด พูดได้เท่าใด คิดได้เท่าใด อ้ายกายที่ฝันนั้น ก็มีสิทธิทำได้เท่านั้น พูดได้เท่านั้น คิดได้เท่านั้น ไม่แปลกกว่ากันเลย แต่ว่าคนละเรื่อง นี่คนละชั้น อย่างนี้นะ นี่คนละชั้นเสียแล้วเรื่องฝันนี่ เพราะกายมนุษย์ฝัน ไอ้กายที่มนุษย์ฝันนั่นแหละ เรียกว่า **กายมนุษย์ละเอียด** นั่นเขาก็สว่างไสวเหมือนกายมนุษย์นี้แบบเดียวกัน กายฝันนะ ทำได้เท่ามนุษย์นี้เหมือนกัน ไอ้กายมนุษย์ที่ฝันไปนั่นแหละ ฝันไปทำงานทำการเพลินไปอีก เหน็ด–เหนื่อยเมื่อยล้าไปนอนหลับฝันไปอีก **ฝันในฝัน** เข้าไปอีกชั้นแบบเดียวกัน ออกไปเป็น **กายทิพย์** ว่องไวอีกเหมือนกัน กายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียดที่ฝันชั้นที่หนึ่งนั้น ทำหน้าที่ได้เท่าใด ทำหน้าที่ด้วยกายได้เท่าใด ทำหน้าที่ด้วยวาจาได้เท่าใด ทำหน้าที่ด้วยใจได้เท่าใด กายทิพย์ที่ฝันในฝันออกไปนั้นก็ทำหน้าที่ได้เท่านั้นเหมือนกัน ทำกายได้เท่านั้น ทำวาจาได้เท่านั้น ทำใจได้เท่านั้นเหมือนกัน แบบเดียวกัน **นี้คนละเรื่อง อีกเรื่องหนึ่งถ้าฝันในฝันแล้ว** ก็เรารวนทันที ถ้าฝันแล้วฝันเฉย ๆ แล้วก็ไม่รวนเข้ามาใกล้กายมนุษย์ นี่คนละเรื่องอย่างนี้

นี่ธรรมทั้งหลายที่ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่เป็นอย่างไร นี่พวกเรารู้กันอยู่บ้างแล้ว พวกงั่งมีอยู่ พวกเป็นมีอยู่ กล้าพูดได้ทีเดียว เพราะพราหมณ์นั้นมีความเพียรเพ่งอยู่แล้วนั่นแหละ ความเพ่งมันเป็นอย่างนี้แหละ มันมืดตื้อ มืดตื้อมันก็สงสัย ไอ้มืดนั่นแหละมันทำให้สงสัย มันไม่เห็นอะไร มันมัวหมองไปหมด ดำคล้ำไปหมด รัวไปหมด ไม่ได้เรื่องไม่ได้ราว หนักเข้า ๆ รำคาญ หนักเข้า ๆ ก็ลืมเสียที **มันมืดนัก ไม่ได้เรื่องอย่างนั้นอย่างนั้นธรรมทั้งหลายไม่ปรากฏ** ถ้าจะมาว่าคนฉลาดเพ่งธรรมละก็ **เมื่อนั่งมืดอยู่ละก็** อ้อ ! **นี่อธรรม นี่อกุสลาธมฺมา ไม่ใช่ธรรมที่สว่าง นั่งไป ๆ ถูกส่วนเข้า สว่างวูบเข้าไป เหมือนฝันทีเดียว สว่างวูบเข้าไป ปรากฏทีเดียวเหมือนลืมตา** บางคนตกใจนะ นี่หลับตาหรือลืมตานะ มันสว่างอย่างนี้ ก็ลืมตาดูเสียที อ้าว สว่างนั่นหายไปเสียแล้ว นั่นมีสว่างได้อย่างนั้นมีมืดอย่างนั้น นั่งหลับตาปุบแล้วกัน ก็มืดตื้อ เมื่อมืดเช่นนั้นเป็นอธรรม **เมื่อสว่างขึ้น ปรากฏชัดขึ้น เหมือนกลางวันนั่น เป็นธรรม ไม่สว่างไม่มืด รัว ๆ อยู่ นั่นก็เป็นธรรมเหมือนกันเป็นอัพยากตาธรรม**

ธรรมมีสามอย่างนี้ **มืดเป็นอกุศลาธรรม สว่างเป็นกุศลธรรม ไม่มืดไม่สว่างเป็นอัพยากตาธรรม** นี่ธรรมเป็นชั้น ๆ กันไปนะ มืด สว่าง ไม่มืดไม่สว่าง ทั้งมืดทั้งสว่างทั้งไม่มืดไม่สว่าง นั่นหรือเป็นธรรมที่ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ ซึ่งยิ่งกว่านั้น ๆ ธรรมทั้งหลายที่ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่นั้น ปรากฏชัด ๆ เมื่อนั่งลงไปแล้วปรากฏแน่แน่วทีเดียว พอนั่งถูกส่วนเข้า ทำใจให้หยุด พอนั่งถูกส่วนเข้าก็ใจหยุดทีเดียว เมื่อใจหยุดนี่ตรงกับบาลีว่า **ยโต ปชานาติ สเหตุธมฺมํ** เพราะมารู้จักธรรมว่าเกิดแต่เหตุ

ธรรมที่เกิดแต่เหตุ นั่นธรรมอะไร เหตุมี ๖ **โลภะเหตุ โทสะเหตุ โมหะเหตุ** โลภะเหตุเป็นฝ่ายชั่ว โทสะเหตุเป็นฝ่ายชั่ว โมหะเหตุก็เป็นฝ่ายชั่ว ฝ่ายดีล่ะ ท่านวางไว้เป็น **อโลภะเหตุ อโทสะเหตุ อโมหะเหตุ**

อโลโภทานเหตุ ความไม่โลภเป็นเหตุให้บริจาคทาน **อโทโสทานํ สีลเหตุ** ความไม่โกรธเป็นเหตุให้รักษาศีล **อโมโหภาวนาเหตุ** ความไม่หลงเป็นเหตุให้เจริญภาวนา พอรู้ชัดว่าธรรมทั้งหลายเกิดแต่เหตุ อ้อ ! การที่เราให้ทานนี้เกิดแต่เหตุคือความไม่โลภ การที่มารักษาได้นี้ เกิดจากเหตุคือความไม่โลภ การที่มารักษาศีลได้นี้ เกิดจากเหตุคือความไม่โกรธ การที่เรามาเจริญภาวนาได้นี้ เกิดจากเหตุคือ ความไม่หลง ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นเหตุให้รักษาศีล ให้เจริญภาวนา ที่เราจะให้ทานขึ้นได้นี้ **เรียกว่า อโลภะเหตุ เราจะบริจาคทานนี้** ก็เป็นธรรมอันหนึ่ง เรามารักษาศีลก็เป็นธรรมอันหนึ่ง มาเจริญภาวนาก็เป็นธรรมอันหนึ่ง เพราะมาแต่ความไม่โลภ มาจากความไม่โกรธ มาจากความไม่หลง เรื่องให้ทานก็เป็นอเนกประการ เรื่องรักษาศีลก็เป็นอเนกประการ เรื่องเจริญภาวนาก็เป็นอเนกประการ

นี่หรือธรรมอันนี้หรือ ที่ปรากฏแก่พราหมณ์ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ ความสงสัยของพราหมณ์นั้น ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะมารู้จักว่า ธรรมเกิดแต่เหตุ ดังนี้หรือ **ไม่ใช่กระนั้น ยิ่งกว่านั้นลงไป** ยิ่งกว่านั้นลงไป เมื่อพราหมณ์นั้นมานั่งเพ่งถูกส่วนเข้าแล้ว ๆ ใจก็หยุดทีเดียว หยุดศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ หยุดนิ่งพอใจหยุดได้เท่านั้น **พอใจหยุดนิ่งเท่านั้น สูโรว โอภาสยมนฺตลิกฺขนฺติ ดุจดังดวงอาทิตย์อุทัยขึ้นกำจัดมืด ทำอากาศให้สว่างไสว** อย่างนี้ นี่เป็นกลางวันอย่างนี้ ดวงอาทิตย์ก็เห็นโร่อย่างนั้น อย่างนี้เห็นอย่างนี้ เห็นอย่างนี้เป็นดวงเท่าดวงจันทร์ **ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์** ติดกลางกายมนุษย์นั่นนะ **ดวงเท่าดวงอาทิตย์นะ** ติดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ **จะมองอะไรเห็นตลอดหมด เหมือนกับกลางวันอย่างนี้แหละ จะดูอะไรก็ดูไป เมื่อธรรมปรากฏขึ้นแก่พราหมณ์ดังนี้ ความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นก็สิ้นไป หมดไปเพราะได้รู้ความสิ้นของปัจจัยทั้งหลาย ยโต ขยํ ปจฺจยานํ อเวทิ** เพราะได้รู้ความสิ้นไปของปัจจัยทั้งหลาย สว่างขึ้นแล้วเมื่อเห็นความสิ้นไปของปัจจัยทั้งหลาย

อะไรเล่าเป็น **ปัจจัยที่สิ้นไปน่ะ** อะไรเล่าเป็นปัจจัย **อ้ายปัจจัยนี่ก็ยากไม่ใช่น้อย** เหมือนกัน ปัจจัยน่ะคือดังนี้ คำที่เรียกว่าปัจจัยน่ะ **อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร** แน่ ความโง่ความไม่รู้จริงเป็นปัจจัยแล้ว สังขารความปรุงให้ดีให้งามตกแต่งอยู่ร่ำไป ต้องตกแต่งอยู่ร่ำไป ปรนเปรออยู่ร่ำไป **สังขารนั้นแหละเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ** รู้ดีรู้ชั่วอยู่ร่ำไป **วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป** นามรูปมีเกิดดับอยู่เป็นธรรมดา **นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดสฬายตนะ** ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ **สฬายตนะเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ** ความกระทบทางตา ทางหู จมูก ลิ้น กาย ใจ **ผัสสะเมื่อกระทบเข้าแล้วเป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา** ชอบ ไม่ชอบ เฉยอยู่ **เวทนาปรากฏเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา ตัณหาปรากฏขึ้นแล้วเป็นปัจจัยให้เกิดอุปาทาน อุปาทาน**

ปรากฏขึ้นแล้วเป็นปัจจัยให้เกิดภพก่อน ปัจจัยกันเป็นชั้น ๆ อย่างนี้ เมื่อมีกามภพ รูปภพ อรูปภพ ก็เป็นปัจจัยให้เกิดชาติ เมื่อชาติมีขึ้นแล้ว ชาตินั้นคืออะไรนะ **ชาติ คือ กำเนิด** นั้นแหละ อัณฑชะ สังเสทชะ อุปปาติกะ ชาตินะคือกำเนิดนั้นแหละ ที่ **เกิด** นั้นเขาเรียก **ชาติ** ออกจากกำเนิดนั้นแหละ **ชาติมีขึ้นแล้วเป็นปัจจัยให้เกิดชรา มรณะ โสก ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส** เป็นลำดับไป **เป็นทุกข์** นี่เป็นปัจจัยอย่างนี้ เป็นปัจจัยกันอย่างนี้ รู้จักความสิ้นไปของปัจจัยทั้งหลาย

เมื่อสิ้นเป็นอย่างไร ความโง่ไม่มี หายไปหมด ดับไปหมด เมื่อ **อวิชชา ความไม่รู้จริงดับ สังขารก็ดับ สังขารดับ วิญญาณก็ดับ วิญญาณดับ นามรูปก็ดับ นามรูปดับ สฬายตนะก็ดับ สฬายตนะดับ ผัสสะก็ดับ ผัสสะดับ เวทนาก็ดับ เวทนาดับ ตัณหาก็ดับ ตัณหาดับ อุปาทานก็ดับ อุปาทานดับ ภพก็ดับ ภพดับ ชาติก็ดับ ชาติดับ ชรา มรณะ โสก ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ก็ต้องดับ** ไม่เหลือเลย นี้ความสิ้นไป เมื่อรู้ความสิ้นไปของปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้แล้ว พราหมณ์นั้น **วิธูปยํ ติฏฺฐติ มารเสนํ** พราหมณ์นั้นก็กำจัดมารและทั้งเสนาให้ได้แล้ว หยุดอยู่ได้ **คือใจหยุด** นั่นเอง **ไม่ใช่อื่น ใจหยุด พอหยุดถูกส่วนเข้าเท่านั้นเอง สูโรว โอภาสยมนฺตลิกฺขนฺติ ความสว่างเกิดขึ้น ดุจดังดวงอาทิตย์อุทัยขึ้นกำจัดมืด ทำอากาศให้สว่างก็ดังนี้** เราก็มองเห็นดวงดังนั้น ที่ปรากฏดังนั้น **เมื่อปรากฏขึ้นดังนั้นแล้ว พราหมณ์นั้นก็รักษาดวงนั้นไว้ ไม่ให้หายไป** ที่วัดปากน้ำเขาเป็นแล้ว ของลึกก็จริง แต่ว่าวัดปากน้ำพบแล้ว

แต่ว่าผู้พบก็ไม่รู้ว่าลึกซึ้งแค่ไหน ได้แต่ลึกซึ้งอย่างนี้ จริงอย่างนั้น แล้วก็ไปทำเหลวไหลเสีย ให้ดับเสียบ้าง ให้หายเสียบ้าง ไปกังวลอื่นเสีย ไม่กังวลของลึกซึ้งอย่างนี้ นี่มีมากทีเดียว

ในวัดปากน้ำนี้ ทั้งสว่างทำได้ขนาดนี้นะยิ่งกว่านี้ไปอีก เดี๋ยวจะเล่าเรื่องวัดปากน้ำที่ทำสว่างขึ้นได้แค่ไหน ตรงกับพุทธอุทานนี้แล้ว เมื่อสว่างขึ้นได้ดังนั้นแล้วก็ได้เป็นลำดับไป นั่นสว่างดวงนั้นเขาเรียกว่า **ดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน** ใจของผู้กระทำนั้น ก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสว่างนั้น พอถูกส่วนเข้าก็เห็น **ดวงศีล** ดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล พอถูกส่วนเข้าก็เห็น **ดวงสมาธิ** ดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิ พอถูกส่วนเข้าถึง **ดวงปัญญา** หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา พอถูกส่วนเข้าถึง **ดวงวิมุตติ** หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ พอถูกส่วนเข้าถึง **ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** หยุดนิ่งอยู่กลางดวงวิมุตติญาณ–ทัสสนะ พอถูกส่วนเข้า หยุดท่าเดียว หยุดอยู่ท่าเดียว กำจัดมารให้หยุดทีเดียว หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น **กายที่ฝัน** ทีเดียว ตั้งแต่กายมนุษย์ขึ้นไป

เห็นกายที่ฝัน อ้อ ! อ้าย **กายฝันอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** เราไม่รู้ว่าอยู่ที่ไหน เมื่อฝันแล้วมันก็รัวไป

ใจกายที่ฝัน ใจกายมนุษย์ละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียดอีก เห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์อย่างนั้น หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐานนั้น ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณ–ทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็นกายฝันในฝัน ก็คือ **กายทิพย์**

ใจกายทิพย์หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าเห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็น **กายทิพย์ละเอียด**

ใจกายทิพย์ละเอียดหยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ละเอียด ดังนี้ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติ–ปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณ–ทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น **กายรูปพรหม**

ใจกายรูปพรหมก็หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ถูกส่วนเข้าก็เห็นแบบเดียวกัน ก็เข้าถึง **กายรูปพรหมละเอียด**

ใจกายรูปพรหมละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้าก็เห็น **กายอรูปพรหม** แบบเดียวกัน

ใจกายอรูปพรหมก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำเป็นกายอรูปพรหม ถูกส่วนเข้าก็ถึง **กายอรูปพรหมละเอียด**

ใจกายอรูปพรหมละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้า เห็น **กายธรรม** หน้าตักหย่อนกว่า ๕ วา สูง ๕ วา นั้นเรียกว่ากายธรรม

กายธรรมนั่นเอง เป็นพระพุทธเจ้า **ธมฺมกาโย อหํ อิติปิ เราตถาคตคือธรรมกาย นั่นแหละพระพุทธเจ้า หละ**

ใจกายธรรมก็หยุดนิ่งอยู่กลางใจดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม แบบเดียวกัน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงเท่ากันกับดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายเท่าหน้าตักธรรมกายกลมรอบตัว หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เห็นดวงศีลเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น **กายธรรมละเอียด** หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

ใจกายธรรมละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมละเอียด ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว ใสทีเดียวยิ่งกว่าดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ บริสุทธิ์สนิททีเดียว สว่างไสว หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล ดวงเท่ากัน แล้วต่อไปก็ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เป็นลำดับไป หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้า เห็น **กายธรรมพระโสดา** หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

ใจกายพระโสดาหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระโสดา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ แบบเดียวกัน เห็น **กายพระโสดาละเอียด** หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา

ใจกายพระโสดาละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางกายพระโสดาละเอียด ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะแบบเดียวกัน เข้าถึง **กายพระสกทาคา** หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนา–สติปัฏฐาน แบบเดียวกัน เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น **พระสกทาคาละเอียด** หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

ใจพระสกทาคาละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระสกทาคาละเอียด ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น **กายพระอนาคา**

ใจกายพระอนาคาก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอนาคา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ แบบเดียวกัน เข้าถึง **กายพระอนาคาละเอียด** หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

ใจของพระอนาคาละเอียดทำถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน วัดผ่าเส้นศูนย์กลาง ๒๐ วา สูง ๒๐ วา กลมรอบตัว เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะเท่า ๆ กัน ก็เห็น **กายอรหัต** หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป

ใจกายพระอรหัตหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายพระอรหัต ถูกส่วนเข้า เห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ๒๐ วา เท่ากันหมด ปรากฏเห็น **กายพระอรหัตละเอียด** ใสหนักขึ้นไป

ตำราวัดปากน้ำเขาสอนกันได้อย่างนี้ แต่ว่าที่จะเป็นพระโสดา พระสกทาคา พระอนาคา อรหัตนั้นไม่ติด ไม่หลุดซะ แต่ว่าทำได้ตลอดเลยไปจากนี้อีก ทำไปมากกว่านี้ ถึงกายพระอรหัต **พระอรหัตละเอียด ๆ ๆ ต่อ ๆ ไป นับอสงไขยก็ไม่ถ้วน** ผู้เทศน์นี้สอน เป็นคนสอนเอง ๒๓ ปี ๕ เดือนนี้ **ได้ทำไปอย่างนี้แหละ ไม่ถอยหลังเลย ยังไม่สุดกายของตัวเอง เมื่อยังไม่สุดกายของตัวเองแล้ว ตัวเองก็ปกครองตัวเองยังไม่ได้ ยังมีคนอื่นเป็นผู้ปกครองลับ ๆ** เพราะไม่ไป ถ้าไปถึงที่สุดแค่ไหน เขาก็ปกครองได้แค่นั้น **นี่ผู้เทศน์ยังแนะนำสั่งสอนให้ไปถึงที่สุดสายธาตุสายธรรมของตัวเอง เมื่อถึงที่สุดสายธาตุสายธรรมของตัวเองละก็** เป็นกาย ๆ ไปดังนี้ **ตัวเองก็จะปกครองตัวเองได้ ไม่มีใครปกครองต่อไป ตัวเองก็เป็นใหญ่ในตัวเอง** ตัวเองก็จะบันดาลความสุขให้ตัวเองได้ กำจัดความทุกข์ได้ ไม่ให้เข้ายุ่งได้

นี่คนอื่นเขายังบันดาลอยู่ คนอื่นเขายังให้อยู่ เหมือนความแก่ดังนี้ เราไม่ปรารถนาเลย เขาก็ส่งความแก่มาให้ เราก็ต้องรบอ้ายความแก่นั้นแหละ ความเจ็บล่ะ เราไม่ปรารถนาความเจ็บ เขาก็ส่งความเจ็บมาให้ ความตายล่ะ เราไม่ปรารถนาเลย เขาก็ส่งความตายมาให้ เพราะเหตุไร **เพราะเหตุว่าตัวเองไม่เป็นใหญ่ด้วยตัวของตัวเอง คนอื่นเขามาปกครอง** ผู้อื่นเขาปกครองเสีย เขาให้เขาส่งมาให้ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ตัวมีความรู้ไม่พอก็ต้องรบเหมือนดังนี้ เราอยู่ปกครองประเทศไทย ประเทศไทยเขาต้องการอย่างไร ผู้ปกครองเขาต้องการอย่างไร เราก็ต้องไปตามเขา ไม่ตามเขาไม่ได้ ต้องอยู่ในบังคับบัญชาเขา

ถ้าจะอยู่นอกปกครองเขา ต้องไปให้ถึงที่สุดสายธาตุสายธรรมของตัว ไปถึงที่สุดสายธาตุสายธรรมของตัวละก็ ในที่สุดนั้นไม่มีใครปกครองเลย เราปกครองของเราเอง

เราก็ไม่ต้องรับความแก่ ความเจ็บ ความตาย ก็ได้ เพราะเรามีอำนาจพอแล้ว เราไม่อยู่ในปกครองก็ได้ตามความปรารถนา แต่ว่าต้องไปให้สุดสายธาตุสายธรรมของตัว **ถ้าให้สุดสายธาตุสายธรรมของตัวไม่ได้ละก็ เลี้ยงเอาตัวรอดไม่ได้** บัดนี้เราเป็นภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกาในพระพุทธศาสนา เมื่อมาฟังอุทานคาถา รู้ว่าธรรมของพระศาสดาลึกซึ้งอย่างนี้ขนาดนี้ละก็อุตส่าห์ อย่าประมาท อย่าเลินเล่อ อย่าเผลอตัว อย่างคนมีปัญญา อย่างคนรู้ดีรู้ชั่ว อย่าเล่นเอาอย่างเด็ก ถ้าเมื่อเล่นอย่างเด็กแล้วก็ เล่นหม้อข้าวหม้อแกง เล่นฝุ่นเล่นทรายอยู่ละก็ ชีวิตจะไม่พอใช้ เพราะเขาเล่นละครกันเป็นบ้าน ๆ โรง ๆ กัน ในโลกนี้เขาเรียกว่า **ละครโรงใหญ่** เล่นฝุ่นเล่นทราย เล่นแปลก ๆ ไปตามหน้าที่ เอาจริง ๆ แท้ ๆ ไม่ได้สักคนหนึ่งขึ้นไป แล้วก็ตายกันหมด เอาจริงเอาแท้เหลือสักคนหนึ่งก็ไม่มี เพราะเหตุอะไรเล่า เพราะเหตุว่าเลินเล่อเผลอตัวไป เลินเล่อเผลอตัวไป มนุษย์โลกนี้ เราผ่านไปผ่านมา เข้าใจว่าเป็นบ้านของเราเมืองของเราเสียใหญ่โตมโหฬารทีเดียว เข้าใจเสียอย่างนั้นก็เข้าใจผิดไป นี่แหละละคร กายเรานี่นะโตกว่าบ้านเมืองเหล่านี้มากนัก ให้ไปชมดูเถิด แต่ว่า **ต้องไปให้ถึงที่สุดนี้ให้ได้นะ ไปที่สุดของกายเหล่านี้ได้ก็จะเอาตัวรอดได้เป็นแท้** เหตุนี้แหละ

ที่ได้ชี้แจงแสดงมา ในอุทานคาถา ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษาในมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติมาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติยุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

๕๕. การย่อย่นสกลพุทธศาสนา ซึ่งมีมาในโอวาทปาฏิโมกข์

๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)
สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท สุขา สทฺธมฺมเทสนา
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานํ ตโป สุโขติฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถา แก้ด้วย **การย่อย่นสกลพุทธศาสนา ซึ่งมีมาในโอวาทปาฏิโมกข์** สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงตรัสเทศนาว่า **การบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าเป็นสุขนัก การแสดงธรรมของพระองค์ก็เป็นสุข ความพร้อมเพรียงของหมู่ก็เป็นสุข ความเพียรเครื่องยังกิเลสให้เร่าร้อนของท่านผู้พร้อมเพรียงทั้งหลายก็เป็นสุข** อีกเหมือนกัน ทั้งสี่ข้อนี้เป็นความสำคัญนัก ซึ่งเราท่านทั้งหลายจงตั้งใจจำไว้ให้มั่นคง จะได้ปฏิบัติตามให้ถูกต้องร่องรอยของพุทธประสงค์สมเจตนาที่ได้เสียสละเวลามาบวชเป็นภิกษุสามเณร เป็นอุบาสกอุบาสิกาในพระบวรพุทธศาสนา ไม่ให้เสียเวลาล่วงไปเสียเปล่าปราศจากประโยชน์ ทำตนของตนให้เป็นประโยชน์แก่พุทธศาสนาเป็นลำดับไป

เริ่มต้นแห่งวาระพระบาลีว่า **สุโข พุทฺธานมุปฺปาโท** การบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าเป็นสุข **สุขา สทฺธมฺมเทสนา** การแสดงสัทธรรมของพระองค์ก็เป็นสุข **สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี** ความพร้อมเพรียงของหมู่เป็นสุขอีก **สมคฺคานํ ตโป สุโข** ความเพียรเครื่องยังกิเลสให้เร่าร้อนของผู้มีความพร้อมเพรียงทั้งหลายเป็นสุข สี่ข้อนี้จะได้ชี้แจงแสดงไปเป็นลำดับ ๆ ไป

สุโข พุทฺธานมุปฺปโท ความบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้านั้นเป็นสุข อะไรเป็นพระพุทธเจ้า การบังเกิดขึ้นของมนุษย์นี้เป็นทุกข์ การเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าเป็นสุข อะไรเป็นพระพุทธเจ้า ได้เกิดขึ้นทางไหน เป็นอะไร เกิดอย่างไร นี่เราจะรู้จักดังนี้ ถ้าเป็นแต่เพียง

ว่าความบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าเป็นสุข เท่านั้นก็พอฟังได้ แต่ว่าไม่รู้เรื่อง ความบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าท่านเกิดอย่างไร ต้องรู้จักความเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าไม่ได้สักเสวยกษัตริย์ เกิดเป็นพระพุทธเจ้าจริงนะ ๆ เกิดที่ต้นไม้ศรีมหาโพธิ์ เกิดขึ้นในกายพระสิทธารถราชกุมาร ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างมนุษย์สามัญธรรมดานี้ มนุษย์สามัญธรรมดานี้มีพ่อมีแม่เป็นแดนเกิด ลูกอาศัยพ่อเป็นเหตุและอาศัยแม่จึงเกิดขึ้นได้ ถ้าไม่เป็นเช่นนั้นเกิดไม่ได้ แต่พระสิทธารถราชกุมารอยู่ใต้ควงไม้ศรีมหาโพธิ์ทีเดียว **ทำพระพุทธเจ้าให้เกิดในกาย** พระสิทธารถราชกุมารได้ นี่แน่ะ พอเกิดขึ้นแล้วเป็นสุขนักทีเดียว ต่อแต่นี้ตั้งใจฟังเป็นลำดับไป

การเกิดขึ้นของมนุษย์ที่ได้อัตภาพเป็นมนุษย์แล้ว การเกิดขึ้นของมนุษย์ละเอียดอีกนี่เราเคยเกิดเหมือนกัน เวลาฝันไปจึงเกิด ไม่ฝันไม่เกิดมนุษย์ละเอียดน่ะ เราฝันเกิดเป็นมนุษย์อีกคนหนึ่ง ไปทำหน้าที่ของใครก็ไปทำ ทำหน้าที่เสร็จแล้วก็ไป กายมนุษย์หยาบก็รับเอาเรื่องฝันนั้นมาเล่าให้กันฟัง ให้มารดาบิดาฟัง ให้สามีภรรยาฟังกัน เรื่องฝันของตัวที่เกิดขึ้นนั้น มนุษย์นอนหลับฝันไปแล้วก็เกิดขึ้นเป็นมนุษย์ละเอียด เกิดขึ้นจริง ๆ นะ ไม่เกิดขึ้นเล่น ๆ เกิดขึ้นปรากฏเป็นเนื้อเป็นตัวไปจับมือถือแขนกันได้ ไปพูดกันได้ ไปทำไร่ทำนาได้ ทำสวนได้ ค้าขายได้ ปกครองประเทศก็ได้ ทำข้าราชการงานเดือนได้ เพราะอ้ายกายฝันนั้นแหละ เราก็เคย เอาละเมื่อเกิดขึ้นทางกายมนุษย์ล่ะ ฝันเกิดขึ้นคนหนึ่งนี่กายมนุษย์ละเอียด กายมนุษย์ละเอียดฝันเข้าอีก เกิดขึ้นอีกคนหนึ่งเป็นกายทิพย์ นี่เกิดเป็นทิพยกายในภพกายทิพย์ฝันเข้า เกิดขึ้นอีกคนหนึ่งเรียกว่ากายทิพย์ละเอียด กายทิพย์ละเอียดฝันเข้าไปอีกเกิดขึ้นอีกคนหนึ่งเรียกว่ากายรูปพรหม กายรูปพรหมฝันเข้าอีก เกิดขึ้นอีกคนหนึ่งเรียกว่ากายรูปพรหมละเอียด กายรูปพรหมละเอียดก็ฝันเข้าอีก เกิดขึ้นอีกคนหนึ่งเรียกว่ากาย–อรูปพรหมหยาบ กายอรูปพรหมหยาบก็ฝันเข้าอีก ก็เกิดขึ้นอีกคนหนึ่งเรียกว่ากายอรูปพรหมละเอียด

กายอรูปพรหมละเอียดฝัน ก็เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่งเรียกว่า **กายธรรมองค์หนึ่ง** ไม่ใช่คนหรอก ทีนี้ เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่ง รูปเหมือนพระปฏิมากรเกตุดอกบัวตูม ใสเหมือนกับกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้า **นี่แน่ะตัวพระพุทธเจ้า** กายอรูปพรหมละเอียดฝันก็เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่ง **เป็นกายธรรมเรียกว่าพระพุทธเจ้าทีเดียว** กายธรรมฝันเข้าอีก เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่งเรียกว่ากายธรรมละเอียด หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม กายธรรมละเอียดฝันเข้า เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่ง เท่ากันนั้น เป็นกายธรรมพระโสดาฯ หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม กายธรรมพระโสดาฝันเข้า เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่งเรียกว่ากายธรรมพระโสดาละเอียด หน้าตัก

๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูม กายธรรมพระโสดาละเอียดฝันเข้า ก็เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่ง เรียกว่ากายธรรมพระสกทาคา หน้าตัก ๑๐ วา สูง ๑๐ วา เกตุดอกบัวตูม กายธรรมพระ–สกทาคาฝันเข้า ก็เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่งเรียกว่ากายธรรมพระสกทาคาละเอียด หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา กายธรรมพระสกทาคาละเอียดฝันเข้า ก็เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่งเรียกว่ากายธรรมพระอนาคา หน้าตัก ๑๕ วา สูง ๑๕ วา เกตุดอกบัวตูม กายธรรมพระอนาคาฝันเข้า ก็เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่งเรียกว่ากายธรรมพระอนาคาละเอียด หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม นี่พระพุทธเจ้าทั้งนั้น กายธรรมพระอนาคาละเอียดฝันเข้า ก็เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่งเรียกว่ากายธรรมพระอรหัต หน้าตัก ๒๐ วา สูง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม กายธรรมพระอรหัตฝันเข้า ก็เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่งเรียกว่ากายธรรมพระอรหัตละเอียด

นั่นแน่เกิดเป็น ๑๘ องค์ แต่ว่า ๘ องค์ข้างต้นน่ะเป็นกายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียด แปดกายนี้เป็นกายในภพ แต่ว่าฝันก็เกิดได้เหมือนกันแบบเดียวกัน กายธรรมโคตรภูคือกายอรูปพรหมละเอียดฝันเข้าก็เกิดขึ้นอีกองค์หนึ่ง **นั่นกายธรรมโคตรภู กายธรรมโคตรภูละเอียด กายธรรมโสดา กายธรรมโสดาละเอียด กายธรรมสกทาคา กายธรรมสกทาคาละเอียด กายธรรมอนาคา กายธรรมอนาคาละเอียด กายธรรมพระอรหัต กายธรรมพระอรหัตละเอียด ๑๐ องค์นี่พระพุทธเจ้าทั้งนั้น** ถ้าเกิดขึ้นแก่ใครก็เป็นสุขเหลือเกิน ใครได้ใครถึงเป็นสุขเหลือเกิน กายธรรมนี่เกิดขึ้นแก่ใครเป็นสุขนักทีเดียว เป็นสุขทุกคนถ้าได้ถึงพระธรรมแท้เกิดขึ้นในตัวของตัวเองน่ะ

จะแสดง**วิธีเกิดของกายธรรมของกายพุทธเจ้า** กายในภพแปดกายนั้นเป็นแบบเดียวกัน กายธรรมโคตรภู เมื่อเป็นกายธรรมโคตรภูแล้ว ใจกายธรรมโคตรภูก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรมโคตรภู พอถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน วัดผ่าเส้นศูนย์กลางเท่าดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุ–ปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล ดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ ก็เห็นดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญาดวงเท่ากัน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น**กายธรรมละเอียด** นี่เกิดอย่างนี้เกิดเป็นชั้น ๆ ไปอย่างนี้ ใจกายธรรมโคตรภูละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางกายธรรมโคตรภูละเอียด ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย–ธรรมโคตรภูละเอียด วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว พอถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุ–

ปัสสนาสติปัฏฐาน วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๕ วา กลมรอบตัว หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุ–ปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งกลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งกลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งกลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น**กายธรรมพระโสดา** หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม นี่เป็นพระอริยบุคคล บังเกิดไปอย่างนี้เป็นลำดับจนตลอด ๑๐ กายถึง**พระอรหัต** นี่ความบังเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าเป็นอย่างนี้ **นี่ตามข้อปฏิบัติของแท้**

ถ้า**ทางปริยัติ**เล่า พูดกันไปอีกเรื่องหนึ่ง ตามประวัติพระพุทธเจ้าท่านสร้างบารมี ๔ อสงไขยแสนกัปป์ ๘ อสงไขยแสนกัปป์ ๑๖ อสงไขยแสนกัปป์ สร้างบารมีไป เป็นมนุษย์ก็สร้างบารมีไป กว่า**จะได้เป็นพระพุทธเจ้าต้องสร้างบารมีเต็ม ๓๐ ทัศ** เมื่อพูดถึงบารมี ๓๐ ทัศเต็มแล้ว ที่จะเกิดเป็นพระพุทธเจ้าต้องไปบำเพ็ญเพียรเป็นพระสิทธารถราชกุมารทีเดียว กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า ๖ ปี ไปทรมานร่างกาย ๖ ปี เมื่อได้เป็นพระพุทธเจ้าใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ เสวยวิมุตติสุขอยู่ที่มหาสถาน ๗ แห่งนั้น ๔๙ วัน ครบ ๔๙ วัน ก็ออกโปรดพระปัญจวัคคีย์ นี่ตามหลักของพระปริยัติไปดังนี้ แต่ว่าความประเสริฐขึ้นของพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นได้ดังกล่าวแล้วข้างต้น นั่นเป็นความบังเกิดของพระพุทธเจ้า

เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นแล้ว สุขไหมล่ะ ถามท่าน **เมื่อเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นแล้วท่านบอกว่ามันสุขเหลือเกิน** อยู่ในมหาสถานทั้ง ๗ แห่ง เสวยวิมุตติสุขอยู่แห่งละ ๗ วัน ๆ รวม ๔๙ วัน ได้รับความสุขอยู่ใต้ต้นศรีมหาโพธิ์ ไม่ได้มีทุกข์เลย เป็นพระพุทธเจ้าก็ไม่มีทุกข์เลย สุขส่วนเดียว ออกโปรดเวไนยสรรพสัตว์ ไปโปรดพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ก็ดำริแต่ในพระทัยว่าเราจะเดินไปด้วยย่างพระบาท หรือว่าเหาะไปในอากาศ หรือว่าจะดำดินไป ที่เราจะไปโปรดพระปัญจวัคคีย์ ประเพณีของพระพุทธเจ้าแต่ปางก่อน ๆ นั้นไปกันอย่างไร หรือว่าประเพณีของพระพุทธเจ้าในอนาคตจะไปกันอย่างไร ประเพณีของพระพุทธเจ้าในปัจจุบันนี้จะไปกันอย่างไร ก็อ่านไม่ออกเหมือนกัน แล้วก็ปล่อยธรรมกายละเอียด กายพระพุทธเจ้า ไปทูลถามพระพุทธเจ้าเป็นความลับ ว่าเขาทำกันอย่างไร พระพุทธเจ้านั้นก็บอกบอกตรง ๆ นั่นแหละ ไปทางไหนเป็นประโยชน์ จะเหาะไปเป็นประโยชน์ ก็เหาะไป จะทรงดำเนินไปด้วยย่างพระบาทเป็นประโยชน์ ก็ทรงดำเนินด้วยย่างพระบาทไป ถ้าจะดำดินไปโผล่ขึ้นในที่โน้นเป็นประโยชน์ก็ดำดินไป

พระองค์ก็มาส่องดูประโยชน์ว่าจะไปทางไหน ก็เห็นปรากฏชัดว่า เราดำเนินไปด้วยย่างพระบาท จะไปพบปัจฉิมสาวกของเรา จะเป็นประโยชน์แก่ปัจฉิมสาวก จะได้เป็น

ปัจฉิมสาวกในภายหลัง จะเป็นเมื่อไร ก็ปรินิพพานทีเดียว ใกล้นิพพานทีเดียว จะต้องดำเนินไปด้วยย่างพระบาทอย่างมนุษย์ธรรมดาทีเดียว เมื่อทรงดำเนินไปด้วยย่างพระบาท ทรงเปล่งฉัพพรรณรังสี รัศมี ๖ ประการทีเดียว อัศจรรย์นักทีเดียว ดำเนินไปนั่น สว่างไสวรุ่งโรจน์โชตนาการ เทวดามีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ เปล่งรัศมีมาเท่าใดก็สู้พระจอมไตรไม่ได้ นกในอากาศล่ะหยุดเชียว หยุดมอง สรรพสัตว์ทวิบาท จตุบาท สี่เท้า สองเท้า เดินไปอยู่ในพื้นแผ่นดินนั้น เห็นพระองค์แล้วตะลึงตามกันไปหมด ลืมเคี้ยวหญ้าทีเดียว หากว่ากวางก็หันหลังมองอยู่นั่นแหละ นกแขกก็หันหลังมองกันอยู่นั่นแหละ ไม่ต้องกินอาหารกันละ ดูพระรัศมี ชมพระรัศมีเพลินเชียว มนุษย์คนใดไปเห็นเข้าตกอกตกใจทีเดียว ปัจฉิมสาวกของพระองค์อุปกาชีวกพอเห็นเข้าตะลึงทีเดียว นี่มนุษย์หรือเทวดา หรือเทพยเจ้าศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ หนอมาปรากฏเช่นนี้ เข้าใกล้เข้าไปแล้ว ไปพบเข้าแล้ว ได้กึ่งทางที่จะไปถึงป่าอิสิปตนมฤค–ทายวัน ตกใจ เข้าไปใกล้ถามพระองค์ว่า พระองค์น่ะ ใครเป็นศาสดาของพระองค์ พระองค์รู้มาอย่างไร ปฏิบัติมาอย่างไรหรือจึงรัศมีกายได้อย่างนี้ ก็ทรงรับสั่งว่าใครจะเป็นครูของเรา เราเป็นสรรพพัญญู เรารู้ของเรา เราเห็นของเราเอง อุปกาชีวกไม่เชื่อ สั่นหัว แลบลิ้น แล้วก็หลีกไปเสีย ไม่เชื่อ ถึงไม่เชื่อก็เป็นนิสัยติดตัวไปแล้ว จะไปถามพระองค์เมื่อใกล้จะนิพพาน

พระองค์ก็ทรงเสด็จเป็นลำดับไป ถึงพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เพราะพระรัศมีของท่านแปลกประหลาดอัศจรรย์ไม่เหมือนแต่ก่อน พระปัญจวัคคีย์นัดกันแล้วว่าถ้าเห็นแล้วจะไม่ลุกขึ้นรับ จะไม่ต้อนรับด้วยประการทั้งปวง จะไม่นับถือละ แต่พอพระสิทธารถราชกุมารใกล้เข้าไปตะลึงกันไปหมด อดไม่ได้ บ้างหยิบขันน้ำ ผ้าเช็ดเท้า ตักน้ำล้างเท้าให้กลุ้มไป เมื่อถวายเสร็จแล้วพระองค์ก็ประทับนั่งที่สมควร โปรดพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ พระปัญจ–วัคคีย์ทั้ง ๕ เมื่อยังไม่ได้รับธรรมเทศนา สุขทุกข์เหมือนมนุษย์ธรรมดา เป็นทุกข์มาก เป็นสุขน้อย แต่ว่าพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ มีศีล มีสมาธิมั่นคงอยู่ในขันธสันดานแล้ว พระศาสดา–จารย์เมื่อไปถึงพระปัญจัคคีย์ทั้ง ๕ กำลังจะตรัสธรรมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เรียกปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เข้ามาสู่ที่เฝ้า พระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ก็มาพร้อมกัน มาพร้อมแล้วก็ตรัสว่า **เทฺว เม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิเตน น เสวิตพฺพา** ที่สุดทั้งสอง **บรรพชิตไม่ควรเสพ กาม-สุขัลลิกานุโยคเป็นที่สุดข้างหนึ่ง อัตกิลมถานุโยคเป็นที่สุดอีกข้างหนึ่ง** กามสุขัลลิกานุโยคเป็นของเลว **หีโน** เป็นเหตุให้ตั้งบ้านเรือน เป็นของคนมีกิเลสหนา ไปจากข้าศึกคือกิเลสไม่ได้ ความฉิบหายใช่ประโยชน์ตั้งกำกับอยู่แล้วในกามสุขัลลิกานุโยคนั้น ถ้าไปประสพกาม–สุขัลลิกานุโยค ไปประกอบด้วยกามสุขัลลิกานุโยคละก็ ลงท้ายก็พินาศคือตายจากกันเหมือนกัน ให้ปรากฏดังนี้ไม่สุข เป็นทุกข์ทั้งนั้น ส่วนอัตกิลมถานุโย ประกอบตนให้เนื่องด้วย

การให้ความลำบากแก่ตน เป็นทุกข์แก่ผู้ประกอบ ไปจากข้าศึกคือกิเลสไม่ได้ และความฉิบหายใช่ประโยชน์ตั้งกำกับอยู่ด้วยเหมือนกัน ไม่พ้นเป็นทุกข์ทั้งนั้น กามสุขัลลิกานุโยคประกอบตนให้เนื่องด้วยกาม รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ไม่ขาดสาย อัตกิลมถานุโยคประกอบตนให้ทุกข์ยาก ลำบาก ทรมานร่างกาย หาบทราย ตากแดด ย่างไฟ เอาไม้เคาะหน้าแข้ง เพื่อจะดับความกำหนัดยินดี อยู่ในป่าในดอนในดง กำหนัดขึ้นมาเวลาไร ต้องทำอย่างนั้นเสมอไป นี่ก็เป็นอัตกิลมถานุโยคแท้ เดือดร้อนจริง ๆ ไม่รับความสุข

พระองค์ทรงแนะนำพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ไม่ให้ประกอบด้วยกามสุขัลลิกานุโยคและอัตกิลมถานุโยค **ให้ดำเนินด้วยมัชฌิมาปฏิปทา ปฏิบัติเป็นกลาง** ไม่เข้าไปใกล้ที่สุดทั้งสองอย่าง คือกามสุขัลลิกานุโยค อัตกิลมถานุโยค

ข้อปฏิบัติเป็นกลางเป็นไฉน **เห็นชอบ ดำริชอบ กล่าววาจาชอบ ทำการงานชอบ เลี้ยงชีพชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจไว้ชอบ** ประกอบด้วยอวัยวะ ๘ ประการ จัดลงเป็น ๓ คือ **ศีล สมาธิ ปัญญา** ให้มั่นอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญา พระปัญจวัคคีย์รู้จักศีลแล้ว รู้จักสมาธิแล้ว แต่ว่าปัญญายังไม่รู้จัก เมื่อยังไม่รู้จักปัญญา พระองค์ทรงแนะนำพระปัญจวัคคีย์ให้รู้จักทาง แสดงสัจธรรมทั้ง ๔ **อริยสัจธรรมทั้ง ๔** ให้ฟัง ทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ว่าทุกข์นี่แหละเป็นของทำให้ยาก เหตุเกิดทุกข์นั่นแหละเป็นของทำให้ยาก แต่ว่าเป็นของจริง เหตุเกิดทุกข์นั่นแหละเป็นของทำให้ลำบาก ก็เป็นของจริง ความดับทุกข์ก็เป็นของจริง ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ก็เป็นของจริง ของจริงเหล่านี้แหละ แสดงเป็นส่วน ๆ ไป **ทุกข์เป็นของจริง ควรกำหนดรู้และได้กำหนดรู้ไว้แล้ว เหตุเกิดทุกข์เป็นของจริง ควรละ ได้ละแล้ว ความดับทุกข์เป็นของจริง ควรกระทำให้แจ้ง ก็ได้ทำให้แจ้งแล้ว ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ที่เป็นของจริง นั้นควรเจริญ ก็ได้เจริญแล้ว** ทรงแสดงสัจธรรมทั้ง ๔ โดย **สัจญาณ กิจญาณ กตญาณ**เช่นนี้ พระปัญจวัคคีย์รู้ เข้าใจ ฟังออกทีเดียว เมื่อฟังออกแล้ว เมื่อจบพระธรรมเทศนาของพระจอมไตรแล้ว พระปัญจวัคคีย์เปล่งวาจาว่า **อายสมโต อญฺญโกณฺฑญฺญสฺส วรชํ วีตมรํ ธมฺมจกฺขุ อุทปาทิ** ความเห็นธรรมปราศจากธุลีและมลทินได้เกิดขึ้นแก่ผู้มีอายุชื่อว่าอัญญาโกณฑัญญะ **ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความเกิดขึ้นสิ่งนั้นย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา มีเกิดมีดับอยู่เท่านี้หมดทั้งสากลโลก** เกิดดับทั้งนั้น **ขึ้นชื่อว่าสังขารเกิดดับทั้งนั้น** จะเป็นกายสังขารก็เกิดดับ จะเป็นวจีสังขารก็เกิดดับ จะเป็นมโนสังขารจิตตสังขารก็เกิดดับ หรือจะเป็นปุญญาภิสังขารก็เกิดดับ จะเป็นอปุญญาภิสังขารก็เกิดดับ เป็นอเนญชาภิสังขารก็เกิดดับ เห็นจริงไปหมด ทั้งสากลโลกมีเกิดดับเท่านั้น เห็นความเกิดดับตามความเป็นจริงของเรื่อง

ที่จริง พระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ **เมื่อเห็นจริงเช่นนี้ก็ได้บรรลุมรรคผล ได้บรรลุถึงธรรมกาย** พระอัญญาโกณฑัญญะได้เห็นธรรมกายก่อน มีตาเห็นธรรมแล้ว เห็นด้วยตาธรรมกาย **ธมฺมจกฺขุ** เห็นด้วยตาธรรมกายที่ปราศจากมลทิน เห็นชัดทีเดียว พระองค์ผู้ทราบชัดว่าปัญจวัคคีย์อัญญาโกณฑัญญะได้เห็นแล้วพิจารณาเป็นลำดับไป ให้พระปัญจวัคคีย์เข้าเนื้อเข้าใจ พระปัญจวัคคีย์เข้าเนื้อเข้าใจแล้ว ก็ได้บรรลุเป็นลำดับขึ้นไป บรรลุโสดา สกทาคา อนาคา อรหัตเป็นลำดับ เหมือนกับพระศาสดา และทั้ง ๔ องค์นั้นก็ได้บรรลุเป็นลำดับไป เห็นเหมือนพระจอมไตรหมด เป็นพระอรหันต์ ๖ องค์ ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับพระศาสดา เห็นเป็นเหมือนกันหมด

นี้พระปัญจวัคคีย์ได้บรรลุเห็นธรรมเหมือนพระศาสดาแล้ว สุขเหมือนพระศาสดาแบบเดียวกัน สุขแบบเดียวกันทีเดียว ไม่คลาดเคลื่อน ทั้ง ๕ องค์เป็นสุขเหมือนกันหมด ได้บรรลุเป็นพระอรหัตตัดกิเลสเป็นสมุจเฉทปหานเหมือนพระศาสดาจารย์ เมื่อพระองค์ปลุกพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ตื่นขึ้นเหมือนพระองค์แล้ว **พระปัญจวัคคีย์ที่ได้รับความสุขเช่นนี้เพราะอะไร เพราะพระธรรมเทศนาของพระศาสดา** เป็นสุขเหมือนพระองค์ เหมือนกันแบบเดียวกัน นี่**สุขา ธมฺมเทสนา** ทางสงบสุข ได้เข้าถึงซึ่งความสงบ เป็นพระอรหัตตัดกิเลสเป็นสมุจเฉทปหานเช่นนี้ได้ เมื่อได้ถึงซึ่งความสุข สุขได้เพราะพระธรรมเทศนาของพระศาสดานี้ตรงกับบาลีว่า **สุขา ธมฺมเทสนา** การแสดงธรรมการได้สดับธรรม หรือแสดงธรรมเช่นนี้เป็นสุข พระองค์ได้ทรงแสดงธรรม ปัญจวัคคีย์ได้สดับธรรม ได้บรรลุมรรคผลสมมาดปรารถนา จึงได้เป็นเหมือนพระบรมศาสดาเรียกว่า **สุขา สทฺธมฺมเทสนา**

สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี ความพร้อมเพรียงเป็นสุข ความพร้อมเพรียงของหมู่เป็นสุข จะเป็นคฤหัสถ์ก็เป็นสุข จะเป็นภิกษุสามเณรก็เป็นสุข แต่ว่าอาศัยเพราะความพร้อมเพรียงของหมู่ภิกษุสามเณรเป็นสุข อาศัยความพร้อมเพรียงของหมู่คฤหัสถ์เป็นสุข อุบาสกอุบาสิกาพร้อมเพรียงกันเป็นสุข เป็นสุขนัก ถ้าว่าไม่พร้อมเพรียงกันไม่เป็นสุข หาสุขที่ไหนไม่ได้ หมดทั้งประเทศชาติ หมดทั้งศาสนา สุขที่ความพร้อมเพรียงกัน เหมือนมนุษย์หญิงชายหมดทั้งประเทศไทยพร้อมเพรียงกัน เชื่อฟังตามผู้หลักผู้ใหญ่ ท่านได้บังคับบัญชาเป็นไปอย่างไรก็ตามผู้ใหญ่ไป ตามหัวหน้าไป ก็เป็นสุขซิ จะไปทางไหนก็เหมือนฝูงนก หัวหน้าฝูงบินนำหน้าไปอย่างไร แล้วก็ลูกน้องก็ตามแถวเป็นฝูง ฝูงใหญ่ ใหญ่เท่าไรก็เป็นสุข เมื่อเป็นฝูงใหญ่เช่นนั้นปราศจากอันตราย พร้อมเพรียงอย่างนั้นปราศจากอันตราย เพราะมันพร้อมกัน เรื่องพร้อมกันแล้วเมืองไทยมันพร้อมกันอยู่แล้ว ก็สามัคคีพร้อมเพรียงกันดีแล้ว ข้าศึกตีไม่แตกจะไปแย่งเอาเมืองนั้นไม่ได้ เหมือนกันหมู่ภิกษุพร้อมเพรียงกันอยู่แล้ว ไม่แตกหมู่กันอยู่

แล้ว ศึกเสือเหนือใต้ทำอะไรไม่ได้ อุบาสกอุบาสิกาพร้อมเพรียงกันอยู่แล้ว ใครทำอะไรไม่แตก หักรานไม่ได้ ข่มเหงกันไม่ได้ เพราะหมู่ไม่แตกจากกัน

ในเรื่องนี้ เมืองเวสาลี เจ้าลิจฉวีปกครองอยู่มาก มากนัก เพราะพร้อมเพรียงกันจริง ๆ พระเจ้าอชาตศัตรูพยายามไปรบเมืองเวสาลีจะเอามาเป็นเมืองขึ้นของตน ไปตีถึง ๑๑ ครั้ง ไม่แตกสักทีหนึ่ง ไม่เป็นอันตราย ไม่แพ้พระเจ้าอชาตศัตรู มีชัยเสมอไป พระเจ้าอชาตศัตรูเห็นว่าเมืองเวสาลีมีความพร้อมเพรียงนัก เราไปรบสู้ไม่ได้ ทำอย่างไรหนอเราถึงจะสู้ได้ ไปทูลถามพระบรมศาสดาว่า พระพุทธเจ้าข้า เมืองเวสาลีน่ะเขาพร้อมเพรียงกันนั้น ข้าพระพุทธเจ้ายกกองทัพไปตีถึง ๑๑ ครั้ง แล้วไม่เป็นอันตราย ไม่ได้ชัยชนะเสียที จะได้ชัยชนะด้วยวิธีใดพระเจ้าข้า เอาซิ ไปถามพระศาสดาเข้าตรงอย่างนี้ ถ้าพระศาสดาทรงรับสั่งออกไป เมืองเขาก็แตก เป็นโทษต่อพระองค์ละซี ก็ไม่ทรงรับสั่งอะไรออกไป รับสั่งเป็นกลาง เมืองไหนหมู่ไหนพวกไหนเขาสามัคคีกลมเกลียวกันอยู่แล้ว เมืองนั้นหมู่นั้นพวกนั้นเขาก็มีกำลังมาก ทำอะไรเขาก็ไม่ได้ พอพระองค์ทรงรับสั่งเท่านั้น ปล่อยวัสการพราหมณ์เข้าไปทีเดียวให้วัสการพราหมณ์ เข้าไปเป็นหนอนบ่อนไส้ ไม่ได้ปล่อยเข้าไปเป็นธรรมดานะ ตีวัสการพราหมณ์เสียหลังเป็นกะพรุนเชียว บวมทั้งเนื้อทั้งตัว หลังเป็นกะพรุน วัสการพราหมณ์ก็ร้องไห้งั่กเชียว เจ้านายเขาไล่ส่ง เขาไม่เลี้ยงแล้ว เขาตีเสียป่นปี้หมด ไปให้เจ้าลิจฉวีรักษา เจ้าลิจฉวี เออ นี่มันทำลายกันจริงไม่คบกันจริง ตีกันจริง เอาไปรักษาหายเรียบร้อยแล้ว เจ้าลิจฉวีถึงเวลาเข้าประชุมกันแล้ววัสการพราหมณ์ก็ไปด้วย แต่ว่าไปทางโน้นบ้างทางนี้บ้าง คะเนพร้อมกันดีแล้ววัสการพราหมณ์ก็เข้าไปพูดกับหูเจ้าองค์โน้นบ้างองค์นี้บ้าง แกเป็นมหาอำมาตย์ผู้ใหญ่ เจ้าลิจฉวีทางโน้นเห็นว่าวัสการพราหมณ์พูดเช่นนั้นแล้ว ก็สังสัยว่าจะพูดเรื่องอะไรกัน วัสการพราหมณ์ที่ไปพูดกับท่านน่ะพูดเรื่องอะไรกัน เจ้าลิจฉวีก็ว่าเปล่านี่ไม่ได้พูดเรื่องอะไรกัน ก็เข้าไปพูดกับหู ได้ยินนี่ แต่ว่าอยู่คนละทาง ที่นั้นเป็นวงใหญ่ พูดอย่างนั้นแล้ว เอ้า ก็สงสัยตะหงิดใจอยู่แล้ว ทีหลังวัสการพราหมณ์ไปทางโน้นอีก ทางนี้ก็ถามว่า ทางนี้พูดอย่างนู้นเหมือนกัน ก็เปล่าอีกนั่นแหละ รอบ ๆ ไป หนักเข้าก็กินใจกัน เจ้าน่ะพอกินใจก็เกิดแตกสามัคคีกัน พอแตกสามัคคีกันดี วัสการพราหมณ์ก็ถือหนังสือลับถึงพระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพได้แล้ว พระเจ้าอชาตศัตรูยกทัพเข้าไปคราวนี้ก็ลอยชายเข้าเมือง เจ้าเหล่านั้นไม่เอาหูนาตาใส่แล้วในการรักษาดูแลปกครองอำนาจ แตกสามัคคีกันเสียหมดแล้ว

นี่ภิกษุสามเณรหมู่เดียวกันพวกเดียวกันไม่ลงรอยกัน หมู่นั้นพวกนั้นไม่เจริญต่อไป อุบาสกอุบาสิกาอยู่วัดเดียวกันพวกเดียวกัน ประพฤติปฏิบัติไม่ลงรอยกัน แก่งแย่งกันอยู่คนละทางสองทาง หมู่อุบาสิกาพวกนั้นไม่มีความเจริญต่อไป จะมีความเสื่อมเป็นเบื้อง

หน้า เมื่อรู้จักหลักอย่างนี้แล้ว ก็ว่าสามัคคีนั้นเองเป็นตัวสำคัญ ถ้าไม่มีสามัคคีแล้วละก็แตกแยกเป็นแน่ ไม่ต้องสงสัย ไม่เจริญแท้ทีเดียว ถ้าต้องการความเจริญแล้ว บ้านเรือนก็ดี หมู่ธนบดี หมู่เศรษฐีก็ดีต้องมีสามัคคี ถ้าในหมู่เศรษฐีไม่ลงรอยกันแล้วละก็ไม่ช้าเศรษฐีนี้จะเตียนไปหมด หรือหมู่บ้านเรือน ในท้องไร่ท้องนาก็ดี ในสวนก็ดี ในข้าราชการก็ดี หมู่ไหนบ้านไหนไม่ลงรอยกันอยู่ พ่อแม่ไม่ลงรอยกับลูก ลูกไม่ลงรอยกับพ่อแม่ ข้าทาสบริษัทบริวารไม่ลงรอยกันแล้วละก็ ไม่ช้าละบ้านนั้นต้องร้าง ไม่ร้างก็ต้องแตกสลายต้องฉิบหายต้องป่นปี้ เพราะมันแตกสามัคคีกันเสียแล้ว ไม่เป็นสามัคคีกัน ข้อนี้เป็นสำคัญนะ ไปดูก็ได้ ถ้าบ้านไหนทะเลาะกันระหองระแหงกันอยู่แล้วละก็ อ้ายบ้านนี้ต้องทะลาย อุบาทว์เกิดขึ้นแล้ว **อ้ายความไม่รวมสามัคคีไม่ลงรอยกันนั่นแหละอุบาทว์เกิดขึ้นแล้ว** มันต้องร้างแน่ มันจะต้องแยกทะลายกันแน่ ผัวเมียสองคนก็พยากรณ์ได้ ลงไม่ลงรอยกันแล้วก็บ้านนี้ไม่ต้องอยู่ด้วยกันละ แตกทะลายแน่ เพราะไม่ลงรอยแล้วนี่ แตกสามัคคีแล้วนี่ นี่เป็นข้อสำคัญนะ จำไว้

ถ้าจะมองหาความเจริญ มุ่งความเจริญละก็ต้องมั่นสามัคคี สร้างสามัคคีไว้ ถ้าว่าทำลายสามัคคีแล้วละก็ เป็นอันแตกทะลายแน่ ต้องแยกจากกัน ลูกเต้าก็ต้องแยกไป พี่น้องวงศาคณาญาติอยู่รวมกันไม่ได้ อัตคัตขัดสนขึ้นอีก เพราะความไม่สามัคคีนั้นมันฆ่าเสียแล้วทำลายเสียแล้ว นี่แหละตัวอุบาทว์จำไว้เถอะ ที่เขาเรียกว่า**บาตรแตกเข้าบ้านละ** นี่แหละบาตรแตกเข้าบ้านละ หรือเรียกว่ากาลกิณีอยู่บ้านนี้แหละ **อ้ายแตกสามัคคีนั่นแหละเป็นตัวกาลกิณี** ให้จำไว้เป็นตำรับตำรา ถ้าต้องการความเจริญต้องพร้อมเพรียงซึ่งกันและกัน น้ำหนึ่งใจเดียวกันนั่นแหละจึงจะเจริญได้ เมื่อเมืองเจ้าลิจฉวีถูกพระเจ้าอชาตศัตรูลอยชายเข้าเมืองปกครองเสียแล้ว แตกไปเช่นนี้ เพราะแตกสามัคคี ตามที่พระศาสดาทรงรับสั่งว่า บ้านไหนเมืองไหน หมู่ใดพวกใด เขายังมีความสามัคคีกันอยู่ ตราบนั้นเขาก็มีกำลังวังชามาก ทำอันตรายเขาไม่ได้ นี่ต้องอยู่ในความสามัคคีนี้ จำไว้นะ จำไว้เป็นตำรับตำราดังนี้ ไม่งั้นต้องเวียนว่ายตายเกิด มันจะต้องไปบ้านโน้นบ้านนี้ อยู่บ้านโน้นบ้านนี้มา บ้านไหนถ้าแตกสามัคคีกันแล้วละก็มันจะทะลายอยู่แล้ว เดี๋ยวก็ไปทีเดียว ถ้าบ้านไหนสามัคคีกลมเกลียวกันดี มีผู้หลักผู้ใหญ่เกรงกันอยู่ ไม่เป็นไร บ้านนี้ยังเจริญอยู่ ให้จำหลักอย่างนี้นะ **วัดก็เหมือนกัน จะไปอยู่วัดใดวัดหนึ่ง ถ้าวัดนั้นไม่สามัคคีอย่าเข้าไปนะ อย่าไป ถ้าไปเป็นได้รับทุกข์ ถ้าสามัคคีกันอยู่พร้อมเพรียงกันอยู่ละก็เข้าไปเถอะเป็นสุขทีเดียว** ให้รู้จักหลักดังนี้ **สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี** ความพร้อมเพรียงของหมู่เป็นสุข ถ้าว่าไม่พร้อมเพรียงของหมู่เป็นอย่างไร ถ้าเราไปอยู่ซิเป็นทุกข์ เป็นทุกข์ทั้งนั้น

ความพร้อมเพรียงของหมู่ เมื่อสาวกของพระบรมศาสดาได้บรรลุพระอรหัตสมุจเฉทปหานแล้ว แค่พระอรหัตท่านปรองดองกันอยู่ในพวกพระอรหัต แค่พระอนาคามรรคผล ท่านก็ปรองดองกันอยู่ในเรื่องพระอนาคามรรคผล แค่พระสกทาคามรรคผล ท่านก็ปรองดองกันอยู่ในเรื่องพระสกทาคามรรคผล แค่พระโสดามรรคผล ท่านก็ปรองดองกันอยู่ในเรื่องพระโสดามรรคผล ท่านเหล่านี้ไม่เถียง ไม่แก่งแย่งกัน มีความเห็นร่วมกัน เสมอกันหมด พระองค์จึงได้ทรงรับสั่งว่า **ภควโต สาวกสงฺโฆ** นี่แหละเป็นสาวก พวกของพระตถาคตเจ้า ตั้งแต่พระโสดามรรคผลขึ้นจนถึงพระอรหัตเป็นพวกพระตถาคตเจ้า พวกที่ยังแก่งแย่งกันอยู่ไม่ใช่พวกของพระตถาคตเจ้า **เลิกแก่งแย่งแล้วเป็นพวกของพระตถาคตเจ้าทีเดียว** หมู่ภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาต้องการความสุขก็ให้สามัคคีกลมเกลียวกันไว้ อย่าแตกแยกจากกันและกัน ถ้าแตกแยกจากกันและกันแล้วละก็เป็นทุกข์ ถ้าไม่แตกแยกจากกันแล้วก็เป็นสุขทีเดียว นี่ **สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี** ความพร้อมเพรียงของหมู่เป็นสุข

สมคฺคานํ ตโป สุโข ตโป ความเพียรเครื่องยังกิเลสให้เร่าร้อน **สมคฺคานํ** แห่งผู้พร้อมเพรียงทั้งหลาย **สุโข** เป็นสุข ความเพียรเครื่องยังกิเลสให้เร่าร้อนของผู้พร้อมเพรียงทั้งหลาย เมื่อพร้อมเพรียงกันแล้วเป็นอย่างไร ก็ประพฤติทำลายกิเลสกันทั้งนั้น ไม่ทำอะไรประพฤติทำลายกิเลสเหมือนกันหมด ทำลายกิเลส มีความเพียรเหมือนกัน ถ้าว่าเพียรตั้งต้นแต่ศีลไป ทำศีลให้บริสุทธิ์เหมือนกัน เข้าถึงสมาธิก็ทำสมาธิให้บริสุทธิ์เหมือนกัน เข้าถึงปัญญาก็ทำปัญญาให้บริสุทธิ์ใสเป็นเพชร เป็นกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้าอยู่ร่ำไป หรือเข้าถึงวิมุตติวิมุตติญาณทัสสนะ ก็ให้บริสุทธิ์เหมือนกัน เมื่อบริสุทธิ์เหมือนกันเช่นนี้แล้ว รักความบริสุทธิ์เหมือนกันเช่นนี้แล้ว รักความบริสุทธิ์เสมอกัน ไม่ให้ขาดตกบกพร่องกว่ากันและกัน ใครบริสุทธิ์แค่ไหนก็รักษาแค่นั้นไป ที่ยังไม่ได้ยังไม่เห็นก็ทำความบริสุทธิ์ไป ให้เข้าถึงบริสุทธิ์เหมือนเขาไป ไม่แก่งแย่งไม่ก้าวร้าวเกะกะ

ดังอุบาสกอุบาสิกาในวัดเช่นนี้ เขาทำธรรมกายกันให้มีให้เป็นขึ้น ทำศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะกัน โน่นไปเอาเจ้าทรงผีสิงมาเล่นอีกแล้ว เอาเจ้าทรงผีสิงมาใส่ในหมู่เข้าแล้ว ไปบนเจ้าบนผีเข้าอีกแล้ว เอาอีกแล้ว พวกนี้แหละพวกแก่งแย่งละ ความเห็นแตกต่างออกไปแล้ว จะทำลายหมู่สามัคคีให้ทะลายไปแล้ว เอาเรื่องผีเรื่องเจ้าเข้ามาอีกแล้ว ก็นี่คนนอกเรื่อง มันคนของมาร เขาส่งมาในหมู่ ไม่ให้ความพร้อมเพรียงเกิดขึ้น ถ้าพร้อมเพรียงเกิดขึ้นมันก็จะเป็นสุขเสีย ไม่ให้มี ไม่ให้เพียรถูกต้องร่องรอยความประสงค์ทางพระพุทธ–ศาสนาไป ให้ไปทางเหลวไหลเสีย ให้ไปทางเพลงของโลกไป อย่างนี้เป็นทุกข์ ไม่ใช่เป็นทุกข์แต่เท่านั้น นั่นเขาทำลายทางมรรคผลกัน ศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ เอ้าไพล่

ไปขอหวยขอโปกันเข้าแล้ว จะเอาเบอร์หนึ่งสักทีเถอะ เราจะได้เลิกยากเลิกจนกันเสียทีหนึ่ง เอาละซี ทีนี้พวกนั่งสมาธิทำทางมรรคผล ศีล สมาธิ ปัญญา ก็เลยไปมองดูลอตเตอรี่เข้าแล้ว อ้ายนี่เอาอีกแล้ว เดือดร้อนอีกแล้ว จะทำลายสามัคคีแล้ว ทำลายสามัคคีอีกแล้ว พวกนี้ พวกพญามาร ขวางเข้ามาอีกแล้ว ให้รู้จักหลักอย่างนี้นะ **สมคฺคาน ตโป สุโข** ความเพียรเครื่องยังกิเลสให้เร่าร้อนของผู้มีความพร้อมเพรียง จบไปในเพลงเดียวกันนะ **สุโข** เป็นสุขนัก เมื่อรู้จักหลักนี้ จำไว้เป็นหลักเป็นประธาน

ที่ชี้แจงแสดงมานี้ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถิ ภวนฺตุเต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมุติว่ายุติธรรมิกถา โดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

๕๖. สังคหะวัตถุ

๒๔ ธันวาคม ๒๔๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

ทานญฺจ เปยฺยวชฺชญฺจ อตฺถจริยา จ ยา อิธ
สมานตฺตตา จ ธมฺเมสุ ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ
เอเต โข สงฺคหา โลเก รถสฺสาณีว ยายโต
เอเต จ สงฺคหา นาสฺสุ น มาตา ปุตฺตการณา
ลเภถ มานํ ปูชํ วา ปิตา วา ปุตฺตการณา
ยสฺมา จ สงฺคหา เอเต สมเวกฺขนฺติ ปณฺฑิตา
ตสฺมา มหตฺตํ ปปฺโปนฺติ ปาสํสา จ ภวนฺติ เตติ ฯ

ณ บัดนี้อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถาแก้ด้วย**สังคหะวัตถุ** วัตถุเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพราะเหตุว่าเราท่านทั้งหลายนั้น ทั้งเป็นคฤหัสถ์บรรพชิต อุบาสกอุบาสิกา จะอยู่บ้านก็ดีวัดก็ดี จักได้ชื่อว่าเป็นพุทธศาสนิกชนเหมือนกัน ควรต้องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน สงเคราะห์ซึ่งกันและกันนั่นแหละเรียกว่าสังคหะวัตถุ **สังคหะวัตถุแปลว่าวัตถุเครื่องสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน** จะแสดงในวันนี้นั้นตามวาระพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย กว่าจะยุติการลงโดยสมควรแก่เวลา

เริ่มขึ้นแห่งพระสูตรนี้ **ทานญฺจ เปยฺยวชฺชญฺจ อตฺถจริยา จ ยา อิธ** แปลเป็นสยามภาษา ทานการให้ก็ดี พูดวาจาไพเราะก็ดี ประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่กันและกันก็ดี สามอย่างนี้เรียกว่าสังคหะวัตถุ **สมานตฺตตา จ ธมฺเมสุ ตตฺถ ตตฺถ ยถารหํ** ความประพฤติตนให้สม่ำเสมอในธรรมนั้น ๆ ในบุคคลนั้น ๆ ตามสมควร **เอเต โข สงฺคหา โลเก รถสฺสาณีว ยายโต** ความสงเคราะห์ในโลกเหล่านี้แล เป็นประหนึ่งว่าลิ่มสลักของรถอันไปอยู่ **เอเต จ สงฺคหา** ความสงเคราะห์ทั้งหลายเหล่านี้ไม่พึงมีไซร้ **น มาตา ปุตฺตการณา** มารดาบิดาย่อมไม่ได้รับความนับถือและบูชาเพราะเหตุที่ตนมีบุตร **ยสฺมา จ สงฺคหา เอเต สมเวกฺขนฺติ ปณฺฑิตา** เพราะเหตุใด บัณฑิตพิจารณาเห็นซึ่งความสงเคราะห์ทั้งหลายเหล่านี้ **ตสฺมา มหตฺตํ ปปฺโปนฺติ** เพราะเหตุนั้น บัณฑิตจึงถึงซึ่งความเป็นใหญ่ **ปาสํสา จ ภวนฺติ**

เตติ บัณฑิตทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมเป็นผู้ที่ควรนับถือด้วยประการดังนี้ นี่เนื้อความของพระบาลีใน**สังคหะวัตถุ** แปลความเป็นสยามให้ความเท่านี้ ต่อจากนี้จะอรรถาธิบายขยายความเป็นลำดับไป

เรียงเนื้อความออกจากบาลีเป็นภาษาไทยเสียชัด ๆ ก่อน ตั้งแต่ตอนก่อนว่า ทานการให้ประการหนึ่ง ความพูดไพเราะประการหนึ่ง ความประพฤติให้เป็นประโยชน์กันและกันในโลกนี้ประการหนึ่ง ความเป็นคนมีตนสม่ำเสมอในธรรมนั้น ๆ ในบุคคลนั้น ๆ ตามสมควร ความสงเคราะห์ในโลกเหล่านี้แล เป็นประหนึ่งว่าลิ่มสลักของรถอันไปอยู่ฉะนั้น ถ้าว่าความสงเคราะห์เหล่านั้นไม่มีแล้วไซร้ มารดาบิดาย่อมไม่ได้ความนับถือและบูชาเพราะเหตุที่ตนมีบุตร เพราะเหตุนั้นบัณฑิตทั้งหลายเห็นเสมอซึ่งความสงเคราะห์เหล่านี้ เหตุนั้นจึงถึงซึ่งความเป็นใหญ่ บัณฑิตทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมเป็นผู้ที่ควรนับถือด้วยประการดังนี้ นี่เนื้อความเป็นสยามแท้ ต่อไปนี้จะอรรถาธิบายขยายความเป็นลำดับไป

ทานการให้นี่เป็นนโยบายของบัณฑิตทั้งหลายแต่ไหนแต่ไรมา **คนมีปัญญาแล้วก็ต้องให้ทาน ถ้าคนโง่แล้วเห็นว่าสิ้นไปหมดไป ถ้าว่าคนมีปัญญาแล้วเห็นว่ายิ่งให้ยิ่งมียกใหญ่** เห็นแก่อย่างนี้แหละ

ทางไหนจะผิดจะถูกกันน่ะ การให้ ลองดูซิ แต่ว่าเป็นเหมือนกันเสมอหรือการให้นี่ว่าเป็นประโยชน์จริง ๆ ให้ทุกคน แต่การให้นั้นแคบกับกว้างเท่านั้น การให้แคบ ๆ ให้แก่ตัวเอง ให้แก่สามีภรรยา ให้แก่ครอบครัว ให้แก่ลูกหญิงลูกชายของตนเอง นอกจากนั้นไม่ให้ กลัวหมด กลัวเปลือง กลัวสิ้นไป นี่ให้กลัวหมด กลัวสิ้นอย่างนี้ พวกที่เห็นกว้างออกไป ว่าเราให้ซึ่งกันและกัน ในสามีภรรยา ในบุตรและธิดา ถ้าว่าให้สามีสามีก็ยินดีด้วย ให้ภรรยาภรรยาก็ยินดีด้วย ถ้าให้แก่บุตรและธิดา ๆ ก็ยินดีด้วย ถ้าจะให้มากเข้าไปกว่านี้ กลัวสิ้น กลัวหมด กลัวเปลือง นี่ความเห็นแคบ ๆ อย่างนี้ ได้รับความเคารพนับถือบูชาเฉพาะครอบครัวของตัวเท่านั้น ถ้าไม่ให้เล่าไม่ได้รับความเคารพนับถือบูชาทีเดียว ให้กว้างออกไปกว่านั้น กว้างออกไปเทียวเท่าใดเขาก็นับถือตนดุจกับมารดาบิดากว้างออกไปเท่านั้น การกว้างออกไปเช่นนั้นได้ประโยชน์อะไรหรือ ให้แคบ ๆ วงแคบ ๆ ได้ประโยชน์หรอก แต่น้อย ไม่เหมือนให้กว้างออกไป ให้กว้างออกไปประโยชน์มาก ประโยชน์มากนักในทางพุทธศาสนาก็เช่นนั้น ชอบให้ในการกว้าง ๆ ไม่ชอบให้ในการแคบ ๆ การให้แคบ ๆ ดีเหมือนกัน แต่ว่าได้น้อย ไม่เหมือนกว้าง ๆ ออกไป ดังมารดาบิดาให้แก่บุตร ภรรยาสามีให้แก่กันและกัน ในครอบครัวกันและกัน ให้แล้วมุ่งบุตรในกันและกัน ให้ลูกหญิงลูกชายก็เพื่อให้ปฏิบัติตนต่อไป พอจะได้ดำรงตระกูลของตนต่อไป ก็มุ่งเท่านั้น เมื่อให้บุตรและ

ธิดาได้เท่าไรให้ไป เขาก็ปฏิบัติตามหน้าที่ผู้ได้รับแล้ว ความให้ชนิดนี้ในทางโลกก็แคบ ยิ่งทางศาสนาก็ให้ดุจเดียวกัน เฉพาะพระเณรที่ชอบใจ ที่รู้จักเป็นเครือญาติของตน ที่เป็นที่สนิทชิดชอบกับตน ถ้าหากว่าคนนั้นไม่ให้ เห็นว่าจะมากเกินไป ให้เพียงเท่านั้นก็ได้ประโยชน์เหมือนกันแต่ว่าแคบ **ทางพุทธศาสนายินดีในการให้กว้าง ๆ ทางโลกล่ะก็ดุจเดียวกัน** ถ้าให้กว้าง ๆ ออกไป จะเป็นชาวนาก็กว้างขวาง จะเป็นชาวสวนก็กว้างขวาง จะเป็นพ่อค้าแม่ค้าก็กว้างขวาง จะเป็นคนพลเรือนใด ๆ ก็กว้างขวาง ยิ่งคนปกครองก็ยิ่งกว้างขวางออกไป จำเป็นต้องให้กว้างออกไปทีเดียว ชื่อเสียงก็กว้างออกไป หน้าที่ก็กว้างออกไป **การให้นั่นแหละเป็นข้อสำคัญนัก ไม่ต้องไปขอไปร้องใคร ทำอะไรสำเร็จหมดด้วยการให้ แต่ว่าต้องฉลาดให้ ถ้าโง่ให้ยิ่งจนใหญ่ ถ้าฉลาดให้ยิ่งให้ยิ่งรวยใหญ่** มันเป็นอย่างนี้ ต้องฉลาดให้อย่างนี้ เพราะฉะนั้น **ทานญฺ จ** ทานเป็นวัตถุสำคัญสำหรับสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน

เราเกิดมาในมนุษย์โลก หญิงชายคฤหัสถ์บรรพชิตไม่ว่า เกิดมาต่างคนต่างมีตัวเปล่า ๆ มีแต่บุญกุศลพิทักษ์รักษามา มาแสวงหาทรัพย์สมบัติ ได้เขตสำหรับในโลกนี้ก็ย่อมเฉลี่ยซึ่งกันและกัน ตามมีตามจะเฉลี่ยได้ ตามสามารถที่จะทำได้เฉลี่ยได้ สามารถจะทำได้เพียงแค่ไหน ก็ทำไปแต่เพียงนั้น อย่าให้เกินกำลังกว่าตัว อย่าให้เดือดร้อน ทำพอสมควรแก่การ เพราะเรามาไม่นานเท่าใดนัก ก็จะต้องลาโลกนี้ ผ่านโลกนี้ไป ไปโลกอื่นอีกต่อไป **การให้สำเร็จที่เป็นอัตภาพที่เป็นมนุษย์นี้** เมื่อพ้นอัตภาพมนุษย์นี้เสียแล้ว ก็ไม่ได้ให้กัน ให้กันไม่ได้ ไปเป็นรูปพรหมให้กันไม่ได้ ไปเป็นอรูปพรหมให้กันไม่ได้ ทุกชั้นไปของสมบัติทิพย์ก็มีด้วยกันทั้งสิ้น ไปนิพพานก็ให้กันไม่ได้ **ให้กันได้แต่เฉพาะเป็นมนุษย์นี่เท่านั้น** ที่ให้กันได้ เป็นสัตว์เดรัจฉานให้กันไม่ได้ เป็นเปรตอสุรกายให้กันไม่ได้ เป็นสัตว์นรกให้กันไม่ได้ ให้กันได้เฉพาะแต่ในมนุษย์นี้เท่านั้น

เขาว่าการให้นี้มีผลมากมายนัก มีฤทธิ์เดช ถ้าให้เสียมาก ๆ ให้เสียเต็มศรัทธาสามารถแล้ว ให้มาก ๆ เสียแล้ว ชาติใด ๆ ไปเป็นคนมากเป็นคนกว้างขวาง ต้องเป็นคนปกครองกว้างขวางใหญ่โตออกไป การให้นี้ให้สำเร็จประโยชน์ถึงเจ้าจักรพรรดิ์ธิราชเป็นเจ้าจักรพรรดิ์ธิราชบ้าง ต่ำลงมากว่านั้นเป็นมหาราชาธิราชบ้าง ปกครองประเทศทั้งหมดชมพูทวีป หรือย่อยลงมากว่านั้นเป็นพระยาประเทศราช เหมือนยังกับชมพูทวีปเวลานี้เป็นแต่เพียงพระยาประเทศราชเท่านั้น ทุก ๆ ประเทศมีเจ้าแผ่นดินปกครองเป็นพระเจ้าประเทศราชทั้งนั้น ยังลดลงมากว่านั้นเป็นผู้ปกครอง เป็นประธานชั่วสี่ปี ๆ เท่านั้น เลิกเป็นพระยาประเทศราชเสียแล้ว ถึงกระนั้นก็ยังมีพระยาประเทศราชอยู่ แต่ว่าอยู่ใต้กฎหมาย

นี่บุญวาสนาลดหย่อนผ่อนลงมาถึงขนาดนี้ ก็ต้องสำเร็จได้ด้วยการให้ เป็นเศรษฐี มหาราชก็สำเร็จด้วยทานการให้ เป็นคหบดีมหาศาลมีทรัพย์สมบัติบริวาร ข้าทาษบริวาร ก็สำเร็จด้วยการให้ ถ้าไม่ให้ไม่สำเร็จอย่างนั้น เพราะฉะนั้นการให้ **ถ้าอยากมีสมบัติยิ่งใหญ่มหาศาลละก็ต้องอุตส่าห์บำเพ็ญทาน บริจาคทาน** นี้ได้ชื่อว่า **ทานญฺ จ** ทานการให้

เปยฺยวชฺชญฺจ เมื่อเป็นผู้มีพวกมากถึงขนาดนั้นเข้าแล้ว ต้องมีวาจาไพเราะอ่อนหวาน พูดเพราะ พูดเป็นประโยชน์ พูดแล้วผู้สดับตรับฟังรักใคร่ดูดดึงในใจ ไม่อยากออกไปห่าง อยากเข้ามาอยู่ในที่ใกล้ อยากจะสนิทชิดชมด้วยเสมอไป เพราะความพูดอันนั้นเป็นตัวสำคัญนัก ถ้าว่า **หัดวาจาไพเราะเสียในชาตินี้ ชาติต่อ ๆ ไปวาจาของตนศักดิ์สิทธิ์ จะพูดอะไรสำเร็จกิจหมดทุกอย่าง** ถ้าใช้วาจาหยาบก็เท่ากับวาจาจอบตัวเอง ในชาตินี้ก็ดี วาจาหมดอำนาจหมดสิทธิ์ ไม่มีอำนาจอะไร พูดไปก็เท่ากับไม่ได้พูด พูดอะไรเป็นไม่สำเร็จ เพราะวาจาของตน ไม่ได้บำเพ็ญกุศลทางวาจาไว้ ถ้าบำเพ็ญกุศลทางวาจาไว้แล้ว กล่าววาจาใดวาจาศักดิ์สิทธิ์ นี่ไม่ได้เป็นของพอดีพอร้าย เรื่องวาจาศักดิ์สิทธิ์นี้ เมื่อครั้งสมเด็จพระบรม-ศาสดาเสด็จดับขันธ์ปรินิพพานแล้ว กษัตริย์ทั้งหกพระนคร เจ็ดพระนคร แปดพระนครทั้งหกพระนครเกิดประหารซึ่งกันและกัน จะรบกันยกใหญ่ เมื่อครั้งแย่งพระบรมธาตุกันในครั้งนั้น ไม่มีใครสามารถมีวาจาศักดิ์สิทธิ์จะเปลื้องความในครั้งนั้นได้ มีพราหมณ์ผู้หนึ่งท่านโทนพราหมณ์ เข้าไปมีวาจาศักดิ์สิทธิ์ขึ้นในที่นั้น ห้ามพุทธกิจในการแย่งพระบรมธาตุในครั้งนั้นสำเร็จได้ นั่นเพราะอาศัยอะไร เพราะอาศัยวาจาของท่านพราหมณ์อันศักดิ์สิทธิ์ วาจาศักดิ์สิทธิ์นั่นแหละท่านได้สร้างวาจาไพเราะของท่านไว้ ถ้ากษัตริย์ผู้ใดคือว่าผู้ใดได้ฟังเข้าแล้วจะอ่อนน้อมตามวาจาของท่าน เป็นเช่นนี้เพราะสร้างวาจาที่ดีของท่านไว้ สร้างวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานไว้ **ถ้าใครต้องการวาจาศักดิ์สิทธิ์เช่นนี้ ต้องพยายามห้ามวาจาทุจริตเสีย ให้มีวาจาสุจริตอยู่ร่ำไป เมื่อกล่าวขึ้นแล้วเป็นประโยชน์แก่ตนบ้าง ประโยชน์แก่คนอื่นบ้าง เป็นประโยชน์ทั้งตนบุคคลอื่นได้** วาจาไม่เป็นประโยชน์แล้ว เสียเวลา พวกที่พูดวาจาพล่อย ๆ เอาเรื่องเอาราวไม่ได้ วาจาเหลวไหล ชนิดนี้ฆ่าวาจาของตัวเอง ทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของตัวเอง ไม่มีใครทำให้ นี้ต้องอุตส่าห์แก้ไขวาจาของตน ให้เป็นวาจาที่ไพเราะอ่อนหวานอยู่ร่ำไป นี้เป็นประโยชน์แก่ตนด้วย เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นด้วย เป็นทั้งประโยชน์แก่กันและกัน

ประพฤติให้เป็นประโยชน์ในโลกนี้ หรือประพฤติเป็นประโยชน์ในกันและกันในเพื่อนมนุษย์ก็ดี หรือกับสัตว์เดรัจฉานก็ดี ประพฤติให้เป็นประโยชน์ทีเดียว ลักษณะที่ประพฤติให้เป็นประโยชน์เป็นอย่างไร การประพฤติให้เป็นประโยชน์ **ทำอะไรให้เป็น**

ตัวอย่างดีทั้งนั้น จะทำสิ่งใดด้วยกายทุกอย่าง ให้เป็นตัวอย่างดีของเพื่อนมนุษย์ ให้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ จะพูดสิ่งไรด้วยวาจาแล้ว ล้วนแต่ให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ ให้ได้ผลแก่เพื่อนมนุษย์ ให้เป็นตัวอย่างแก่เพื่อนมนุษย์ กจรประพฤติทั้งกายทั้งวาจาเป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ แล้วทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะเป็นการทำลายตน ใครใกล้เคียงก็แก้ไข มนุษย์ที่ทำนานั้นให้ได้ผลเกิดสุข ให้ได้ผลดีเป็นลำดับขึ้นไป การทำสวนก็ดี ใครอยู่ใกล้เคียงเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทำเป็นตัวอย่าง ให้เป็นประโยชน์ดีแก่เพื่อนมนุษย์ แก่เพื่อนฝูงที่ใกล้เคียงกัน หรือจะค้าขายก็ดี ผู้ที่ค้าขายใกล้เคียงกัน ให้เป็นประโยชน์แก่พวกที่ค้าขายใกล้เคียงกัน นี้ได้ชื่อว่าประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ **เมื่อประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แล้ว แก้ไขตัวเองไม่ให้มีตำหนิ** จะเป็นภิกษุก็เป็นภิกษุที่ดีทีเดียว จะเป็นสามเณรก็เป็นสามเณรที่ดีทีเดียว จะเป็นอุบาสกก็เป็นอุบาสกที่ดีทีเดียว จะเป็นอุบาสิกาก็เป็นอุบาสิกาที่ดีทีเดียว เป็นตัวอย่างได้เช่นนี้ ได้ชื่อว่า **อตฺถจริยา** ประพฤติตนให้เป็นกระสวน เป็นกระสวนนั่นเป็นอย่างไร ช่อฟ้า เขาทำช่อฟ้าเขามีกระสวน เอากระสวนนั่นมาคาดเข้าแล้ว ทาตามรูปกระสวนนั่นเป็นช่อฟ้าได้ ประพฤติให้เป็นตัวอย่าง เขาเพียรทำสิ่งใดเป็นตัวอย่างมาแล้วก็เพียรเอาสิ่งนั้นเข้ามาทำ มาเป็นแบบแปลนเป็นตัวอย่างต่อไป ประพฤติตนให้เป็นแม่พิมพ์พ่อพิมพ์นั้น เป็นตำราทีเดียว ตำราพ่อพิมพ์แม่พิมพ์พระ เหมือนพ่อพิมพ์รูปต่าง ๆ สวยงามทุกสิ่งทุกประการนั้น ได้ชื่อว่าเป็นผู้ตามประพฤติเป็นประโยชน์ ประพฤติเป็นประโยชน์อย่างนี้แหละ เรียกว่าสังคหะวัตถุ วัตถุเครื่องสงเคราะห์แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันทุกถ้วนหน้าประพฤติตัวได้อย่างนี้ ทำตามพ่อ

ให้ทาน กล่าววาจาไพเราะ ประพฤติตัวให้เป็นประโยชน์ในกันและกัน หรือในโลกนี้ทั้งหมด ปรากฏดังนี้ เมื่อประพฤติได้ดังนี้แล้ว เรียกว่าความเป็นผู้มีตนเสมอ มีตนเสมอเป็นอย่างไร ในธรรมนั้น ในบุคคลนั้น ๆ เมื่อมาประพฤติเป็นภิกษุ ประพฤติสม่ำเสมอในธรรมที่เป็นภิกษุ ประพฤติเป็นสามเณร สม่ำเสมอในธรรมที่เป็นสามเณร เมื่อเป็นอุบาสกอุบาสิกา ประพฤติสม่ำเสมอในธรรมที่เป็นอุบาสกอุบาสิกา อยู่ในธรรมนั้น ๆ ในบุคคลนั้น ๆ เป็นภิกษุเข้าหมู่ได้ ไม่กระทบกระเทือนใครเลย เป็นสามเณรเข้าหมู่ใดสามเณรใด ไม่กระทบกระเทือนสามเณรหมู่นั้นเลย เป็นอุบาสก เข้าไปในอุบาสกใด ไม่กระทบกระเทือนอุบาสกผู้นั้นเลย เป็นอุบาสิกาเข้าไปในหมู่อุบาสิกาใด ไม่กระทบกระเทือนอุบาสิกานั้นเลย นี้ได้ชื่อว่าสม่ำเสมอในบุคคลนั้น สม่ำเสมอทีเดียว ถ้าประพฤติได้ขนาดนี้ ได้ชื่อว่า นั่นแหละเรียกว่าสงเคราะห์ซึ่งกันและกันละ ถูกหลักตามวาระพระบาลีดังแสดงมาแล้วละ เมื่อประพฤติได้

อย่างนี้เรียกว่า **สังคหะวัตถุ**

สังคหะวัตถุในโลกเรานี้แล ในโลกต้องประพฤติสามประการนี้ การที่ทำอย่างเป็นสังคหะวัตถุสำคัญมาก เมื่อประพฤติได้ดังนี้แล้วเหมือนดังลิ่มสลักของรถ ที่ไถแล่นไปในหนทางของรถ ใกล้ไกลไม่ว่า รถนั้นคุมกันอยู่เป็นรถอยู่เสมอ ไม่เคลื่อนในความเป็นรถ ไม่ปรักหักพังแต่อย่างหนึ่งอย่างใด ไปได้เป็นปกติดี จะเป็นรถส่วนตัวก็สะดวก จะเป็นรถโดยสารก็สะดวก ทุกสิ่งทุกประการ เพราะอาศัยลิ่มสลักนั้น ไม่เคลื่อนไม่หลุดจากกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น มารดาบิดาที่ได้ความบูชา และได้ความนับถือจากบุตรและธิดา เพราะตนมีบุตรต้องประพฤติสงเคราะห์อย่างนี้ให้ ถ้าให้มีการพูดอ่อนหวาน ต้องทำตนให้เป็นประโยชน์ เป็นตัวอย่างของลูกหญิงลูกชายต่อไป ถ้าเป็นเช่นนี้ลูกหญิงก็นับถือ ลูกชายก็นับถือ ถ้าว่าไม่เป็นดังนี้ ลูกหญิงก็ไม่นับถือ ลูกชายก็ไม่นับถือ ที่อาศัยนับถือก็เพราะสังคหะวัตถุนี้เท่านั้น เพราะฉะนั้น ความนับถืออันนี้ที่เกิดจากลูกหญิงลูกชาย ก็เพราะบิดามารดาเป็นผู้ประกอบด้วยปัญญา เป็นบัณฑิตชาติในการประพฤติสังคหะวัตถุนี้ สมด้วยบาลีท่านชี้ว่า **บัณฑิตชาติผู้ประกอบด้วยความฉลาด ดำเนินด้วยคติของปัญญา มาพิจารณาเห็นความสงเคราะห์เหล่านี้เข้าแล้ว ก็ประพฤติตามความเห็นอันนั้น เพราะเหตุนั้น จึงถึงซึ่งความเป็นใหญ่** ที่เขานับถือเชิดชูบูชาก็เพราะสังคหะวัตถุนี้ ถ้าไม่ถูกสังคหะวัตถุเขาไม่นับถือเขาไม่บูชา ถ้าว่าคนมีปัญญาสอดส่องมอง เข้าเนื้อเข้าใจในแนวปฏิบัติเช่นนี้ได้ จะเป็นภิกษุอยู่ในหมู่ภิกษุ ก็ต้องเป็นใหญ่ในหมู่ภิกษุนั้น จะเป็นสามเณร ก็ต้องเป็นใหญ่ในสามเณรนั้น จะเป็นอุบาสก ถ้าประพฤติถูกหลักนี้เข้า ก็ถึงซึ่งความเป็นใหญ่ในอุบาสกนั้น จะเป็นอุบาสิกาประพฤติถูกหลักนี้เข้า ก็เข้าถึงซึ่งความเป็นใหญ่ในอุบาสิกานั้น เพราะเหตุว่าถูกสังคหะวัตถุเข้า ถ้าไม่ถูกสังคหะวัตถุเช่นนี้ อย่าว่าแต่ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาเลย ลูกหญิงลูกชายก็ไม่นับถือตัว เพราะประพฤติไม่อยู่ในสังคหะวัตถุ ผิดสังคหะวัตถุไป ด้วยเหตุนี้ ลูกหญิงลูกชายก็ติเตียนตัว เพราะประพฤติไม่ถูกสังคหะวัตถุ ถ้าถูกสังคหะวัตถุ ย่อมถึงซึ่งความเป็นใหญ่ ควรได้ความสรรเสริญแท้ ย่อมเป็นผู้ที่น่าสรรเสริญ ว่าเป็นตัวอย่างของคนดีในโลกนี้ บัณฑิตชาติผู้ฉลาดขนาดนี้ ประพฤติตนได้ความสรรเสริญเช่นนี้ แม้จะอยู่ในโลกนี้ก็ได้รับความเป็นสุขในโลกนี้ แม้ไปในโลกอื่น ก็ประพฤติถูกหลักนี้ เป็นแนวปฏิบัติเช่นนี้ก็ได้รับความนับถือในโลกอื่นต่อไป ไม่ว่าชาติไหนภาษาไหน ไม่ว่าโลกไหน ประพฤติถูกหลักนี้แล้ว ก็เป็นที่บูชาทั้งนั้น เหตุนั้นต้องประพฤติสม่ำเสมอ จะประพฤติลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่ได้ เหมือนความเป็นพ่อเป็นแม่กัน ต้องปกครองลูกหญิงลูกชายสม่ำเสมอ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่ได้ สม่ำเสมอตามสมควร นี้ได้ชื่อว่า ถึงซึ่งความเป็นใหญ่จริงอย่างนี้

เพราะว่าตนประพฤติถูกสังคหะวัตถุ

ในสังคหะวัตถุนี้ ไม่ใช่แต่ในพระพุทธศาสนานี้เท่านั้น ในศาสนาไหนก็ช่าง ในชาติไหนภาษาไหนก็ช่าง ก็ย่อมได้รับความนับถือดุจเดียวกันในโลกอยู่อย่างเสมอไป เมื่อเข้าใจหลักอันนี้แล้ว ดัดแปลงแก้ตัวกันเสียใหม่ ว่าประพฤติอยู่นี้ มีการให้กันหรือเปล่า ไม่มีสังคหะวัตถุความเป็นใหญ่ก็ไม่มี พูดวาจาไพเราะในกันและกันน่ะ เป็นของที่เราทำบ้างหรือเปล่า หรือพูดแต่คำหยาบช้าในกันและกัน ถ้าพูดคำหยาบช้าในกันและกัน เลิกพูดคำหยาบช้า พูดวาจาไพเราะในกันและกัน กลับเสียใหม่ ประพฤติตนเป็นประโยชน์ในกันและกันมีอยู่บ้างหรือเปล่า ถ้าไม่ ว่ายังไม่เป็นประโยชน์ในกันและกัน ก็กลับใจเสีย ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ในกันและกัน เราเกิดมาเป็นมนุษย์ ถ้าปราศจากสมบัติมนุษย์ ใช้สมบัติมนุษย์ไม่เป็น ก็เพราะปราศจากสังคหะวัตถุ ไม่มีสังคหะวัตถุ **ถ้ามีสังคหะวัตถุดังนี้แล้ว มนุษย์คนใดชั่วไม่มีเข้ามาใกล้ ใช้ได้ทุกคน เป็นสมบัติมนุษย์ของตัวทุกคน** เป็นคนดีหมด ทำไมเป็นคนดีหมดล่ะ เพราะสังคหะวัตถุ ต้องฉลาดในสังคหะวัตถุ เมื่อขาดอะไรให้ ขาดผ้านุ่ง ให้ผ้านุ่งเสีย ขาดผ้าห่ม ให้ผ้าห่มเสีย ขาดข้าวปลาอาหารที่จะมาบริโภคในวันหนึ่ง ก็ให้เสีย ให้ทานแล้วก็พูดวาจาไพเราะ เมื่อได้ฟังถ้อยคำสำเนียงแล้วก็ไม่จากไปเลย อยากอยู่ใกล้ทีเดียว อยากรับใช้รับสอยทีเดียว นี้เพราะสังคหะวัตถุการช่วยเหลือซึ่งกันและกันละเป็นสำคัญ

การพูด ไม่ใช่วาจาอันนั้นอันนี้ล่ะนะ **ด่าก็ได้ ก็เป็นวาจาไพเราะเหมือนกัน จะด่าไม่ให้ชั่ว ให้ทำดีเสีย พ่อด่าลูก ก็ไม่ให้ทำชั่วอย่างนี้แหละ นั่นแหละเป็นวาจาไพเราะของพ่อแม่** ที่ลูกได้ฟังเลยเลิกความชั่ว นั่นแหละเป็นวาจาไพเราะของพ่อแม่ ที่พ่อแม่ได้ทำเข้าแล้ว กลับตัวเป็นประพฤติดี นี้เป็นสังคหะวัตถุอย่างนี้ ประพฤติให้เป็นประโยชน์น่ะ ทำอะไรให้ทำดังนั้นดังนี้ ให้เห็นตัวอย่าง เมื่อเห็นตัวอย่างแล้วนั้น สำคัญที่จะเลี้ยงตัวของตัวได้ แก้ไขแนะนำให้ เวลามีโอกาสแนะนำสั่งสอนตักเตือนให้ ดังนี้ให้เห็นตัวอย่าง ชี้ตัวอย่างให้ดูดังนี้ ได้ชื่อประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อยู่ในปกครองของตน เมื่อประพฤติตนเช่นนี้ ได้ชื่อว่าเป็นเนติแบบแผนอันดีของกุลบุตรกุลสตรีต่อไปในภายหน้า เหตุนี้ ตำรับตำราจึงวางไว้เป็นเนติแบบแผนในพระพุทธศาสนา ถึงแม้พระองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพานไปเป็นกาลช้านาน เมื่อเราประพฤติถูกหลักฐานเข้าเช่นนี้ เหมือนพระองค์มีพระชนม์อยู่ได้สั่งสอนเราต่อหน้าต่อตา เราจะประพฤติถูกหลักเจริญเช่นนี้ได้ ถ้าถูกหลักเจริญเช่นนี้แล้ว ไม่ต้องไปสงสัย เป็นภิกษุจะทำบุญกุศลอันใดประพฤติสิ่งใด เป็นสามเณรจะกระทำกองการกุศลอันใดทำความดีอันใด ทำได้อย่างใหญ่โต อุบาสกอุบาสิกาก็ดุจเดียวกัน **กระทำ**

การกิจการอันใด ทำได้ใหญ่โตทั้งนั้น ไม่ขาดตกบกพร่องแต่อย่างหนึ่งอย่างใด เพราะสังคหะวัตถุนี้ มีเต็มที่ ทำได้อย่างใหญ่โตทั้งนั้น ไม่ขาดตกบกพร่องแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

เหตุนี้ตามวาระพระบาลี ที่คลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแด่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า ด้วยอำนาจสัจวาจาที่ได้อ้างธรรมเทศนามาทุกประการ วันนี้ตัวอย่างเป็นหลักประธาน ท่านผู้เป็นเจ้าภาพได้ถวายทานไม่ใช่เป็นคนมั่งมีนะ เลี้ยงพระประจำได้ทุกปี ไปถึงบ้านเก็บลูกตุ้มลอยน้ำ เก็บเอาทิ้งไว้เป็นกองใหญ่ ๆ ฟืนอันหนึ่งอันใดก็เก็บขึ้นมากอง ๆ ไว้ กองไว้มาก ๆ ถึงเวลาเขาต้องการ เขาก็มาเหมาเอาไป กองหนึ่ง ๔๐ บาท ๕๐ บาท ๘๐ บาท ๑๐๐ บาท ๒๐๐ บาท ตามกองใหญ่กองเล็ก ได้หาเงินอย่างนี้ แกหาเงินมาเลี้ยงพระประจำได้ทุกปี ๆ ที่เจ้าภาพเลี้ยงพระวันนี้น่ะ มีอำนาจแปลกประหลาดนัก **ประพฤติสังคหะวัตถุเช่นนี้ เงินทองก็หาได้ง่าย หาได้สะดวก ใกล้จวนจะไม่มีก็เอาล่ะคิดถึงว่าวันนี้จะได้เงินที่ไหนมาเลี้ยงพระล่ะ เงินจะไม่พอ เอาคนโน้นบ้างคนนี้บ้าง เขาก็สงสาร เขาก็รักใคร่ เขาก็นับถือบูชา ชวนใคร ๆ เขาก็เข้าหุ้นด้วย ได้เลี้ยงพระทุกปี อัศจรรย์นักทีเดียว** ทำอย่างนี้ได้ชื่อว่าเทกระเป๋าทำทุกทีไป แต่ว่าเห็นจะไม่ข้ามชาติละต้องร่ำรวยในชาตินี้ละ ด้วยสัจทานที่บันดาลให้เผื่อแผ่แก้ไข ไม่ต้องไปเกี่ยวข้องสมบัติไม่ต้องไปสงสัยเถิด ไม่เสียทีเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา ได้ทำเช่นนี้ถูกเป้าหมายใจดำของพระพุทธศาสนา ถูกสังคหะวัตถุทีเดียว ถึงวันนี้ได้เป็นโยมของพระเณร พระเณรมีเท่าไรอุบาสกอุบาสิกามีเท่าไร วันนี้เจ้าของทานเป็นแม่ตลอดวัน เลี้ยงตลอดวันตลอดคืนเป็นแม่ทั้งนั้น เพราะฉะนั้น พระเณรท่านจึงได้เรียกว่าโยม ผู้ชายก็เรียกว่าโยมผู้ชาย ผู้หญิงก็เรียกว่าโยมผู้หญิง พ่อผู้หญิงแม่ผู้หญิงนั้นเอง เพราะเลี้ยงดูด้วยสังคหะวัตถุคือทานการให้ทานการให้นั่นเอง ประพฤติให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนกันดังนี้

ที่ชี้แจงแสดงมานี้พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้น จนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลาสมมุติยุติธรรมิกถา โดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

๕๗. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

๑ มกราคม ๒๔๙๘

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (๓ ครั้ง)

เอวมฺเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา พาราณสียํ วิหรติ อิสิปตเน มิคทาเย ตตฺร โข ภควา ปัญฺ วคฺคิเย ภิกฺขุ อานมฺเตสิ

เทฺวเม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิเตน นเสวิตพฺพา ฯลฯ สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตตี ติ

ณ บัดนี้ อาตมาภาพจักได้แสดงธรรมิกถา ในวันปัณรสีที่ ๑๕ ค่ำในเดือนยี่นี้ เป็นวันขึ้นปีใหม่ของทางสุริยคติ ผู้เทศน์ก็ต้องดำริหาเรื่องที่จะต้องแสดงในสมกับวันขึ้นปีใหม่เป็นวันแรก และเป็นวันมงคลของพระพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย วันนี้แหละถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่เราจะทำอย่างไรจึงจะเป็นคนดี เรื่องนี้เรื่องที่เป็นมงคลดีไม่ดีนั้น พระองค์ทรงรับสั่งยืนยันตัดสิน ตั้งแต่ปีใหม่นี้เราต้องตั้งใจเด็ดขาดลงไป สมกับที่พระองค์จอมปราชญ์แสดงมงคลว่า **อเสวนา จ พาลานํ ปณฺฑิตานญฺ จ เสวนา ปูชา จ ปูชานียานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺมํ** เราต้องตัดสินใจเด็ดขาดลงไปว่า **อเสวนา จ พาลานํ ไม่เสพสมาคมคบหาคนพาล**เด็ดขาดทีเดียว ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปตั้งแต่ได้อรุณวันนี้ ไม่เสพคบหาสมาคมกับคนพาลเป็นเด็ดขาด **จะเสพสมาคมคบหาแต่บัณฑิต**เท่านั้น **จะบูชาสิ่งที่ควรบูชา ปูชา จ ปูชานียานํ เอตํมิ วิภตฺตยํ** สามข้อนี้แหละเป็นมงคลอันสูงสุด คือ จะไม่คบคนพาล คบแต่บัณฑิต บูชาแต่สิ่งที่ควรบูชา ตั้งใจให้เด็ดขาดลงไปอย่างนี้อย่าลอกแลก ไม่เสพสมาคมกับคนพาลน่ะ ในตัวของตัวเองมีหรือ ซีกทางโลกเป็นซีกของ **โลภ โกรธ หลง นั่นเป็นเหตุของคนพาล เป็นเหตุให้เกิดพาล** ซีกของ**ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นซีกของบัณฑิต เป็นเหตุให้เกิดบัณฑิต** บูชาสิ่งที่ควรบูชา มั่นลงไปอย่างนี้นะ นี่วันนี้ ปีใหม่เราต้องตั้งใจให้เด็ดขาดลงไปอย่างนี้ เมื่อเด็ดขาดลงไปดังนี้ละก็ตัดสินใจว่าเราดีแน่ นี่วันนี้ปีใหม่เราต้องตั้งใจให้เด็ดขาดลงไปอย่างนี้ เมื่อเด็ดขาดลงไปดังนี้ ไม่มีทุจริตไม่มีชั่วเข้าไปเจือปนเลย เป็นซีกบัณฑิตแท้ ๆ เหตุนี้แล เมื่อเป็นบัณฑิตแล้วสมควรจะฟังธรรมเทศนา

ในวันใหม่ปีใหม่ในทางสุริยคตินี้ พระจอมไตรอุบัติขึ้นในโลก ยังไม่ได้แสดงธรรมเทศนากับบุคคลใดบุคคลอื่นเลย ได้แสดงปฐมเทศนาเป็นครั้งแรกโปรดพระปัญจวัคคีย์ วันนี้

จะแสดงปฐมเทศนาที่พระองค์โปรดปัญจวัคคีย์ทั้งห้า ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันแคว้นเมืองพาราณสี บัดนี้เราจะฟัง**ปฐมเทศนา**ซึ่งเป็นธรรมอันลุ่มลึกสุขุมนัก ไม่ใช่ธรรมพอดีพอร้าย และธรรมนี้เป็นตำรับตำราของพุทธศาสนิกชนสืบต่อไปด้วย ไม่ใช่เป็นเพียงแต่ว่าเป็นปฐมเทศนาเท่านั้น เป็นตำรับตำราของพุทธศาสนิกชนทีเดียว ที่ผู้ปฏิบัติจะเอาตัวรอดได้ในธรรมวินัยของพระบรมศาสดา

เริ่มต้นแห่งปฐมเทศนาว่า **เอวมฺเม สุตํ** นี่เป็นพระสูตรที่พระอานนท์เอามากล่าวปฏิญาณตนเพื่อให้พ้นจากความเป็นสัพพัญญู ว่าตัวไม่ได้รู้เอง เพราะได้ยินได้ฟังมาจากสำนักของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า **เอวํ อากาเรน** ด้วยอาการอย่างนี้ **เอกํ สมยํ** ในสมัยครั้งหนึ่งสมเด็จพระผู้มีพระภาคผู้เป็นที่พึ่งของสัตว์โลกทั้งหลาย ทรงประทับสำราญอิริยาบท ณ สำนักมิคทายวัน แคว้นเมืองพาราณสี ครั้งนั้น พระองค์ทรงรับสั่งหาพระภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้งห้ามา รับสั่งว่า **เทฺวเม ภิกฺขเว อนฺตา ปพฺพชิเตน น เสวิตพฺพา** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ที่สุดทั้งสองอย่างนี้นั้นอันบรรพชิตไม่ควรเสพ **โย จายํ กาเมสุ กามสุขลฺลิกานุโยโค** การประกอบตนให้พัวพันด้วยกามในกามทั้งหลายนี้ที่ใด **หีโน** เป็นของต่ำทราม **คมฺโม** เป็นเหตุให้ตั้งบ้านเรือน **โปถุชฺชนิโก** เป็นคนมีกิเลสหนา **อนริโย** ไม่ไปจากข้าศึกคือกิเลสได้ **อนตฺถสญฺหิโต** ไม่เป็นประโยชน์ นี่คืออย่างหนึ่ง **โย จายํ อตฺตกิลมถานุโยโค ทุกฺโข อนริโย อนตฺถสญฺหิโต** การประกอบความลำบากให้แก่ตนเปล่ากลับเป็นทุกข์แก่ผู้ประกอบด้วย ไม่ไปจากข้าศึกคือกิเลสได้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ นี้อย่างหนึ่ง เป็นสองอย่างนี้ **กามสุขัลลิกานุโยค อัตตกิลมถานุโยค** นี่เป็นตัวกามสุขัลลิกานุโยค อัตตกิลมถานุโยคทีเดียว

เอเต เต ภิกฺขเว อุโก อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา ข้อปฏิบัติอันเป็นสายกลาง ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติเป็นกลาง ไม่แวะเข้าใกล้ซึ่งที่สุดทั้งสองอย่างนี้นั่นนั้น อันพระตถาคตเจ้าได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญายิ่ง และทำความเห็นให้เป็นปกติเรียกว่า **จกฺขุกรณี ญาณกรณี สํวตฺตติ** ย่อมเป็นไปพร้อม **อุปสมาย** เพื่อความเข้าไปสงบระงับ **อภิญฺญาย** เพื่อความรู้ยิ่ง **สมฺโพธาย** เพื่อความรู้พร้อม **นิพฺพานาย** เพื่อความดับสนิท **กตมา จ สาภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติเป็นกลางนั้น ที่พระตถาคตเจ้าตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่งเป็นไฉน **อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค** หนทางที่องค์ ๘ ประการ ไปจากข้าศึกคือกิเลสได้ **เสยฺยถีทํ** คือ **สมฺมาทิฏฺฐิ** ความเห็นชอบ **สมฺมาสงฺกปฺโป** ความดำริชอบ **สมฺมาวาจา** กล่าววาจาชอบ **สมฺมากมฺมนฺโต** ทำการงานชอบ **สมฺมาอาชีโว** เลี้ยงชีพชอบ **สมฺมาสติ** ระลึกชอบ **สมฺมาสมาธิ** ตั้งใจชอบ นี่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ **อยํ โข สา ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน**

อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณี ญาณกรณี อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ อย่างนี้แหละภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แหละข้อปฏิบัติอันเป็นกลางที่พระตถาคตเจ้าตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง กระทำความเห็นให้เป็นปกติ กระทำความรู้ให้เป็นปกติ ย่อมเป็นไปเพื่อความออกไปสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่งรู้พร้อมซึ่งพระนิพพาน

นี้หลักประธานปฐมเทศนา ทรงรับสั่งใจความพระพุทธศาสนาบอกพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ โดยตรง ๆ ไม่มีวกไปทางใดทางหนึ่งเลย บอกตรง ๆ ทีเดียว แต่ว่าผู้ฟังพอเป็นวิสัยใจคอเป็นฝ่าย **ขิปปาภิญญา** เท่านี้ก็เข้าใจแล้วว่าธรรมของพระศาสดานี้ลึกจริง ถ้าว่าไม่เป็นขิปปาภิญญา เป็น **ทันธาภิญญา** จะต้องชี้แจงแสดงขยายออกไปอีก จึงจะเข้าใจปฐมเทศนาพระองค์ทรงรับสั่งบอกพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ว่า ที่สุดทั้งสองอย่างนั่นนั้นอันบรรพชิตไม่ควรเสพ ที่สุดสองอย่างน่ะอะไร

เอาใจไปจดในรูปในเสียงในกลิ่นในรสในสัมผัสที่ชอบใจนั้นแหละ หรือ**ยินดีรูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสที่ชอบใจนั้นแลตัวกามสุขัลลิกานุโยค** ถ้าว่าเอาไปจดรูปนั้นเข้าแล้วจะเป็นอย่างไร **ทุกฺโข** เป็นทุกข์แก่ผู้เอาใจไปจดนั้น **หีโน** ถ้าเอาใจไปจดเข้ารูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสที่ชอบใจนั้น ใจต่ำ ไม่สูง ใจต่ำทีเดียว ใจมืดทีเดียว ไม่สว่างเพราะเอาไปจดกับอ้ายที่ชอบใจที่มัวซัวเช่นนั้น ถ้าไปจดที่มืดมันก็แสวงหาที่มืดทีเดียว ไม่ไปทางสว่างละ นั่นน่ะจับตัวได้เอาใจเข้าจดกับรูปเสียงกลิ่นสัมผัสที่ชอบใจ ชวนไปทางมืดเสียแล้ว ไม่ชวนไปทางสว่างปิดทางสว่างเสียแล้ว เมื่อเป็นอย่างนั้นท่านจึงได้ยืนยัน **หีโน** ต่ำทราม ไม่ไปทางนักปราชญ์ราชบัณฑิต ไปทางโลกไปทางปุถุชนคนพาลเสียแล้ว **หีโน** ต่ำทรามลงไปอย่างนี้ **คมฺโม** ถ้าไปจดมันเข้าไม่สะดวก ทำให้ต้องปลูกบ้านปลูกเรือนให้เหมาะเจาะ มีฝารอบขอบชิดให้ดีจึงจะสมความปรารถนานั้น ไปเสียทางโน้นอีกแล้ว นั่นใจมันชักชวนเสียไปทางนั้นแล้ว นั่น **คมฺโม โปถุชฺชนิโก** ก็หมักหมมสั่งสมกิเลสให้หนาขึ้นทุกที ไม่บางสักทีหนึ่ง นั่นแหละ รูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสเข้ามา ๆ ๆ เป็นตึกร้านบ้านเรือนกันยกใหญ่เชียวคราวนี้ แน่นหนากันยกใหญ่เชียว **อนริโย** ออกไม่ได้ ไม่ไปจากข้าศึกคือกิเลสได้ ไม่หลุดจากรูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสไม่หลุดจากความยินดีในรูปเสียงกลิ่นรสสัมผัส ติดอยู่นั่นเอง พระองค์ทรงรับสั่งว่า นี่ ๆ พวกนี้**กามสุขัลลิกานุโยค ไปจากข้าศึกคือกิเลสไม่ได้** ไปไม่ได้ทีเดียว **อนตฺถสญฺหิโต** แล้วเป็นอย่างไรบ้าง ไม่มีประโยชน์เลย ถามคนแก่ดูก็ได้ ที่ครอบครองเรือนมาแล้ว ที่ติดอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสมาแล้ว ติดจนกระทั่งถึงแก่เฒ่าชรา ไปถามเถอะ ร้อยคนพันคนมายืนยัน บอกตรงทุกคน ทำไมจึงบอกตรงล่ะ แกวางก้ามเสียแล้วนะ บอกตรงซิ ถ้ายังไม่วาง

ก้าม ยังกระมิดกระเมี้ยนอยู่ ยังจะนิยมชมชื่นอยู่ นั่นพระองค์ทรงรับสั่งว่า กามสุขัลลิกา–นุโยค ไม่มีประโยชน์อะไร อย่าเข้าไปติด ถ้าเข้าไปติดแล้วไปไม่ได้

นั่นว่า **โย จายํ อตฺตกิลมถานุโยโค ทุกฺโข ประกอบความลำบากให้แก่ตน**เปล่าไร้ประโยชน์ นี่ **อตฺตกิลมถานุโยโค เป็นทุกข์แก่ผู้ประกอบ ไปจากข้าศึกคือกิเลสนั้นไม่ได้** ไม่มีประโยชน์อีกเหมือนกัน อัตฺตกิลมถานุโยคนั่นทำอย่างไร ประกอบความลำบากให้แก่ตน พวกประกอบความลำบากให้นั่นทำอย่างไร นอนหนาม ตากแดด ย่างไฟ ไม้เคาะหน้าแข้ง หาบทราย นี่พวกประพฤติดับกิเลส นอนหนาม ตากแดด ย่างไฟ ไม้เคาะหน้าแข้ง หาบทราย **นอนหนาม** หนามนั่นเจ็บเสียความสงัดยินดีก็หายไปได้ เข้าใจว่าหมดกิเลส เป็นทางหมดกิเลส **ตากแดด**ล่ะ เมื่อตากแดด แดดร้อนเข้าก็ไม่มีความกำหนัดยินดีเข้านะซิ เข้าใจว่ากิเลสดับแล้ว นั่นความเข้าใจของเขา เข้าใจอย่างนั้น **ย่างไฟ**ล่ะ ย่างไฟมาจากแดด แดดไม่สะดวกก็เอาไฟย่างมาก่อไฟ ก่อไฟถ่าน อยู่ข้างบนเข้าให้ นอนบนกองไฟ นอนบนไฟย่าง นอนบนไฟ นอนข้างบนร้อนรุ่มเหมือนอย่างกับไฟย่างนั้น ได้ชื่อว่าย่างไฟ **ไม้เคาะหน้าแข้ง**ล่ะ มีความกำหนัดยินดีขึ้นมา ไม่รู้จะทำอย่างไร มันเดินก็ไม่ถนัด ขาแข็งไปหมด ไม้เคาะหน้าแข้งเปกเข้าไปให้ เงียบ หายความกำหนัดยินดี ดับไปเอ้อ นี่ดีนี่ ได้อย่างทันอกทันใจ ทีหลังกำหนัดยินดีเวลาไหนก็เอาไม้เคาะหน้าแข้งเปก ๆ เข้าไปให้อย่างหนัก นี้ความกำหนัดยินดีก็หายไป อย่างนี้เป็นหมู่เป็นพวกต้องทำเหมือนกัน เป็นหนทางดีทางถูกของเขา พวกไม้เคาะหน้าแข้ง **หาบทราย** หาบทรายเหนื่อยเต็มที่หมดความกำหนัดยินดี ควายเปลี่ยว ๆ ยังสยบเลย ถึงอย่างนั้นหาบทราย ไอ้ทรายกองใหญ่ที่พวกอัตตกิลมถานุโยคประพฤติปฏิบัติอยู่นาน เข้ามาอาศัย กองใหญ่มหึมาทีเดียว หาบมาเอามากองเข้าไว้ หาบเข้ามากองไว้ใหญ่มหึมา นั่นเพื่อจะทำลายกิเลส ดับกิเลส นี่เขาเรียกว่า อัตตกิลมถานุโยคทั้งนั้น ลักษณะอัตตกิลมถานุโยคมีมากมายหลายประการ ที่ผิดทางมรรคผลปฏิบัติตนให้เหนื่อยเปล่าไม่มีประ–โยชน์ นั่นแหละอัตตกิลมถานุโยคทั้งนั้น ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อัตตกิลมถานุโยคเหมือนกัน เอาดีไม่ได้ เดือดร้อนร่ำไป นั่นอัตตกิลมถานุโยคเหมือนกัน **อัตตกิลมถานุโยคเป็นอย่างไรล่ะ ร่างกายทรุดโทรมไปตามกัน ฆ่าตัวเอง ทำลายกำลังตัวเอง ตัดแรงตัวเอง นี่งมงายอวดว่าฉลาด** นึกดูทีเอ้อ เราไม่รู้เท่าทัน ถ้ารู้เท่าทันไม่ถึงขนาดนี้เลย เพราะไม่ได้ยินได้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ ไม่ได้ฝึกฝนใจทางพระพุทธเจ้าเลย ความรู้ไม่เท่าทันจึงได้เป็นอัตตกิลมถานุโยคอยู่เช่นนี้ นี่เรียกว่าอัตตกิลมถานุโยค

สองอย่างนี้ **กามสุขัลลิกานุโยค อัตตกิลมถานุโยค เลิกเสีย ไม่เสพ อย่าเสพ อย่าเอาใจไปจด อย่าเอาใจไปติด ปล่อยทีเดียว ปล่อยเสียให้หมด เมื่อปล่อยแล้วเดินมัชฌิมา**

ปฏิปทา ข้อปฏิบัติอันเป็นกลาง ไม่แวะวงเข้าไปใกล้ซึ่งทางทั้งสองอย่างนั้น อันพระตถาคตเจ้าตรัสรู้แล้วด้วยพระญาณอันยิ่ง นี่ข้อปฏิบัติเป็นกลางซึ่งเราควรรู้ กลางนี่ลึกซึ้งนัก ไม่มีใครรู้ใครเข้าใจกันเลย ธรรมที่เรียกว่าข้อปฏิบัติอันเป็นกลางน่ะ ปฏิบัติแปลว่า ถึงเฉพาะซึ่งกลาง **อะไรถึง ต้องเอาใจเข้าถึงซึ่งกลางซิ** เอาใจเข้าไปถึงซึ่งกลาง **กลางอยู่ตรงไหน** กลางมีแห่งเดียวเท่านั้นแหละ เมื่อเราเกิดมาเป็นมนุษย์ใจเราก็หยุดอยู่กลาง เมื่อเวลาเราจะหลับใจเราก็ต้องไปหยุดกลาง ผิดกลางหลับไม่ได้ ผิดกลางเกิดไม่ได้ ผิดกลางตายไม่ได้ ผิดกลางตื่นไม่ได้ ต้องเข้ากลางถูกกลางละก็ เป็นเกิด เป็นหลับ เป็นตื่น กันทีเดียว อยู่ตรงไหน ในมนุษย์นี่มีแห่งเดียวเท่านั้น **ศูนย์กลางกายมนุษย์** สะดือทะลุหลังขึงได้กลุ่มเส้นหนึ่งตึง ได้ระดับกรอบปรอททีเดียว สะดือทะลุหลังขึงด้ายกลุ่มเส้นหนึ่งตึง ขวาทะลุซ้ายขึงด้ายกลุ่มอีกเส้นตึงอยู่ในระดับแค่กัน ได้ระดับกันทีเดียว ได้ระดับกันเหมือนแม่น้ำทีเดียว ระดับน้ำหรือระดับปรอทแบบเดียวกัน เมื่อได้ระดับเช่นนั้นแล้ว ดึงทั้งสองเส้น ข้างหน้าข้างหลังตึง ตรงกลางจดกัน ตรงกลางจดกันนั่นแหละเขาเรียกว่ากลางกั๊ก ที่เส้นด้ายคาดกันไปนั่น กดลงไปนั่นกลางกั๊ก กลางกั๊กนั่นแหละถูกกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไก่ กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์นั่นแหละ แรกเรามาเกิดเอาใจหยุดอยู่ตรงนั้น ตายก็ไปอยู่ตรงนั้น หลับก็ไปอยู่ตรงนั้น ตื่นก็ไปอยู่ตรงนั้น นั่นแหละเป็นที่ดับที่หลับที่ตื่นกลางแท้ ๆ เทียว กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ใสบริสุทธิ์เท่าฟองไข่แดงของไก่กลางนั่นแหละตรงกลางนั่นแหละ **ไปหยุดอยู่ที่ศูนย์กลางนั่นแหละได้ชื่อว่ามัชฌิมา** มัชฌิ–มานะ **พอหยุดก็หมดดีหมดชั่ว** ไม่ดีไม่ชั่วกัน หยุดทีเดียว พอหยุดจัดเป็นบุญก็ไม่ได้ พอหยุดจัดเป็นบาปก็ไม่ได้ จัดเป็นดีก็ไม่ได้ ชั่วก็ไม่ได้ ต้องจัดเป็นกลาง ตรงนั้นแหละกลางใจ **หยุดก็เป็นกลางทีเดียว** นี้ที่พระองค์ให้นัยไว้กับองคุลิมาลว่า สมณะหยุด สมณะหยุด พระองค์ทรงเหลียวพระพักตร์มา สมณะหยุดแล้ว ท่านก็หยุด นี้ต้องเอาใจไปหยุดตรงนี้ หยุดตรงนั้นถูกมัชฌิมาปฏิปทาทีเดียว **พอหยุดแล้วก็ตั้งใจอันนั้นที่หยุดนั้นอย่าให้กลับมาไม่หยุดอีกนะ** ให้หยุดไปท่าเดียว นั่นแหละ พอหยุดแล้วก็ถามซิว่า หยุดลงไปแล้วยังตามอัตตกิลมถานุโยคมีไหม ยินดีในรูปเสียงกลิ่นรสสัมผัส ตัวรูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสยินดีไหม ไม่มี นั่นกาม–สุขัลลิกานุโยคไม่มี ลำบากยากไร้ประโยชน์ (อัตตกิลมถานุโยค) ไม่มี หยุดตามปกติ ของเขาไม่มี ทางเขาไม่มีแล้ว เมื่อไม่มีทางดังกล่าวแล้ว นี่ตรงนี้แหละที่พระองค์ทรงรับสั่งว่า **ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา** พระตถาคตเจ้ารู้แล้วด้วยปัญญายิ่ง ตรงนี้แห่งเดียวเท่านั้น ตั้งต้นนี้แหละจนกระทั่งถึงพระอรหัตตผล

ทีนี้จะแสดง**วิธีตรัสรู้**เป็นอันดับไป ถ้าไม่แสดงตรงไม่รู้ ฟังปฐมเทศนาไม่ออกทีเดียว

อะไรล่ะ พอหยุดกึกเข้าคืออะไร **หยุดกึกเข้านั่นละเขาเรียกใจเป็นปกติล่ะ** หยุดนิ่งอย่าขยับไป หยุดนิ่งพอถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละ กลางของนิ่งนั้นแหละ จะไปเห็น**ดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน** เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ บริสุทธิ์สนิทดังกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้า อยู่ในกลางหยุดกลางนิ่งนั่นแหละ กลางนั่นแหละ พอเข้าถึงกลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ก็หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐานอีกแบบเดียวกัน พอถูกส่วนเข้าจะเข้าถึง**ดวงศีล** เท่าดวงจันทร์ดวงอาทิตย์เหมือนกัน หยุดอยู่กลางดวงศีลอีก เข้าถูกส่วน เข้ากลางดวงศีลนั่นเองจะเข้าถึง**ดวงสมาธิ** หยุดอยู่กลางดวงสมาธินั่นแหละ ดวงเท่ากัน พอถูกส่วนเข้าเท่านั้นจะเข้าถึง**ดวงปัญญา** ดวงเท่ากัน หยุดอยู่กลางดวงปัญญานั่นแหละ พอถูกส่วนเข้าเท่านั้นแหละเข้าถึง**ดวงวิมุตติ** หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ พอถูกส่วนเข้าก็เข้าถึง**ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะนั่นแหละ พอถูกส่วนเข้าเห็น**กายมนุษย์ละเอียด** เห็นแจ่มแปลกจริง กายนี้เราเคยฝันออกไป เวลาฝันมันออกไป เมื่อไม่ฝันมันอยู่ตรงนี้เอง หรือ ให้เห็นแจ่มอยู่ในกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ กลางตัวของตัวนั่น เห็นชัดเชียว อีกชั้นหนึ่งละนะ เข้ามาถึงนี้ละ **นี่พระพุทธเจ้าเดินอย่างนี้ พักอย่างนี้ทีเดียว** เอา เราเดินเข้ามาชั้นหนึ่งแล้ว เข้ามาถึงอีกชั้นหนึ่งแล้ว ต่อไปนี้ไม่ใช่หน้าที่ของกายมนุษย์หยาบละ เป็นหน้าที่ของกายมนุษย์ละเอียดทำไป

ใจกายมนุษย์ละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่เป็นกายมนุษย์ละเอียด แบบเดียวกันที่เดียว พอถูกส่วนก็เห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าเข้าถึงดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเข้าถึงดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเข้าถึงดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญาแบบเดียวกัน เข้าถึงดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเข้าถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เข้าถึง**กายทิพย์** ที่นี่หมดหน้าที่ของกายมนุษย์ละเอียดไปแล้ว

ใจกายทิพย์หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางกายทิพย์อีก ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าเห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น**กายทิพย์ละเอียด**

ใจกายทิพย์ละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางกายทิพย์ละเอียดอีก ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน แบบเดียวกัน หยุดอยู่กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พอถูกส่วนเข้าเห็นดวงศีล ดวงเท่ากัน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็นกาย**รูปพรหม**

ใจกายรูปพรหมหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดศูนย์กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าเห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางเดียวสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณ–ทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็นกาย**รูปพรหมละเอียด**

ใจกายรูปพรหมละเอียดหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด นี้เป็นกายที่ ๖ แล้ว พอถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน พอถูกส่วนเข้าเห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล พอถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดกลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็น**กายอรูป-พรหม**

ใจกายอรูปพรหมหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้กายอรูปพรหม ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดนิ่งอยู่กลางดวงธรรมานุปัสสนานุสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าเห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็นกาย**อรูปพรหมละเอียด**

หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด ถูกส่วนเข้าเห็นดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าเห็นดวงศีล หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าเห็นดวงสมาธิ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงปัญญา หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติ หยุดอยู่

ศูนย์กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ หยุดอยู่ศูนย์กลางดวงวิมุตติ–ญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าเห็น**กายธรรม** รูปเหมือนพระพุทธปฏิมากรเกตุดอกบัวตูม ใสเป็นกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้า หน้าตักโตเล็กตามส่วน ไม่ถึง ๕ วา หย่อนกว่า ๕ วา นี่เรียกว่ากายธรรม

กายธรรมนี่เรียกว่า พุทธรัตนะ นี่พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ได้อย่างนี้ นี่ปฐมยามตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างนี้ทีเดียว เป็นตัวพระพุทธรัตนะอย่างนี้ นี่พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ขึ้นอย่างนี้ นี่ปฐมยามได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างนี้ทีเดียว เป็นตัวพระพุทธเจ้าทีเดียว รูปเหมือนพระปฏิมากรเกตุดอกบัวตูม ใสเป็นกระจกคันฉ่องส่องหน้า ที่ทำรูปไว้นี่แหละ นี่แหละตัวพระพุทธเจ้าทีเดียว แต่ว่ากายเป็นที่เก้า กายที่เก้า**เป็นกายนอกภพไม่ใช่กายในภพ** ทำไม่รู้ว่าเป็นพระพุทธเจ้า ก็ทำรูปไว้ทุกวัดทุกวาจะไม่รู้ว่าเป็นพระพุทธเจ้าอย่างไร ทำตำราไว้อย่างนี้ ก่อนเราเกิดมาเป็นไหน ๆ ก็ทำไว้อย่างนี้ ปรากฏอย่างนี้แหละตัวพระพุทธเจ้า พระพุทธ–เจ้าทีเดียว ตัวพุทธรัตนะทีเดียว อ้อ นี่เข้าถึงพุทธรัตนะเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ที่ท่านรับรองว่า **ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา ตถาคเตน** แปลว่า ตถาคต ธรรมกายน่ะ แต่ว่าธรรมกายนั้นท่านทรงรับสั่งว่า **ธมฺมกาโย อหํ อิติปิ เราพระตถาคตผู้เป็นธรรมกาย ตถาคตสฺส วาเสฏฺฐ เอตํ ธมฺมกาโยติ วจนํ** คำว่า **ธรรมกายน่ะตถาคตแท้ ๆ** ทรงรับสั่งอย่างนี้ เข้าถึงธรรมกายแล้วนี่ตถาคตทีเดียว รู้ขึ้นแล้ว เป็นขึ้นแล้ว ปรากฏขึ้นแล้ว

ต่อไปนี้เรามาเป็นธรรมกายดังนี้ รู้จักทางแล้ว ใจธรรมกายก็หยุดนิ่งที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย ดวงธรรมของธรรมกายวัดผ่าเส้นศูนย์กลางเท่าหน้าตักธรรมกาย กลมรอบตัว ใสเกินกว่าใส ใจธรรมกายก็หยุดนิ่งอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย หยุดนิ่ง พอถูกส่วนถึงดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน เท่าดวงธรรมนั้นหยุดอยู่กลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดอยู่กลางดวงศีล พอถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิเห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่กลางดวงปัญญาก็เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงวิมุตติ ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงวิมุตติญาณ–ทัสสนะ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ถูกส่วนเข้าก็เห็น **ธรรมกายละเอียด** หน้าตัก ๕ วา สูง ๕ วา เกตุดอกบัวตูม ใสหนักขึ้นไป **ธรรมกายหยาบเป็นพุทธรัตนะ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายวัดผ่าเส้นศูนย์กลางเท่าหน้าตักธรรมกายเป็นธรรมรัตนะ ธรรมกายละเอียดอยู่ในกลางดวงธรรมรัตนะ นั่นแหละเป็นสังฆรัตนะ**ดังนี้ อยู่ในตัว ที่อื่นไม่มี ทุกคนมีอยู่ในตัวของตัว ผู้หญิงก็มีผู้ชายก็มี เช่นเดียวกันทุกคน นี่แหละพุทธรัตนะ

ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ เมื่อรู้จักดังนี้ เมื่อท่านเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นเช่นนี้แล้ว นี้เป็นโคตรภูแล้ว ท่านก็สำเร็จขึ้นไปอีก ๘ ชั้น ท่านก็**เป็นพระอรหันต์ไปอยู่กับพระพุทธเจ้าทีเดียว**

พอเป็นสัพพัญญูพุทธเจ้า ก็ท่านเอาเรื่องนี้มาแสดงกับพระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ให้พระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ฟัง ท่านแสดงเรื่องของท่านว่า อันเราตถาคตเจ้าตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ท่านทำความ**เห็นเป็นปกติ เห็นอะไร ตาอะไร ตาพระพุทธเจ้า ตาธรรมกาย** มีตาตาดีนัก **เห็นด้วยตาธรรมกายนั่นแหละ จกฺขุกรณี ทำให้เห็นเป็นปกติ เห็นความจริงหมด ญาณกรณี กระทำความรู้ให้เป็นปกติ** ญาณของท่าน

เมื่อท่านเป็นมนุษย์ส่วนดวงวิญญาณของท่านก็เล็กเท่าดวงตาดำข้างในของท่าน เมื่อท่านขึ้นไปเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ตาของท่านก็มีเหมือนเราเช่นนี้ ตาธรรมกาย มีญาณของธรรมกาย มี**ดวงวิญญาณนั่นแหละกลับเป็นดวงญาณ**ใหญ่โตมโหฬารใหญ่โตขึ้น **ดวงใสเท่าดวงตาดำ ข้างในแหละที่มีความรู้อยู่ในใจนี้แหละเขาเรียกว่าดวงวิญญาณ พอไปเป็นธรรมกายเข้าแล้วกลับเป็นดวงญาณทีเดียว วัดผ่าเส้นศูนย์เท่าหน้าตักธรรมกาย** ดวงญาณเท่าหน้าตักธรรมกาย นั่นแหละเรียกว่า **จกฺขุกรณี** เห็นเป็นปกติ **เห็นด้วยตาธรรมกาย เห็นอะไร เห็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕** ในมนุษย์โลกนี้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของมนุษย์ของมนุษย์ละเอียด รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของกายทิพย์ ของกายทิพย์ละเอียดเห็น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของกายรูปพรหม รูปพรหมละเอียด อรูปพรหมอรูปพรหมละเอียด เห็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ ของ ๘ กายนี้ **เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา** เห็นจริงเห็นด้วยตาธรรมกาย เห็นไม่เที่ยงจริง ๆ เห็นจริงอย่างนี้ ตามนุษย์เห็นไม่ได้ **ตา ๘ กายในภพนี้เห็นไม่ได้** กายมนุษย์ก็ไม่เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กายมนุษย์ละเอียดก็ไม่เห็นกายทิพย์ก็ไม่เห็น กายทิพย์ละเอียดก็ไม่เห็น กายรูปพรหมก็ไม่เห็น กายรูปพรหมละเอียดก็ไม่เห็น อรูปพรหมก็ไม่เห็น อรูปพรหมละเอียดก็ไม่เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เห็นไม่ได้ตามันไม่ดี ตามันไม่ถึงขั้นที่จะได้เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทำไมไม่ถึงขนาดเล่า ก็มัน**ขั้นสมถะ**นี่ กายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กาย–รูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียด นี่มันขั้นสมถะ แต่รูปฌาณเท่านั้นเลยไปไม่ได้ พอถึงกายธรรมมัน**ขั้นวิปัสสนา** ตาพระพุทธเจ้าท่านก็เห็นเบญจขันธ์ทั้ง ๕ เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แท้ ๆ เห็นจริง ๆ จัง ๆ อย่างนั้นละ เห็นแท้ทีเดียว เห็นชัด ๆ ไม่ได้เห็นด้วยตากายในภพ **เห็นด้วยตาธรรมกาย รู้ด้วยญาณธรรมกาย** เห็นด้วยตาพระ–พุทธเจ้า รู้ด้วยญาณพระพุทธเจ้า เห็นอย่างนี้แหละเห็นด้วยตาของพระตถาคตเจ้า รู้ด้วยญาณของพระตถาคตเจ้า ธรรมกายนั่นเป็นตัวของพระตถาคตเจ้าทีเดียว ไม่ใช่อื่น เห็นชัดอย่างนี้

นี่แหละ **เห็นอย่างนี้แหละเขาเรียกวิปัสสนา เห็นเบ็ญจขันธ์ทั้ง ๕ เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา**

เห็นเป็นอนิจจังน่ะเห็นอย่างไร เห็นตั้งแต่กายมนุษย์เกิด **กายมนุษย์เกิดไม่อยู่ที่เกิดเรื่อย ๆ เกิดริบ ๆ** เหมือนไฟจุดอยู่ มีไส้มีน้ำมันมีตะเกียงจุดมันก็ลุกโพลง เราเข้าใจว่าไฟดวงนั้นเป็นอย่างนั้นแหละ ไอ้กายมนุษย์มันก็เป็นอย่างนั้นแหละ แต่ตาธรรมกายไม่เห็นอย่างนั้น เห็นไฟเก่าหมดไปไฟใหม่เดินเรื่อยขึ้นมา ไฟเก่าหมดไปไฟใหม่เดินเรื่อยขึ้นมา แล้วก็เอามือคลำดูข้างบนก็รู้ ร้อนวูบ ๆ ๆ ๆ ไป อ้อ ไฟใหม่เกิดเรื่อย กายมนุษย์นี้ก็เช่นเดียวกัน ไอ้เก่าตายไปไอ้ใหม่เกิดเรื่อย หนุนไม่ได้หยุดเหมือนไฟ เหมือนดวงไฟอย่างนั้นแหละ ไม่ขาดสาย มันเกิดหนุนอย่างนั้น นั่นเห็นขนาดนั้น เห็นเกิดเห็นตายเรื่อย เกิดแล้วก็ตายไป เกิดแล้วก็ตายไป ไม่มีหยุดละ เหมือนกัน**หมดทั้งสากลโลก เห็นทีเดียวว่ามีแต่เกิดกับดับ ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ** สิ่งทั้งปวงมีความเกิดเป็นธรรมดา ย่อมมีความเกิดเสมอ สิ่งทั้งปวงมีเกิดเสมอ มีความดับเสมอ มีเกิดกับดับสองอย่างเท่านั้น หมดทั้งสากลโลก เห็นด้วยตาธรรมกาย รู้ด้วยญาณธรรมกายจริง ๆ อย่างนี้ นี้ทำวิปัสสนาเห็นจริงเห็นจังอย่างนี้

ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ก็แบบเดียวกัน **โส สมุปาทยธมฺมํ เห็นตลอดขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาทธรรม แปดดวงนี้เห็นตลอดหมด เห็นจริงเห็นจังทีเดียว เห็นด้วยตาธรรมกาย รู้ด้วยญาณธรรมกาย รู้ชัดอย่างนี้** นี้เรียกว่า **สํวตฺตติ** ย่อมเป็นด้วยพร้อม **อุปสมาย** เพื่อความสงบเมื่อเห็นเช่นนั้นแล้ว ความยินดีในรูปเสียงกลิ่นรสสัมผัสไม่มี สงบหมด หายไปหมด เงียบฉี่เชียว ที่ยินดีถอนไม่ออก เงียบฉี่เชียว **อภิญฺญาย** รู้ยิ่งทุกสิ่งทุกอย่าง **สมฺโพธาย** รู้พร้อมรู้จริงทุกสิ่งทุกอย่าง **นิพฺพานาย** ดับหมด ราคะ โทสะ โมหะ ดับหมด ปรากฏอย่างนี้ ดังความจริงอย่างนี้ นี่ที่ไปถึงพระตถาคตเจ้าอย่างนี้ ไปถึงธรรมกายเช่นนี้ ไม่ได้ไปทางอื่นเลย **ไปทางปฐมมรรค ไปกลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ** ดวงศีลคืออะไร **ดวงศีล**นะคือ **สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว** อริยมรรค ๓ องค์นั้นเรียกว่าดวงศีล **ดวงสมาธิ สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ** อริยมรรคอีก ๓ องค์ **ดวงปัญญา สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป** เป็นแปดองค์ในอริยมรรคนั้นทั้งสิ้น อยู่ในนั้น **จึงได้เข้าถึงธรรมกายนี้ได้ ถึงพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ** แท้ ๆ นี้แหละให้แน่วแน่ลงไว้ เราก็เกิดมาประสพพบพระพุทธศาสนา พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ไม่ได้ถึงตัวจริงของศาสนาไม่ได้ มีตัวจริงศาสนา นี่แก่นศาสนา อยู่ในตัวของเราเป็นลำดับของกายเข้าไป อย่าไปทางอื่นนะ ไม่ได้ ต้องไปทางหยุดทางเดียว จะยุ่งยากอย่างหนึ่งอย่างใดเข้าให้ถึง หยุดให้ถูกส่วน หยุดให้เข้ากลาง หยุดให้ถูกเป้าหมายใจดำของพระพุทธศาสนา ทำตามที่พระองค์

รับสั่งไว้ในปฐมเทศนา ให้แน่นอนอย่างนี้ จะได้เข้าถึงตัวจริงเช่นนี้ ถ้าเข้าถึงตัวจริงเช่นนี้แล้ว ก็พึงรู้ อ้อ ที่แสดงมานี้ **เว้นเสียจากที่สุดทั้งสองสิ่ง ไม่เสพที่สุดทั้ง ๒ นั้น เดินตามมัชฌิมาปฏิปทาไป ทางศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ไปเป็นลำดับนั้น จึงเข้าถึง ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เป็นตถาคตเจ้าแท้ ๆ** ดังที่ได้แสดงมานี้ตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ผู้มีปรีชาญาณมนสิการกำหนดไว้ในใจทุกคนทุกถ้วนหน้า

วันนี้เป็นวันปีใหม่ ได้แสดงปฐมเทศนา พระองค์ทรงตัสเทศนาเป็นเบื้องต้น เป็นทีแรกเรียกว่าปฐมเทศนา พอเป็นเครื่องประคับประคองฉลองศรัทธา ประดับสติปัญญา คุณสมบัติของท่านพุทธบริษัท คฤหัสถ์บรรพชิตบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า ว่าเราท่านทั้งหลายผู้เป็นเมธีมีปัญญาต้องการสิ่งที่เป็นมงคล ต้องการความเจริญแล้ว ตั้งใจให้แน่แน่วให้ถึงพระรัตนตรัย วันนี้เป็นวันใหม่ ชั่วร้ายด้วยกายวาจาใจตัดขาด อย่ากระทำ ทำใจให้หยุดให้ถูกเป้าหมายใจดำทางพระพุทธศาสนา ที่ได้ชี้แจงแสดงมา มนุษย์แท้ ๆ ถึงจะไม่เข้าใจอย่างดี มนุษย์ธรรมดาเห็นจะดีกว่าค้างคาวแน่ ฟังเทศน์เอาบุญกัน ไม่ฟังเทศน์เอาเรื่องเอาราวกัน คนแก่คนเฒ่าเป็นอย่างนั้น คนที่สนใจฟังธรรมจริง ๆ เรียนธรรมจริง ๆ รู้ธรรมจริง ๆ เป็นอีกพวกหนึ่ง ต้องเรียนเอาเรื่องเอาราวกันจริง ๆ จึงจะปฏิบัติธรรมกันในพระพุทธศาสนาได้ ดังนี้

ที่ชี้แจงแสดงมานี้ เป็นตำรับตำราแน่นอนในทางพระพุทธศาสนา ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา **นตฺถิ เม สรณํ อญฺญํ** สิ่งอื่นไม่ใช่ที่พึ่งอันประเสริฐของเราท่านทั้งหลาย **สรณํ เม รตนตฺตยํ** พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเราท่านทั้งหลาย **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติมาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทาโสตฺถี ภวนฺ ตุเต** ขอความสุขสวัสดี จงบังเกิดแก่ท่านทั้งหลายบรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา ขอสมมุติยุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้.

๕๘. อนุโมทนาคาถา

๘ มกราคม ๒๔๙๘

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ
เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ
สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา จนฺโท ปณฺณรโส ยถา
มณิ โชติรโส ยถาติ ฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมกถา **ในอนุโมทนาคาถา แก้ด้วยยถาฯ ที่พระภิกษุท่านทำภัตตานุโมทนา**กับท่านอุบาสก อุบาสิกา อยู่เนืองนิจอัตรา ยถานี้เป็นมคธภาษา หาเป็นสยามภาษาไม่ วันนี้จะแปลความเป็นสยามภาษา ตามมคธภาษา ให้ได้ความเป็นสยามภาษาสืบไป

เริ่มต้นแห่งอนุโมทนาคาถา ตามวาระพระบาลีว่า **ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนฺติ สาครํ** ห้วงน้ำอันเต็มย่อมยังมหาสมุทรสาครให้บริบูรณ์ได้ฉันใด **เอวเมว อิโต ทินฺนํ เปตานํ อุปกปฺปติ** ทานที่ท่านได้ถวายแล้วในโลกนี้ ย่อมสำเร็จประโยชน์แก่ท่านผู้ละโลกนี้ไปแล้วได้ฉันนั้นนั่นเทียว **อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ** ท่านปรารถนาไว้แล้วอย่างใด ตั้งใจไว้แล้วอย่างไร ขอจงสำเร็จตามปรารถนาแก่ท่านโดยฉับพลันเถิด **สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา** ความดำริของท่านจงเต็มเป็นอันดี ความดำริของท่านจงเต็มเปี่ยมเป็นอันดี **จนฺโท ปณฺณรโส ยถา** ดังพระจันทร์วันบัณรสี เหมือนพระจันทร์วันบัณรสี **มณิ โชติรโส ยถา** เหมือนแก้วมณีอันมีแสงสว่างไสวเป็นอันดี นี้เป็น**ภัตตานุโมทนาคาถา**

ห้วงน้ำที่เต็มเมื่อเต็มมากขึ้นเป็นลำดับมา จนกระทั่งเต็มห้วยหนองคลองใหญ่น้อยเป็นลำดับขึ้นมา ท่วมทุ่งท่าต่อสายเหมือนดังกับน้ำในประเทศไทยนี้ เต็มเปี่ยมหมด ท่วมไปหมด เมื่อถึงน้ำลดก็ไหลลงไป ที่ดอนไหลลงไปสู่ที่ลุ่ม คลองเล็กไหลไปอยู่คลองใหญ่ คลองใหญ่ก็ไหลไปเป็นลำดับไป ลงสู่แม่น้ำทั้งห้าสาย แม่น้ำทั้งห้าไหลลงสู่มหาสมุทร ไปเต็มเปี่ยมอยู่ในมหาสมุทรโน้น ไม่ได้มีคลาดเคลื่อนไปทางใดทางหนึ่ง จะล้นไหลไปข้างหนึ่งข้างใด

ไม่ได้ แม้เป็นไปในอากาศ ก็ไปเป็นเมฆจับอยู่ในพื้นท้องฟ้า พอถึงเวลาตก ไหลลงไปอีก ลงไปสู่มหาสมุทรหมด ไม่ได้เคลื่อนคลาดฉันใด ท่านโมทนาทานที่ท่านให้แล้วแต่มนุษย์โลกนี้ ทานที่ท่านให้แล้วแต่โลกนี้ย่อมสำเร็จประโยชน์แก่ท่านผู้ละโลกนี้ไปแล้วฉันนั้น นั่นแหละ สำเร็จประโยชน์จริง ๆ ไม่มีปัญหา **อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ** ผลที่ท่านปรารถนาแล้วและตั้งใจไว้ จงสำเร็จแก่ท่านโดยพลันเถิด **สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา** ขอความดำริทั้งปวงจงเต็มเปี่ยมเป็นอันดีเหมือนพระจันทร์วันปัณรสีหรือเหมือนแก้วมณีโชติรส ทรงแสงสว่างเป็นอันดี นี่เป็นคำพระภิกษุเถรานุเถระได้ทำภัตตานุโมทนาเป็นมคธภาษา ขยายความเป็นสยามภาษาได้ความดังนี้

เมื่อจบยถาฯแล้ว ท่านก็ให้ **สพฺพีฯ** นี่ก็เป็น**สามัญญานุโมทนาคาถา สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ** แปลเป็นสยามภาษา ขอจัญไรทั้งปวงจงระเหิดหายไป**สพฺพโรโค วินสฺสตุ** ขอโรคทั้งปวงจงหาย **มา เต ภวตฺวนฺตราโย** ขออันตรายอย่าเกิดมีแก่ท่านเลย **สุขี ทีฆายุโก ภว** ขอท่านจงเป็นผู้มีสุข มีอายุยืนเถิด ท่านก็ว่าครั้งที่ ๒ **สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ** ขอจัญไรทั้งปวงจงระเหิดหายไป **สพฺพโรโค วินสฺสตุ** ขอโรคทั้งปวงจงหาย **มา เต ภวตฺวนฺตราโย** ขออันตรายอย่าเกิดมีแก่ท่านเลย **สุขี ทีฆายุโก ภว** ขอท่านเป็นผู้มีสุข มีอายุยืนเถิด ครั้งที่ ๓ **สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ** ขอจัญไรทั้งปวงจงระเหิดหายไป **สพฺพโรโค วินสฺสตุ** ขอโรคทั้งปวงจงหาย **มา เต ภวตฺวนฺตราโย** ขออันตรายอย่าบังเกิดมีแก่ท่านเลย **สุขี ทีฆายุโก ภว** ขอท่านจงเป็นผู้มีสุข มีอายุยืนเถิด เมื่อครบ ๓ ครั้งแล้ว ในตอนหลัง **อภิวาทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ** แปลเป็นสยามภาษาว่า ธรรมทั้ง ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีอภิวาทกราบไหว้เป็นนิจ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่เป็นนิจ นี่ธรรม ๔ ประการนี้สำคัญนัก เป็นธรรมประจำโลก ประจำธรรม เป็นธรรมประจำธรรมด้วย เป็นธรรมประจำโลกด้วย ท่านให้พรทุกวัน **ยถาฯ สพฺพีฯ** ให้ทุกวัน แต่ว่าเราจำกันไม่ค่อยได้ พรเหล่านี้ ไปลืม ๆ เสีย หรือไม่รู้มคธภาษา เราเป็นไทย แปลเป็นสยามไม่เข้าใจ ไม่เล่าเรียนศึกษา เพราะเหตุนั้น วันนี้ควรเอาใจใส่ แปลให้ท่านทั้งหลายเข้าเนื้อเข้าใจว่า **อภิวทนสีลิสฺส นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺติ อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ** ว่าธรรม ๔ ประการคือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ธรรม ๔ ประการนี้ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้กราบไหว้เป็นนิจ หรือย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีปกติอ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่เป็นนิจ ธรรม ๔ ประการนี้สำคัญนัก

อายุ นั้นคือ อายุยืน เป็นอายุขัย ไม่ตายในปฐมวัย มัชฌิมวัย ใคร ๆ ก็ชอบ ใคร ๆ ก็ปรารถนา **วรรณะ** ผิวพรรณ วรรณะไม่ต้องตบแต่งงดงามอยู่เนืองนิจ ตั้งแต่เด็กเล็ก

หนุ่มสาวแก่เฒ่าชรามีความเจริญที่ตน มีความสวยงามอยู่เนืองนิจ เมื่อมีความสวยงามอยู่เนืองนิจ เมื่อมีความสวยอยู่เนืองนิจอัตราเพราะบุญกุศลราศีที่ได้สั่งสมอบรมไว้ เจริญอยู่เป็นนิจไม่เสื่อมทราม เรียกว่า วรรณะ **สุขะ** มีความสบายกายสบายใจในอิริยาบถทั้ง ๔ นั่ง นอน ยืน เดิน นั่งก็เป็นสุข นอนก็เป็นสุข หลับก็เป็นสุข ตื่นก็เป็นสุข ฝันก็ไม่ฝันร้าย ฝันแต่ดี เป็นที่เอิบอิ่มของใจ มีความสุขอย่างนี้ **พละ** มีกำลัง จะไปทางบก ทางน้ำ ทางอากาศก็ตาม จะใช้กำลังกายประกอบกิจการงาน ก็มีกำลังกายเพียงพอ จะใช้กำลังวาจาบังคับการงาน ก็มีกำลังวาจาพอ หรือจะโต้ตอบ โต้ปัญหาอย่างหนึ่งอย่างใด ก็มีกำลังทั้งนั้น กำลังใจเล่า ก็แข็งขัน ไม่ทุพพลภาพ แข็งขันอยู่เสมอไป จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่มีใจโอดไม่ลดละ ทำได้สำเร็จทุกประการ อย่างนี้เรียกว่ากำลังใจดี เขาเรียกว่ากำลังใจดี และกำลังกายอาจจะทรงอยู่ได้ด้วยกำลังใจไม่ดีละก็ แม้แต่เป็นเพียงกะลาโขกเท่านั้น เข้าใจว่างูเห่ากัดสลบคาที่ ไม่ใช่งูเห่าหรอกกะลามันโขกเอา เท่านั้นมีกำลังเรี่ยวแรงขึ้นแล้ว เพราะกำลังใจไม่เสีย กำลังใจมันดี แม้ไฟจะไหม้จะเป็นอันตรายอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น **กำลังใจดีละก็ไม่เสียของเท่าใดนัก แก้ไขได้ทันที ถ้ากลัวหรือใจเสียละก็ เสียหายหมดทุกสิ่งทุกประการ**

เหตุในพร ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ที่จะเจริญแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องอาศัยเคารพอภิวาทกราบไหว้ เคารพอภิวาทกราบไหว้นั้นอย่างไร เคารพนี้เป็นตัวสำคัญนัก **เมื่อเราปฏิบัติพุทธศาสนา เราจะต้องเคารพพระพุทธศาสนาจริง ๆ** เคารพจริงนี้ทำอย่างไร ทำไม่ถูกเสียด้วย นี่แหละสำคัญนัก เพื่อจะให้พระพุทธศาสนาเจริญต้องเคารพกันจริง หากว่าเป็นภิกษุก็เป็นภิกษุกันจริง ไม่ทำพิรุธเสียหายแต่อย่างหนึ่งอย่างใด เรื่องสมาธิ เรื่องปัญญากล้นกล้าอยู่ เมื่อเป็นสามเณรก็ต้องเคารพในหน้าที่สามเณรจริง หน้าที่ของสามเณรมีศีล ๑๐ ศีล ๑๐ ไม่ขาดตกบกพร่องจริง เมื่อเป็นอุบาสกก็ต้องเคารพในหน้าที่อุบาสกต้องมั่นอยู่ในไตรสรณาคมน์ ศีล ๕ ศีล ๘ ตามหน้าที่ตามปกติ ก็ศีล ๕ ปัญจศีลมีองค์ ๕ ประการ ปาณา อทินนา กาเม มุสา สุรา ถ้าวัน ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ วันธรรมสวนะ ก็มีศีล ๘ ประจำตัวอยู่ไม่ขาดสาย นี่เคารพในหน้าที่อุบาสก อุบาสิกา หน้าที่บริจาคทาน, รักษาศีล, เจริญภาวนา, หน้าที่บริจาคทาน, รักษาศีล, เจริญภาวนา **ถึงเวลาให้ทาน ก็ให้ทานตามกำลังของตน ไม่เดือดร้อน ถึงเวลารักษาศีล ก็รักษาศีลตามกำลังของตน ซื่อตรงต่อศีลจริง ๆ ไม่คดโกงต่อศีล ไม่อวดดีต่อศีล เคารพในศีลอย่างมั่นคงทีเดียว เมื่อเจริญภาวนา ก็เคารพในภาวนาอย่างมั่นคงทีเดียว ทำให้เห็นเป็นปรากฏทีเดียว ถ้าไม่เห็นเป็นปรากฏก็ติเตียนตัวทีเดียว** ว่าตัวไม่เป็น ว่ากล่าวเอาทีเดียว ติเตียนทีเดียว ดังนี้หน้าที่ของอุบาสกอุบาสิกาเมื่อมาถึงที่ประชุม ภิกษุสามเณรก็เคร่งครัดในศีล สมาธิ ปัญญาของตน อุบาสกอุบาสิกา

เล่าก็ต้องเคร่งครัดในหน้าที่ของตน เมื่อจะให้ทานก็ระลึกถึง**จาคานุสสติ** ระลึกถึงการให้ทาน เมื่อจะรักษาศีลก็ระลึกถึง**สีลานุสสติ** ถือศีลของตนไว้ ถือศีลให้มั่นคง อย่าส่งใจไปในทางอื่น เมื่อเจริญภาวนาก็ทำภาวนาให้เกิดปรากฏขึ้น อย่าส่งใจไปในที่อื่น เมื่อมีเป็นขึ้น เข้าที่ประชุมก็ระลึกถึงตัวไว้ให้มั่นคง อย่าลอกแลก ไม่ง่อนแง่นไม่แคลนคลอน ทำภาวนาให้เห็นแจ่มอยู่เสมอ ใสเป็นกระจก วันอื่นมีธุระน้อย วันอื่นมีธุระมาก แต่วันพระเราสละแล้วที่จะจำศีลภาวนา ต้องมั่นอยู่ ภาวนาให้เห็นให้เป็นปรากฏ ใจจ้องอยู่ในภาวนา ส่องให้เป็นกระจกส่องเงาหน้า ดูกันอยู่เสมอ แจ่มใสเป็นพระจันทร์ **ธมฺมํ** ซึ่งธรรม **อาภาสตลํ วิย** ดุจดังพื้นกระจก สว่างเหมือนกระจก ใจจรดในพื้นใสนั้น เมื่อเข้าที่ประชุมต่างทำอย่างนี้ต่างคนต่างตั้งใจอย่างนี้ นี่พวกเจริญภาวนาเป็นแล้ว พวกไม่เป็นก็ตั้งใจให้แน่แน่ว เราจะทำให้มีให้เป็นบ้าง ใจจรดอยู่ที่หมาย ใจจรดศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ใจหยุด ไม่หยุดเป็นไม่ยอมกัน ในที่คนมาก ในที่ประชุม ใจต้องหยุด เมื่อทำหยุดในที่ประชุมชนแล้ว กล้าเข้าไป ก็ยิ่งเจริญหนักเข้าไป ก็ยิ่งเจริญหนักเข้าไป ยิ่งว่องไวหนักขึ้นต้องชำนาญอย่างนี้ การปฏิบัติศาสนาต้องเอาจริงเอาจังอย่างนี้ อย่าให้โลเลเหลวไหล ตัวของตัวจะเป็นที่พึ่งของตัวไม่ได้ นี้เรียกว่า **อภิวาท สีลสฺส** เคารพต่อหน้าที่ต่อศีลธรรมของตนจริง ๆ นี้เรียกว่าเคารพกราบไหว้อยู่ ไม่ทำโลเลเหลวไหล ไม่เอาเรื่องอื่นเข้ามาแทรกแซง กลัวจะเป็นอันตรายต่อศีล กลัวจะเป็นอันตรายต่อจาคานุสสติ ระลึกถึงทาน กลัวจะเป็นอันตรายต่อศีล การรักษากาย วาจา ใจให้เรียบร้อย กลัวจะเป็นอันตรายต่อการเจริญภาวนา หรือไม่ฉะนั้นไม่ส่งใจไปในที่อื่น ส่งใจไปในพระภิกษุสามเณรเจริญสาธยายเป็นธรรม ระลึกถึงธรรมว่า เมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ เวลาเข้าสู่ที่ประชุมก็เป็นอย่างนี้ ทำให้เลื่อมใสปลาบปลื้มอกปลื้มใจ เมื่อเป็นอย่างนี้ทำได้อย่างนี้ นี่เป็นตัวอย่างอุบาสกอุบาสิกาที่ดีแท้ ๆ ภิกษุสามเณรก็จะเป็นตัวอย่างของภิกษุสามเณรที่ดี จะเป็นอายุพระศาสนา ไว้กราบเคารพบูชา ไม่ดูถูกดูหมิ่น

ถ้าแม้ว่าเวลาเข้าที่ประชุมเช่นนั้น เอาเรื่องอื่นมาใส่เสีย เรื่องอะไรต่อมิอะไรมาใส่ เรื่องนี้มีแต่ครั้งพุทธกาล ไม่ใช่มีแต่ครั้งนี้ มีหญิงพวกหนึ่ง ๕๐๐ คน จะรังควานพระศาสดา พระศาสดาก็อยู่ในที่ประชุม เมื่อถึงที่ประชุมนั้นแล้ว พระศาสดายังไม่เทศน์อยู่ เอาสุราเหน็บไปในพกในพุง ซ่อนเป็นขวดเล็กซ่อนไป เมื่อมีโอกาสก็ดื่มเสีย ๒ อึก ๓ อึก พอหน้าตึง ๆ ชา ๆ พอนานก็ดื่มเสียอีก เอาพอสมควรก็ไปคุยกับสนมพรมไพรในที่ประชุมของพระ-พุทธเจ้า ไปคุยกันในที่ประชุมเพื่อจะทำลายพระศาสดา พระศาสดาก็ทรงทราบ พอพระศาสดาจะเทศนาว่าการ พอปรารภขึ้นเทศน์พวกนั้นก็ฮาทีเดียว ร้องกัน ๕๐๐ คนนั้น

พระพุทธเจ้าเทศนาทำให้มืดเหมือนดังไม่มีดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ มืดตื้อไปหมด พวกเหล่านั้นก็ตกอกตกใจ พวกเมาทั้งหลายหายเมาสร่างเมา มืดหมดไม่เห็นฟ้า ตกอกตกใจกันทีเดียว เมื่อแสดงปาฏิหารย์เช่นนั้นแล้ว ก็แสดงให้สว่างให้ปรากฏขึ้น พวกนั้นสร่างเมาแล้ว เทศนาทีเดียวพวกนั้นได้มรรคผลตามกาลสมัยทีเดียว ต่อหน้าพระศาสดา ต้องแก้ไขอย่างนี้

บัดนี้ปรากฏเช่นนั้น พระศาสดาเสียแล้ว ผู้ที่มีปาฏิหารย์ปรากฏแสดงเช่นนั้นไม่ได้ พวกเราเข้ามาสู่ที่ประชุมเช่นนี้ช่วยกันรักษาเนติแบบแผนเป็นอันดี ครั้งพุทธกาลก็ยังมีพวกเขาทำร้ายพุทธศาสนาเช่นนี้เหมือนกัน เรารู้หลักเช่นนี้แล้ว ก็ไม่ใช่ใคร **ในเมื่อเราเข้าที่ประชุมกันนี้ ไม่มีความเคารพ เราก็ได้ชื่อว่าดูหมิ่นดูถูกพระพุทธศาสนา** ต่อไปพวกภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาก็จะเข้าประชุมกันไม่ได้ ก็เสื่อมทรามไปหมด ให้ปรากฏอย่างนี้ **อภิวาทนสีลิสฺส** ไหว้นบเคารพบูชา ลูกหญิงลูกชายต้องไหว้นบเคารพบูชาพ่อแม่ อย่าดูถูกดูหมิ่นพ่อแม่ไม่ได้ **สิถาวาจา** ต้องเคารพครูบาอาจารย์ ไม่เคารพครูบาอาจารย์ไม่ได้ขาด **อภิวาทนสีลิสฺส** หรือท่านผู้มีอุปการะคุณซึ่งเป็นบุพการี ท่านผู้ถูกอุปการะคุณเช่นนี้แล้วต้องตั้งอยู่ในกตัญญูกตเวที นี้เป็นหน้าที่ของความเจริญทางพระพุทธศาสนา

วุฑฺฒาปจายิโน อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ ลักษณะอ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่นั้นเป็นไฉน ผู้เฒ่าผู้แก่เรียกว่า **ชาติวุฒิ** แก่โดยชาติ **วัยวุฒิ** แก่โดยวัย **คุณวุฒิ** แก่โดยคุณ นี่เคารพนบนอบได้ที่ควร

นี้**วัยวุฒิ**นะ ท่านผู้มีอายุมากมีอายุ ๘๐-๙๐ อายุตั้งร้อย อายุมากเช่นนี้เรียกว่าวัยวุฒิ เจริญโดยวัย ถึงอย่างไรก็ต้องได้รับความอภัยจากผู้ที่มีอายุต่ำกว่าเสมอ ทางพุทธ-ศาสนานั้นถือกันนัก ภิกษุผู้มีอายุมาก ตั้งแต่ ๓ พรรษาขึ้นไป ถือเป็นวัยวุฒิทีเดียว ล่วงล้ำกันไม่ได้ ผิดพระวินัยหลายข้อ หลายกระทงทีเดียว ฝ่ายอุบาสก อุบาสิกาเช่นเดียวกันต้องประพฤติเช่นนั้นเหมือนกัน ตั้งอยู่ในความเคารพเช่นนั้นเหมือนกัน ถ้าว่าไม่ตั้งอยู่เช่นนั้น ติกันเป็นคนเสียหาย หญิงก็ดีเป็นคนเสียหาย ชายก็ดีเป็นคนเสียหาย ก้าวก่ายผู้ใหญ่ไม่ได้ นี่เรียกว่า วัยวุฒิ ส่วนที่หนึ่งนี้เรียกว่า วัยวุฒิ ผู้มีอายุมากกว่า

ชาติวุฒินะ เกิดในตระกูลสูง ในตระกูลกษัตริย์ ตระกูลเศรษฐี ตระกูลคหบดี ตระกูลมหาศาล มีทาสมีบริวาร นั้นเรียกว่าชาติวุฒิ ชาติสูงกว่า ชาติต่ำกว่า ชาติที่ขายดอกไม้ ชาติที่ทำงานเทขยะมูลฝอย ทำงานต่ำกว่านั้น เรียกว่าชาติต่ำกว่า ดังนี้เป็นต้น ต่ำก็ต่ำเป็นลำดับ สูงก็สูงเป็นลำดับ ให้เคารพซึ่งกันและกันดังนั้น นั้นเรียกว่าชาติวุฒิ

คุณวุฒิเล่า เคารพโดยธรรม ถึงจะเป็นเด็กเกิดใหม่ในวันนั้น หรือรู้จักเดียงสาหรือไม่รู้จักเดียงสาก็ตามเถอะ แต่ว่ามีธรรมที่มั่นคงเรียกว่า คุณวุฒิ เรื่องนี้พระพุทธเจ้าทรง

ตัดสินสามเณร อายุ ๗ ขวบได้สำเร็จพระอรหันต์ มีพระภิกษุถาม สามเณรน้อยสะอาดสะอ้านเรียบร้อย พ่อเณรไม่คิดถึงโยมหรือ พ่อเณรไม่หิวข้าวหรือ พ่อเณรไม่คิดถึงบ้านหรือ เอามือลูบศีรษะเณรองค์พระองค์หันต์ลูบเนื้อลูบตัวลูบศีรษะ เณรหัวเกลี้ยงมันก็น่าลูบเล่นนี่ ลูบเล่นตามชอบใจ พระพุทธเจ้าเหลือบไปเห็นเข้า โอ ตายจริงท่าน จับอสรพิษเข้าที่เขี้ยวแล้วไม่รู้ตัว จับช้างพลายเข้าที่งาแล้วไม่รู้ตัว จะตายไม่รู้ตัวแล้ว พอพระพุทธเจ้าทรงเหลือบพระเนตรเห็นเท่านั้น รับสั่งพระอานนท์ ให้ประชุมพระภิกษุสามเณรมาพร้อมกัน พระอานนท์ก็ประชุมทีเดียว เข้าประชุมเช่นนั้นพระองค์ทรงดำรัสออกมา เมื่อพร้อมตามทรงรับสั่ง พระอานนท์ก็ทูลบอกว่ามาพร้อมแล้วพระเจ้าข้า ทรงรับสั่งว่า โอ! เราตถาคตต้องการน้ำที่สระอโนดาตมาชำระพระบาทสักหน่อยหนึ่ง ท่านทั้งหลาย ถ้านำมาได้ก็นำมาเพื่อเราตถาคต พระองค์ก็ทรงรับสั่งดังนี้ พระอรหันต์ท่านก็รู้ ปัญหานี้ไม่ได้ผูกเพื่อท่าน ผูกเพื่อสามเณรองค์นั้น ปุถุชนไม่รู้ไม่รู้ว่าพระองค์ประสงค์อย่างไร จะเหาะเหินเดินอากาศไปเอาก็ไม่ได้ จะทำอย่างไร เมื่อไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรแล้ว ก็จะทำอย่างไรกันเล่า สามเณรก็รู้ทีเดียวว่าผูกเพื่อเรา พระอรหันต์คว้าเอาหม้อต้มกรัก คล้ายกับชาวปาดตาลละ เขาเอากระบอกเหน็บหลังแล้ว เขาก็ขึ้นไปทำน้ำตาลบนต้นไม้นั้น คว้าเหน็บหลังเข้าได้ ก็ลิ่วไปในอากาศทีเดียว เดี๋ยวเดียวเท่านั้นแหละ ไปเอาน้ำที่สระอโนดาตมาถวายพระพุทธเจ้าแล้ว ภิกษุผู้นั้นตกอกตกใจทีเดียว โอ! เราได้ลูบศีรษะพระอรหันต์เข้าแล้ว ตายจริง นี่พระพุทธเจ้ามีพระชนม์อยู่ ท่านสงเคราะห์เราหนา ถ้าท่านไม่สงเคราะห์เรา เราก็จะตกนรกแย่ทีเดียว ไม่ต้องไปสงสัยละ นี่พระศาสดาทำการสงเคราะห์มาเช่นนี้

พระศาสดาเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว เมื่อภิกษุวัดหนึ่งหมู่หนึ่งในสถานที่ใด ต้องดูแลแก้ไขอุบาสกอุบาสิกาหมู่นั้นพวกนั้น อย่าให้เลอะเทอะเหลวไหลไม่ได้ จะเอาตัวไม่รอด ต้องแก้ไขอย่างนี้แทนพระศาสดาไป แทนสาวกของพระศาสดาไป เมื่อพระศาสดาเสด็จดับขันธปรินิพพาน สาวกของท่านเอาใจใส่เพื่อศาสนิกชนทุกถ้วนหน้า เมื่อต่อมาเราก็ต้องเอาใจใส่อย่างนี้ คอยดูแลแก้ไขอย่างนี้

ดูแลแก้ไขในตระกูลของตัวไว้ ขนบธรรมเนียมอันใดที่ทำไว้ ขนบธรรมเนียมอันนั้นให้แน่แน่วไว้ จะได้เจริญในเบื้องหน้า

ฝ่ายพระพุทธศาสนาเล่า ก็ต้องรักษาขนบธรรมเนียมดุจดังนั้นเหมือนกัน การเล่าเรียนดัดแปลงแก้ไขในทางพระพุทธศาสนาในเวลานี้ ท่านผู้เป็นเมธีมีปัญญา เป็นครูบา-อาจารย์ก็ต้องรักษาขนบธรรมเนียมนั้นไว้ ไม่ทำเช่นนั้น ขนบธรรมเนียมเหล่านั้นหายหมด เล่าเรียนไม่ถูก ศาสนาก็ล้มละลาย **การประพฤติปฏิบัติตามพระพุทธศาสนาเล่า ภิกษุ**

สามเณร, อุบาสก, อุบาสิกา ก็ต้องรักษาขนบธรรมเนียมไว้ ถ้าไม่รักษาขนบธรรมเนียมไว้จะเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา เหตุนี้ควรเอาใจใส่ควรแก้ไขทีเดียว การอ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ เรื่องนี้หญิงก็ดี ชายก็ดี เป็นที่ยินดีของโลก โลกพานิยมชมชอบนัก เป็นที่ยินดีปรารถนาของนักปราชญ์ราชบัณฑิต ท่านรู้เช่นนี้ก็ได้เชื่อว่าเป็นคนมีปัญญา คนประกอบด้วยปัญญา คนเฉลียวฉลาด คนอ่อนน้อม ไม่ใช่คนแข็งกระด้าง ถ้าคนแข็งกระด้างดื้อดึง ไม่เป็นที่ปรารถนา แม้แต่เป็นเด็กก็ไม่เป็นที่ปรารถนา แม้แต่แก่เฒ่าชราก็ไม่เป็นที่ปรารถนา เป็นเหตุอะไรเล่า พระองค์ทรงรับสั่งไว้ว่า **สุวโจ** ว่าง่าย สอนง่าย พระองค์ทรงรับสั่งว่า สาวกของพระศาสดา **ตุพฺพโจ** ว่ายาก สอนยาก พระองค์ไม่รับอุปถัมภ์ ผลักไสเสียนี่ เพราะอะไร พระศาสดาทรงสงเคราะห์อนุเคราะห์ประชุมชนจริง ๆ เหตุนี้ **วุฑฺฒาปจานิโย** เคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ อ่อนน้อมต่อผู้หลักผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ ด้วยธรรม ๔ ประการ คือ **อายุ** จะเป็นผู้มีอายุยืน **วรรณะ** จะเป็นผู้มีผิวพรรณวรรณะผุดผ่องงดงาม **สุขะ** จะเป็นผู้มีความสุขกายสบายใจในอิริยาบถทั้งสี่ **พละ** จะมีกำลังกาย กำลังวาจา กำลังใจ เจริญตามหน้าที่

เหตุนี้ในสามัญวาจาที่ชี้แจงมานี้ คลี่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบาย ได้พอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจได้อ้างธรรมปฏิบัติในภัตตานุโมทนาคาถานี้ พอสมควรแก่เวลา ด้วยอำนาจสัจวาจาที่ได้อ้างธรรมเทศนาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดแก่ท่านทั้งหลาย ที่ได้มาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงมาพอสมควรแก่เวลา สมมุติจะยุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้

๕๙. ภัตตานุโมทนาคาถา

๑๖ มกราคม ๒๔๙๘

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

โภชนํ ภิกฺขเว ททมาโน ทายโก ปฏิคฺคาหกานํ ปญฺจ ฐานานิ เทติ กตมานิ ปญฺจ อายุํ เทติ วณฺณํ เทติ สุขํ เทติ พลํ เทติ อายุํ โข ทตฺวา อายุสฺสวิภาคินี โหติ ปญฺจ ฐานานิ เทตีติ ฯ

ณ บัดนี้อาตมภาพจะได้แสดงธรรมิกถา เพราะว่าเราท่านทั้งหลายหญิงชายทุกถ้วนหน้าเกิดมาเป็นมนุษย์พบพุทธศาสนา ก็มีการบริจาคทานกันอยู่เป็นธรรมดา เพราะ**ทานนี้เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงพุทธศาสนาไว้** ถ้าปราศจากทานการให้แล้ว ศาสนาก็ไม่มีเครื่องหล่อเลี้ยง ทรงอยู่ไม่ได้ ต้องแตกสลายไป ดับไป หายไป ทานนี่แหละหล่อเลี้ยงพุทธศาสนาไว้ ภิกษุ, สามเณร, อุบาสก, อุบาสิกาในพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้เพราะอาศัยทานการให้ ภิกษุสามเณรไม่ได้ทำไร่ทำนา ซื้อขายแลกเปลี่ยนอย่างหนึ่งอย่างใด เพราะเป็นเพศที่ออกจากคนผู้ครอบครองเหย้าเรือน เป็นนักบวช เป็นผู้ปล่อยธุระการงานจนหมด ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยของพระศาสดา อาศัยอุบาสกอุบาสิกาพิทักษ์รักษาเลี้ยงดูพระภิกษุสามเณรให้ดำรงพระพุทธศาสนาไว้ เหตุนี้ การหล่อเลี้ยงภิกษุสามเณรให้ดำรงในพระพุทธศาสนาไว้ได้เช่นนี้ ได้ชื่อว่า อุบาสกอุบาสิกานั่นเองเป็นผู้ช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ได้บริจาคทานเป็นเบื้องหน้า

ทาน การให้นี้แหละเป็นข้อสำคัญนัก **โลกจะอยู่ร่มเย็นเป็นสุขได้ก็เพราะอาศัยทานการให้** ถ้าปราศจากทานการให้แล้ว โลกก็เดือดร้อน ภิกษุสามเณรเดือดร้อนทีเดียว เพราะทานแปลว่าให้ความสุขซึ่งกันและกัน ลักษณะการให้ความสุขซึ่งกันและกันน่ะ จำเดิมแต่มารดาบิดาให้ความสุขแก่บุตรและธิดา บุตรและธิดาเจริญวัยวัฒนาเป็นลำดับไป เมื่อมารดาบิดาแก่ชราทุพพลภาพเกินไป บุตรและธิดาก็ต้องให้อาหารและรางวัลแก่มารดาบิดาเหมือนกัน มารดาบิดาให้แก่บุตรและธิดาไว้แล้ว บุตรธิดาเป็นหนี้บิดามารดา ติดอยู่มากนัก เมื่อมารดาบิดาแก่เฒ่าทุพพลภาพเต็มที่ บุตรและธิดาต้องใช้หนี้ ต้องให้มารดาบิดาตอบบ้าง การให้กันเช่นนี้แหละโลกถือกันเป็นประเพณีสืบกันมาได้

ส่วน**การครอบครองเหย้าเรือนเคหาก็ต้องให้ซึ่งกันและกัน** ภิกษุสามเณรออกจาก

การครอบครองเหย้าเรือนเคหา ตัดกิจกังวล การที่จะประกอบการเลี้ยงชีพอย่างฆราวาสนั้นน่ะหามีไม่ ประกอบการเลี้ยงชีพอย่างเพศสมณะ มีบิณฑบาตเลี้ยงชีพ อุบาสกอุบาสิกาผู้อยู่ครอบครองเหย้าเรือนเคหา ก็ต้องสงเคราะห์ภิกษุสามเณร ให้อาหารและรางวัล ตามที่จะสงเคราะห์ได้ เหตุนั้น การให้ซึ่งกันและกันดังนี้เป็นประเพณีสืบมา ในทางพระพุทธศาสนาท่านจึงได้วางเป็นตำรับตำราไว้ว่า **โภชนํ ภิกฺขเว ททมาโน ทายโก** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ทายกผู้ให้ซึ่งโภชนาหาร **ปฏิคฺคาหกานํ ปัญฺจ ฐานานิ เทติ** เรียกว่าให้สถานะ ๕ ประการแก่ปฏิคาหก **กตมานิ ปญฺจ** ห้าประการเป็นไฉน **กตมานิ ฐานานิ** ฐานะ ๕ ประการนั้นเป็นไฉน **อายุํ เทติ** ชื่อว่าให้อายุประการหนึ่ง **วณฺณํ เทติ** ชื่อว่าให้วรรณะประการหนึ่ง **สุขํ เทติ** ชื่อว่าให้สุขประการหนึ่ง **พลํ เทติ** ชื่อว่าให้พลังประการหนึ่ง **ปฏิภาณํ เทติ** ชื่อว่าให้ปฏิภาณประการหนึ่ง **อายุํ โข ทตฺวา อายุสฺสภาคี โหติ** ผู้ให้อายุย่อมมีอายุเป็นส่วนสอง ผู้ให้วรรณะย่อมมีวรรณะเป็นส่วนสอง ผู้ให้ความสุขย่อมมีความสุขเป็นส่วนสอง ผู้ให้กำลังย่อมมีกำลังเป็นส่วนสอง ผู้ให้ปฏิภาณความเฉลียวฉลาด ย่อมมีความเฉลียวฉลาดเป็นส่วนสอง **โภชนํ ภิกฺขเว ททมาโน ทายโก ปฏิคฺคหกานํ ปญฺจ ฐานานิ เทติ** ทายกผู้ให้โภชนาหาร ชื่อว่าให้ฐานะ ๕ ประการแก่ปฏิคาหกด้วยประการนี้ นี่ให้ฐานะ ๕ ประการแก่ปฏิคาหก ภิกษุสามเณรได้บริโภคอาหารอิ่มแล้วมีอายุยืนได้ ๗ วัน และร่างกายไม่ซูบซีดเศร้าหมอง ผ่องใส อิ่มแล้วร่างกายสดชื่นผ่องใสขึ้น นี้ได้ชื่อว่าเจ้าของทานให้อายุ ให้วรรณะ เมื่อร่างกายสดชื่นแล้วก็เป็นสุข ได้ชื่อว่าเจ้าของทานให้ความสุข สุขแล้วมีกำลังได้ชื่อว่าเจ้าของทานให้กำลัง เมื่อมีกำลังแล้วมีปัญญา ได้ชื่อว่าเจ้าของทานให้ปัญญานี้ให้อายุ, ให้วรรณะ, ให้ความสุข, ให้กำลัง, ให้ปฏิภาณนี้เจ้าของทานให้

เมื่อเจ้าของทานให้ภิกษุสามเณรได้อายุ, วรรณะ, สุขะ, พละ, ปฏิภาณ เมื่อภิกษุสามเณรได้เช่นนี้ **ฝ่ายเจ้าของทานมีสุขตอบ** ก็ได้อายุ, วรรณะ, สุขะ, พละ, ปฏิภาณนั้น ในชาตินี้เป็นเหตุให้อายุยืน ให้มีผิวพรรณผุดผ่อง ให้มีความสุข ให้มีกำลัง ให้มีความเฉลียวฉลาด เพราะการให้นั้นส่งผลให้ ถ้าต่อไป ได้อายุ ไม่ตายในปฐมวัย ถ้วนอายุขัยจึงตาย ผิวพรรณนั้นตั้งแต่เกิดมาแล้ว จนตลอดแตกทำลาย ไม่มีเศร้าหมองขุ่นมัว ผ่องใส ความสุข ก็สบายกาย สบายใจ ในอิริยาบถทั้งสี่ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และกำลังนั้นก็ไม่ขาดตกบกพร่อง ตั้งแต่เกิดจนถึงตายเหมือนกัน ความเฉลียวฉลาดนั้นก็ไม่ขาดตกบกพร่องตั้งแต่เกิดจนถึงตายเหมือนกัน เพราะตัวได้สั่งสมอบรมของตนไว้

เมื่อทายกทำเช่นนี้แล้ว จึงได้รับทาน รับทานแล้วก็ให้พร ทำภัตตานุโมทนา ยถา ให้พรแก่ผู้ที่รับทาน **ยถา วาริกหา ฯลฯ มณี โชติรโส ยถา** แปลเป็นใจความเป็น

สยามภาษาว่า **สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ** ขออันตรายทั้งปวงจงบำราศไป **สพฺพโรโค วินสฺสตุ** ขอโรคทั้งปวงจงหาย **มา เต ภวตฺวนฺตราโย** ขออันตรายอย่ามีแก่ท่านเลย **สุขี ฑีฆายุโก ภว** ขอท่านจงเป็นผู้อยู่เป็นสุขเถิด ขอท่านมีอายุยืน เป็นสุขเถิด นี่แปลสพฺพี แปล **ยถา วาริวหา ปูรา ปริปูเรนติ สาครํ** ห้วงแห่งน้ำที่เต็มย่อมยังสมุทรสาครให้เต็มเปี่ยมได้หรือให้บริบูรณ์ได้ ทานของท่านให้แล้วแต่มนุษย์โลกนี้ จงสำเร็จแก่ท่านผู้ไปสู่ปรโลกโดยพลันเถิด **อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตุมฺหํ ขิปฺเมว สมิชฺฌตุ** ความปรารถนาของท่านตั้งไว้แล้วอย่างใด และความตั้งใจของท่านตั้งไว้แล้วอย่างไร ขอจงสำเร็จแก่ท่านโดยพลันเถิด ความดำริทั้งปวงของท่าน จงสำเร็จโดยพลันเถิด เหมือนดังแก้วมณี เหมือนดังพระจันทร์เมื่อวันเพ็ญ หรือมิฉะนั้นเหมือนดังแก้วมณีโชติรสอันสว่างไสวเป็นอันดี ด้วยประการดังนี้ นี้เมื่อท่านฉันแล้วท่านก็ให้พรอย่างนี้ ให้พรอย่างนี้แล้วก็ว่า

ภวตุ สพฺพมงฺคลํ ขอมงคลทั้งปวงจงมีแก่ท่านเถิด **รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา** ขอเทพเจ้าทั้งปวงจงรักษาท่านเถิด **สพฺพพุทฺธานุภาเวน** ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสวัสดีทั้งหลายจงมีแก่ท่านเถิด **ภวตุ สพฺพมงฺคลํ** ขอมงคลทั้งปวงจงมีแก่ท่านเถิด **รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา** ขอบรรดาเทพเจ้าทั้งปวงจงรักษาท่านเถิด **สพฺพธมฺมานุภาเวน** ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมทั้งปวง **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสวัสดีทั้งหลายจงมีแก่ท่านเถิด **ภวตุ สพฺพมงฺคลํ** ขอมงคลทั้งปวงจงมีแก่ท่านเถิด **รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา** ขอเทพเจ้าทั้งปวงจงพิทักษ์รักษาท่านเถิด **สพฺพสงฺฆานุภาเวน** ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสวัสดีทั้งหลายจงมีแก่ท่านทั้งหลายด้วยประการดังนี้ นี่เป็นหน้าที่ของผู้ให้พร

ภิกษุสามเณรให้พรอุบาสกอุบาสิกา เมื่อไม่ได้คิดไปตามดังนี้ คิดเรื่องอะไรและต่อมิอะไร ไม่ได้ ต้องตั้งใจตามแนวนี้ พระภิกษุสามเณรมีการเรียนคันถธุระก็ดี วิปัสสนาธุระก็ดี ได้บรรลุถึงขีดหน้าที่ไล่ตามชั้นของรัฐบาลได้ ห รือได้เรียนสมถวิปัสสนา ได้ตามกำหนดของครูบาอาจารย์สั่งสอน **ถ้าตั้งใจให้ตรงต่อพรอันนี้แล้ว พรอันนี้ก็จะสำเร็จต่อผู้บริจาคทานได้หาน้อยไม่** ให้ตั้งใจอย่างใด **ให้ตั้งใจว่า ตัวมีความดีงามอย่างไร ในทางคันถธุระก็ดี วิปัสสนาธุระก็ดี ความดีงามอันนั้นเป็นตัวยืน ด้วยอำนาจความดีความบริสุทธิ์ของตนนั้น ขออำนาจพระพุทธเจ้า ดังท่านวางตำราให้พรไว้** ยถา ดังที่ได้แสดงไว้แล้วนั้น ห้วงแห่งน้ำที่เต็มย่อมยังสมุทรสาครให้สมบูรณ์ได้ ห้วงน้ำเต็มเหมือนกับน้ำหน้าเดือน ๑๐ ในประเทศไทยนี้ เดือน ๑๑ ในประเทศไทยนี้ เดือน ๑๒ น้ำเต็มหมด เต็มทุ่งเต็มท่าเต็มบ้าน เต็มช่องเต็มประเทศไป เต็มแล้วไปทางไหน ไหลลงไปในเบื้องต่ำ ไหลลงไปเป็นแม่น้ำ

น้อยใหญ่ ลงไปจนกระทั่งถึงมหาสมุทร เมื่อถึงมหาสมุทรแล้วเบื้องบนก็แห้งลงไป นั่นฉันใดก็ดี น้ำที่จะไหลขึ้นไปที่ดอน ๆ ไม่มี ไหลลงไปสู่ข้างล่างทั้งนั้น ไหลไปสู่ท่ามกลางมหาสมุทรทั้งสิ้น ไม่เหลือเลยแต่หยาดหยดหนึ่งนั้นฉันใด ทานที่ท่านทั้งหลายได้ให้อุทิศให้แล้วแก่ท่านผู้ไปสู่ปรโลก ได้บริจาคไว้กับภิกษุสามเณร ให้กับพระภิกษุสามเณร ทานที่ให้ที่บริจาคกับพระภิกษุสามเณรแล้ว ก็อุทิศผลไปให้แก่เปรตชนที่ละโลกนี้แล้ว ไปสู่ปรโลกเบื้องหน้า ประสงค์จะให้ผลทานอันนั้นไปถึงแก่ผู้ละโลกนี้แล้ว ไปสู่ปรโลกเบื้องหน้า

การที่จะได้รับทานของท่านทายกอุบาสกอุบาสิกาที่ให้แก่มนุษย์โลกนี้น่ะ ไม่ได้เป็นของง่าย เป็นของยากอยู่ ที่ท่านอุทิศให้จริง ไหลไปจริง มนุษย์ที่ตายไปจากมนุษย์เสียแล้ว ไปตกนรกเสียได้รับทุกขเวทนา ไม่มีโอกาสที่จะมารับส่วนบุญได้ ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานเสีย มีอาหารหยาบชนิดหนึ่ง ไม่อาจจะมารับส่วนบุญได้ ไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ดี หรือสัตว์ต่าง ๆ ไม่มีโอกาสที่จะมารับส่วนบุญได้ หรือไปเกิดเป็นเทวดาเสีย พอจะมาได้ แต่ก็ไม่มีโอกาสที่ญาติอุทิศให้ ไม่มีใครไปบอกให้ เมื่อไม่รู้ส่วนบุญอันนี้ก็ไม่ได้รับเหมือนกัน เว้นไว้แต่ **ปรทัตตูปชีวิเปรต** เปรตนอกนี้ทุกข์เวทนาหนัก ไม่ได้มารับส่วนบุญ **พวกที่ได้รับส่วนบุญก็ได้แก่ ปรทัตตูปชีวิเปรต นั่นมาแสวงหาส่วนบุญที่ญาติอุทิศส่งให้** เหมือนภิกษุสามเณรไปแสวงหาอาหารบิณฑบาตตามปากตรอกบ้านโน้น หรือบ้านร้านตลาดทั้งหลาย เมื่อเขามีศรัทธาเขาก็นำเอาอาหารมาถวาย ภิกษุก็ได้รับอาหารบิณฑบาต เมื่อเขานำเอาอาหารบิณฑบาตนั้น คนขอทานก็ดี คนแก่ก็ดี คนเฒ่า คนสาว คนหนุ่มก็ดี เดินออกถัดกันไป แต่ว่าไม่ได้รับบิณฑบาต ไม่ใช่หน้าที่ของตัวจะไปวุ่นไปรับบาตร เขาใส่เฉพาะภิกษุสามเณร ภิกษุสามเณรเห็นเขานำบิณฑบาตมา ก็พอเหมาะกับตัวที่แสวงหาอาหารบิณฑบาต เขาก็นำเอาอาหารบิณฑบาตมา ก็รับอาหารบิณฑบาตนั้นมาฉันสมความปรารถนา ฉันใดก็ดี **ปรทัตตูปชีวิเปรต** เป็นอยู่อย่างนั้นเพราะจน เป็นอยู่ด้วยอาศัยบุคคลผู้อื่นเขาให้ ถ้าเขาอุทิศส่วนบุญให้ เขาไม่ได้ขีดขั้น ให้ทั่วไป ตนก็มารับได้อย่างภิกษุสามเณรรับอาหารบิณฑบาตอย่างนั้นแหละ แต่ว่าไม่ใช่ว่าภิกษุสามเณรจะมารับบิณฑบาตไม่ได้ และเหมือนกันอย่างพวกเปรตนั้นจะเป็นสัตว์เดรัจฉาน หรือมนุษย์ หรือเทวดา หรือรูปพรหม อรูปพรหมใด ๆ ก็ไม่ใช่หน้าที่โอกาสที่จะไปกระทำเช่นนั้น ก็แม้อาหารนั้นใครก็ชอบ ใครก็ปรารถนา ก็ให้ทั่วไปเทพยดาก็ได้เหมือนกัน ให้อนุโมทนาก็ได้เหมือนกัน ถ้าแม้ว่าไม่ได้อนุโมทนาส่วนกุศลนั้นก็ไม่ได้ ได้แต่พวกเปรต **ปรทัตตูปชีวิเปรต** เท่านั้น

เรื่องนี้ปรากฏยืนยันในครั้งพุทธกาล ญาติของพระเจ้าพิมพิสารได้รับทานอันนี้

แหละ ได้รับส่วนบุญอันนี้แหละ ได้เสวยความสุขสมมาดปรารถนา ญาติของพระเจ้าพิมพิสารที่ทำบุญกุศลส่งอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ไปสู่ปรโลกเบื้องหน้า ได้รับส่วนบุญจากญาติอย่างนี้ไม่ใช่ของง่าย

ถ้าว่ามีธรรมกาย ง่ายเต็มที ทำบุญเท่าไรได้หมด เพราะเหตุว่า ธรรมกายนำไปบอกว่าให้อนุโมทนา ก็ได้สำเร็จสมความปรารถนา แม้จะไปตกนรก ธรรมกายนำส่วนกุศลที่ญาติอุทิศส่งไปให้ไปถึงนรก ก็ได้รับส่วนกุศลสมมาดปรารถนา พ้นจากนรกทีเดียว **ถ้าว่าเป็นเทวดาบุญหนักศักดิ์ใหญ่ ได้ส่งขึ้นไป ถ้าได้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็นมนุษย์ได้ ไปให้แก่กายละเอียด** ถ้ากายมนุษย์ไม่รู้เรื่อง ให้กายมนุษย์ละเอียดที่ฝันออกไป กายทิพย์กายทิพย์ละเอียดได้ แต่ว่ากายมนุษย์ไม่รู้เรื่อง

การให้ส่วนบุญไม่ใช่ของง่าย แต่บุญที่ทำลงไปแล้วนั้นไหลเหมือนน้ำ น้ำไหลจากที่สูงไปหาที่ต่ำ ให้อยู่เสมอไป แต่ว่าเมื่อไม่รับก็ไม่ได้สมความปรารถนาเหมือนกัน เหตุนั้น **อิจฺฉิตํ** ความปรารถนาที่ท่านปรารถนาแล้ว **ปตฺถิตํ** ความปรารถนาที่ท่านตั้งไว้แล้ว **ตุมฺหํ ขิปฺปเมว สมิชฺฌตุ** ขอสำเร็จ จงสำเร็จแก่ท่านโดยพลันเถิด **สพฺเพ ปูเรนฺตุ สงฺกปฺปา** ความดำริทั้งปวงของท่านจงเต็มเปี่ยม **จนฺโท ปณฺณรโส ยถา** เหมือนพระจันทร์ในวันปัณรสี **มณิโชติ รโส ยถา** ไม่ฉะนั้นก็เหมือนแก้วมณีโชติรส อันสว่างไสวดี นี่ผลได้สำเร็จสมความปรารถนา พระให้พรอย่างนี้ เมื่อให้พรแล้ว ภิกษุเป็นอันดับรองลงมาก็รับรับเป็นที่ ๒ ว่า **สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ** นี่ก็เป็นพรของภิกษุอีก ภิกษุก็ให้อีก **สพฺพีติโย วิวชฺชนฺตุ** ขอความจัญไรทั้งปวงจงบำราศไป **สพฺพโรโค วินสฺสตุ** ขอโรคทั้งปวงจงหาย **มา เต ภวตฺวนฺตราโย** ขออันตรายอย่าเกิดแก่ท่าน **สุขี ทีฆายุโก ภว** ขอท่านจงเป็นผู้มีอายุยืนเป็นสุขเถิด แล้วก็ว่าสัพพีไปดังนี้แหละ ๓ ครั้ง เป็นอดีต ปัจจุบัน อนาคต อย่างนี้ ข้างท้ายเป็นสามัญญานุโมทนา ท่านก็ให้พรว่า **ภวตุ สพฺพมงฺคลํ** สรรพมงคลจงบังเกิดมี **รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา** ขอสรรพเทพยดาจงรักษาท่าน **สพฺพพุทฺธานุภาเวน** ด้วยอานุภาพแห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสวัสดีทั้งหลายจงมีแก่ท่านทุกเมื่อ **ภวตุ สพฺพมงฺคลํ** ขอสรรพมงคลจงบังเกิดมี **รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา** ขอเทพเจ้าทั้งปวงจงรักษาท่าน **สพฺพธมฺมานุภาเวน** ด้วยอานุภาพแห่งพระธรรมทั้งปวง **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสวัสดีทั้งหลายจงมีแก่ท่านทุกเมื่อ **ภวตุ สพฺพมงฺคลํ** ขอสรรพมงคลจงบังเกิดมี **รกฺขนฺตุ สพฺพเทวตา** ขอเทพเจ้าทั้งหลายจงรักษาท่าน **สพฺพสงฺฆานุภาเวน** ด้วยอานุภาพแห่งพระสงฆ์ทั้งปวง **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านทุกเมื่อ นี่สามัญญานุโมทนา

ด้วยอานุภาพพระพุทธเจ้า ด้วยอานุภาพพระธรรม ด้วยอานุภาพพระสงฆ์นั้นเป็นไฉน เขาเรียกว่าพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ นี่เราต้องการนัก ไหว้กราบนัก เพื่อจะให้ท่านช่วยเรา ขออานุภาพพระพุทธเจ้า ขออานุภาพพระธรรม ขออานุภาพพระสงฆ์

อานุภาพพระพุทธเจ้านั้นอเนกอนันต์ พระเทวทัตประทุษร้ายพระพุทธเจ้า ข่มเหงพระพุทธเจ้า จนกระทั่งแยกย้ายพระสงฆ์เป็นสังฆเภท เหตุกรรมอันลามกของพระเทวทัต เกิดเจ็บไข้ขึ้น จะมาเฝ้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงรับสั่งว่า ไม่เห็นเราผู้ตถาคตหรอก มาก็ไหว้ไม่ถึง เต็มทีอยู่แล้ว ใกล้จะเห็นอยู่แล้ว พอใกล้จะเห็นเท่านั้นด้วยพุทธานุภาพที่รับสั่งไว้ ไม่เห็นเราตถาคต นั่นแหละ พุทธานุภาพที่รับสั่งไว้นั่นแหละ แผ่นดินแยก สูบพระเทวทัตไปเข้าอเวจี ไม่ได้เห็นพระพุทธเจ้าอีก นี้พุทธานุภาพเป็นอย่างนี้

ธรรมานุภาพน่ะเป็นอย่างไร นี่แหละที่เราเป็นอยู่ทุกวัน ๆ เป็นหญิงก็ดี เป็นชายก็ดี ที่เป็นอยู่เป็นสุข นี้แหละเรียกว่าธรรมานุภาพ นี่แหละธรรมานุภาพ ที่เป็นอยู่เป็นทุกข์พวกอธรรม นี้ธรรมานุภาพเหมือนกัน อยู่เป็นเปรต เป็นอสุรกาย เป็นสัตว์ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอธรรมานุภาพ ที่เป็นมนุษย์อยู่นี้ เป็นเทวดาอยู่นี้ เป็นพรหมอยู่นี้ เป็นอรูปพรหมอยู่นี้ เป็นอยู่ได้ไม่แตกไม่สลายไป นั่นแหละธรรมานุภาพละ

สังฆานุภาพนะเป็นอย่างไร สังฆานุภาพน่ะอานุภาพของพระสงฆ์ พระพุทธศาสนาที่รุ่งเรืองดำรงอยู่ได้จนกระทั่งเราได้ยินได้ฟัง ได้บวชเป็นภิกษุสามเณรอยู่บัดนี้ ที่ทรงมาได้จนกระทั่งถึงบัดนี้นั้น ใครจะทรงเอามาได้ ใครจะทรงเอาพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้ามาได้ นอกจากสังฆานุภาพน่ะไม่ได้ สังฆานุภาพทรงเอาไว้ รักษาเอาไว้ สังฆานุภาพนั้นเรียกว่าจิต มันจะอคติอวดดีไปก็ไม่ได้ ทายกอุบาสกอุบาสิกาเลิกให้ทานเสีย หมด สังฆานุภาพดับอีกเหมือนกัน อยู่ด้วยทายกอุบาสกอุบาสิกา ทานของท่านทายกอุบาสกอุบาสิกา ท่านเลี้ยงดูไว้นี่แหละ สังฆานุภาพยังได้ปรากฏอยู่

พุทธานุภาพก็ดี ธรรมานุภาพก็ดี สังฆานุภาพก็ดี ที่จะมาปรากฏขึ้นได้ก็เพราะอาศัยทานนั่นเอง เหมือนพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า กว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้าขึ้น กว่าจะมีอานุภาพเป็นพระพุทธเจ้าขึ้นได้ ทว่าไม่ฉันข้าวของนางสุชาดา ๔๙ ก้อนนั้น ก็ไม่ได้พุทธานุภาพเสียแล้ว แตกสลายเสียแล้ว นั้นก็เพราะอาศัยข้าวมธุปายาส ๔๙ ก้อน ฉันแล้วได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า นั่นแน่ ด้วยอำนาจทานของทายก ใหญ่โตเห็นไหมล่ะ ทานนั่นแหละเป็นตัวสำคัญทีเดียว รักษาพุทธานุภาพ รักษาธรรมานุภาพ รักษาสังฆานุภาพ เราก็ตั้งใจถ้าจะให้ทานนั้นก็ด้วยอาหารของข้าพเจ้านี้ หญิงก็ดี ชายก็ดี ของหม่อมฉันนี้จะถวายเป็น

ทาน ให้รักษาพุทธานุภาพ รักษาธรรมานุภาพ รักษาสังฆานุภาพไว้ จะได้ป้องกันให้มนุษย์อยู่ร่มเย็นเป็นสุข มนุษย์ที่จะพ้นจากภัยอันตรายด้วยพุทธานุภาพ ด้วยธรรมานุภาพ ด้วยสังฆานุภาพ **มนุษย์ถ้ายังอยู่ในพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพแล้ว สิ่งหนึ่งสิ่งใดจะมาทำให้เป็นอันตรายนั้นไม่ได้ พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ ต้องรักษาไว้** เพราะฉะนั้น ภิกษุสามเณรเวลาจะให้พรแก่ชาวบ้านร้านตลาดทั้งหลายที่เขาให้ทาน ได้รับทานแล้วให้นึกถึงว่า ถ้าไม่ได้อาหารอิ่มแล้ว พุทธานุภาพที่เราจะเคารพนบน้อมต่อพระองค์รักษาให้พระองค์มีอานุภาพอยู่ ทำไม่ได้ ธรรมานุภาพที่จะให้กระทำมีอานุภาพ ให้ปรากฏอยู่ ก็ทำไม่ได้ สังฆานุภาพก็จะรักษาไว้ไม่ได้ ที่เรารักษา พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ ไว้ได้นี้ ขออานุภาพพระพุทธทั้งปวง ขออานุภาพพระธรรมทั้งปวง ขออานุภาพพระสงฆ์ทั้งปวง จงพิทักษ์รักษาท่านทายกทายิกา อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ให้อยู่เจริญรุ่งเรืองเถิด เมื่อทายกทายิกาทั้งหลายเจริญรุ่งเรืองแล้ว แต่ก่อนเคยใส่บาตรแก่ภิกษุ ข้าวกับเกลือ หรือมิฉะนั้นก็มีกระเทียมดอง หรือมิฉะนั้นมีอะไรก็เถอะทำตามกำลังวังชาท่าน เมื่อท่านรุ่มรวยยกใหญ่ เป็นเศรษฐีคหบดีขึ้นแล้ว ภิกษุสามเณรก็จะได้อาหารประณีตขึ้นไปเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ได้ด้วยกัน เสียด้วยกัน ทายกอุบาสกอุบาสิการุ่มรวยกันเท่าใดภิกษุสามเณรก็รุ่มรวยกันเท่านั้น ให้พรแก่ตัวเอง ภิกษุสามเณรที่ฉลาดต้องตั้งอกตั้งใจให้พรทีเดียว ถ้าภิกษุสามเณรโง่ ไม่ฉลาด ประพฤติเลวทรามต่ำช้า ให้ผิดธรรมผิดวินัย จนกระทั่งทายกทายิกาทั้งหลายเบื่อไม่ใส่บาตรให้ นี่ภิกษุสามเณรฆ่าภิกษุสามเณรเอง ทำลายกันเองอย่างนี้ พระพุทธศาสนาจะถล่มทลายด้วยประการใดก็เพราะภิกษุสามเณรนั่นแหละ จะรุ่งเรืองด้วยประการใดก็เพราะภิกษุสามเณรนั่นแหละ เป็นข้อสำคัญนัก ให้อุตส่าห์ตั้งอกตั้งใจประพฤติดี ประพฤติเป็นนักเรียนจริง ๆ เรียนให้รู้ธรรมจริง ๆ ปฏิบัติให้สมความรู้จริง ๆ ได้ชื่อว่าเป็นสง่าราศีแก่พระพุทธศาสนา **สังฆมชฺเฌโสภณ** เมื่อประพฤติได้เช่นนั้นในท่ามกลางพระสงฆ์ เมื่อย่อลงไปแล้วก็ได้ความว่า **พุทธศาสนาจะรุ่งเรืองอยู่ได้ เพราะอุบาสกอุบาสิกาไม่ละในการบริจาคทานให้พระภิกษุสามเณรตลอดสาย** ภิกษุสามเณรได้อาหารและบิณฑบาตนั้นแล้ว เข้าไปอยู่ในท้องอิ่มแล้ว ไม่ให้อาหารอิ่มนั้นเสียไปเปล่า ๆ อุตส่าห์เล่าเรียนคันถธุระและวิปัสสนา มีหน้าที่ตามศรัทธาของตน ไม่ซุกซนด้วยประการใดประการหนึ่ง ให้นึกดังนี้ นี่แหละได้ชื่อว่าเป็นอายุพระศาสดา เพราะอุบาสกอุบาสิกา ภิกษุสามเณรประพฤติตรงต่อกันด้วยประการดังนี้

ที่ได้ชี้แจงแสดงมานี้เป็น **ภัตตานุโมทนาคาถา** เฉลิมเพิ่มเติมศรัทธาของท่านทานิสราธิบดีทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาตามวาระ

พระบาลี ชี้แจงเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย ตามสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจ เอ่ยมาตั้งเริ่มต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตฺถี ภวนฺตุเต** ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลายทุกถ้วนหน้า **สพฺพพุทฺธานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระพุทธเจ้าทั้งปวง **สพฺพธมฺมานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระธรรมทั้งปวง **สพฺพสงฺฆานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระสงฆ์ทั้งปวง **พุทฺธรตนํ ธมฺมรตนํ สงฺฆรตนํ ติณฺณํ รตฺนานํ อานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระรัตนะทั้งสาม คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ **จตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺธานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระธรรมขันธ์ทั้งแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ **ปิฏกตฺตยานุภาเวน** ด้วยอานุภาพปิฎกทั้งสามคือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระปรมัตถปิฎก **ชินสาวกานุภาเวน** ด้วยอานุภาพชินสาวกผู้ชนะมาร จงดลบันดาลความสุขสวัสดีเป็นปรากฏแก่ท่านทั้งหลายทั้งหมดที่มาสโมสร ณ สถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมุติยุติธรรมิกถาด้วยอรรถนิยมความลงเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

๖๐. อริยธนคาถา

๒๓ มกราคม ๒๔๙๘

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

ยสฺส สทฺธา ตถาคเต — **อจลา สุปติฏฺฐิตา**
สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ — **อริยกนฺตํ ปสํสิตํ**
สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ — **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ**
อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ — **อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ**
ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ — **ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ**
อนุยญฺเชถ เมธาวี — **สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ ฯ**

ณ บัดนี้ อาตมภาพจักได้แสดงธรรมิกถาแก้ด้วย**อริยธนคาถา วาจาเครื่องกล่าวถึงทรัพย์อันประเสริฐ** พระคาถานี้ การย่อย่นเนื้อความแห่งธรรมเทศนาของพระรัตนตรัยยกไว้ในที่นี้ จะชี้แจงแสดงตามวาระพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบาย พอเป็นเครื่องปฏิการ ประคับประคองสนองศรัทธา ประดับสติปัญญา ซึ่งคุณสมบัติของท่านผู้คฤหัสถ์ทั้งบรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า

เริ่มต้นตามวาระพระบาลีด้วย **ยสฺส สทฺธา ตถาคเต อจลา สุปติฏฺฐิตา** ความเชื่อของบุคคลใดไม่กลับกลอกตั้งมั่นดีแล้วในพระตถาคตเจ้าคือธรรมกาย **สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ** ศีลอันดีงามของบุคคลใดอันพระตถาคตเจ้าใคร่สรรเสริญแล้ว **สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ** ความเชื่อของบุคคลใด ความเชื่อในพระสงฆ์มีอยู่แก่บุคคลใด **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ** ความเห็นตรงมีอยู่แก่บุคคลใด **อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ** นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า บุคคลใดไม่ใช่คนจนเป็นคนมั่งมี **อโมฆนฺตสฺส ชีวิตํ** ความเป็นอยู่ของบุคคลนั้นไม่เปล่าปราศจากประโยชน์ **ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ อนุยุญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธาน สาสนนฺติ** เพราะเหตุนั้น เมื่อบุคคลมาระลึกถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าทั้งหลายแล้ว ควรประกอบตามความเชื่อในธรรมกาย คือ พระตถาคตเจ้า ควรประกอบตามศีล ควรประกอบตามกัลยาณศีล อริยกันตศีล ควรประกอบตามความเลื่อมใสในพระสงฆ์ ควรประกอบตามความเห็นตรงไว้เนือง ๆ ด้วยประการดังนี้ นี่เนื้อความของพระบาลี คลี่ความเป็นสยามภาษาได้ความเท่านี้

ต่อแต่นี้จะอรรถาธิบายขยายความเป็นลำดับไป เราท่านทั้งหลายทั้งคฤหัสถ์ บรรพชิตหญิงชายทุกถ้วนหน้า บรรดานับถือพระพุทธศาสนา **เราจะวางความเชื่อของเราไว้ตรงไหน** ถึงจะถูกต้องร่องรอยความประสงค์ทางพระพุทธศาสนา ที่เราจะดำเนินให้ถูกทางมรรคผลต่อไป จะวางความเชื่อลงไว้ตรงไหน ตำราเขาก็บอกไว้แล้ว **ยสฺส สทฺธา ตถาคเต ความเชื่อของบุคคลใดไม่กลับกลอก ตั้งมั่นดีแล้วในพระตถาคตเจ้าคือธรรมกาย** ตถาคตน่ะคือธรรมกายนี่เอง หรือแปลเสียอีกนัยหนึ่งว่า ความเชื่อของบุคคลใดไม่กลับกลอก ตั้งมั่นดีแล้วในธรรมกาย ตถาคตคือตัวธรรมกายทีเดียว มีตำรารับรองว่า **ตถาตสฺส โข เอตํ วาเสฏฺฐา อธิวจนํ ธมฺมกาโย อิติปิ** ว่า **ดูก่อน วาเสฏฐโคตรทั้งหลาย คำว่าธรรมกาย ธรรมกายน่ะ เป็นตถาคตโดยแท้** บอกไว้อย่างนี้ **ธมฺมกาโย อหํ อิติปิ เราผู้ตถาคตคือธรรมกาย** วางหลักไว้อย่างนี้ ความเชื่อที่ไม่กลับกลอกตั้งมั่นดีแล้วในพระตถาคตเจ้า นี้ถูกแล้ว แปลอย่างนี้ **เราจะต้องวางความเชื่อลงไว้ในธรรมกายนี้อีก** นี้วัดปากน้ำค้นพบแล้ว ได้ตัวจริงแล้ว **ไปนรกได้ ไปสวรรค์ได้ ไปนิพพานได้ อาราธนาพระพุทธเจ้าที่อยู่ในพระนิพพาน มาให้มนุษย์เห็นในวัดปากน้ำมีมากมาย** ในวันวิสาขะมาฆะ ให้เห็นจริงเห็นจังกันอย่างนั้น เท่านั้น แปลบาลีศัพท์หนึ่งแปลได้ตั้งร้อย ผู้รู้น้อยว่าแปลผิด ไม่ถูก นี่แปลอย่างนี้ถูกเกินถูกอีก แน่นอนทีเดียวความเชื่อของเราต้องตั้งมั่นลงไปในพระตถาคตเจ้า อย่ากลับกลอก ถ้าว่าไปกลับกลอกเสีย ก็เป็นอันไร้จากประโยชน์ ไร้จากผลไม่ถูกต้องความสนใจพระอริยบุคคล พระอริยบุคคลท่านมีใจตั้งอยู่ในธรรมกายทั้งนั้นยืนยันอย่างนี้ ตำรานี้ก็ถูกเรียกว่าอริยธนคาถา ทรัพย์อันประเสริฐของพระอริยะเจ้า ถ้าว่าใจหยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย ดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั้นต้องมีศูนย์กลางนะ มนุษย์เล่า ถ้าว่ามนุษย์มีใจไม่ลอกแลก ใจไม่ง่อนแง่น ใจไม่คลอนแคลนก็ตั้งอยู่ในดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ นั้นแหละถูกหลักเป้าหมายใจดำของพุทธศาสนา กายมนุษย์ละเอียดที่ฝันออกไป ก็ต้องตั้งมั่นอยู่ในกลางดวงธรรม อย่างกายมนุษย์ กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียดที่จะเหาะเหินเดินอากาศได้ ใจก็ต้องหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียดที่จะเหาะเหินเดินอากาศได้ ใจกายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียดก็ต้องตั้งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหมที่จะเหาะเหินเดินอากาศได้ ใจก็ต้องหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นอรูปพรหม กายอรูปพรหมละเอียดที่จะเหาะเหินเดินอากาศได้ ใจกายอรูปพรหมละเอียดก็ต้องตั้งหยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด **ต้องหยุดอยู่ตรงนั้น กายเบา สลฺลหุก วุตฺติโน เป็นผู้ประพฤติ**

เบาพร้อม กายก็เบา วาจาก็เบา ใจก็เบา ไม่มีหนักเลย ประพฤติดังนี้

เมื่อเข้าถึงธรรมกาย เคารพธรรมกาย มั่นในธรรมกาย ภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนา **นับถือพระพุทธศาสนาต้องตั้งมั่นอยู่ในศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย** ถ้าว่าไม่ได้ธรรมกายละ ก็เข้าถึงธรรมกายให้ได้ จะต้องเอาใจไปตั้งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายให้ได้ บัดนี้ วัดปากน้ำมีร้อยห้าสิบกว่าคน ใจหยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายได้ ร้อยห้าสิบกว่า ที่ยังเข้าไม่ถึงก็เพราะประมาทเลินเล่อเผลอตัวทำไม่จริง เข้าไม่จริง จดไม่จริง ตั้งไม่จริง ลอกแลก เช่นนี้โกงตัวเอง **เมื่อโกงตัวเองเสียแล้วเข้าถึงธรรมกายไม่ได้** ทำไมโกงตัวเองเล่า มันขี้เกียจทำ ทำเข้าเมื่อยขบเล็ก ๆ น้อย ๆ ขี้เกียจเสียแล้ว หยุดเสียแล้ว ไม่ทำแล้ว ทำก็เห็นลาง ๆ ไร ๆ เอ้าปล่อยเสียแล้ว ไม่ทำเสียแล้ว ไปไถลท่าอื่นเสียแล้ว ใจไปจดที่อื่นเสียแล้ว ไปจดอะไรเล่า รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ปัจจุบันบ้าง อดีตบ้าง อนาคตบ้าง

ไปจดอยู่ที่รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสในปัจจุบันเล่าเป็นอย่างไร? ได้ยินเสียงในปัจจุบัน ที่ตั้งอยู่จดอยู่ ไปเสียแล้ว เสียงไปแล้ว กำลังนั่งอยู่ไปเห็นรูปเข้า เอ้าไปเสียแล้ว ไปสูดดมกลิ่นเข้า ไปเสียแล้ว ได้ลิ้มรสเข้า เอ้าไปเสียแล้ว ถูกประทุษร้ายด้วยสัมผัส เช่น เหลือบ ยุง ริ้น บุ้ง ร่าน ก็ไปเสียอีกแล้ว ไม่อยู่ที่อย่างนี้เรียกว่าลอกแลกในปัจจุบัน ลอกแลกในอดีตเป็นอย่างไรล่ะ นึกถึงรูปที่ล่วงไปแล้ว เสียงที่ล่วงไปแล้ว กลิ่นที่ล่วงไปแล้ว รสที่ล่วงไปแล้ว สัมผัสที่ล่วงไปแล้ว รูปที่ล่วงไปแล้ว รูปที่ล่วงไปแล้วน่ะเป็นอย่างไร ตึกร้านบ้านเรือน เรือกสวนไร่นา เรือแพนาวา ต้นไม้ต้นไร่ ของที่ตนเห็นด้วยตาของตน เป็นของ ๆ ตนอยู่ เป็นอันตรายไปเสีย ก็นึกถึงอ้ายเรื่องนั้นยังไม่หาย นั่นแหละนึกถึงอดีตละ รูปเป็นอย่างนั้น เสียงเป็นอย่างนั้น กลิ่นก็เป็นอย่างนั้น รสก็เป็นอย่างนั้น สัมผัสก็เป็นอย่างนั้น ลอกแลกไปเสียในอดีตอีกแล้ว ลอกแลกในอนาคตออกไปข้างหน้า จะได้รูปอย่างนั้น จะได้เสียงอย่างนั้น จะได้กลิ่นอย่างนั้น จะได้รสอย่างนั้น จะได้สัมผัสอย่างนั้น นึกไปข้างหน้าอีกและวันพรุ่งนี้ออกไป นั่นเป็นข้างหน้าอนาคต จิตมันลอกแลกในธรรม ๕ ประการนี้

ธรรม ๕ ประการนี้เรียกว่าธรรมที่ทำให้สัตว์เนิ่นช้า **ปปญฺจาภิรตา ปชา** หมู่สัตว์เนิ่นนานใน รูปภพ อรูปภพ ไม่จบไม่แล้ว นี่แหละผู้ที่เลินเล่อเผลอตัว โกงตัวเองก็รูปนี้ ปล่อยใจไปจดรูปเสียงกลิ่นรสสัมผัส อดีตบ้าง ปัจจุบันบ้าง อนาคตบ้าง ไม่จดอยู่ที่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด ดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม

กายอรูปพรหมละเอียด กายธรรม ธรรมกายละเอียด **จดอยู่นั่นไม่โกงตัวเอง ให้ความสุขแก่ตัวเองปัจจุบันทันตาเห็น แม้เป็นปุถุชนอยู่ก็เรียกว่า ปุถุชนสาวก ถ้าจดอยู่ได้** ถ้าจดอยู่ไม่ได้ยังเป็นปุถุชนอยู่ เรียกว่าลอกแลกอยู่นั่นแอง ไม่จัดเข้าในปุถุชนสาวก ถ้าจดอยู่ละก็จัดเข้าในปุถุชนสาวกละ ต้องเข้าถึงธรรมกายโคตรภูให้หนักขึ้นไป เข้าถึงพระโสดาอริยสาวกทีเดียว เป็นอริยสาวกทีเดียว นี้ความตั้งใจเป็นอย่างนี้นะ วางใจเป็นอย่างนี้ ให้ถูกหลักฐานอย่างนี้ เมื่อถูกหลักฐานอย่างนี้แล้ว นี่ในข้อต้น

ข้อที่สองรองลำดับลงไป **สีลญฺจ ยสฺส กลฺยาณํ อริยกนฺตํ ปสํสิตํ** นี้ศีลของบุคคลใดอันดีงาม **กลฺยาณํ อริยกนฺตํ** อันพระอริยเจ้ารักใคร่ชอบใจ **ปสํสิตํ** อันพระอริยเจ้าสรรเสริญแล้ว ศีลอันดีงามน่ะศีลอะไร เขาเรียกว่ากัลยาณศีล อริยกันตศีล ปสังสิตศีล เรียกว่าศีลอันดีงามที่พระอริยเจ้าใคร่ พระอริยเจ้าสรรเสริญแล้ว ศีลอันดีงาม เมื่อใจหยุดจดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์พอดี กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด ทั้งแปดกาย เก้ากาย สิบกาย เป็นลำดับขึ้นไป ถ้าว่า**ศีลของผู้มีใจหยุดเช่นนั้น ศีลของบุคคลผู้นั้นก็เป็นกัลยาณศีล เป็นอริยกันตศีล เป็นปสังสิตศีลทีเดียว** ทำไมเป็นเช่นนั้น **ศีลก็แปลว่าปรกติ** ศีลเขาแปลว่าปรกติ ปรกติกาย ปรกติวาจา ปรกติใจ ใจเป็นอัพโพหาริกศีล ด้วยปรกติกาย ปรกติวาจา ปรกติใจ ปรกตินะเป็นอย่างไร ใจหยุดอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ถูกเป้าหมายใจดำร่องรอยของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ **เมื่อใจหยุดแล้ววาจาก็อยู่ในกรอบของศีล กายก็อยู่ในกรอบของศีล ใจก็อยู่ในกรอบของศีล** ไม่ละเมิดศีลไปได้ เพราะใจหยุดเสียแล้ว แน่นอนทีเดียว ไม่คลาดเคลื่อนไม่ฟั่นเฟือนทีเดียว แน่นอนทีเดียว เมื่อแน่นอนเช่นนั้นละก็ นั่นแหละ เป็นกัลยาณศีล (เป็นตอนต้น) เป็นอริยกันตศีล เป็นปสังสิตศีล ศีลโดยตรงทีเดียวนี้แหละ พระอริยเจ้าใคร่ พระอริยเจ้าชอบใจ พระอริยเจ้าสรรเสริญทีเดียว เป็นอย่างนี้ แม้จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยกาย จะพูดสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยวาจา จะคิดสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยใจ ก็ไม่มีละเมิดศีล อยู่ในกรอบศีลนั่นเอง ไม่เคลื่อนจากศีลไปได้ จึงจัดได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณศีล อริยกันตศีล ปสังสิตศีล ศีลอย่างนี้เป็น**ศีลสามัญ** ยังไม่เป็นวิสามัญ ศีลวิสามัญต้องเห็นศีล ศีลอย่างนี้ถึงจะมีในกายมนุษย์ กายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด ทั้ง ๘ กายที่มีในไตรภพก็เป็นศีลสามัญ ศีลของเทวดาต้องมั่นอยู่เป็นปรกติธรรมดา กายทิพย์ กายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหม รูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหม อรูปพรหมละเอียด มีอยู่เป็นปรกติธรรมดา ศีลของกายมนุษย์ละเอียดไว้ใจไม่ได้นัก เจ้ากายมนุษย์หยาบนี้ก็ไว้ใจไม่ได้นัก ยังลอกแลกอยู่ไม่มั่นคง ถ้าว่าทั้ง ๖ กายนี้ละก็มั่นคงละ ถ้าว่าไม่อยู่นิ่งละก็เหาะเหินเดินอากาศ

ไม่ได้ทีเดียว **ทั้ง ๖ กายนั้นจึงจัดได้ชื่อว่าเป็นศีลสามัญ**

ศีลวิสามัญน่ะเห็นศีลทีเดียว เห็นศีลคือกาย กายมนุษย์ไม่เห็น กายมนุษย์ละเอียดเห็น กายทิพย์เห็น กายทิพย์ละเอียดเห็น กายรูปพรหมเห็น กายรูปพรหมละเอียดเห็น กายอรูปพรหมเห็น กายอรูปพรหมละเอียดเห็น นั่นเห็นศีล **เห็นศีลเป็นดวง** ขนาดดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ใสบริสุทธิ์สนิทดุจกระจกคันฉ่องส่องเงาหน้าอย่างนี้ เรียกว่าเห็นดวงศีล เมื่อเห็นดวงศีลเช่นนี้ละก็เห็นหมดทั้ง ๗ กายนั่น เห็นตลอดไป **เมื่อเห็นเช่นนี้ละก็ นั่นแหละเป็นกัลยาณศีลแท้ ๆ นั่นแหละเป็นอริยกันตศีลแท้ ๆ นั่นแหละเป็นปสังสิตศีลแท้ ๆ** ถูกละเป็นทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ เมื่อเห็นเช่นนั้นแล้ว ใจของผู้เห็นนั้นก็ติดอยู่ศูนย์กลางดวงศีลนั่นไม่คลาดเคลื่อนทีเดียว เมื่อติดดวงศีลได้ ดวงสมาธิไม่ต้องไปไหนอยู่ในกลางดวงศีล ดวงปัญญาก็อยู่กลางดวงสมาธิ ดวงวิมุตติไม่ต้องไปไหนอยู่กลางดวงปัญญา **ดวงวิมุตติญานทัสสนะไม่ต้องไปไหนอยู่ในกลางดวงวิมุตติ เข้าทางไปของพระอริยเจ้า** พระอรหันต์ ถูกทีเดียวไม่คลาดเคลื่อนละ นี้ท่านจึงได้วางตำราไว้เป็นข้อที่สอง เป็นศีลของธรรมกาย นี่เป็นศีลของธรรมกาย เข้าถึงธรรมกายก็ด้วยวิธีนี้ พอเข้าถึงธรรมกายแล้ว ศีลของธรรมกายก็มีแบบเดียวกันนี้ เป็นลำดับไปทีเดียว ตำราวางไว้แสดงกันแล้วมากมาย นี่เป็นข้อที่สองเรียกว่าศีล

ข้อที่สามเป็นลำดับไป **สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ อุชุภูตนฺจ ทสฺสนํ** ความเลื่อมใสในพระสงฆ์ ความเลื่อมใสในหมู่ **สงฺโฆ** เขาแปลว่า หมู่ มีอยู่แก่บุคคลใด ความเลื่อมใสในหมู่มีอยู่แก่บุคคลใด ความเลื่อมใสคือชอบใจ ปีติปราโมทย์ ร่าเริงบันเทิงใจ ปลาบปลื้มตื้นเต็มเอิบอิ่มในใจ ที่เรียกว่าเลื่อมใส ปลาบปลื้มเอิบอิ่มตื้นเต็มในใจ ความเลื่อมใสคือความผ่องใส เมื่อมีศรัทธากำลังบริจาคทานอยู่ก็มีความเลื่อมใส จัดขึ้นเพิ่มอีก เมื่อนั่งทำความเพียรกำลังนั่งอยู่ เมื่อมีความเลื่อมใส นั่งหนักขึ้นไปอีก นั่นเรียกว่าความเลื่อมใส ความเลื่อมใสความผ่องใส นัยหนึ่งว่า **เหม** แปลว่าเป็นแดนสร้างเอกแห่งรัศมี ก็ความเลื่อมใสเกิดขึ้นแล้ว ดูสีหน้าสีตาก็รู้ ดูสีหน้ารู้ หน้าดำอยู่กลับมีสีงามขึ้นทีเดียว ขาว ๆ ก็ผิวงามขึ้นทีเดียว ผุดผ่องขึ้นทีเดียว นี้เพราะเกิดจากความเลื่อมใส **เลื่อมใสนี่แหละทำร่างกายให้สะอาดสะอ้าน ทำร่างกายให้สละสลวย ให้งดงาม** เพราะความเลื่อมใสอันนี้ **เลื่อมใสเต็มที่ก็เหาะเหินเดินอากาศไปได้** เลื่อมใสจัดหนักเข้า ๆ เหาะเหินเดินอากาศได้ เพราะความเลื่อมใสอันนี้ไม่ได้เป็นของพอดีพอร้าย ให้เลื่อมใสในหมู่

เลื่อมใสในหมู่เลื่อมใสอย่างไร? อย่างนี้ เหมือนพระเณรอย่างนี้แหละ นับว่าพระก็สี่แถว ๆ ละ ๘ องค์ เณรก็สามแถว ๆ ละ ๘ องค์ เขาไม่เลื่อมใสเขามาแต่แถว

เดียว เณรพระก็มาไม่ครบสี่แถว นี่เขาไม่เลื่อมใส เพราะขาดความเลื่อมใสเสียแล้ว เขาไม่เลื่อมใสในหมู่ เขาไม่อยากเข้าหมู่ นั่นแน่พวกไม่เลื่อมใสในหมู่ พวกไม่อยากเข้าหมู่ เหมือนพวกเราอุบาสกอุบาสิกาเวลาถึงวันธรรมสวนะจะต้องฟังเทศนา ฟังธรรมกัน จำศีลภาวนากัน ไม่มาเสียแล้ว ขาดตกบกพร่องไปเสียแล้ว นั่นเขาไม่เลื่อมใสในหมู่ เขาขาดความเลื่อมใสในหมู่เสียแล้ว ถ้าเขาเลื่อมใสในหมู่ละก็ไม่ขาดตกบกพร่องเลย สมบูรณ์บริบูรณ์เต็มเปี่ยมทีเดียว ถึงเวลามาแล้วก็กลัวจะขาดหน้าที่ไป หน้าที่ของตัวจะขาดไป ไม่ให้ขาดตกบกพร่องละ นี้พวกนี้เลื่อมใสในหมู่ กลัวหมู่จะขาด กลัวหมู่จะไม่เจริญ กลัวหมู่จะซูบซีดเศร้าหมองขุ่นมัว ไม่แน่นหนา ไม่เป็นที่เลื่อมใสศรัทธา รักษาความเลื่อมใสในหมู่ไว้ไม่ให้คลาดเคลื่อนไม่ยอมทีเดียว รักษาความเลื่อมใสในหมู่ไว้

นี้พวกเลื่อมใสในหมู่น่ะ หมู่อะไร หมู่พุทธศาสนิกชนนี่แหละ หมู่ภิกษุสามเณรอุบาสกอุบาสิกา แต่ว่านกมันก็เลื่อมใสในหมู่เหมือนกันนะ หัวหน้าไปทางไหนละก็ไปเป็นแถว ไม่คลาดเคลื่อนละ นั่นก็เลื่อมใสในหมู่เหมือนกัน ขาดหมู่ไม่ได้ หมู่เนื้อ หมู่นก หมู่ปลาเขาก็เลื่อมใสในหมู่ เป็นธรรมชาติของสัตว์พวกนั้น หมู่ภิกษุสามเณรเล่า ก็เป็นธรรมชาติของหมู่ภิกษุสามเณรเหมือนกัน เพราะมีธรรมเสมอกัน มีธรรมร่วมกัน มีศีล ๒๒๗ ศีล ๑๐ ร่วมกัน ประพฤติธรรมร่วมกัน มีศีลร่วมกัน สมาธิร่วมกัน ปัญญาร่วมกัน พวกนี้อยู่ที่ไหนก็รักใคร่กันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน น้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ขาดตกบกพร่อง ทำสิ่งใดก็ทำพร้อม ๆ กัน เลิกสิ่งใดก็เลิกพร้อมกัน ไม่รังเกียจเดียดฉันท์ซึ่งกันและกัน นี่พวกนี้เลื่อมใสในหมู่ทั้งนั้น ลักษณะเลื่อมใสในหมู่นี่แหละเป็นธรรมสำคัญ มีอยู่แก่บุคคลใด เลื่อมใสในหมู่น่ะ หมู่ผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ผู้มีธรรมกาย หมู่มีธรรมกายก็รักใคร่ในกันและกัน ไม่ทุ่มเถียงกัน พูดก็อนุโลมตามกันอนุมัติกัน ไม่แก่งแย่งกัน พวกที่แก่งแย่งกันเสีย คัดค้านกันเสีย นี่ทำหมู่ให้แตก ทำพวกให้แตก อย่างนี้เรียกว่าไม่เลื่อมใสในหมู่ คัดค้านในหมู่ ต้องเลื่อมใสในหมู่ ไม่ให้หมู่แตก ไม่ให้หมู่กระเทือนทีเดียว เพราะพร้อมซึ่งกันและกันนี่ **สงฺเฆ ปสาโท ความเลื่อมใสในหมู่มีอยู่แก่บุคคลใด บุคคลนั้นได้ชื่อว่าเป็นคนไม่ยากจน เป็นคนมั่งมีทีเดียว** เลื่อมใสในหมู่น่ะ ฉลาดอยู่คนเดียวไม่ได้ เข้าใกล้ใคร มีลัทธิอันใดที่ตัวมีอยู่ ลัทธิของตัวที่มีอยู่นั้น ไม่รังเกียจเดียจฉันท์ เอาใจใส่แนะนำตักเตือน ให้ซึ่งกันและกันรู้เหมือนตน มีนิสัยใจคออันเดียวกัน ไปไหนก็ไปในหมู่เดียวพวกเดียวกัน

เหมือนพระพุทธเจ้าท่านอุบัติตรัสขึ้นในโลก ท่านมีธรรมกาย ธรรมกายเป็นพระ-พุทธเจ้า เป็นพระตถาคตเจ้า ท่านมองทีเดียวแหละ ใครจะมีธรรมกายเหมือนเราบ้าง ท่านมีความรู้วิเศษ คนนี้มีเหตุได้สั่งสมอบรมมา สมบูรณ์บริบูรณ์ด้วยกันแล้ว บารมีเป็นเหตุ

บารมีแก่แล้ว สมควรที่จะได้มรรคผล สมควรจะมีได้ธรรมกายเหมือนเรา ไม่ว่าอยู่ใกล้อยู่ไกล พระองค์อุตส่าห์พยายามไปแนะนำ ให้มีธรรมกายเหมือนท่าน เมื่อมีธรรมกายเหมือนท่าน ก็เป็นหมู่เดียวกับท่าน เป็นพวกเดียวกับท่าน พอมีธรรมกายเหมือนท่าน ก็เป็นพวกเดียวกับท่าน เป็นหมู่มีธรรมกายน่ะเป็นชั้น ๆ เป็นอรหันต์อรหัตบ้าง เป็นพระอนาคาบ้าง เป็นพระสกทาคาบ้าง เป็นพระโสดาบ้าง เป็นโคตรภูบ้าง ไม่ว่าอยู่ที่ไหน พระองค์เสด็จไปแนะนำสั่งสอน ให้มีธรรมกายปรากฏขึ้นเหมือนพระองค์ เมื่อมีธรรมกายปรากฏขึ้นเหมือนพระองค์แล้ว ก็เป็นพระพุทธเจ้าทีเดียว เมื่อมีธรรมกายก็รู้จักพระตถาคตเจ้าทีเดียว รู้จักพระตถาคตเจ้าว่า อ้อนี่เป็นพวกเดียวกันหมู่เดียวกัน นั่นท่านผู้นั้นก็เลื่อมใสในหมู่ อยู่ที่ไหนไม่ว่าใกล้และไกล เวลาจำพรรษาต่างกัน ไกลจากกัน ไปมากันไม่ถึง พอปวารณาพรรษาแล้วละก็ ต่างฝ่ายต่างมุ่งแน่แน่วไปเฝ้าพระศาสดาที่วิหารเชตวันทีเดียว มาสะบักสะบอมทีเดียว ผ้าผ่อนเปียกน้ำคร่ำฝนมาทีเดียว เคลอะคละมาด้วยตมด้วยเลนทีเดียว พระองค์เห็นความลำบาก ความเลื่อมใสในหมู่ของพระสงฆ์มากด้วยความลำบากเช่นนี้ เมื่อมีความลำบากเช่นนี้แล้ว พระองค์ก็ทรงอนุญาตวินัยบางข้อ ให้ภิกษุไปมาเฝ้าพระตถาคตเจ้าได้สะดวกด้วยการไปมา ในเรื่องนี้พระศาสดาถึงความใหญ่ นับความเลื่อมใสในหมู่น่ะ เลื่อมใสในหมู่หมู่มีศีลก็ต้องให้มีศีลเหมือนกัน หมู่มีสมาธิให้มีสมาธิเหมือนกัน หมู่มีปัญญาให้มีปัญญาเหมือนกัน หมู่มีความวิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะก็ให้มีเหมือนกัน ถ้าหมู่มีธรรมกายก็ให้มีธรรมกายเหมือนกัน นี่เป็นอันเลื่อมใสในหมู่ **สงฺเฆ ปสาโท ยสฺสตฺถิ** ความเลื่อมใสในหมู่มีอยู่แก่บุคคลใด บุคคลนั้นเรียกว่าเป็นคนมีปัญญา เป็นคนมีอริยทรัพย์ภายในทีเดียว แสดงตัวเองอย่างนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น นี่เป็นข้อที่สาม

ข้อที่สี่ **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ** ความเห็นตรง ความเห็นตรงมีอยู่แก่บุคคลใด เห็นตรงน่ะเห็นอย่างไร เห็นตรงไม่คด เห็นทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ ว่า**ทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์นั้น ไม่ใช่ทางอื่น มีทางเดียว ทางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย** เดินไปในกลางทางนั้น กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกาย กายมนุษย์ก็มีกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ถ้าว่ากายมนุษย์ละเอียดก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์ กายทิพย์ละเอียดก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายทิพย์-ละเอียด กายรูปพรหมก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหม กายรูปพรหมละเอียดก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหมก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูป-พรหม กายอรูปพรหมละเอียดก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายอรูปพรหมละเอียด กายธรรมก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม กายธรรมละเอียดก็มีดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายธรรม-

ละเอียด ในกลางดวงธรรมนั่นแหละ ดำเนินไปทางกลางดวงธรรมนั้น ดำเนินไปในทางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ วิมุตติญาณ-ทัสสนะ เดินไปในทางนั้นเหมือนกันหมด และเข้าถึงกายธรรมละเอียด

เดินไปในกลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ก็เข้าถึงกายมนุษย์ละเอียด เมื่อเข้าถึงกายมนุษย์ละเอียด ใจกายมนุษย์ละเอียดก็หยุดนิ่งอยู่ศูนย์กลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ละเอียด ก็เดินไปในกลางดวงธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ดวงศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ ในกลางดวงนั่นก็เข้าถึงกายทิพย์ เดินไปอย่างนี้ก็จะเข้าถึงกายทิพย์ละเอียด กายรูปพรหมก็เดินไปอย่างนี้ ไปแบบเดียวกันนี้ เข้าถึงกายรูปพรหมละเอียดก็เดินไปแบบเดียวกันนี้ เข้าถึงกายอรูปพรหมก็เดินไปแบบเดียวกันนี้ เข้าถึงกายอรูปพรหมละเอียดก็เดินไปแบบเดียวกันนี้ เข้าถึงกายธรรมก็เดินไปแบบเดียวกันนี้ เข้าถึงกายธรรมละเอียดก็เดินไปแบบเดียวกันนี้ นี้เรียกว่า **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ** ความเห็นเป็นธรรมชาติตรงทีเดียว นี่ตรงอย่างลึกลับ **ตรงอย่างทางมรรคผล**ทีเดียว

ถ้า**ตรงผิดจากมรรคผลล่ะ** ย่นย่อลงมาเสียกว่านั้น ความเห็นต่ำลงมากว่านั้น โลกประเพณีวิสัยความเป็นไปของมนุษย์นี่ ภิกษุก็ดี สามเณรก็ดี อุบาสกก็ดี อุบาสิกาก็ดี **ประพฤติไปตามสุจริตกาย สุจริตวาจา สุจริตใจ ตัวเองก็ไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนประการใดด้วยกายวาจาใจของตัว คนอื่นก็ไม่ได้รับความเดือดร้อนเพราะกายวาจาใจของตัว ทั้งตนและบุคคลผู้อื่นก็ไม่ได้รับความเดือดร้อนเพราะกายวาจาใจของตัว** นี้เรียกว่า **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ** ความเห็นตรงนี้ต่ำลงมา ต่ำลงมากว่าทางมรรคผลดังกล่าวแล้ว

ต่ำลงไปกว่านั้นอีก **การเลี้ยงชีพหารายได้ของมนุษย์ หรือการปกครองสมบัติของมนุษย์ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน** ชาวนาทำนาก็ไม่รุกคันไร่คันนากัน ชาวสวนทำสวนก็ไม่รุกคันไร่คันสวนกัน การค้าขายก็ไม่เบียดแว้งกัน ค้าขายกันโดยซื่อตรง ไม่อิจฉาริษยากันดังนี้ เรียกว่า **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ** ความเห็นตรงเหมือนกัน หรือปกครองประเทศก็ไม่เบียดแว้งขอบเขตประเทศกัน ไม่เกี่ยงกันคนในปกครองในกันและกัน เดินตรง ๆ เอ็งจะมาอาศัยก็มาเถอะโดยตรง ฉันชอบเดินตรง ๆ ผู้มาอาศัยเล่าก็มาอาศัยโดยตรง ๆ ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมเป็นอุบายปลอมตัวเข้ามา อย่างนี้เรียกว่า **อุชุภูตญฺจ ทสฺสนํ** ความเห็นตรงอย่างต่ำลงมา ความเห็นตรงอย่างนี้ก็ใช้ได้ดุจเดียวกัน

เพราะเหตุนั้นในข้อที่ ๔ นี้ เมื่อมีความเห็นตรงเช่นนี้ก็จะเป็นภิกษุสามเณรหรืออุบาสกอุบาสิกา ก็ได้ชื่อว่ามีอริยทรัพย์อยู่ภายใน เป็นคนมีอริยทรัพย์ เป็นผู้มีดวงใจ

จดถูกกลางดวงธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ ความเห็นไม่มีพิรุธเลย หรือความทำก็ไม่มีพิรุธเลย ความพูดก็ไม่มีพิรุธเลย ความคิดก็ไม่มีพิรุธเลย เพราะใจนั้นวางถูกหลัก ถูกเป้าหมายใจดำทางไปของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ เหตุนั้นท่านจึงยืนยันว่า **อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ** ทั้ง ๔ จำพวก การเลื่อมใสไม่กลับกลอก ความเลื่อมใสไม่กลับกลอก มั่นด้วยดีในธรรมกายศีลอันดีงามอันพระอริยเจ้าใคร่ชอบใจ อันพระอริยเจ้าสรรเสริญแล้ว และความเลื่อมใสในหมู่มีอยู่แก่บุคคลใด ความเห็นตรงมีอยู่แก่บุคคลใด **อทลิทฺโทติ ตํ อาหุ** ว่านักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่าบุคคลนั้นเป็นคนมีอริยทรัพย์ เป็นคนไม่ยากจน เป็นคนไม่ขัดสน เป็นคนมีอริยทรัพย์อยู่ภายใน **ตสฺมา สทฺธญฺจ สีลญฺจ ปสาทํ ธมฺมทสฺสนํ อนุยญฺเชถ เมธาวี สรํ พุทฺธานสาสนํ** เพราะเหตุนั้น เมื่อบุคคลมาระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ดังนี้ ควรประกอบความเชื่อ ควรประกอบความศีล ควรประกอบตามความเลื่อมใส ควรประกอบตามความเห็นธรรมไว้เนือง ๆ ให้มั่นในขันธสันดาน ย่อมประสบสุขพิเศษ ไพศาลในปัจจุบันนี้ และต่อไปในภายหน้า

ที่ชี้แจงแสดงมานี้ ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา **เอเตน สจฺจวชฺเชน** ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ **สทา โสตถี ภวนฺตุ เต** ขอความสุขสวัสดี จงบังเกิดมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า **สพฺพุทฺธานุภาเวน** ด้วยอำนาจพระพุทธเจ้าทั้งปวง **สพฺพธมฺมานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระธรรมทั้งปวง **สพฺพสงฺฆานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระสงฆ์ทั้งปวง **พุทฺธรตนํ ธมฺมรตนํ สงฺฆรตนํ ติณฺณํ รตนานํ อานุภาเวน** ด้วยอานุภาพรัตนะทั้งสาม พระพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ **จาตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺธานุภาเวน** ด้วยอานุภาพพระธรรมขันธ์ทั้งแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ **ปิฏกตฺตยานะภาเวน** ด้วยอานุภาพปิฎกทั้งสาม คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก ปรมัตถปิฎก **ชินสาวกานุภาเวน** ด้วยอานุภาพชินสาวก สาวกของท่านผู้ชนะมาร จงดลบันดาลความสุขสวัสดิ์ ให้อุบัติบังเกิดมีเป็นปรากฏในขันธปัญจกแห่งท่านทานิสราบดีทั้งหลาย ทั้งคฤหัสถ์บรรพชิต บรรดามาสโมสรในสถานนี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมุติยุติธรรมิกถา โดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

๖๑. ภารสุตฺตกถา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา ภาราหาโร จ ปุคฺคโล
ภาราทานํ ทุกฺขํ โลเก ภารนิกฺเขปนํ สุขํ
นิกฺขิปิตฺวา ครุํ ภารํ อญฺญํ ภารํ อนาทิย
สมูลํ ตณฺหํ อพฺพุยฺห นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโตติ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจะแสดงธรรมิกถาแก้ด้วย **ภารสุตฺตกถา** วาจาเครื่องกล่าวปรารภซึ่งพระพุทธพจน์แสดงในเรื่องภาระของสัตว์โลก สัตว์โลกทุกข์ยากในเรื่องภาระทั้งหลายเหล่านี้นัก จะชี้แจงแสดงตามวาระพระบาลีและคลี่ความเป็นสยามภาษาตามอัตโนมตยาธิบาย เพราะว่าเราท่านทั้งหลาย หญิงชายคฤหัสถ์บรรพชิต ล้วนแต่ต้องมีภารกิจหนักอยู่ด้วยกันทั้งสิ้น ทุกข์ยากลำบากเดือดร้อนลำเค็ญอยู่ต่าง ๆ ก็เพราะอาศัยภาระเหล่านี้ ภาระเหล่านี้เป็นของสำคัญ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าเห็นภาระอันใหญ่ยิ่ง ดังนั้นจึงได้ทรงแสดงภารสูตรว่า **ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา** ว่าขันธ์ทั้ง ๕ เป็นภาระหนักแท้ เป็นภาระโดยแท้ **ภาราหาโร จ ปุคฺคโล** ก็บุคคลนำภาระไป **ภาราทานํ ทุกฺขํโลเก** ถือภาระไว้เป็นทุกข์ในโลก **ภารานิกฺเขปนํ สุขํ** วางภาระเสียเป็นสุข **นิกฺขิปิตฺวา ครุํ ภารํ** บุคคลวางภาระอันหนักแล้ว **อญฺญํ ภารํ อนาทิย** ไม่ฉวยเอาภาระอื่นมาเป็นภาระอีก **สมูลํ ตณฺหํ อพฺพุยฺห** เป็นผู้ถอนตัณหาทั้งรากเสียได้ **นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโตติ ความปรารถนาดับสิ้น ชื่อว่านิพพานได้** ดังนี้ นี่ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา

ต่อแต่นี้จะอรรถาธิบาย ขยายความในเรื่องภาระหนักของสัตว์โลก หญิง ชาย คฤหัสถ์ บรรพชิต ทุกถ้วนหน้า ขันธ์ทั้ง ๕ เป็นภาระ **ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา** รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของมนุษย์นี้ ที่มนุษย์อาศัยเรียกว่าขันธ์ ๕ นี้แหละ จะเป็นหญิงเป็นชาย เป็นเด็กเป็นผู้ใหญ่ ก็ต้องอาศัยขันธ์ ๕ อาศัยรูปอย่างหนึ่งคือ ร่างกาย อาศัยเวทนา คือ ความสุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ อาศัยสัญญา คือ ความจำ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพารมณ์ อาศัยสังขาร คือ ความปรารถนาดี ชั่ว ไม่ดีไม่ชั่ว อาศัยวิญญาณ คือ ความรู้แจ้ง ขันธ์

ทั้ง ๕ นี่แหละ เรียกว่าเป็นภาระ เป็นภาระอย่างไร เราต้องพิทักษ์รักษา เอาใจใส่ หยุดก็ไม่ได้ เวลาเช้าตื่นจากที่นอนแล้วเราต้องล้างหน้าบ้วนปากให้มัน ไม่เช่นนั้นมันเหม็น ปวดอุจจาระปัสสาวะต้องไปถ่าย พอเสร็จแล้วมันจะรับประทานอาหารต้องไปหามาให้ ต้องการอะไรเป็นต้องไปเอามาให้ เมื่อไม่เอามาให้ไม่ได้ อยากอะไรก็ต้องไปหามา ไม่ใช่แต่เท่านั้น ไม่ว่าอยากอะไรต้องไปหาให้มัน ถ้าไม่หาให้ มันไม่ยอม นี่เป็นภาระอย่างนี้เราต้องทำทุกสิ่งทุกอย่าง ในอัตภาพร่างกายนี้เป็นภาระทั้งนั้น มันอยากจะเห็นอะไรต้องหาให้มัน ไม่สบายต้องแก้ไขไปอีก ต้องนำภาระไปอย่างนี้ มันบอกว่าที่นี่อยู่ไม่สบาย ต้องหาที่อยู่ให้มัน มันจะอยู่ตรงนั้นตรงนี้ตามเรื่องของมัน ต้องเป็นภาระทุกสิ่งทุกอย่างไป นี่แหละเรียกว่าเป็นภาระอย่างนี้ ยุ่งกับลูกหญิงลูกชาย ซึ่งเป็นภาระของพ่อแม่ ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกาก็เป็นภาระของสมภาร ในบ้านในช่องทั้งครอบครัว เป็นภาระของพ่อบ้านแม่บ้าน ราษฎรทั้งประเทศเป็นภาระของพระเจ้าแผ่นดิน ผู้ปกครองประเทศ ข้าวของแพงเหล่านี้ก็เป็นภาระของผู้ปกครองประเทศ

ภาระทั้งหลายเหล่านี้ไม่อัศจรรย์เท่าภาระของขันธ์ ๕ นี้ ลำพังขันธ์ ๕ นี้ จำเพาะตัวของมันก็ยังไม่สู้กระไรนัก ผู้ใดไม่พอก็หาภาระเพิ่มอีก ๕ ขันธ์ เป็น ๑๐ ขันธ์ ไปเอาอีก ๕ ขันธ์ เป็น ๑๕ ขันธ์ ไปเอาอีก ๕ ขันธ์ เป็น ๒๐ ขันธ์ เป็น ๒๕, ๓๐, ๓๕, ๔๐ หนักเข้าถึงร้อย พันขันธ์ ที่ทนไม่ไหว เพราะเหตุว่าภาระเหล่านี้มันหนัก ไม่ใช่ของเบา เมื่อมีภาระเหล่านี้จะเป็นภาระ ๕ ขันธ์ก็ดี ภาระอื่นจาก ๕ ขันธ์ก็ดี ภาระเหล่านี้แหละ **ภาราหาโร จ ปุคฺคโล** บุคคลถือภาระนี้ไว้กี่ขันธ์ก็ช่าง บุคคลนำภาระนี้ไป บุคคลต้องนำทุกข์ของตัวไป เพราะมีขันธ์ ๕ ด้วยกันทั้งนั้น บุคคลนำภาระไป **ภาราทานํ ทุกฺขํ โลเก** ถ้าว่าไปถือภาระนี้ไว้ ตำรากล่าวว่าเป็นทุกข์ในโลก ถึงจะหมดขันธ์ ๕ ก็อย่าถือมัน วางธุระเสีย ถ้าไปถือมัน ก็เป็นทุกข์ในโลก แปลว่าถ้าถือภาระไว้เป็นทุกข์ในโลก **ภารานิกฺเขปนํ สุขํ** ปล่อยวางภาระเสีย ปล่อยขันธ์ ๕ นั่นเองเป็นสุข ถือไว้เป็นทุกข์ ปล่อยขันธ์ ๕ นั่นเองเป็นสุข ถือไว้เป็นทุกข์ ปล่อยเป็นสุข **นิกฺขิตฺวา ครุํ ภารํ อญฺญํ ภารํ อนาทิย สมูลํ ตณฺหํ อพฺพุยฺห** แม้ปล่อยภาระที่หนักเสียแล้ว ไม่ฉวยเอาภาระของคนอื่นเข้ามา ปล่อยขันธ์ ๕ นี่ ไปเอาขันธ์ ๕ นั่น ปล่อยขันธ์ ๕ นั่น ไปเอาขันธ์ ๕ นี่ ไปเอาขันธ์ ๕ นั่น ปล่อยขันธ์ ๕ นั่น ไปเอาขันธ์ ๕ โน่น นี่เรียกว่าไปเอาภาระอื่นเข้ามาถือไว้อีก ถ้าปล่อยเสียแล้วไม่ถือไว้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ถอนตัณหาทั้งรากได้สิ้นเชื้อทีเดียว **นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต** มีความปรารถนาดับสิ้น ชื่อว่านิพพานได้ ดังนี้เราจะได้รับความสุข ก็เพราะปล่อยภาระเหล่านี้เสีย เราได้รับความทุกข์ก็เพราะถือภาระเหล่านี้ การที่ปล่อยไม่ใช่ของง่าย การที่ถือง่าย การปล่อยยาก เหมือนรูป เวทนา สัญญา

สังขาร วิญญาณ ของตัวนี้ ท่านก็เทศน์กันนักกันหนาว่าเป็น **อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา** เราก็ไม่ยอมดี ๆ เราก็เชื่อว่าเที่ยงเป็นสุขเป็นตัว แต่อย่างนั้นเราก็ต้องบริหารรักษาของเรา ที่เราจะยอมลงความเห็นเด็ดขาดไม่ได้ เพราะเหตุว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร ตลอดวิญญาณทั้ง ๕ อย่างนี้เราต้องอาศัยทุกคน สัญญา สังขาร วิญญาณออกเสีย เราก็ไม่มีที่อาศัย เราต้องอาศัยแต่ว่าอย่าไปถือมัน รู้ว่าอาศัย เป็นของไม่เที่ยงเป็นทุกข์ไม่ใช่ตัว เป็นไปตามสภาพอย่างไร เราไม่ควรยึดถือ ปล่อยตามสภาพของมันอย่างนี้ ทุกข์ก็น้อยลง ต่อเมื่อไรถือมัน มันก็เป็นทุกข์มาก เป็นภาระหนักขึ้น

เหตุนี้พระองค์ทรงเห็นแล้วว่าขันธ์ทั้ง ๕ เป็นภาระสำคัญและหนักด้วย ใครปล่อยวางขันธ์ ๕ ละไม่ได้ ผู้นั้นต้องเวียนว่ายตายเกิด ผู้ใดปล่อยได้ผู้นั้นนับวันจะหมดชาติหมดภพจะมีนิพพานเป็นที่ไปในเบื้องหน้า ที่เทศนานี้ล้วนสอนให้ถอดขันธ์ ๕ ออกเป็นชั้น ๆ ไป แต่ว่าจะถอดขันธ์ ๕ จะถอดอย่างไร มันเหมือนมะขามสด เนื้อกับเปลือกมันติดกันไม่หลุดไม่กรอกจากกัน ไม่ล่อนจากกัน ถอดไม่ได้ เรายังไม่เห็นขันธ์ ๕ ต่อเมื่อใดถอดขันธ์ ๕ เราจะเห็นขันธ์ ๕ เห็น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่เรารู้เห็นด้วยตามนุษย์ รูปเราเห็นได้ เวทนาเราก็เห็นได้ หน้าตาแช่มชื่นดี เราก็รู้ว่าสุข เรื่องสัญญา สังขาร วิญญาณ เราก็ไม่เห็น เราจะต้องเห็นทั้ง ๕ อย่างจึงจะละได้วางได้ ถ้าไม่เห็นขันธ์ทั้ง ๕ อย่าง ละวางไม่ได้

ถ้าอยากเห็นขันธ์ ๕ เราต้องถอดกายออกเป็นชั้น ๆ ต้องถอดกายทิพย์ออกจากกายมนุษย์ วิธีจะถอดขันธ์ไม่ใช่เป็นของง่าย เป็นของยากหมื่นยากแสนยากทีเดียว แต่วิธีเขามีที่วัดปากน้ำ วิธีเข้ากายถอดขันธ์ คือ **ทำจิตใจให้หยุดให้นิ่งที่กำเนิดเดิม ถอดขันธ์ออกไปแล้วจึงเห็นขันธ์** ถอดขันธ์ ๕ ของมนุษย์ออกจากขันธ์ ๕ ของทิพย์ ถอดขันธ์ ๕ ของทิพย์ออกจากขันธ์ ๕ ของรูปพรหม ถอดขันธ์ ๕ ของรูปพรหมออกจากขันธ์ ๕ ของอรูปพรหม ถอดขันธ์ ๕ ของอรูปพรหมออกจากธรรมกาย เหมือนถอดเสื้อกางเกงอย่างนั้น แต่ว่าต้องถอดเป็น ถอดไม่เป็นก็ถอดไม่ได้

วิธีถอดมี ต้องทำใจของตัวให้หยุดให้นิ่ง เห็น อย่างหนึ่ง **จำ** อย่างหนึ่ง **คิด** อย่างหนึ่ง **รู้** อย่างหนึ่ง หยุดนิ่งเหมือนอย่างกุมารน้อยอยู่ในท้องมารดา **ใจหยุดที่กำเนิดเดิมคือศูนย์กลางกายของกายมนุษย์** กำเนิดเดิมแค่ราวสะดือ เอาใจหยุดที่ตรงนั้น **พอถูกส่วนถูกที่เข้าเท่านั้นแหละ ก็เกิดเป็นดวงใส** นั่นแหละเรียกว่า **ปฐมมรรค** หรือศีล เป็น **ดวงศีล** หยุดนิ่งต่อไป ถูกส่วนเข้าจะเห็น **ดวงสมาธิ** เข้าไปหยุดนิ่งกลางดวงสมาธิ จะเห็น **ดวงปัญญา** หยุดนิ่งกลางดวงปัญญา เห็นดวง **วิมุตติ** หยุดนิ่งที่กลางดวงวิมุตติ จะเห็น **ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ** ก็เห็น **กายทิพย์** กายมนุษย์กายทิพย์หลุดจากกันแล้ว เห็นกายทิพย์แล้ว เหมือนมะขามกรอก

กายมนุษย์เป็นเปลือกไป กายทิพย์เป็นเนื้อไป เป็นคราบงูที่ลอกออกไป เป็นเนื้อมะขามใส เห็นชัดอย่างนี้ กายมนุษย์หลุดออกไป ขันธ์ ๕ ของมนุษย์หลุดออกไป เหลือกายทิพย์แล้ว ก็ทำวิธีอย่างนี้ วิธีถอดเข้าไปศูนย์ว่างของกลางกายทิพย์ แล้วก็ใจหยุดนิ่งที่กลางกำเนิดของกายทิพย์ หยุดถูกส่วนเห็นเป็นดวงใส เรียกว่าดวงศีล ใจหยุดนิ่งกลางดวงศีลนั่นแหละ เห็นดวงสมาธิ ว่างกลางดวงสมาธิเห็นดวงปัญญา ว่างกลางดวงปัญญาเห็นดวงวิมุตติ ว่างกลางดวงวิมุตติเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะจะเห็น **กายรูปพรหม** ถอดจากกายทิพย์อีกแล้ว เหมือนมะขามกรอกอีกแล้ว ทำเข้าสิบเข้าศูนย์ถูกส่วนในกาย–รูปพรหมเข้าอีก พอหยุดถูกส่วนจะเห็นดวงใส คือดวงศีล หยุดนิ่งกลางดวงศีล เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งกลางดวงสมาธิ เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งกลางดวงปัญญา เห็นดวงวิมุตติ หยุดนิ่งกลางดวงวิมุตติ เห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เห็น **กายอรูปพรหม** ถอดออกจากกายรูปพรหมเหมือนกับมะขามกรอกอีกแล้ว กายรูปพรหมเหมือนเปลือกมะขาม ทำอย่างนี้อีก เข้าสิบเข้าศูนย์ให้ถูกส่วน ใจของกายอรูปพรหม พอถูกส่วนจะเห็นดวงใส ก็แบบเดียวกัน เป็นดวงศีล กลางว่างดวงศีล เห็นดวงสมาธิ กลางว่างดวงสมาธิ จะเห็นดวงปัญญา กลางว่างดวงปัญญา จะเห็นดวงวิมุตติ กลางว่างดวงวิมุตติจะเห็นดวงวิมุตติญาณทัสสนะ พอถึงดวงวิมุตติญาณทัสสนะ ก็จะเห็น **กายธรรม** ถอดออกจากกายอรูปพรหม **ใสเหมือนยังกับแก้ว** ถอดเป็นชั้น ๆ อย่างนี้ พอถึงกายทิพย์ก็มองดูกายทิพย์ กายมนุษย์ กายรูปพรหม กาย–อรูปพรหม เห็นชัดอย่างนี้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของกายมนุษย์ ถอดออกจากกายทิพย์นั่น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของกายทิพย์ถอดออกจากกายรูปพรหมนั่น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของกายรูปพรหม ถอดออกจากอรูปพรหมนั่น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของกายอรูปพรหม ถอดออกจากธรรมกาย ออกเป็น ๒๐ ขันธ์ ตัวคนเดียวถอดออกเป็น ๒๐ ขันธ์ พญามารเขาสอนให้ถอด ถอดกายอย่างนี้เป็นพวกของข้า ถ้าไม่ถอดกายไม่ยอม พระพุทธเจ้าก็สอนพวกพุทธบริษัทถอดกายอย่างนี้แล้วก็เข้านิพพานไป ถอดกายเหลือแต่กายธรรมอย่างนี้แหละ พญามารมันยอม เรียกว่า **นิพพานถอดกาย** อย่างชนิดนี้ให้เห็นชัด อย่างนี้เป็นวิธีถอดกาย เรียกว่าเข้านิพพานถอดกาย นิพพานไม่ถอดกายยังมีอีก หากว่าเอาวิธีไม่ถอดกายมาเทศน์ในเวลานี้ ถูกนัดถุ์ยา เหตุนั้นต้องสอนวิธีถอดกายเสียก่อน วิชานี้เป็นวิชาของพญามารสอนให้ภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา ถอดกายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหมออกเสีย กายธรรมก็ไม่มี แม้จะผจญกับพญามารก็สู้ไม่ได้ ที่เอานางธรณีบีบน้ำท่วม มารจมน้ำ มันทำเล่น ๆ ทำหลอกเล่น ที่จริงที่แท้แพ้มัน **ที่แท้ทีเดียวต้องนิพพานไม่ถอดกาย** แต่ว่านี่มันยอมกันเข้ามามากแล้ว ต้องแสดงวิธีถอด

กายไปพลาง ๆ ก่อน แล้วจึงจะสอนไม่ถอดกายต่อไป เมื่อรู้จักขันธ์ ๕ เป็นขันธ์ ๕ ให้ถอดขันธ์ ๕ เป็นชั้น ๆ ดังกล่าวแล้ว ก็ไม่มีอะไรยึดถือ เพราะขันธ์ ๕ ของมนุษย์ เป็นชาติของกาม กามก็อาศัยได้ในกายมนุษย์ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา มันเกาะอาศัยได้ ในกายมนุษย์ กายทิพย์ ส่วนกายรูปพรหม ภวตัณหาเกาะได้ กายอรูปพรหม วิภวตัณหา มันเกาะอาศัยได้ **ต่อเมื่อถึงกายธรรมแล้วตัณหาเกาะไม่ได้** มันเกาะไม่ถึง ตัณหาเกาะไม่ได้ในกาย–ธรรม ตัณหาซาบซึมไม่ได้ เราจะเอาน้ำหมึกรดกระจกเข้าไปมันก็ไม่เข้าไป **กายธรรมก็เหมือนแก้ว เมื่อถึงกายธรรมแล้ว กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เข้าไปไม่ได้** เพราะเป็นเนื้อแก้วที่สนิทละเอียดกว่า ไม่มีช่องไม่มีหนทางเอิบอาบซึมซาบได้เลยเหมือนกระดาษแก้ว ส่วนกายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหมเหมือนกระดาษฟาง มันเป็นที่ตั้งอาศัยของกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เมื่อถึงกายธรรมเสียแล้วเป็นแก้ว ตัณหาเข้าไปไม่ได้ จึงได้ชื่อว่าเป็นกายธรรม กายธรรมนั่นเองที่ปล่อยจากกายอรูปพรหมไป ตัณหาอาศัยไม่ได้ ที่เรียกว่า **สมูลํ ตณฺหํ อพฺพุยฺห ได้ชื่อว่า ถอนตัณหาทั้งรากได้** ตัณหาอยู่แค่กายทิพย์ กายรูปพรหม อรูปพรหม ไม่มีแก่นิพพาน **เมื่อเข้าถึงนิพพานเสียแล้ว ก็ถอนโคนรากของตัณหาหมดแล้ว** ตัณหาไม่หยั่งรากเข้าถึงกายธรรมได้ เหตุฉะนี้เมื่อถึงกายธรรมแล้วหมดตัณหาแล้ว ไม่มีความปรารถนาที่จะเข้ามาอาศัยกายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหมต่อไป จึงได้ชื่อว่า **นิจฺฉาโต ปรินิพฺพุโต มีความปรารถนาดับสิ้นแล้ว ชื่อว่านิพพานได้** แปลว่าดับสิ้นแล้ว คือ ดับสิ้นจากกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เพราะเหตุฉะนั้น ขันธ์ ๕ เหล่านี้ที่กล่าวในตอนต้นว่าเป็นภาระสำคัญ เราต้องทุกข์ยากลำบากเวียนว่ายตายเกิด ก็เพราะสลัดไม่ออก สลัดขันธ์ของมนุษย์ออกไปติดขันธ์ ๕ ของทิพย์ สลัดทิพย์ออกไปติดขันธ์ ๕ ของรูปพรหม สลัดรูปพรหมออกไปติดขันธ์ ๕ ของอรูปพรหม นั่นเหมือนกับมะขามสด เปลือกกับเนื้อมันติดกันจะแกะเท่าใดก็ไม่ออก แกะเปลือกเนื้อติดเปลือกไปด้วย ขันธ์ ๕ ที่จะละทิ้งจิตใจของมนุษย์ละไม่ได้ เพราะเนื้อกับเปลือกติดกัน เพราะมันอยู่ในกามภพมนุษย์ ๑ สวรรค์ ๖ ชั้น เป็นตัวกามภพจะละไม่ได้ จะไปอยู่รูปภพ มันก็มีภวตัณหาอีก ติดภวตัณหาเป็นเปลือกอยู่อีก เมื่อหลุดจากภวตัณหา จากรูปภพได้ จะไปอยู่อรูปภพ ก็วิภวตัณหาไปติดตัณหาในอรูปภพ ต่อเมื่อใดถึงกายธรรมจึงหลุดได้ หลุดไม่มีระแคะระคาย เป็นโสดา สกทาคา อนาคา อรหัต แตกกายทำลายขันธ์ก็ไปนิพพาน ทิ้งขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณของมนุษย์ ทิพย์ รูปพรหม อรูปพรหม แต่เรายังสงสัยอยู่บ้างในเรื่องขันธ์ ๕ ขันธ์ ๕ ของทิพย์เทวดา ๖ ชั้นฟ้า จะเอามาใช้ในมนุษย์ ก็ไม่ได้ ขันธ์ ๕ ของรูปพรหม จะเอามาใช้ในกายมนุษย์ กายทิพย์ ขันธ์ใดขันธ์หนึ่งก็ไม่ได้ ขันธ์ ๕ ของอรูปพรหมจะเอาไปใช้ใน กาย–

รูปพรหม กายทิพย์ กายมนุษย์ แต่ขันธ์ใดขันธ์หนึ่งก็ไม่ได้ ขันธ์ของภพไหนต้องอยู่ประจำภพนั้น ข้ามภพใช้ไม่ได้ เพราะอะไร? รูปก็ดี เวทนาก็ดี สัญญาก็ดี สังขารก็ดี วิญญาณก็ดีที่เป็นของมนุษย์จะเอาไปใช้ในภพทิพย์ไม่ได้ ทิพย์เป็นของละเอียด จะเอามาใช้ในภพมนุษย์ไม่ได้ ส่วนขันธ์ ๕ ของรูปพรหม อรูปพรหมก็แบบเดียวกัน สลับกันไม่ได้ เอาไปใช้ในนิพพานไม่ได้อีกเหมือนกัน **นิพพานเขามีธรรมขันธ์ทั้ง ๕** ซึ่งขันธ์ ๕ ของเขามีเรียกว่า **ธรรมขันธ์** ที่เรียกว่า **ธรรมธาตุ** กายก็เรียกว่า **ธรรมกาย** ไม่เรียกว่ารูปกายเหมือนกายมนุษย์ทั้งหลาย **ในนิพพานจะมีรูปธรรมนามธรรม อย่างกายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหมกาย-อรูปพรหม ไม่มี เป็นของละเอียด** เหตุฉะนี้แหละพวกเรารู้ว่าขันธ์ทั้ง ๕ ของมนุษย์ ทิพย์ รูปพรหม อรูปพรหม เหล่านี้เป็นของหนักแล้วให้ปลีกกายให้ดี ให้ถอดกายออกเป็นชั้น ๆ อย่างนี้แล้วก็ลองปล่อยขันธ์ ๕ เหล่านั้นเสีย ปล่อยทั่ว ๆ ไม่ใช่อย่างเดียว เหมือนอย่างจำศีลภาวนา ปล่อยลูกไว้ทางบ้าน แต่ลูกก็มีขันธ์ ๕ ปล่อยได้ชั่วขณะชั่วคราว ถึงแม้ปล่อย ใจก็คิดตะหงิด ๆ อยู่เหมือนกัน มันยึดถืออยู่ ไม่ปล่อยจริง ๆ ต้องถอดเป็นชั้น ๆ แต่ถอดเช่นนั้นยังเสียดายน้ำตาตก โศกเศร้าหาน้อยไม่ ไม่ต้องของตัวถอดดอก เพียงแต่ของคนอื่น ก็ร้องทุกข์กันออกลั่นไป ถ้าของตัวถอดจะเป็นอย่างไร น้ำตาตกข้างในเรียกว่าร้องไห้ช้าง คือร้องหึ่ม ๆ ถึงแก่เฒ่าชราก็ไม่อยาก ถึงเป็นโรคเรื้อรังก็ไม่อยากถอด อยากให้อยู่อย่างนั้นเสียดาย เพราะเหตุฉะนั้น การถอดขันธ์ ๕ มันต้องถอดแน่ เราต้องหัดถอด เขามีวิธีให้ถอดถอดเป็นชั้น ๆ ถอดกายทิพย์ออกจากกายมนุษย์ ถอดกายรูปพรหมออกจากกายทิพย์ ถอดกายอรูปพรหมออกจากกายรูปพรหม ถอดกายธรรมออกจากกายอรูปพรหม ถอดให้คล่องเวลาถึงคราวเราก็ถอดคล่องชำนิชำนาญเสียแล้ว พอรู้ว่าจะตาย ส่งขันธ์ ๕ มนุษย์ออกไปข้าก็เอาขันธ์ ๕ ของทิพย์ ชำนิชำนาญอย่างนี้แล้ว ก็ไม่มีความเสียดาย ถ้าไม่เคยถอดก็น้ำตาตกร้องไห้กันอย่างขนานใหญ่ **เพราะฉะนั้นเมื่อรู้จักขันธ์ ๕ เป็นภาระหนัก ให้อุตส่าห์วางเสีย แม้ถึงจะยึดก็แต่ทำเนาเป็นของอาศัยชั่วคราว เป็นของมีโทษ ดังภาชนะขอยืมกันใช้ชั่วคราว** ของสำหรับอยู่อาศัยชั่วครั้งชั่วคราว ร่างกายก็อาศัยชั่วคราวหนึ่ง อย่าถือเป็นจริง ๆ ถือเป็นของอาศัยชั่วครั้งชั่วคราวเท่านั้น ถึงมีทุกข์บ้างก็หน่อยหนึ่ง ขันธ์ทั้ง ๕ นี้เป็นภาระจะต้องดูแลเอาใจใส่ พิทักษ์รักษา เมื่อนำขันธ์ ๕ คือภาระนี้ไป ถ้าว่าขืนยึดปล่อยวางไม่ได้ในขันธ์ทั้ง ๕ เป็นทุกข์ในโลก ถ้าปล่อยวางได้เป็นสุข ขันธ์ถ้าปล่อยวางแล้ว ขันธ์อื่น ๆ จะเอามาเป็นภาระไม่ได้ ถ้าเอามาเป็นภาระก็เป็นเชื้อเป็นที่ตั้งของตัณหา จะถอนไม่ออก **ถ้าไม่เอาเป็นภาระแน่ จะถอนตัณหาทั้งราก ปล่อยให้ถึงที่สุด** ปล่อยได้ไปอยู่กับอะไร **ต้องไปอยู่กับกายธรรม เมื่ออยู่กับกายธรรม ใจเหมือนอยู่ในนิพพาน** สบายแสนสบาย แสนสำราญ

ดังที่ได้แสดงมาในภารสุตฺตกถา วาจาเครื่องกล่าวปรารภซึ่งแบบสำหรับให้ปล่อยวางขันธ์ ๕ ตามวาระพระบาลีคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามอัตโนมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา **วรญฺญํ สรณํ นตฺถิ** สิ่งอื่นไม่ใช่ที่พึ่งอันประเสริฐเราท่านทั้งหลาย **สทา โสตฺถี ภวนฺตุ เต** ด้วยอำนาจความสัจ ที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดแก่ท่านทั้งหลาย บรรดามาสโมสร ณ สถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมาพอสมควรแก่เวลา สมมติว่ายุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ **เอวํ** ก็มีด้วยประการฉะนี้

๖๒. โพธิปักขิยธรรมกถา
อริยอัฏฐังคิกมรรค

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺส ฯ (๓ ครั้ง)

กตมา จ สา ภิกฺขเว มชฺฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุกรณี ญาณกรณี อุปสมาย อภิญฺญาย สมฺโพธาย นิพฺพานาย สํวตฺตติ อยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค เสยฺยถีทํ สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธีติ

อาตมภาพจะได้แสดงธรรมมิกาถา แก้โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ ซึ่งเป็นทางตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ทุกพระองค์มา โดยเฉพาะพระธรรมที่จะแสดงในวันนี้ แสดงใน**มรรคทั้ง ๘** ที่พระองค์ได้ทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวันใกล้เมืองพาราณสี

ในกาลนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเตือนพระภิกษุปัญจวัคคีย์ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อปฏิบัติต่าง ๆ ที่ตถาคตตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งนั้นเป็นไฉน อย่างไร? ทำดวงตาทำญาณเครื่องรู้ ย่อมเป็นไปเพื่อความเข้าไปสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความรู้ดี เพื่อความดับ คือหนทางมี ๘ ประการนี้แหละ **สมฺมาทิฏฺฐิ** ความเห็นชอบ **สมฺมาสงฺกปฺโป** ดำริชอบ **สมฺมาวาจา** กล่าววาจาชอบ **สมฺมากมฺมนฺโต** ทำการงานชอบ **สมฺมาอาชีโว** เลี้ยงชีพชอบ **สมฺมาวายาโม** ทำความเพียรชอบ **สมฺมาสติ** ระลึกชอบ **สมฺมาสมาธิ** ตั้งใจไว้ชอบ ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้ เป็นหนทางตัดกิเลสได้ กล่าวตามคำของบาลีและคลี่คลายความเป็นสยามภาษา

ต่อไปนี้จะได้อรรถาธิบายขยายความ คำที่พระตถาคตเจ้าแสดงเฉพาะที่ตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง เพราะเราท่านทั้งหลายส่งใจไปไม่ถูกทางของพระพุทธเจ้า จึงเข้าถึงพระพุทธเจ้าไม่ได้ ถ้าแม้ว่าเราท่าน**ส่งใจเข้าไปถูกทางกลาง แล้วจะถูกทางไปของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอรหันต์**

ในทางที่ไปนั้นเราจำจะต้องรู้ความหมายที่พระตถาคตเจ้าชี้แจงในคำที่ว่า ตรัสรู้ด้วยปัญญาอันยิ่งที่พระตถาคตเจ้าเข้าถึงซึ่งกลาง เข้าถึงซึ่งกลางอย่างไร? เข้าถึงใจ เข้าถึงเนื้อแท้

เราจะต้องพินิจพิจารณา ถ้าว่าจะกล่าวโดยสามัญโวหารแล้ว ต้องกล่าวว่า ใจเข้าถึง แต่ว่าต้องรู้จักคำว่า "**ใจ**" เสียก่อน พระตถาคตตอบว่า "**อยู่กลาง**" พระตถาคตคือคำว่า "**ธรรมกาย**" ตัวพระธรรมกายคือพระตถาคต เราจะต้องเข้าถึงซึ่งกลางพระตถาคต

จะเข้าอย่างไร? กลางอยู่ตรงไหน? **กลางก็อยู่ตรงกลางของกายมนุษย์** อยู่ศูนย์กลางแค่ราวสะดือ พระตถาคตเข้าไปถึงในนั้น และเข้าถึงทั้งตัวทางนั้น การเข้าถึงจะต้องเข้าถึงทั้งตัว จะแบ่งเอาอะไรไปถึงนั้นไม่ได้ ต้องถึงทั้งองค์พระธรรมกาย จะเข้าไปอย่างไร ธรรม-กายโตเท่าไหน หน้าตักกว้าง ๒๐ วา เกตุดอกบัวตูม ธรรมกายโตถึงเท่านั้น จะเข้าไปอยู่อย่างไร ก็พระตถาคตเจ้าเข้าไปเดินจงกรมในเมล็ดพันธุ์ผักกาดได้ เมล็ดพันธุ์ผักกาดก็ไม่โตขึ้น พระตถาคตเจ้าก็ไม่เล็กลง แต่ว่าเข้าไปเดินจงกรมอยู่ในเมล็ดพันธุ์ผักกาดได้ ภิกษุรูปหนึ่งคิดว่า พระพุทธเจ้ากายพระองค์มิใช่เล็กอย่างเมล็ดพันธุ์ผักกาด เมล็ดพันธุ์ผักกาดก็ไม่ได้โตขึ้น พระองค์เข้าไปในที่แคบอย่างนั้น ทำไมเข้าไปได้? ไม่ได้แน่นอน! ภิกษุรูปนั้นมีความสงสัย พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงรับสั่งให้ภิกษุรูปนั้นเอากระจกส่องหน้าไปที่มหาเจดีย์ใหญ่ เมื่อถึงแล้ว ให้เอากระจกเล็กนั้นส่องที่มหาเจดีย์นั้น เจดีย์ก็ไปปรากฏเงาในกระจกทั้งองค์ กระจกก็ไม่โตขึ้น เจดีย์ก็ไม่เล็กลง ภิกษุนั้นเห็นเข้าก็หมดความสงสัยว่า อ้อ! เป็นพุทธวิสัยอย่างนี้

จึงที่ว่าพระตถาคตเข้าถึงเฉพาะซึ่งกลางเข้าไปหมดทั้งพระธรรมกาย พระธรรมกายเข้าไป เข้าไปถึงกลาง ขั้นต้นจากกายมนุษย์ เมื่อเข้าไปถึงกลาง เมื่อพระธรรมกายเข้าไปในกลาง ธรรมกายเข้าทางไหน? ตรงนี้ลำบาก ถ้าว่าไม่เห็นปรากฏละก็เข้าไม่ถูก ฟังก็ไม่รู้ เป็นของแปลกประหลาด เข้าตรงระหว่างตรงกลาง เข้าตรงไหนล่ะ **เข้าด้วยวิธีหยุด** ธรรมกายของพระองค์ก็หยุด หยุดในหยุด ธรรมกายหยุด หยุดในหยุด ธรรมกายหยุด หยุดในหยุด หยุดในหยุด ๆ ๆ ธรรมกายก็ดับหยาบเข้าไปหาละเอียดยิ่งหนักเข้าไปทุกที ไม่ไป ไม่มา ไม่นอก ไม่ใน เหล่านี้เรียกว่า เข้าถึงกลาง เพราะฉะนั้นเข้ากันไม่ถูก พวกนักปฏิบัติเข้ากลางไม่ถูก เป็นลูกพระตถาคตไม่ได้ ถ้าเข้ากลางถูกจึงเป็นลูกพระตถาคตได้ เหตุฉะนั้นวิธีเข้ากลางจึงสำคัญนัก เมื่อเข้ากลางถูกก็เป็นลูกพระตถาคตทีเดียว

เวลานี้เราจะต้องการไปตามทางที่พระตถาคตเจ้าไปบ้าง เราไม่มีธรรมกาย เราไม่เห็นธรรมกาย เราจะเข้าทางไหน เราใช้กายมนุษย์นี่แหละ ที่เรียกว่า **ใช้ใจของมนุษย์ก่อน** กายมนุษย์เราต้องพร้อมเรียกว่า กายมนุษย์ละเอียด ถัดกายมนุษย์มา มีกายละเอียดอีกชั้นหนึ่งเรียกว่า กายทิพย์ กายนี้อยู่ในท้องเป็นกายละเอียด เมื่อเข้าไปในกลางกำเนิดของกายมนุษย์อยู่ที่กลางกำเนิดของกายมนุษย์ เจ้าของกายมนุษย์รู้ แต่ไม่รู้ว่าใจหยุด รู้ว่ากายหยุดเท่านั้น

แต่ว่ามันไม่เห็น คือใจมนุษย์ละเอียดนั่นเอง หยุดนิ่งอยู่กลางกายมนุษย์ อย่าเขยื้อน หยุดนิ่งเหมือนยังกับเสา ไม่ให้เขยื้อนล่ะ เราก็รู้แต่เพียงว่ากายของเราหยุด แต่ที่จริง ใจเราหยุด ถ้าไม่หยุดเวลาใด ก็ไม่ถูกกลางเวลานั้น

พอหยุดเข้าแล้ว ต่อไปจะเห็นอะไร? ถ้าหยุดถูกส่วนก็เห็นดวงใสเป็น **ดวงศีล** ถ้าจะแยกออกก็เป็น **สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว** เป็นอริยมรรคเหล่านี้ พอเห็นเข้าเป็นดวงใส กายมนุษย์ก็หยุดนิ่งกลางสิ่งนั้น พอหยุดนิ่งถูกส่วนเข้า ละเอียดเข้าไป ๆ พอละเอียดหนัก ๆ เข้า ดวงใสนั้นก็ว่างเห็น **ดวงสมาธิ** ดวงสมาธินั้นเป็นเนื้อหนังของสมาธิ ถ้าจะแยกออกไปก็เป็น **สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ** หยุดนิ่งให้ถูกส่วนละเอียดหนักเข้า ดวงสมาธิก็ว่างออกไปเห็น**ดวงปัญญา** ดวงปัญญาเมื่อจะแยกออกก็เป็น **สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป** เหล่านี้ รวมเป็นอริยมรรค ๘ เมื่อหยุดนิ่งอยู่กลางดวงปัญญาถูกส่วนเข้า ดวงปัญญาก็ว่างไป ๆ ส่วนกายมนุษย์ก็ละเอียดลงไป ๆ พอละเอียดถูกส่วนเข้าก็จะเห็นกายทิพย์ทีเดียว เมื่อเข้าถึง ศีล สมาธิ ปัญญาในกายมนุษย์ พอละเอียดถูกส่วนเข้าไปเห็นกายทิพย์ ต่อไปนี้หมดหน้าที่ของกายมนุษย์

ทีนี้เป็นหน้าที่ของกายทิพย์ต่อไป กายทิพย์ก็ต้องเอากายทิพย์ละเอียด ถ้าหยุดนิ่งอยู่กลางกำเนิดของกายทิพย์ หยุดนิ่งอยู่กลางกำเนิดอย่างนั้น เหมือนกับกายมนุษย์ที่ปฏิบัติมาข้างต้น พอถูกส่วนก็หยุดนิ่ง ๆ ก็จะเห็นดวงใส ๆ นั่นคือศีลในกายทิพย์ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีลในกายทิพย์ กายทิพย์ก็ละเอียดลงไปเห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิในกายทิพย์ กายทิพย์ก็ละเอียดลงไปเห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่กลางดวงปัญญาอีก พอถูกส่วนเข้าดวงปัญญาก็ว่างลงเห็นกายรูปพรหม

พอเข้าถึงกายรูปพรหม หยุดนิ่งอยู่ในกายรูปพรหม อยู่กลางกำเนิดศูนย์กลางกายรูปพรหมละเอียด พอถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล ถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิ ถูกส่วนเข้าก็จะเห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่กลางดวงปัญญา ถูกส่วนเข้าก็เห็นกายอรูปพรหม ทีนี้หมดหน้าที่ของกายรูปพรหม

กายอรูปพรหม หยุดนิ่งอยู่ก็ถูกส่วนอีก พอถูกส่วนเข้าก็เห็นดวงศีล หยุดนิ่งอยู่กลางดวงศีล เห็นดวงสมาธิ หยุดนิ่งอยู่กลางดวงสมาธิ เห็นดวงปัญญา หยุดนิ่งอยู่กลางดวงปัญญา พอถูกส่วนเข้าก็จะเห็นกายธรรม มีรูปเหมือนพระปฏิมากร เกตุดอกบัวตูม หน้าตักไม่ถึง ๕ วา คือ หย่อน ๕ วา ยังไม่ใช่ธรรมกายชั้นพระอริยบุคคล เป็นเพียงโคตรภูบุคคล นี่แหละเป็นธรรมกายตัวพระตถาคตละ

แต่ว่าที่มาจะถึงตัวพระตถาคตนี้ ต้องมาตามอัฏฐังคิกมรรค ๘ ประการ คือ **สมฺมา-**

ทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ จึงมาถูกทางของพระตถาคตเจ้า ถ้าไม่มาทางกลางก็ไม่มาเห็นพระตถาคตเจ้า ถ้ามาเห็นได้ก็ทางนี้ละมาถึงกายธรรม เมื่อพระตถาคตในเบื้องต้นยืนยันรับเป็นพยานว่า **จกฺขุกรณี** มีความเห็นเป็นปกติ **ญาณกรณี** มีความรู้เป็นปกติ เพราะเหตุว่ากายมนุษย์เห็นไม่เป็นปกติ รู้ก็ไม่เป็นปกติ เพราะไม่มีญาณ กายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม ไม่มีญาณ ส่วนกายธรรมมีญาณ พูดถึงญาณ จกฺขุกรณี กระทำให้เห็นเป็นปกติ

กายมนุษย์เห็นไม่ปกติ คือเห็นอย่างไร? ที่ถูกเห็นว่าไม่ถูก ที่ไม่ถูกเห็นว่าถูกอย่างใด ไม่จริงเห็นว่าจริง อย่างใดจริงเห็นว่าไม่จริง ที่ไม่สวยไม่งามเห็นว่าสวยงาม ที่สวยงามเห็นว่าไม่สวยงาม ผิดกันอย่างนี้ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหมก็เช่นเดียวกัน ส่วนกายธรรมไม่เห็นอย่างนั้น เห็นเป็นปกติ เห็นอย่างไรก็รู้อย่างนั้น เพราะว่ากายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม มีความเห็นไม่เป็นปกติ รู้ก็ไม่เป็นปกติ

ส่วนกายธรรมมีความเห็นเป็นปกติ รู้เป็นปกติ เห็นตลอดหมด รู้ด้วยญาณก็รู้ตลอดหมด ตรงกับความเห็นทุกอย่างไม่ต่างกัน เห็นตามถูก รู้ตามถูก สิ่งใดเป็นสุขก็เห็นว่าเป็นสุข กายธรรมเมื่อเข้าถึงแล้วสงบ เมื่อเป็นกายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม ไม่สงบ ฉะนั้น จะเรียกว่า "**อุปสมาย**" ไม่ได้ "**อภิญฺญาย**" กายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหมจะรู้ยิ่งไม่ได้ กายธรรมรู้ยิ่งได้ ที่ว่ากายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม รู้ยิ่งไม่ได้คือ รู้ไม่ชัด รู้เหมือนฟ้าแลบ ไม่ชัดเหมือนญาณ เมื่อมีญาณแล้วรู้ชัดเหมือนกลางวัน อย่างนั้นเรียกว่า "**อภิญฺญาย**" เรียกว่า **รู้ยิ่งจริง** ยิ่งกว่ากายมนุษย์ ยิ่งกว่ากายทิพย์ ยิ่งกว่ากายรูปพรหม ยิ่งกว่ากายอรูปพรหม "**สมฺโพธาย**" **รู้พร้อม** รู้พร้อมทุกสิ่งทุกอย่าง รู้ตามจริงทุกสิ่ง รู้พร้อมเสร็จทุกสิ่ง ไม่มีสิ่งใดที่จะไม่รู้ เมื่อมีรู้เรียกว่า รู้ด้วยญาณของธรรมกาย นี้เรียกว่า "**สมฺโพธาย**" รู้พร้อม "**นิพฺพานาย**" **เพื่อนิพพาน** ไปเพื่อนิพพาน **ธรรมกายนี้เข้าถึงแล้วไม่ไปที่อื่นดอก ในใจไปเพื่อนิพพานอย่างเดียว** ไม่ไปที่อื่นเลย

นี่แหละจะได้ชื่อว่าถูกความประสงค์ของพระพุทธเจ้าพระอรหันต์ มาทางนี้เป็นทางของพระตถาคตไม่แวะวก เข้ากลางหนทางทั้ง ๒ คือ **กามสุขัลลิกานุโยค** การประกอบตนให้พัวพันด้วยกามและ **อัตตกิลมัตถานุโยค** การประกอบความเหน็ดเหนื่อยแก่ตนเปล่า ข้อปฏิบัติเป็นกลางจริง เมื่อเรารู้จักของจริงอย่างนี้แล้ว ธรรมกายเป็นตัวพระตถาคตเจ้า เรารู้จักอย่างนี้ เราจะต้องถึงพระตถาคตเจ้า เราจะต้องทำใจของตนให้หยุดเสมอ ให้ถูกส่วนเข้า พอหยุดถูกส่วนเข้า ก็เห็นดวงใส เราจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ คือ ยึดพระพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ เป็นที่พึ่ง

ธรรมกายนี้แหละเป็นตัวพุทธรัตนะ หละ นี่เรารู้จักพุทธรัตนะแล้ว รัตนะแปลว่ากระไร? รัตนะแปลว่าแก้ว ธรรมกายใสแจ๋ว คือแก้วนั่นแหละ

เมื่อรู้จักพุทธรัตนะแล้ว ก็ต้องรู้จักธรรมรัตนะด้วย **ธรรมรัตนะคือธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกาย** ใจที่หยุดนิ่งอยู่กลางกายที่เป็นกายมนุษย์ ทำให้เกิดกายทิพย์ ใจของกายทิพย์จะหยุดอยู่กลางกายทิพย์ ใจของกายรูปพรหมจะหยุดอยู่ในกลางกายรูปพรหม ใจของกาย–อรูปพรหมจะหยุดอยู่ในกลางกายอรูปพรหม ธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายก็เท่ากัน เหมือนเราส่องเงาหน้าไปปรากฏในกระจกเท่ากันทุกอย่าง หน้าตักธรรมกาย ๒๐ วา ดวงธรรมกลมรอบตัวใส ธรรมที่ทำให้เป็นกายมนุษย์ กายทิพย์ กายรูปพรหม กายอรูปพรหม รวมเรียกว่าธรรมรัตนะ ทั้งนั้น พระพุทธเจ้าตรัสรู้ไม่ไหว้ใคร ไหว้ธรรมดวงนี้เท่านั้น ธรรมที่ทำให้เป็นธรรมกายนั้นเรียกว่า ธรรมรัตนะ เราไม่ได้ธรรมดวงนั้น เราก็เป็นธรรมกาย เป็นลูกพระตถาคตเจ้าไม่ได้ ไม่ได้ธรรมดวงนั้น กายทิพย์ก็เป็นไม่ได้ กายรูปพรหมก็เป็นไม่ได้ กาย–อรูปพรหมก็เป็นไม่ได้ กายธรรมก็เป็นอยู่ไม่ได้

คนที่ไม่รู้จักไม่รู้จะไหว้อะไร ไหว้อะไร ๆ เรื่อยเปื่อยไป หนักเข้าก็ไหว้ต้นไม้ใหญ่ ๆ ภูเขาใหญ่ ๆ อารามใหญ่ ๆ เป็นต้น คือ ธรรมดาคนเราเมื่อมีทุกข์เข้า ก็ย่อมจะต้องถึงซึ่งที่พึ่งเพื่อพ้นทุกข์ บางคนถึงภูเขาใหญ่ ๆ เป็นที่พึ่ง บางคนถึงป่าใหญ่ ๆ เป็นที่พึ่ง บางคนถึงอารามใหญ่ ๆ เป็นที่พึ่ง บางคนถึงเจดีย์ ต้นไม้เป็นมหาสักการะ เชื่อว่าเทวดาจะปกปักรักษาไว้ได้ ไม่เป็นอันตราย

พระพุทธเจ้ารับสั่งว่า ภูเขา ต้นไม้ และอะไร ๆ เหล่านี้ ไม่ใช่ที่พึ่งหรอก พ้นจากทุกข์ไม่ได้หรอก ผู้ใดถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งนั่นแหละเป็นที่พึ่งได้ เพราะฉะนั้น จะพึ่งพวกภูเขา อารามใหญ่ ๆ เหล่านั้นไม่ได้ ต้องพึ่งพระพุทธเจ้า พุทธรัตนะนั้นแหละเป็นที่พึ่งจริง ธรรมรัตนะก็เป็นที่พึ่งจริง สังฆรัตนะก็เป็นที่พึ่งจริง

พระพุทธเจ้าท่านพบพระธรรมกายก่อน พระอรหันต์สาวกก็มีธรรมกายแบบเดียวกับท่านเหมือนกัน มากน้อยเท่าใด ตั้งแต่พระโกณฑัญญะ ภัททิยะ วัปปะ มหานามะ อัสสชิ ท่านเหล่านี้ล้วนแต่มีธรรมกายแบบเดียวกัน หรือพวกเพื่อนพระยศอีก ๕๐ ท่าน ท่านก็มีธรรมกายแบบเดียวกัน มากน้อยเท่าใด เหล่านี้เรียกว่า **สังฆรัตนะ** แปลว่า แก้ว ซึ่งเป็นสาวกของพระบรมศาสดา สังฆรัตนะคือธรรมกาย มีมากน้อยต่าง ๆ ถึงอย่างนั้น ได้มีเห็นเป็นปรากฏขึ้นในศาสนาของพระสมณโคดมบรมศาสดา

เมื่อรู้จักพุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ อย่างนี้แล้ว เราจะต้องทำตัวของเราให้เข้าถึง พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ อย่างนี้ ถ้าไม่เข้าถึงจะปฏิบัติศาสนาสักโกฏิชาติ

ก็ไม่อาจสามารถรู้รสศาสนาได้ จะปฏิบัติไปสักเท่าใดก็ตาม ก็เหมือนกับคนไม่รู้จักเบญจโครสในน้ำนมสด คือไม่รู้ว่ารสเป็นอย่างไร? เป็นแต่คล้าย ๆ กับคนรับจ้างเขาเลี้ยงโค พอเลี้ยงเสร็จแล้ว เวลาเย็นก็ไล่โคกลับ รับเอาค่าจ้างที่เลี้ยงไปเท่านั้นเท่านี้ ส่วนน้ำนมโคไม่ได้รับประทานเจ้าของเขาเอาไป

เบญจโครส คือ รสนมโค ๕ อย่าง เอานมโคทิ้งไว้ให้เปรี้ยวเรียกว่า นมเปรี้ยวเอานมเปรี้ยวมาเคี่ยวให้ข้น เรียกว่านมข้น นมข้นมีรสอันหนึ่ง เมื่อมาเคี่ยวให้แข็งเป็นก้อนเรียกว่าเนยก้อน มีรสอย่างหนึ่ง เอาเนยก้อนมาเจียวให้ใส มีรสอย่างหนึ่ง รสนม รสนมเปรี้ยว รสนมที่เคี่ยวเหมือนน้ำตาลองุ่น รสนมที่เป็นก้อน และเจียวเป็นนมใสนั้นรวมเรียกว่า เบญจ–โครส รสนมโค ๕ อย่างนี้ ผู้รับจ้างเลี้ยงโคไม่ได้เคยลิ้มรสเลย เจ้าของโคได้ลิ้มรสเบญจโครสนั้นฉันใด ผู้ปฏิบัติศาสนาทำตัวของตัวไม่เข้าถึงพระรัตนตรัย ก็ได้ชื่อว่า ไม่รู้จักศาสนาเลยเหมือนอย่างคนรับจ้างเลี้ยงโค ถึงเวลาก็ทำหน้าที่เท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น ใครไม่รู้จัก**ธรรมรส** รีบทำให้เข้าถึงพระรัตนตรัยเถิด ใครรู้เขาก็ย่อมรู้ในใจ คนอื่นยังไม่รู้จักรสพระพุทธศาสนาเลย เขาก็รู้ชัดอย่างนี้ เหตุฉะนั้นให้รีบตั้งใจแน่นอนทำใจของตัวให้หยุด จะเข้าถึงพระรัตนตรัยโดยแท้ ถ้าไม่ตั้งใจให้แน่นอนอย่างนี้ก็เป็นเหมือนคนรับจ้างเลี้ยงโค ไม่รู้จักรสธรรมปฏิบัติว่าเป็นประการใด

นี่แหละที่ได้ชี้แจงแสดงมาในมัชฌิมาปฏิบัติ ว่าด้วยอริยมรรคตามพระบาลี และคลี่ความเป็นสยามภาษา ตามอัตโนมตยาธิบายพอสมควรแก่เวลา ด้วยอำนาจความสัตย์ที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ขอความสุขสวัสดีจงบังเกิดแก่ท่านทั้งหลาย บรรดาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมาภาพชี้แจงแสดงมาสมควรแก่เวลา ขอสมมติยุติธรรมิกถาโดยอรรถนิยมความเพียงเท่านี้ เอว ก็มีด้วยประการฉะนี้

ดัชนี

ดัชนีพระธรรมเทศนา

(๓๒/๓๓๗ = กัณฑ์ที่ ๓๒ หน้า ๓๓๗)

กรณียเมตตสูตร ๓๒/๓๓๗, ๓๓/๓๔๗
การย่อย่นสกลพุทธศาสนาซึ่งมีมาใน
โอวาทปาติโมกข์ ๕๕/๕๖๒
เกณิยานุโมทนาคาถา ๒๔/๒๔๙
ของที่ได้โดยยาก ๕๐/๕๐๒
ขันธปริตร ๓๔/๓๕๕
ขันธ์เป็นภาระอันหนัก ๙/๑๐๔
เขมาเขมสรณาคมน์ ๑๓/๑๔๑
ความไม่ประมาท (พระพุทธภาษิต) ๕๒/๕๓๓
คารวาธิกถา ๑๐/๑๑๓
ติลักขณาทิคาถา ๑๔/๑๕๒, ๒๓/๒๓๙, ๔๐/๔๐๗,๔๑/๔๑๖
ธชัคคสูตร ๓๕/๓๖๒
ธรรมทั้งหลายเกิดแต่เหตุ ๔๗/๔๗๑
ธรรมนิยามสูตร ๑๒/๑๓๐
ธรรมรักษาผู้ประพฤติธรรม ๑๑/๑๒๒
ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ๕๗/๕๘๑
เบญจขันธ์ ๘/๙๖
ปกิณกะ ๓๗/๓๗๖, ๔๙/๔๙๓
ปัจฉิมวาจา ๑๕/๑๖๔
ปัพพโตปมคาถา ๒๒/๒๒๙
พระปรมัตถ์ : อกุศลจิต ๗/๘๗
พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ๑/๘
พุทธอุทานคาถา ๕๔/๕๕๓
พุทธโอวาท ๔๖/๔๖๑
โพชฌังคปริตร ๓๖/๓๖๘
โพธิปักขิยธรรมกถา ๖๒/๖๒๖
ภัตตานุโมทนากถา ๒๘/๒๘๖, ๒๙/๓๐๑,๕๑/๕๑๓, ๕๙/๕๙๙
ภารสุตตากถา ๖๑/๖๑๖
มงคลสูตร ๖/๗๘, ๒๕/๒๕๘, ๒๖/๒๖๖
มงคลสูตร :
การตั้งตนไว้ชอบ ๑ ๖/๘๐
มงคลสูตร :
การเว้นขาดจากบาป ๑ ๒๕/๒๕๘
มงคลสูตร :
การสำรวมจากการดื่มน้ำเมา ๑ ๒๕/๒๕๘
มงคลสูตร :
ความเป็นผู้มีบุญอันทำแล้วในกาลก่อน ๑ ๖/๘๑
มงคลสูตร :
ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ๑ ๒๕/๒๕๘
มงคลสูตร :
จิตของผู้ที่โลกธรรมกระทบแล้ว ไม่หวั่นไหว ๑ ๒๖/๒๖๖
มงคลสูตร :
เป็นจิตเกษม ๑ ๒๖/๒๖๖
มงคลสูตร :
เป็นจิตไม่ยินดี ๑ ๒๖/๒๖๖
มงคลสูตร :
เป็นจิตไม่ยินร้าย ๑ ๒๖/๒๖๖
มงคลสูตร :
อยู่ในประเทศอันสมควร ๑ ๖/๗๘